

SLOVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI IN UMETNOSTI
ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM SLOVENICA

RAZRED ZA FILOLOŠKE IN LITERARNE VEDE
CLASSIS II: PHILOGOGIA ET LITTERAE

DELA — OPERA

8

INSTITUT ZA SLOVENSKI JEZIK
INSTITUTUM LINGVAE SLOVENICAE

5

STARORUSKI EP
SLOVO O POLKU IGOŘEVĚ

Slovensko izdajo priredil

RAJKO NAHTIGAL



LJUBLJANA

1954

Rajko Nahtigal
Slovo o polku Igorevě

SLOVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI IN UMETNOSTI
ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM SLOVENICA

RAZRED ZA FILOLOŠKE IN LITERARNE VEDE
CLASSIS II: PHILOGIA ET LITTERAE

DELA — OPERA

8

INSTITUT ZA SLOVENSKI JEZIK
INSTITUTUM LINGVAE SLOVENICAE

5

STARORUSKI EP SLOVO O POLKU IGOREVĚ

Slovensko izdajo priredil

PROF. DR. RAJKO NAHTIGAL

redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti



LJUBLJANA

1954

SPREJETO NA SEJI
RAZREDA ZA FILOLOŠKE IN LITERARNE VEDE
DNE 10. JULIJA 1953.

P R E D G O V O R

Izdajo staroruskega epa XII. stoletja »Slovo o polku Igořevě«, najznamenitejšega spomenika staroruske literature, tudi na slovenskem jeziku ni potrebno posebej opravičevati, narobe, čas je, ako je mogel Pleteršnikov prevod iziti že leta 1866. Seveda je ta izdaja, česar je pri njej z ozirom na kakovost ohranjenja predvsem treba, znanstvenokritična filološka prireditev samostojne rekonstrukcije s svojimi utemeljenimi popravili ohranjenega za dosego prvotnega teksta, opremljena s fonetično transkripcijo s staroruskimi naglasi in prevodom, tesno sledečim originalu, ter s pojasnili v Uvodu, komentarju in bibliografskih podatkih, poleg tega pa še popolnim slovarjem, to je seznamom besed spomenika, ki ga v ruskih in drugih izdajah ni, potreba katerega pa se je čutila in tudi izrekla želja po njem. Naloga izdaje je torej, ustvariti v prvi vrsti temelj, ne pa podati literarno historično ocenitev ali umetniškokritično karakteristiko, kar je itak izven znanstvenega področja prireditelja. Zato tudi prevod ne zasleduje posebnih literarnih ciljev, temveč je, kakor rečeno, filološko usmerjen le za umevanje ruskega teksta. Ono drugo je vse cura posterior. Tako ta izdaja ni nikakor kopija drugih, pač pa se v mnogočem od njih razlikuje. Njen namen tudi ni povzemati in pretresati vse mogoče razlage drugih, o čemer je govor v Uvodu.

Z izdanim epom sem se že precej let pečal in med drugim tudi predaval o njem na univerzi slavistom, prvič pred skoro 20 leti (1934/5). Odlomek, ki je v Slavistični reviji (1950 III 369–396) izšel ob 60-letnici prof. Ramovša in 150-letnici prve izdaje, ni tu v celotni izdaji prosto prevzet in ponatisnjen, ampak je na novo predelan in v pojasnilih razširjen. Za razumevanje izdaje je, razume se, predpolagati nekolikšno znanstveno znanje ruščine v okviru na pr. moje knjige »Ruski jezik« (V Ljubljani 1946). S tega stališča pa bo ta izdaja dobro služila tudi slavistom pri študiju zgodovine ruskega jezika.

Glede uporabe pomožne literature moram pripomniti, da sem bil tu in tam vezan na dostopno mi publikacijo, n. pr. za maloruščino na slovar Zelehovskega i. pod. Pri ruskih navedbah, bodisi starejših naslovov ali kakih citatov, je zaradi večje enostavnosti tiska izveden sedanji pravopis.

Ob koncu se mi je zahvaliti za neke v uporabo mi poslane ali oddane publikacije, tako zlasti dr. I. Esihu za velikodušno mi na daljši čas prepuščeno važno izdajo U. Peretca (Kijev 1926), Jugoslavenski akademiji znanosti in umetnosti v Zagrebu za poslano izdajo N. Tihonravova (Moskva 1866), a nekdanji slušateljici Mojci Rutarjevi za ljubeznivo z Dunaja iz lastnega nagiba mi prineseno zadnjo izdajo ruske akademije znanosti pod uredništvom U. P. Adrianove-Peretc (Moskva-Leningrad 1950).

Posebno zahvalo inam tudi izreči Slovenski akademiji znanosti in umetnosti za sprejem izdaje med njene publikacije, kolegu Fr. Steletu za skupni pregled stilizacije prevoda ter Izdajalnemu zavodu Jugoslavenske akademije za trud pri tisku.

Ljubljana, 1953.

R a j k o N a h t i g a l

U V O D

Leta 1800. je izšla prva izdaja znamenitega staroruskega epa, ki ima pomen rokopisnega originala, ker je edini rokopisni zbornik, v katerem se je nahajal ep, leta 1812 zgorel v znanem moskovskem požaru. Ep se odlikuje po svojevrstni visokoumetniški in realistični kakovosti in pripada priznано svetovni klasični literaturi. Zbornik z epom je bil pridobil v prvi polovici 90 let (po 1791) iz samostana v Jaroslavlju, glavnem mestu tedanje jaroslavske gubernije ob najsevernejšem kolenu Volge, moskovski ljubitelj in zbiratelj starin grof A. I. Mušin-Puškin (1744–1817), oberprokuror sv. sinoda, izdal pa s sodelovanjem dveh za tedanjo dobo odličnih specialistov, poznavalcev paleografije in ruskega jezika, A. F. Malinovskega (1762–1840), kot glavnega urednika izdaje,* in N. N. Bantyš-Kámenskega (1737–1814), upravnika arhiva ministrstva inostranih del. Za carico Katarino II. pa so priredili že prej leta 1797 prepis, ki se ne ujema v vseh podrobnostih z izdajo. Navaja se kot arhivni rokopis (tu v okrajšavi »Arh.«). Objavil ga je akademik P. P. Pekárskij leta 1864 v prilogi k V. zvezku publikacije »Zapiski Akademiji nauk«, a bolj natančno P. K. Simóni leta 1890 v »Drevnosti, Trudy« moskovskega arheološkega društva t. XIII, zv. II. Pridejan je tudi faksimile. Sedaj je tekst pristopen v izdaji epa ruske akademije znanosti pod uredništvom člana dopisnika V. P. Adriánove-Péretc (Moskva-Leningrad 1950).

Zbornik, v katerem se je ohranil ep, je bil pisan, kakor je mogoče sklepati iz paleografske in filološke analize na podlagi prve izdaje in Katarinine kopije, nekako koncem XV. ali v začetku XVI. stoletja. Tekst epa pa ni bil tedaj prepisan neposredno z originala XII. stoletja, ki je bil

* Po ruskem enciklopedičnem slovarju iz l. 1896, XVIII 472 je bil Aleksěj Fjódorovič Malinovskij predstojnik moskovskega arhiva kolegije inostranih del, senator, član-urednik po tiskanju državnih listin in dogovorov, član akademije znanosti in predsednik društva zgodovine in starin Rusije.

napisan med leti 1185–1187, takoj po bojnem pohodu leta 1185, opevanem v epu. Vmes je bil najmanj še en prepis iz XIII.–XIV. stoletja. Po nekih dialektičnih črtah i. dr. sodeč je bil narejen v starem Novgorodu, zadnji pa verjetno v Pskovu. O tem bo podrobneje govor na ustreznih mestih v komentarju. Pri prepisovanju so se ukradle razne izpremembe prvotnega zapisa, ne le dialektizmi prepisovalcev, ampak tudi nekaka modernizacija, več ali manj hotene, njim navadne poznejše pravopisne in jezikovne predelave, zlasti pod novim južnocerkvenoslovanskim vplivom v XIV.–XV. stoletju, slonečem na reformah šole bolgarskega patriarha Evthymija (izvoljen okoli 1375 leta), katerega učenci so pred turškim navalom odšli v Rusijo. Seveda so pri prepisovanju morale nastati tudi kake pomote oh že nerazumljivih starih besedah ali celotnih mestih. Za presojo teksta prve izdaje prihaja še to v poštev, da je moral biti zadnji prepis v zborniku XV.–XVI. stoletja ne posebno čitljiv, pisan že na prehodu polunciale (poluustava) v kurzivo, razen tega so prireditelji prve izdaje in kopije stali pred nelahko nalogo, zdržema pisani tekst rokopisa razdeliti na posamezne besede in tudi stavke, ker v rokopisu ni moglo biti obilo ločil. Težave je delalo tudi branje okrajšanih besed pod »titli« z nadpisanimi črkami. V izdaji so vsa »titla« opuščena in besede celotno ispisane, medtem ko so v arhivnem spisku na 12 mestih končni soglasniki nadpisani (številke označujejo stran in vrsto prve izdaje): 6₁₅ умомъ, 7₁₃ одинъ, 12₆ трепещуть, 13₁₄ шеломомъ, 22_{1–2} желѣзныхъ, 23₁ сонъ, 23₇ трудомъ, 27₂₁ Уримъ, 35₁₅ звѣремъ, 41_{3–4} босымъ, 42₃ своихъ, 43₁₆ летитъ. Da so bila »titla« nedvomno tudi sredi besed in celo na začetku, vemo iz rokopisov, pa jih je n. pr. V. Péretc v svoji veliki in obširno dokumentirani, za tedaj nekako zaključni izdaji epa (Kijev 1926 pri ukrajinski akademiji znanosti), skušal v rekonstrukciji rokopisne predloge prve izdaje vseskozi vzpostaviti. Tako je na pr. v prvi izdaji opustitev nadpisane črke v prefiksu glagola 41₂ въврѣжесе на бръзъ комонъ dovelo do pomensko nepravilnega glagola namesto възврѣже, ki je izpričan po I. I. Sreznevskega gradivu za slovar staroruskega jezika. Zato je jasno, da je predpostavljati za prvo izdajo in kopijo na raznih mestih i napačno branje i nepravilno postavljanje ločil in da so tako nastala neka tako imenovana »temna mesta«, katerih razlaga je izzivala bistroumnost neštetih raziskovalcev epa. Vendar je v splošnem reči, opira se tudi na izjave avtoritetnih oseb kakor na pr. historika N. M. Karamzina (1766–1826), da je bila izdaja prirejena po možnosti skrbno in vestno in da jo je popravljati le v očitno nujnih, neumljivih primerih. Ravno

tudi »temna mesta« pričajo za vestnost izdaje, da so puščena in ne kako samovoljno prirejena. Po lastni izjavi je Karamzin sam primerjal izdajo z rokopisom, o čemer poroča I. P. Sáharov, Сказания русскаго народа (Sanktpeterburg 1841, tretja izdaja, t. I, str. 71). V svoji zgodovini Karamzin tudi navaja »Slovo«, v izdaji iz l. 1818 v I. delu v osmih, v III. pa v devetih pripombah (prim. V. Jagić v zgodovini slovenske filologije str. 161). Tu je treba še omeniti, da je bila izrečena domneva o premešanih listih rokopisne predloge prve izdaje. Izrekel je to A. I. Sobolevskij (Известия Отделения русскаго языка и словесности академiе зnanosti 1917. XXI 210 sl.), da naj bi na pr. po 5₁₁ sledilo 6₁₀₋₁₁-8₁₂, na to pa 5₁₁ - 6₁₀ z nadaljevanjem 8₁₂ in sl. V tem pravcu so skušali še drugi izpreminjati vsebinsko zaporednost »Slova«. Toda ne samo meni, tudi drugim se zdi to popolnoma nepotrebno, precej dvomljivo in samovoljno. Faksimiliranih izdaj je več. Najbolj priročna je leta 1920 v Moskvi izdana. Pridodana je tudi gori navedeni izdaji epa pod uredništvom V. P. Adriánove-Péretc. Naslov prve izdaje je: »Ироическая пѣснь о походѣ на Половцовъ удѣльнаго князя Нова-города-Сѣверскаго Игоря Святославича, писанная стариннымъ русскимъ языкомъ въ исходѣ XII столѣтiя съ переложениемъ на употребляемое нынѣ нарѣчiе. Москва въ Сенатской Типографiи, 1800.« Vsebuje pa uvod o zgodovinskem ozadju epa in tekst s prevodom in pripombami ter rodoslovjem v epu imenovanih ruskih knezov. Ep opeva sprva uspešni, potem pa nesrečni bojni pohod severskega, to je iz staroruskega plemena Sěverjan, kneza Igorja iz Nóvgoroda-Sěverska (na pritoku Dnjepra Desni reki) skupno z bratom Vsévolodom (Vsevlodom) iz Trubčévskaja (severneje ob Desni), sinom Volodiměrom (Vladimirom) iz Putívlja in nečakom Svjatoslávom (Svetoslavom) iz Ryljskaja (zadnje oboje ob pritoku Desne Sejmu). Naslov je epa »Слово о плѣку Игоревъ, Игоря сына Святъславля, внука Ольгова«. Povest ali pesem (to pomeni tu »Slovo«, prim. 1₅₋₆ начати же ся тѣмъ пѣснi) o pohodu pa se prepleta z reminiscencami dogodkov starejše dobe knezov dedov, ki jih je in njih dede opeval njim sodobni »veščí« pesnik Boján. Za dobo avtorjevo govori za to v naslovu, da je Igor imenovan vnuk Olégov, kar se ponavlja v tekstu 6₂₀₋₂₁. Na mestu 34₁₅₋₁₆ je govor o vnukih Vseslávovih, vrstnika Olégovega, 33₂₀₋₂₁ pa se spominja ded Vsesláv. Za dobo Bojánovo priča o tem omemba 35₁₉₋₂₀, da je Vsesláv potolkel slavo Jaroslávovo, to je svojega deda, a 44₈₋₁₁ se Boján naravnost imenuje »pesnotvorec« Jaroslávovega in Olégovega časa, torej Igorjevega deda in tega deda Jarosláva. V začetku

3₁₁–4₃ pa se pripoveduje, da je pel pesem Jaroslávu in Mstislávu, to je njegovemu bratu, ter Románu Svjatosláviču, bratu Olégovemu, torej Jaroslávovemu vnuku. Končno se še 15₈ , omenjata Jarosláv in njegov vnuk Volodíměr Vsévolodič s pridevkom Monomáh, po Jaroslávu najznamenitejši veliki knez kijevski, ki ga je razumeti tudi 5₁–4, ko avtor pravi: »Pa začnimo, bratje, to povest od starega Volodíměra do sedanjega Igorja«. Pesnik in tudi godec Boján, saj je brenkal na strune, gosli (4₃–7), je bil avtorju epa, kakor je razvideti iz njega, po tradiciji ali morda kako celo še osebno dobro znan. Z opisom načina njegovega pesnikovanja v primeri z avtorjevo namero se sploh pričinja ep. Omenjan je 2₂–3, 2₃, 4₃, 7₅, na mestu 6₁₁ kot »slavec starega časa«. Proti koncu 37₃–7 in 44₈–14, a morda tudi še 34₃–6, se navajajo dobesedno njegovi izreki, na prvem mestu imenovani »pripevke«. Vplival je najbrž po tradiciji tudi kolikor toliko na jezik avtorja epa, o čemer bo še govor.

O osebi *avtorja* epa so le razne domneve. Moral je biti član Igorjeve bojne družine in mnogemu njemu sočasnemu očividec, morda celo sovedeleženec pri pohodu. Da je bil vojnega elementa povsem večš, priča popolno obvladanje vojnega izrazoslovja, obilni izrazi za vsake vrste orožja, oborožitev in bojno opremo. Bil je takisto natančen poznavalec prirode, predmetov, živali in pojavov, ki jih poosebljajoč in primerjajoč stalno veže z dogajanjem. Domač mu je moral biti tudi sokolji i. dr. lov. Bil je vseskozi posvetnjak, daleč od vsega cerkveno-religioznega, vporabljaljoč v izdatni meri bajeslovnopoganske reminiscence, a poslučuje se tudi dikcije narodnega pesništva in mnogo fraz in formul mu je identičnih z letopisom, kakor je n. pr. razvideti iz skrbno nabranega takega gradiva v komentarju k izdaji pod uredništvom Adrianove-Peretc. Poznal je dobro kočevniško polovško ljudstvo in razne izraze turkizme. Njegov slovanski besedni zaklad pa v marsičem spominja ne toliko na severno-velikoruske, a bolj južnozahodne dialekte in maloruski, ukrajinski jezik, tako da je verjetno bil pripadnik novgorodseverskega plemena. Znan pa mu je bil natanko tudi Kijev. Tu je bilo »Slovo« najbrž tudi recitirano (prim. konec »Slova« in 26₃–3 мы дружина v nagovoru Svjatoslavu kijevskemu). Velike so njegove simpatije za junaka epa kneza Igorja in njegove, vključena je prelepa pesem, nekakšno narekanje (naricanje, rus. плач) Igorjeve žene za ujetim možem, polna hrepenenja po njegovi vrnitvi, toda vse to je dvignjeno v višji okvir vseruskega gorja, priznavanja tedaj že v opadanju nahajajoče se avtoritete velikega kneza kijevskega, starešine ruskih knezov, in poziva k njih složnosti ter obžalovanja

in grajanja njih stalne nesloge in medsebojne razprtije, tako imenovane »usóbice« fevdnih, »udeljnih« knezov, ki je ruski zemlji prizadejala toliko gorja, ker so to izrabljali nomadski napadalci, tedanji surovi Polóvci (Plavci). Tako je pravzaprav junak epa tudi ves celotni ruski narod. Iz vsega je razvidno, da je bil avtor ne le visoko umetniško nadarjen, ampak tudi zelo izobražen in razgledan mož, velik in objektivni patriot z znanjem tradicij in zgodovine svoje zemlje.

S Polóvci so se Rusi prvič spopadli leta 1061. Posebno se je proslavil s svojimi pohodi proti njim omenjeni vrstnik Olégov, Igorjevega deda, Volodímĕr Monomáh, ki je v letih 1103–1116 v štirih vojnah potisnil Polóvce za Don in deloma na Kavkaz. Nadaljeval je to sin Mstisláv, po njegovi smrti leta 1132 pa je njih sila zopet narasla, tako da je leta 1170 opozarjal volinski knez Mstisláv Izjaslávíč druge kneze, kakor poroča staroruski letopis: »уже у насъ и Гречьскій путь изъотимають, и Солянŕий, и Залознŕий« (Лѣтопись по Ипатьскому списку v dostopni mi izdaji arheografske komisije, Sanktpeterburg 1871, str. 368). Omenjene trgovske poti so bile, prva po Dnjepru na Carigrad, druga na Krim in tretja na Donavo. Leta 1184, leto pred Igorjevim pohodom, je dosegel veliki knez kijevski Svjatosláv Vsévolodič, bratranec Igorjev od istega deda Oléga, sijajno zmago nad Polóvci. Igor sam se je tudi že prej nekolikokrat srečno bojeval z njimi, tako leta 1174, ko jih je mnogo pobil in mnoge odvedel v ujetništvo. Leta 1183 jih je celo dvakrat premagal. Tudi leta 1185, leta pohoda, meseca marca je sprva nameraval pridružiti se velikemu knezu kijevskemu Svjatoslávú v ponovnem pohodu proti Polóvcem, toda vremenske neprilike, poledica, so to onemogočile. Čez dva meseca, 23. aprila, pa se je s svojimi sam odpravil nanje. Potek pohoda opisuje podrobno tudi gori omenjeni Ipátjevski rokopis letopisa iz XV. stol. (str. 430–438), ki predstavlja kijevski s prevzemom črnigovskega, razmeroma kratko pa Lavréntjevski iz leta 1377 (v izdaji arheografske komisije, Sanktpeterburg 1872, str. 376–379), ki vsebuje suzdaljski letopis s poročilom o Igorjevem pohodu iz letopisa južnega Perejaslávľja južno od Kijeva. Letopisni poročili izpopolnjujeta in pojasnjujeta mestoma ep, v kolikor gre za nekatere stvarne podatke. Velika razlika pa je v ocenjevanju dogodkov, v letopisu verskomoralno, v epu stvarnozgodovinsko v pesniški obliki in pod vidíkom skrbi za usodo ne le Igorja in njegovih, temveč tudi vse ruske zemlje.

Igorjeva namera ob pohodu je bila najbrž še ta, osvojiti nazaj nekdanjo rusko in dedovsko last Tmutorokánj na kavkaškem polotoku Tamánj

nasproti Kerču na Krimu, kjer je neširoka morska ožina. (Prim. v »Slovu« 24₇₋₈.) Pri prvem spopadu že v polovški zemlji so bili Polóvci premagani. Ko so pa zbrali in ojačili svoje sile, so v tri dni trajajoči, silno krvavi bitki popolnoma potolkli Ruse, zvečine pobili ali ujeli, med njimi tudi vse štiri kneze, kar se je tu prvič zgodilo. Nato so Polóvci napadli rusko zemljo in jo zelo opustošili. Posrečilo pa se je Igorju, rešiti se iz ujetništva, a prva njegova pot je bila v Kijev. Sin Volodíměr se je celo oženil s hčerjo polovškega kana in vrnil l. 1187. Z opisom Igorjevega pobega in vrnitve v Kijev tako hrabrega kneza, opisom, prežetim od velike radosti, in z vzkliki »slave« knezom, starim in mladim, a bojni družini po vsej verjetnosti »časti«, se konča toliko slavo uživajoči ep »Слово о полку Игоревѣ.«

U pričujoči izdaji epa se podaja ta v štirih različnih verzijah, natisnjenih zaradi večje udobnosti za primerjanje druga poleg druge v štirih kolumnah: v prvi po faksimilni izdaji prve s pripisom številke njenih strani in vrst, v drugi v rekonstrukciji teksta prvotnega staroruskega originala, v tretji v fonetični transkripciji s staroruskimi naglasi in v četrti v slovenskem prevodu, naslonjenem po možnosti na ruski original in hotečem podati jasno predstavo njegovega besedila, ne pa literarno-umetniške prepesnitve. V rekonstrukciji se v pogledu smisla teksta ta tesno, kolikor je mogoče, oklepa prve izdaje, kjer pa to ni mogoče, prireditve kritično upošteva dosedanja dognanja; če niso zadovoljiva, je v rekonstrukcijo vnesena in v sledečem komentarju obrazložena svoja konjektura. Za primer naj navedem mesto 44₈₋₁₁, ki se smatra za nerešljivo, je pa le pri »и ходы« med *u* in *x* opuščen v predlogi nedvomno nadpisani *c*, kakor na pr. 41, *z* pri *vōz* ali 43₃₋₄ втроскоташа namesto вѣс, s čimer postane tekst popolnoma jasen inumljiv, a podrobna obrazložitev o vsem mestu je podana v komentarju. Tekstne izpremembe proti prvi izdaji so tiskane razprto, možnost druge verzije pa je označena z zvezdico, a objasnjena v komentarju.

Za razumevanje prireditve pa so potrebna še pojasnila o druge vrste rekonstrukciji, ne teksta, mest, ampak jezika in pisave staroruskega originala in o fonetični transkripciji. V pisavi rekonstruiranega teksta je iz tiskarskih razlogov, pa tudi zaradi bolj razumljivega primerjanja s prvo izdajo uporabljena namesto staroruske sedanja, torej *bi* za *ѡi*, *y* za *oy*, le *я* in *е* namesto *ѧ* in ligatur *и* — *ѣ*. Uveden je sedanji način interpunkcije, upoštevana ni tudi seveda kaka okrajšava besed pod »titli«. Vse to je za razumevanje teksta, za kar pri rekonstrukciji v prvi vrsti gre,

brez pomena. Naloga rekonstrukcije je le jezikovna in tekstna, prva za določitev stare prvotne oblike jezika, druga za pridobitev smisla, oboje pa poetične oblike originala poeme.

U jezikovnem pogledu prihajajo v poštev splošna dognanja o zgodovinskem razvoju ruskega jezika, zlasti pa še arhaizmi spomenika samega. *U fonetičnem oziru* je posebno važno vprašanje obstoja redukcijskih vokalov ѳ–b, ker je z njima vezan še praslovanski zakon odprtih, na vokal glasečih se zlogov, s tem pa ritem epa. Z omenjenim zakonom je v rekonstrukciji v zvezi ločitev zlogov na koncu vrst vseskozi na vokal, medtem ko je v izdaji izvedena po novem tedanjem načinu: 3_{4–5} izd. по зем-ли, rekonstr. по зе-мли; 8_{8–9} izd. от-ворени, rekonstr. о-творени; 18_{12–13} izd. раз-лучиста, rekonstr. ро-злучиста i. pod. По А. Šahmatovu, Очерк древнейшего периода истории русского языка (отд. V гл. III in zlasti § 343, str. 207) sta se v staroruščini ohranila najmanj do sredine XII. stoletja. Primeri v drugem delu prvega novgorodskega letopisa o dogodkih iz 1. 1200–1234 dokazujejo nahajanje vokalov ѳ–b celo za prvo polovico XIII. stol. (ib. § 348, str. 213). V izdaji »Slova« so takisto sledovi tega, ne glede na to, da je računati tudi s tradicijo, nekim literaturnim izgovorom, različnim od običajne navadne govorice; saj se avtor na več mestih, kakor je bilo gori navedeno, sklicuje na svojega prednika Bojana, ki je zlagal pesmi za časa dedov v drugi polovici XI. in v začetku XII. stol. Šibka ѳ–b sta se za avtorjevega časa verjetno v navadnem govoru izgovarjala že zelo reducirano do onemenja. Podprta pa sta mogla še biti v semantičnih odnosih z oblikami s silnimi ѳ–b. V izdaji »Slova« so sledovi obstoja ѳ–b v izdajateljem prve izdaje neumljivi besedi къмети (v izdaji 8₂ къ мети), v nordijskih imenih po zakonu odprtih zlogov 32₂₀ Инѳгварѳ, 15₁ Ольга (Arh. tudi 6₂₁), 11_{11–12} Ольгово, 44₁₁ in v naslovu Ольгова, v imenih neruskih plemen 27₅ Ольберы, 27₃₁ Шельбиры, v izvedenki iz imena kavkaško-ruske kneževine 9_{7–8} Тьмутороканьскый (gr. Ταμатарχα), v tujih izrazih 11_{1–2} орьтъмами (polovško-kumansko *artmac*), v arhivnem rokopisu 30₁₇ салтътани »sultani«, v ruskih korenih 35₁₇ мъглѳ, 39₂₂ in 41_{6–7} мъглами, arh. 10₅ мъгла, v izdaji мъгла ter 42_{5–6} мъглами, 5₁₃ in 8₁₆ тьмою poleg 8₁₆ in 25₆ тьмою, 25₈ тьма, 23₁₁ дъскы, arh. дъскы, 23₈ тьщими, v sufiksih na pr. 13_{18–19} Оварьскыя, arh. 36₁₇ Полотъскѳ, v izdaji 16₈ иноходьцы, arh. 36₁ шестокрыльци. Pogosto se piše redukcijski vokal v prefiksih, na pr. 7₄ въспѳти i. dr., kar pa ni tako značilno. Ni tudi še redukcije nenaglašenih končnih vokalov kakor 42₁₆ мати, v končaju – *ии* 2. osebe sedanjika, na pr. 13₉

стоиши in tako vseskozi v 10 primerih ter v končaju infinitiva *-ти*, na pr. 1, начяти in tako v 43 primerih z edino izjemo 40₁₀ быть poleg 5₁₈, 5₁₈₋₁₉, 12₇ быти.

Napeti *ь* pred *ј* je v pretežni večini izražen z *i* (*ī*), v sufiksih in korenih, na pr. 1₁ братіе, 26₁₃ проліясте; ustrezno temu je napeti *ѣ* podan z *ь*, na pr. 15₈, 21₁₁, 28₃ великій, kar stoji seveda za staro dvosložno – *yji*.

Za refleksje jezičniških sonantov se je v začetku spomenika ohranila staroruska pisava *ѡ* – *ѡр*, a predpostavljati je tudi *ѡr*: 1₄ о пълку, 4₁ предъ пълкы, 3₄ вълкомъ, 8₁₁ арh. вълци; 5₂₀ in 7₁₇ арh. бързыя in бързыи, v izdaji 3₇ първыхъ за първыхъ.

»Polnoglasne« oblike stoje promiscue poleg cerkvenoslovanskih *ла* – *ра*, лѣ (ле) – рѣ (ре); *s* »polnoglasjem« n. pr. 5₁₈ полонену, 6₁₁ соловію, 7₁₉ преди, 11₁₂ хороброе itd. V citatu iz »Slova« v pripisu k apostolu iz leta 1307, ki je bil last Pantelejmonovega samostana v Pskovu, stoji starejše »polnoglasno« скоротишася (Описание славянскихъ рукописей московской синодальной библиотеки I 293, Москва 1855), v »Slovu« *ра* pozneje izpremenjeno 17₃₋₄ скратишасъ. Pri knjižnih izrazih in izrazih z bolj abstraktnim pomenom, izposojenkah iz cerkvenoslovanskega jezika je seveda bila cerkvenoslovanska oblika že v stari ruščini, na pr. 45₅ страны v pomenu »krajine, dežele« ali 46₇ v zdravici съдрави (prim. sedanji pozdrav здравствуйте). O teh dubletah v staroruščini je napisal študijo A. Paschen, Die semasiologische und stilistische Funktion der *trat/torot* – Alternationen in der altrussischen Literatursprache (Slavica 10, Heidelberg 1933). Prim. tudi v doli navedenem spisu S. P. Obnorskoga str. 189–193.

Severnoslovansko *ro* iz *or* na začetku pred soglasniki in *s* padajočo intonacijo je na pr. 43₁₆₋₁₇ рострѣляевѣ, арh. 28₈ рошкропити i. dr. V citatu iz »Slova« v pskovskem apostolu se nahaja ростяше proti 16₁₁ растяшетъ v izdaji.

Starorusko začetno *y* za *ю* stoji 42_{14, 17} уношу, уноши.

Prehod velarnih *κ-ε-χ* pred *ь* v postpalatale se je po primerih v spomenikih vršil v južnoruskih narečjih že od začetka XII. stoletja, v pisavi *pa* izražal še na obojen način (prim. A. I. Sobolevskij, Лекции по истории русского языка, 4. izdaja, Moskva 1907, str. 130 sl.). V izdaji »Slova« je seveda obojna pisava. Iz nje sklepa S. P. Obnorski, Очерки по истории русского литературного языка старшего периода (Moskva–Leningrad 1946) v poglavju o »Slovu« (str. 146), da je v originalu

bila pisava z *u*, z *bi* pa poznejša izpremembra. Primeri z *bi* pa so take vrste, da je to neverjetno: 4₁ пълкы instr. plur., 10₁₆₋₁₇ дѣвки, 10₁₈ паволокы, 27₄ Топчаки, 23₁₁ дѣскы, arh. дѣскы, 37₂₂ кычетъ za glas kukavice (prim. o tem še v komentarju), 43_{3, 8} сорокы, pri sufiksu – *bsk* – 4₁ Ка-сожъскими, 9₇₋₈ Тьмотораканьскый, 13₁₈₋₁₉ Оварьскыя, 25₁₇ arh. Готьскыя, 32₉ arh. Латиньскими, 33₁₉ arh. Литовьскыя; 8₆₋₇ Яругы (po I. I. Sreznevskoga gradivu za slovar staroruskega jezika le v »Slovu«), 9₁₁₋₁₂ тѣлѣгы, 27₄ Ревугы, 16₁₂ arh. погыбашеть (v pripisu v pskovskem apostolu гыняше in v izdaji »Slova« 19₁₃ погыбе); 11₃ кожухы, 27₁₁ arh. похытимъ, v izdaji 35₂₋₃ расхытитесте, 37₅ хытру. Pojav palatalizacije se je razvijal polagoma, a pisava se ni tako hitro ustalila. Vrhu tega je avtor »Slova«, kakor je bilo gori obrazloženo, stal še kolikor toliko pod vplivom tradicije. Za *bi* originala so se v svojih izdajah odločili tudi A. Potebnja (Voronež 1878), A. S. Orlov (2. izdaja, Moskva-Lenjingrad 1946, str. 58 sl.) in R. Jakobson (New York 1948).

Dublete z *ry* za *ri* so dialektično poznejše. Prvotno je *ri*: 34₅ крилы, 24₁₀ крильца, 38₁₂₋₁₃ крилю, 33₁ шестокрилци, 27₂₁ кричатъ, 6₁₇ рища, 36₁₄ дорискаше, 21₃₋₄ нарищуше. V 13₁₀ прыщеши, 39₂₁ прысну, 29₈₋₉ рыкають je *bi* etimološko upravičen.

Sled stare mehкости afrikate *č*, produkta progresivne palatalizacije je ohranjen v primerih 31₇ птицю, 32₁₁ солнцю, 35₉ дѣвицю in 38₁₂₋₁₃ крилю.

Po otdelih šumevcih *ž* – *š* je sled nekdanje mehкости le pri *š*: 10₁₄ рассушыа in 11₃ начаша. Pogosto sta pa pri še sedaj mehkem *č* mehka vokalna znaka *я* – *ю*: 1₂ начяти, 19₁₅ начяша, 12₁₁ потручяти; 8₁₀ скачють, 20₇ мычючи itd.

Za palatalizirano *dj* je na nekih mestih še starorusko *ž* in ne pozneje uvedeno cerkvenoslovansko *žd*: 15₉ Всеволожь adj. poss. »Vsevolodov«, 19₆ Дажъ – Божа proti 17₁ Даждь – Божа, 34₁₈ верезжени. V še sklanjanem participu prezenta je takisto še rusko *č* iz *tj* 17₈ дѣляче nom. plur. masc. (врани).

Produkti druge regresivne palatalizacije so vidno v polni rabi: 8₁₁, 9₁₆ влъци, 7₁₀, 12₂₂ стязи, 12₂₁ пороси, 16₁₀ при Олзѣ, 42₁₆ березѣ i. dr. Pri skupini *sk* pa po tej palatalizaciji iz pisave *скѣ* v staroruskih spomenikih ni sklepati na postpalatalen *k'*, kakor je nastal iz *ky*, temveč je taka pisava le grafičen izraz za pravi, sredi trdega neba izgovorjeni palatal *tj* – *kj*, ki se je razvil iz *scē* preko *šč* – *št'* po izgubi spirantnega elementa afrikate *č*. Poseben razvoj palatalizacije navedene skupine je tudi v za-

hodni slovanščini in sosedni severozahodni ruščini (beloruščini) in sicer v šč; n. pr. v listini iz Rige iz 1. 1300 Смоленъце, ali posplošeno rusko щепка iz щѣпка, расщепить i. dr. izvedenke (prim. A. Šahmatov, Очерк древнейшего периода истории русского народа § 306, str. 176 in moja knjigo »Slovanski jeziki«, 2. izdaja, str. 39). V izdaji »Slova« nahajamo 13₁₇ поскепаны, kar je v rekonstrukciji obdržano s скѣ, sicer pa je, da se ne zamenja s poznejšim sk' s postpalatalnim k', obdržano sc, n. pr. za 36₁₇ Полотскѣ, arh. Полотъскѣ ali 23₁₆ дѣбрьсци за дѣбрьски i. dr., seveda v smislu fonetične, gori opisane veljavnosti.

Asimilacijski produkti iz skupin sičnikov in šumevcev so v rekonstrukciji vseskozi vzpostavljeni. Tudi v izdaji je na. pr. 40₁₁ въшумѣ iz vъz-š- proti 35₁₉₋₂₀ раз-шибе ali 21₁₈ иссуши, 22₁₄ изъ сѣдла, Lavrentjevskem spisku letopisa str. 239 pa и - Смолинъска.

Kakor v fonetičnem tako so tudi v *morfološkem* oziru obilni sledovi starega jezika XII. stoletja. Dual je bil še vseskozi v rabi: subst. nom.-acc. 18₁₂ брата, 21₆₋₇ два храбрая Святъславлича, 25₃ оба багряная стѣла, 25₄₋₅ молодая мѣсяца, 26₇ моя сыновья, 29₁₂ господина, 41₁₃₋₁₄ своя брѣзая комоня, 6₁₆₋₁₇ оба полы, 15₁₀ уши; gen. – loc. 22₁ изъ луку моря (od лука), 38₁₂₋₁₃ на своею нетрудною крилицю, 44₁₃ кромѣ плечю; dat.-instr. 24₁₀ соколома, 20₁₂ очима; pron. 43₂₀ вѣ (1. oseba), 44₅ наю, 44_{3, 4} нама, 26₁₃, 29_{5, 7}, 31₈ ваю, 24₁₂ самую (за – ою); verb. praes. 7₁₅ оба есѣѣ, 43₁₆₋₁₇ роstrѣляевѣ, 43₂₁, 44₂ опутаевѣ; aorist 18₁₂₋₁₃ разлучиста, 24₅ слѣтѣста, 25₃ помѣркоста, 25₃₋₄ погасоста, 25₆₋₇ поволокоста, 25₁₂ погрузиста, 41₁₃ претръгоста; perfekt 26₈ еста начала; imper. 29₁₁₋₁₂ вступита.

Isto je reči o vokativu: 6₁₁, 7₅ о Бояне, 7₆ внуче, 7₁₇ брате, 11₁₆₋₁₇ Половчине, 13₈₋₉, 13₁₉₋₂₀, 26₇₋₈, 28₄ Всеволоде (-ѣ), 13₁₉ Туре, 24₃, 28₃, 32₁₀, 41₁₅ Княже, 29₄ Рюриче, 29₅ Давыде, 30₄ Осмомыслѣ, 30₄₋₅ Ярославѣ, 30₁₉, 38_{9, 17}, 39_{7, 15} господине, 31₁ Романѣ, 31₁₋₂ Мсти-славе, 38₈ о вѣтрѣ, 38₂₁ о Днепре, 41₁₈₋₁₉ о Дончѣ; 6₁₁ соловію, 6₁₃₋₁₄ славію, 39₁ словутицю, 41₁₅ Игорю; 5₁₆₋₁₇ дружино, 1₁₋₂, 4₃₋₄, 5₁, 5_{16, 19}, 13₂₁, 19₃, 20₁₅, 27₁₃ братіѣ, 10₂, 12₁₄ землѣ (izd. -ѣ. arh. -е).

Staroruski deklinacijski končaj -ѣ proti južnoslovanskemu -e, v ruski cerkvenoslovanski redakciji -я, je viden 3₇₋₈ gen. sing. fem. усобицѣ in 44₅ дѣвице. Stare oblike so še: že gori omenjeni nom. plur. masc. 7₁₀, 12₂₂ стязи z ohranjeno palatalizacijo velara ali 45₁ голоси, loc. sing. neutr. 44₁₆₋₁₇ на небесѣ за -есе, arh. небесе, instr. plur. neutr. словесы, nom. sing. fem. 19₄ пустыни i. dr. Lokal pri krajevnih imenih se je v

stari ruščini izražal še brez predloga *оъ* (prim. Fr. Miklošič, *Vergleichende Syntax der slavischen Sprachen*, drugi natis, Wien 1883, str. 637–8), pa je to v rekonstrukciji izvedeno.

Primerov pridevniške nominalne deklinacije je še mnogo v spomeniku kakor n. pr. 7₁₁ gen. sing. мила брата itd. Pri sufiksu *-bsk-* so redoma že sestavljene oblike, dasi so se v stari ruščini, kjer ni šlo za kakovost, rabile še proste nominalne, kakor pri posesivnih adjektivih, h katerim so pripadale tudi tvorbe z *-bsk-*. Prim. 5_{10–11} за землю Руськую proti mestu v listini velikega kneza Mstislava Volodíměroviča in njegovega sina iz leta 1128–1132 държа роуськоу землю (F. Buslajev, *Историческая христоматия*, Moskva 1861, str. 345). Pri sestavljeni deklinaciji so poleg oblik že po analogiji zaimkov bile tudi še starejše (prim. Sobolevskij, *Лекции* str. 157). Zanimivo je, da je od prvih v genitivu sing. masc.–neutr. končaj *-ого* v arhivnem rokopisu večkrat zastopan, medtem ko je v izdaji cerkvenoslovanski *-аго*: v izdaji je le 30_{19–20} поганого, v arhivnem rokopisu pa še razen 21₂₀ поганого, 6₁₁ старого, 12₉, 12₁₄, 40₅ великого, 20₃ храброро. Mehki končaj *-его* je v izdaji 6₁ синего, 30₃, 22₂, 33₉ быеро. Pri femininu je 18₁₃ быстрой poleg 14₂ красныя, kar more biti oboje izpremenjeno za prvotno *быстроѣ* in *красныѣ*. Dublete so tudi v dativu (16₈, 45₄ святѣи poleg 17₄ i. dr. руской, 34₁₉ дѣдней), niso pa značilne. Starinski obliki sta za lokal sing. neutr. 26₁₄, 38₅ жестоцѣмъ (na prvem mestu v izdaji *-це-*, arh. *цѣ*) in 23₁₃ златовръѣмъ (seveda prvotno s končajem *-ѣмъ*).

Pri posebnih zaimkih so še enklitične oblike: 18₃, 4₂, 23₆, 8₂, 27₁₉ ми, 28₅, 32₁₆, 38₁₄, 41₁₆ ти, 1₁ dat. plur. ны. Prvotno *-об-* je ohranjeno 33₂ собѣ. Stari akuzativ je 23₄, 11₁ мя in seveda tudi pri refleksivnem ся, o čemer bo govor pri glagolskih oblikah.

Od glagolskih oblik je bil končaj *-ši* v 2. osebi prezenta že gori omenjen. Končaj 3. osebe *-tb* sing. in plur. je še v mnogih primerih in to večkrat v arhivnem rokopisu, ko je v izdaji *-tѣ*, na pr. 9₂ arh. кличетъ, izd. кличетъ (na prvih dvanajstih straneh, računanih po prvi izdaji, v desetih primerih). Pritaknjen je tudi pogosto 3. osebi singulara imperfekta: 3₆ помняшетъ itd. Oblika imperfekta je ruska: 3₆ бяхуть i. dr. Poleg tvorbo s palatalizacijo pri glagolih IV. vrste na *-i-li* so tudi brez nje po analogiji z drugimi oblikami: 3₈ пуцашетъ in 36₁₁ судяше, 36₁₂ рядяше. Primer 23₃ одѣвахъте je mogoče brati одѣвахоте (prim. v naslovu Святѣслава за *-то-* i. dr.), pa bi to mogla biti oblika po analogiji 1. osebe plurala

na *-хомѣ*, kar je znano iz stare srbščine (prim. Gj. Daničić, *История облика српскога или хрватскога языка*, U Biogradu 1874, str. 315). Kakor imperfekt je tudi aorist v polni rabi in v običajni staroruski obliki razširjenega prostega aorista na *-ohѣ*: 9₁₅ побѣроша i. dr. Prim. gori navedene dualne oblike. Perfekt se izraža v tretjih osebah le z opisnim deležnikom na *lѣ* brez pomožnega glagola, v drugih osebah pa z njim: 10₅₋₆ мѣгла поля покрыла, 32₁₈₋₂₀ Олговичи храбрыи князи доспѣли на брань itd., toda 26₈ рано еста начала, 39₁₋₂ ты пробилъ еси, 39₄ ты лелѣялъ еси. Plusquamperfekt je izražen z imperfektom pomožnega glagola: 21₉ быше успилъ, vsekakor tudi 21₁₂₋₁₃ „бѣшетъ; притрепеталъ«, pokvarjeno za бѣшетъ притрепалъ. Futurum dovršenega dejanja je umevno podan z obliko prezenta dovršenega glagola, (27₁₁₋₁₂ похитимъ, подѣлимъ), nedovršenega pa morda s pomožnim glagolom почяти in infinitivom (prim. v starocerkvenoslovanščini начати, въчати): 44₅₋₆ то почнутъ наю птици бити. V imperativih 5₁ почнемъ, 5₁₉ всядемъ je *-емѣ* izpremenjeno za starejše *-ѣмѣ*. Prim. še 27₉₋₁₀ мужаимѣся in 9₁₂ рци v rabi kot členek. Kondicional pozna še deloma spregavne oblike aorista pomožnega glagola быти: 39₈ абыхъ не слала, 6₁₂₋₁₃ абы ты ущекоталъ, 28₁₀₋₁₁ аже бы ты былъ, то была бы. Pomožni glagol se (izven perfekta) rabi še samostojno: 10₃, 12₁₅ О руская земле! уже за Шеломянемъ еси, 39₁₄ слънце! всѣмъ тепло и красно еси, 7₁₅₋₁₆ оба есѣвъ Святъславличя, 31₈₋₃₂1 суть бо у ваю желѣзныи папорзи v smislu eksistence. Participa praes. in praeter. act. po obliki še na mnogih mestih ustrezata pripadajočemu substantivu: 17₈ nom. plur. masc. дѣлаче, scil. врани, 19₁₀ nom. sing. fem. плещучи, scil. обида i. dr. Obnorski j (str. 161-2) misli po nepotrebnem na že neke vrste »dējepričastija«. O infinitivu na *-tu* glej gori. Povratni zaimek pri refleksivnih glagolih ся je še na več mestih oddeljen od glagolske oblike in more stati tudi pred njo: 18₁₂₋₁₃ Ты ся брата разлучиста, 1₅₋₆ начати же ся тѣмъ пѣсни. Poznejše stremljenje izpreminjanja, dodajanja h glagolski obliki, kaže primer 40₁₂₋₁₃ Вежи ся Половецкѣи подвизашася z dvojnim ся.

Iz vsega pregleda sledov arhaizmov v jeziku spomenika jasno pronica slika starorusčine originala XII. stoletja. To nas pa tudi upravičuje v tej smeri rekonstruirati ves ohranjeni tekst. O *sekundarnih črtah*, vnesenih v poznejše prepise in v izdajo, razpravljati še posebej, je tu z ozirom na namen pričujoče izdaje nepotrebno in brezpomembno, zlasti še, ker je podana o tem podrobna analiza od S. P. Obnorskega v njegovi gori omen-

jeni študiji o jeziku »Slova«, s katere nekaterimi trditvami pa mi ni mogoče soglašati. Gornji opis jezika sloni na lastnem gradivu, zbranem pred več leti.

Za rekonstrukcijo ni potreben tudi oris *sintakse* »Slova«, ki je z ene strani pretrpela najmanj poznejših izprememb, kakor meni i Obnorskij (str. 164), z druge pa sta se z njo podrobno bavila M. Peterson v razpravi Синтаксис »Слова о полку Игореве« (Slavia 1936-7, XIV 547-592) in Obnorskij v svojem delu (str. 164-181), ki v zvezi z njo in leksiko (str. 181-189) pripominja takisto marsikaj h karakteristiki stilistike »Slova«. O tem in onem važnejšem bodo bolje opozorila v komentarju (n. pr. 16₁₋₂ o dativu za genetiv pripadnosti, 7₁₁₋₁₂ o genetivu sing., 37₁₀ pa o genetivu plur. za akuzative pri izrazih za živa bitja i. dr.). O stilistiki »Slova« je pisal E. Hofmann, Beobachtungen zum Stil des Igersliedes (Archiv für slav. Philol. 1923, XXXVIII 89-107, 228-244), a recenzijo o tem spisu je napisala A. B. Nikoljskaja (Известия Отдел. русск. яз. и словесн. академие зnanosti 1926, XXX 455-470). Pri pričujoči izdaji je podan tudi podroben slovar »Slova«.

Kar se tiče *fonetične transkripcije teksta*, je bilo glavno vodilo čim večja enostavnost za tisk brez škode za znanstveno natančnost. Gre za glasovne in naglasne znake.

A. *Glasovni znaki*. Transkribirano je: Ѣ z ě, ѵ z y, napeti redukcijski vokal ъ pred in po j (v rekonstrukciji ciril. u) z ĭ z znakom kratkosti, ѓ pred j (v rekonstrukciji ciril. ѵ) z y, soglasniški i med vokali z j, x s h, znakom za slovenski velarni h (ne pa grleni spirant). Sonorni soglasniki l' - ř - ñ označujejo produkte že stare, praslovanske prve palatalizacije, so terej palatalizirani sonorniki. Znaki ě - ř - ž pomenijo produkte praslovanske progresivne palatalizacije, znaki c - s - z pa srednjepalatalne glasove pred ě - i iz druge regresivne palatalizacije, n. pr. *otčeb* proti *pčlci*. Palatalizirani, mehki izgovor soglasnikov pred palatalnimi samoglasniki, ki je bil, četudi ne v sedanji palatalizirani izrazitosti, kot srednjepalatalni že v XII. stol., torej ne še *li* = *l'i* itd., ni posebej označen, ker ga napoveduje že tako sledeči palatalnovokalni znak. Ravno tako ni posebej označen velarni, trdi izgovor sonornega l (polj. l) pred velarnimi vokali in v refleksu za sonantni l pred konzonanti (n. pr. *slovo* - *pčlkč*), ker ga takisto določa položaj. Šumevci so bili v XII. stol. še vsi mehki, pa je č - ř - ž brati tedaj palatalizirano. Izgovor skupine *skč* po drugi regresivni palatalizaciji kot palatalno *škj* (n. pr. 13₁₇ поскєпаны за -скѣ-) je bil razvojno že gori v oddelku o rekonstrukciji podrobno raz-

ložen. V drugih primerih (n. pr. 36₁₇ Полотскѣ) je iz tam omenjenega razloga transkribirano *scě*, seveda s predpolaganim gornjim izgovorom. Pisava *i-zeml'ě* za *iz-zeml'ě* po enostavljenju asimilacije soglasnikov je na podlagi tudi gori obravnanega zakona odprtih zlogov.

B. *Naglasni znaki*. Kakor je za XII. stoletje predpostavljati še izgovor redukcijskih vokalov *ѡ – ѡ*, o čemer je bil gori govor v oddelku o rekonstrukciji, tako tudi muzikalno in ne današnje ekspiratorno naglašanje, saj se je šele po onemenju končnega naglašeneega redukcijskega vokala in prehodu naglasa na prednji korenski vokal *o* dialektično razvil *o* tiste kakovosti kakor pri rastoče intoniranem polnoglasju, namreč ozki ali dvo-glasniško izgovorjen *ô*, medtem ko je od početka padajoče naglašeni korenski *o* ostal neizpremenjen, a tako tudi pri padajoče intoniranem polnoglasju: *dvór*, gen. dvorá kakor *soróka* ali tudi *kôža* proti *god*, gen. *góda* kakor *górod* (prim. R. I. Avanesov, *Очерки русской диалектологии* I, Moskva 1949, str. 15 in *Slovanski jeziki*, druga izdaja, str. 27–28). Sledov nekdanjega muzikalnega naglaševanja je v ruskem jeziku poleg naglasov v »polnoglasju« še vse polno, n. pr. pri prvotnem jedru oblik nominativa plur. na naglašeno *-á* in *-bí*, oblik prejšnjega, v XII. stoletju in v »Slovu« še popolnoma živega duala s padajoče intoniranim korenskim vokalom, a rastoče intoniranem končajem, ki je zato prevzel naglas, enako pri lokalu sing. masc. na naglašeni *-u* i. dr. (prim. moji knjigi »Akzentbewegung in der russischen Formen- und Wortbildung I. Substantiva auf Konsonanten, Heidelberg 1922, *Slavica* VII« in »Ruski jezik, v Ljubljani 1946«, str. 92 in pri oblikoslovju). V narodnih pesmih je naglaševanje kakor »čistó-pol'e, bělý-ruki, suhú-zeml'u, krutój-bereg« le pri substantivih s padajočo intonacijo in oblikah s padajoče intoniranimi končaji (prim. R. Jakobson, *Studies in Comparative Slavic Metrics*, Oxford Slavonic Papers, vol. III, 1952, str. 21 sl.). V transkripciji je kakovost *stare muzikalne akcentuacije* upoštevana, a *označevanje* je zaradi lažjega tiska izvedeno po St. Škrabca primeru (Cvetje XIII, 2. zvezek § 4 in 5. zvezek, 3. poglavje »Po povdarjanju ali naglaševanju«) izvedeno z ločilnimi znaki ob vokalu na desni strani zgoraj, in sicer na dolgih vokalih padajoča intonacija z običajno vejico (n. pr. du'ha), rastoča pa z navzgor obrnjeno (n. pr. vъnu'ka), a naglas na kratkih vokalih (*o – e – ѡ – ѡ – ѣ – ѣ – ѣ*), je označen z enako postavljeno piko (n. pr. slo'vo, re'če, sego', nъ', putъ', pověst'jъ', drugy'jъ', tudi i'že, ker je iz jъ-). Metatonije (prim. *Slovanski jeziki*, druga izdaja, str. 26 sl.) pri pronominalni obliki adjektivov (n. pr. 3₁₂ sta'romu, z metatonijo sta'romu k sta'rъ, prim. sloven.

stár, in narobe, na pr. pri bě'lъ), v genitivu plur. substantinov z rastočo intonacijo na korenu (na pr. 36₁₄ do ku'rъ, z metatonijo ku'rъ h ku'rъ, prim. sloven. k ūr »petelin«) i. dr. ter okrajšave dolgih vokalov, na pr. končnih rastoče intoniranih kakor žena' iz žena' praviloma niso upoštevane. Ali je bila v stari ruščini razlika med singularom in pluralom neutr. kakor v slovenščini sing. léto – plur. léta, ni določljivo. V »Slovu« je puščeno 14₅ lě'ta.

Kar se tiče *mesta besednega naglasa*, je sicer v ruščini še danes v mnogem ohranjeno staro mesto, vendar pa le že tudi precej izpremenjeno zaradi onemenja šibkih redukcijskih vokalov in po vplivu najrazličnejših analogij. Razen tega so v »Slovu« svojevrstne besede in stare oblike, za katere je treba določiti naglas po raznih kombinacijah. Označba mesta akcenta v transkripciji je tedaj arhaična in v nekaterih primerih seveda hipotetična, dasi po možnosti sloni na izsledkih primerjalne slovanske akcentologije (prim. Slovanski jeziki, druga izdaja, v poglavju o naglasu str. 19 sl. in v oddelku o oblikoslovju pri posameznih osnovah itd.). Tako na pr. kaže slovenski naglas 3. osebe množine pri glagolih pojó – stojé na prvotni naglas na koncu, torej na redukcijskem vokalu –o končaja –to pojotъ – stojetъ, ali pa je to bilo še v staroruščini XII. stoletja in ni se li mesto naglasa ob slabem izgovoru redukcijskega vokala že premaknilo za zlog nazaj, kakor je danes поют-стоят, je vprašanje. V instrumentalu sing. masc. je bil pri padajoče intoniranem korenu naglašen končaj –mb, n. pr. vŕlkŕmb, kakor se da sklepati iz podobnega primera s pronominalnim lokalom v adverbialni zloženki намѣдни из ономъ дѣне. V navedenem instrumentalu se je mogel uveljavljati že tudi vpliv nominativa, pa je zato v transkripciji v takih in podobnih primerih *dvojna akcentna označba*: poju'tъ, vŕl'komъ i. pod. Z ozirom na različno naglaševanje dativa in lokala sing. fem. v srbohrvaščini pri padajoče intoniranih korenih, ki kaže za dativ na padajočo, za lokal rastočo intoniranost končaja –ě pri trdih, –i pri mehkih osnovah na –a, je verjetno to isto sklepati tudi za ruščino, pa podobno tudi še za lokal masc. in neutr.: masc. 20₇ ro-zě', 23₁₂ te-remě', 35₇ vě'cě', 37₁ tě'lě', neutr. 8₁₁ po'l'i', 19₁₀ mo-ri' kakor fem. 44₁₈ loc. zeml'i', srbh. zeml'i' proti 37₈ dat. ze'ml'i', srbh. zeml'i'. Po iterativu ворочать (v »Slovu« 18₆ zavoro-čaetъ) k воротуть (enako srbh. vrăcati k vrătiti) soditi je podaljšanje vokala v tej tvorbi povzročilo z rastočo intoniranostjo prevzem mesta naglasa, vendar ni izključeno, da je v nekih primerih vplival tudi rastoče intonirani formant –ă-, kakor se to dandanes zvečine naglaša. Prim. v »Slovu« 3₂₋₃ rostě'ka'setъ s'a.

Proklitike in enklitike, predlogi v prepozicionalnih konstrukcijah (z izjemo padajoče intonacije oblike besede) praviloma nimajo samostojnega naglasa in je zadnje treba tudi tako brati z naslonitvijo na besedno obliko, h kateri pripadajo. Pri oblikah s padajočo intonacijo preide naglas na začetek, na predlog, n. pr. 5₉₋₁₀ na'-zeml'u. Ali je bilo to za dobo »Slova« izrazito še pri redukcijskem vokalu, je vprašanje in najbrž v zvezi z ritmičnim izgovorom: 19₁₋₂ kъ'-ze·ml'i, 20₂ kъ'-mo·ru, 15₃ vъ'-zo·lotъ stre·menъ.

U posameznih primerih besed se je glede mesta akcenta zateči k različnim zaključkom. N. pr. strus. Олѣгъ je nastalo iz stnord. Helgi in se naglašuje dandanes Олѣг - Олѣга. Malo je verjetno, da bi bil po zakonu odprtih zlogov vrinjeni sekundarni redukcijski vokal ъ zadobil kot rastoče intoniran mesto naglasa. Ne samo verjetneje, naravnost nujno je, sklepati, da je Олѣг nastalo iz Олѣгъ z naglasom na končnem redukcijskem vokalu in da se je po njegovem onemenju in prehodu naglasa na prednji zlog to naglaševanje posplošilo. O sicer pričakovanem naglasu na začetnem o-, nastalem po ruskem preglasu iz e-, ni sledu. V »Slovu« rabljeni izraz комонъ »konj« kaže z ozirom na mrus., ukr. комонъ in rus. конь - коня' na nakončno naglašanje. Beseda птиць »ptič« (prim. Sreznevskij, Материалы II 1757) nima nič opraviiti z deminutivnim stckvslov. in rusckvslov. пѣтиць s stalnim naglasom na í zaradi prvotne rastoče intonacije, sufiks je bil namreč -itj-. Za tak naglas priča sloven. ptič, prvotni pomen pa se je izgubil. V пѣтиць je -icъ izvajati iz -ik- s progresivno palatalizacijo, pa je po primeru tvorb kakor мужик - мужика z ohranjenim k (pri omenjeni palatalizaciji so take dublete) misliti takisto na nakončno naglaševanje. Ime naroda Половцы, ki ga Rusi naglašajo na prvem zlogu, je bilo v stari dobi najbrž drugače naglašeno. Izvedeno je iz adjektiva половъ, sloven. plāv (prim. plavolas), ki s svojim skrajšanim ā govori za rastočo intonacijo korena, kar predpostavlja za ruščino naglas Половьци. V slovarju pod uredništvom D. Ušakova (1939, III 534) se podaja v pridevniški sestavljeni obliki полóвый poleg dial. половой. Prvo bi bilo kakor здорóв »zdráv« - здорóвый. V slovarju V. Dalja (druga izdaja III 271) je le drugo, razen tega pa glagol полóвъть s pristavkom, da je voroneško, kursko, torej nekako na zemlji kneza Igorja, junaka »Slova«. S tem se strinja tudi mrus. полóвий in celo ime Полóвчин, plur. Полóвци (E. Želehovski v mrusko-nemškem slovarju, Lvov 1886, str. 691). Sedanji naglas Пóловцы napominja zvezo s половой, ki takisto predpolaga nekdanjo padajočo intonacijo korena, kar je moglo biti dialektična dubleta iz kakršnega koli razloga. V slovanskih jezikih so

znana mnoga taka akcentološka nesoglasja. N. pr. za besedo v »Slovu« 18_{16–17} сваты nahaĵamo v slovenščini svät, v srbohrvaščini pa svät iz svät, torej z naravnost nasprotno prvotno intonacijo, od katerih je ena seveda po kakem vplivu analogije sekundarna. Razlogi pa so za eno in drugo možni. Dalj IV 452 тырă (v »Slovu« 28₂ тыра i. dr.) je v skladu s srbrhv. túġa iz tuġă, toda Dalj še pristavlja, da je dialektično južno in zahodno тыра. Toda prim. 28₂ tuġă i. тьска. Pri starih izrazih in imenih so v izdajah »Slova«, kjer je zaznamovan tudi naglas, precejšnja nesoglasja. Tako n. pr. naglašuje 28₁₁ чара »ujetnica« V. Peretc v rekonstrukciji predloge prve izdaje (Kijev 1926) чарă, E. Ljackij v izdaji (Praga 1934) in v prireditvi »Звукoписъ в стиховом тексте Слова о полку Игоѣеве« (Slavia 1938–9, XVI 50 sl.) ter E. Sievers, ki mu je pomagala Rusinja dr. M. Woltner, v metrični obdelavi (Lipsko 1926) pa čăġa; 28₁₁ по нo-ратѣ (neki novец) naglašă Peretc na -ă-, Ljackij pa na -ô-; ime reke Немига 35_{21–22} до Нeмиги akcentuira Peretc na -î-, Ljackij pa na -ê-. Pri Sieversu sta zadnja dva primera nejasna. F. Korša izdaja *ritmično podanega teksta* »Slova« (1909) mi ni dostopna. Je pa nadaljevanje študije »О русском народном стихосложении« (Сборник ruske akademije znanosti 1901, LXVII, No 8, na str. 75 i. dr. primeri iz »Slova«), tako da se da sklepati, da je v poznejšem delu tekst bolj muzikalično-ritmično nego besedno-naglasno obdelan. Z naglasi, kakor v študiji str. 120 поѡѡстїи i. dr., pa ne morem soglašati. Zanimiva sta njegova nazora upoštevanja redukcijskih vokalov ѡ-ѡ in pri naglašanih končnih ѡ-ѡ odteġevanja naglasa nazaj. Z besednim naglasom nima tudi zveze V. Ržiga, Проблема стихосложения Слова о полку Игоѣеве (Slavia 1927–8, VI 352 sl.). Tu in tam je verjetno do neke mere kaŹipot za naglas čuteni *ritem jezika*, ki je v pesnitvi še v prvi izdaji opazljiv, na pr. 7_{5–6} вѣщїи Воѡăne, Ве-lesovѡ вѡнуѣ ali ves odstavek 8_{1–12} i. dr. Toda v ugibanja o tem se tu ne morem spuščati, ravno tako pa tudi ne v utemeljevanje akcentuacije še nadaljnjih besed iz »Slova«. VaŹnejše te vrste je prepuščeno komentariju. Določitev *govornih taktov* z glavnim in stranskimi naglasi ali *stavčni naglas* izpadata že iz okvira te transkripcije in sta odvisna od vsebinskega pojmovanja.

EDITIO PRINCEPS 1800

Слово о пълку Игоревѣ,
Игоря сына Святъславля,
внука Ольгова.

- 1 1 Не лѣполи ны бѣшетъ, бра-
тие, начяти старыми сло-
весы трудныхъ повѣстии о
пълку Игоревѣ, Игоря
3 Святъславлича! нача-
ти же ся тѣй пѣсни по
2 1 былинамъ сего времени,
а не по замышленію Бо-
яню. Боянъ до вѣщи,
3 1 аще кому хотѣше пѣснь
творити, то растѣка-
шется мыслию по древу,
сѣрымъ вълкомъ по зем-
5 ли, шизымъ орломъ подъ
облаки. Помняшетъ бо
речь пѣрвыхъ временъ усо-
бицѣ; тогда пушашетъ
ї соколовъ на стадо лебе-
10 дѣй, который дотечаше,
та преди пѣсъ пояше,
старому Ярославу,
храброму Мстиславу,
иже зарѣза Редедю предъ
4 1 пълкы Касожьскими, кра-
сному Романови Святъ-
славличю. Боянъ же, бра-
тіе, не ї соколовъ на ста-
5 до лебедѣй пушаше, нѣ
своя вѣщія прѣсты на жи-
вая струны вѣскладаше;
они же сами Княземъ сла-
ву рокотаху.
5 1 Почнемъ же, братіе,
повѣсть сию отъ стараго
Владимера до нынѣш-
няго Игоря; иже истяг-
5 ну умъ крѣпостию своею,
и поостри сердца своего
мужествомъ, наплѣнився

REKONSTRUKCIJA

Слово о пълку Игоревѣ,
Игоря, сына Святославля,
внуча Ольгова

- 1 1 Не лѣпо ли ны бѣшетъ, бра-
тие, начяти старыми сло-
весы трудныхъ повѣстии о
пълку Игоревѣ, Игоря
5 Святославлича! Нача-
ти же ся тои пѣсни по
2 1 былинамъ сего веремени,
а не по замышленію Бо-
яню. Боянъ бо вѣщии,
3 1 аче кому хотѣше пѣснь
творити, то ростѣка-
шетъ ся мыслию бѣлою
вѣверицею по древу,
сѣрымъ вълкѣмъ по зе-
5 мли, сизымъ орьлѣмъ подъ
оболокы. Помняшетъ бо,
рече, пѣрвыхъ верменъ усо-
бицѣ. Тогъда пушашетъ
десять соколъ на стадо лебе-
10 дии: который дотечаше,
та преди пѣснь пояше
старому Ярославу,
хоробѣрому Мьстиславу,
иже зарѣза Редедю передъ
4 1 пълкы Касожьскы, кра-
сному Романови Свято-
славличю. Боянъ же, бра-
тіе, не десяти соколъ на ста-
5 до лебедии пушаше, нѣ
своѣ вѣщѣѣ прѣсты на жи-
выѣ струны вѣскладаше;
оны же самы кѣняземъ сла-
ву рокотаху.
5 1 Почнѣмъ же, братіе,
повѣсть сию отъ стараго
Володимѣра до нынѣш-
него Игоря, иже истя-
5 гну умъ крѣпостию своею
и поостри сѣрдьця своего
мужѣствѣмъ, наплѣнивъ ся

TRANSKRIPCIJA

Slovo o rьlku' Igořeve,
I'gořa, sy'na Sv'atosla'vl'a,
vnu'ka Oľgo'va

- 1 1 Ne le'po li ny b'a'setъ, bra'-
tije, načati' sta'rymi slo-
vesy' tru'dnyhъ pověstij: o
rьlku' I'gořeve, I'gořa
5 Sv'atosla'vl'iča! Nača-
ti' že s'a to'ji pēsni po
2 1 byli'namъ sego: veremene,
a ne: po zamy'sl'eniju Bo-
ja'nu. Boja'nъ bo ve'sčij,
3 1 a'če komu' hot'a'se pēsny
tvořiti, to: roste'ka'-
šetъ s'a my'sliju bēloju
ve'vericeju po-derevu,
se'rumъ vьl'kъmъ po-ze-
5 ml'i, si'zъмъ oгьlъmъ podъ
oboloky'. Romъna'setъ bo,
re-če, rьr'vyhъ verem-enъ uso-
bičē. Togъda' pušča'setъ
de: s'atъ sokolъ na sta'do lebe-
10 d'ij: koto-ryje doteča'se,
ta' peredi' pēsny poja'se.
sta'romy Jarosla'vu.
horo-bromu Mъsti'sla'vu,
i'že zarē'za Rede'd'u pe-redъ
4 1 rьlky' Kaso'žsky, kra'-
sъnomu Roma'novi Sv'ato-
sla'vl'iču. Boja'nъ že, bra'-
tije, ne de:s'ati sokolъ na sta'-
5 do lebed-ij: pušča'se, nъ
svoje' vē'sčēje rьr'sty' na ži-
vy'je stru'ny vъsklada'se;
ony' že sa'my kъna'z'emъ sla'-
vu rokota'hu.
5 1 Ročъnē'mъ že, bra'tije,
po-vestъ sijū' otъ sta'rogo
Volodi'mera do ny'nēš-
nego I'gořa, i'že ist'a-
5 gnu' umъ kre'pостiju' svojejū'
i poostri' sьr'dьca svojego
mu'žьstvъmъ, napъl'nivъ s'a

PREVOD

Pesem o vojnem pohodu Igorjevem,
Igorja, sina Svjatoslavovega.
vnuka Olegovega

- 1 1 Ali nam ni bilo primerno, bra-
tje, začeti s starinskimi bese-
dami žalostnih povesti o
vojnem pohodu Igorjevem. Igorja
5 Svjatoslavljiča! Začne
pa naj se ta pesem po
2 1 dogodkih tega časa,
a ne po zamisli Bo-
janovi. Če je namreč vešči Bojan
3 1 hotel komu pesem
zložiti, tedaj je tekal
z mislijo kakor bela
veverica po drevesu.
seri volk po zem-
5 lji, sivi orol pod
oblaki. Spominjal se je namreč,
je rekel, prejšnjih časov neslo-
ge. Tedaj je spuščal
deset sokolov na jato labo-
10 dov: katere je (kateri) doletel.
ta je prej pel pesem
staremu Jaroslavu,
hrabremu Mstislavu.
ki je zabodel Rededja pred
4 1 polki kasoškimi, kras-
nemu Romanu Svjato-
slavljiču. Bojan pa, bra-
tje, ni deset sokolov na ja-
5 to labodov spuščal, ampak je
svoje večje prste na ži-
ve strune polagal;
one pa so same knezom sla-
vo brenkale.
5 1 Pa začnimo, bratje,
to povest od starega
Volodimera do seda-
njega Igorja, ki je raz-
5 pel um s svojo krepostjo
in (ga) poostрил s pogumom
svojega srca, navzel se

ратнаго духа, наведе своя
храбрыя плѣкы на зем-
лю Половѣцкую за зем-
лю Руськую. Тогда Игорь

възрѣ на свѣтлое солнце
и видѣ отъ него тьмою
вся своя воя прикрыты,
и рече Игорь къ дружинѣ

своей: братіе и дру-
жино! луцежъ бы потяту
быти, неже полонену бы-
ти: а всядемъ, братіе, на
свои брѣзья комони, да
позримъ синего Дону. Спа-
ла Князю умъ похоти,
и жалость ему знамение
заступи, искусити Дону
великаго. Хочу бо, рече,
копѣ приломити конецъ
поля Половецкаго съ вами
Русици, хочу главу свою
приложить, а любо испи-
ти шеломомъ Дону. О

Бояне, соловію стараго
времени! абы ты сіа плѣ-
кы ущекоталъ, скача сла-
вию по мыслену древу,
летая умомъ подѣ обла-
кы, свивая славы оба по-
лы сего времени, рища въ
тропу Трояню чересъ
поля на горы. Пѣти бы-
ло пѣснь Игореву, того
(Олга) внуку. Не буря
соколы занесе чрезъ поля
широкая; галици стады
бѣжать къ дону велико-
му; чили въспѣти было
вѣщей Бояне, Велесовъ
внуче! Комони ржуть за
Сулою; звенить слава въ

ратнаго духа, наведе своѣ
хоробѣрыѣ плѣкы на зе-
млю Половѣцскую за зе-
млю Руськую.

Тогда Игорь
възрѣ на свѣтлое сълнце
и видѣ отъ него тьмою
всѣ своѣ воѣ прикрыты.
И рече Игорь къ дружинѣ

своей: »Братіе и дру-
жино! Луче же бы потяту
быти, неже полонену бы-
ти. А въсядѣмъ, братіе, на
своѣ брѣзья комонѣ, да
позѣримъ синего Дону«. Съпа-
ла кѣнязю умъ похоти
и жялость ему знамение
заступи искусити Дону
Великаго. Хочю бо, рече,
копѣ приломити конѣць
поля Половѣцска съ вами,
Русичи, хочю голову свою
приложить, а любо испи-
ти шеломамъ Дону.

О

Бояне, соловію стараго
веремѣне! А бы ты сѣ плѣ-
кы ущекоталъ*, скача, соло-
вию, по мыслѣну дереву,
лѣтая умѣмъ подѣ оболо-
кы съвивая славы оба по-
лы сего веремѣне, рища въ
тропу Трояню чересъ
поля на горы, пѣти бы-
ло пѣснь Игореву, того
внучу: »Не буря
соколы занесе чересъ поля
широкая; галицѣ стады
бѣжать къ Дону Велико-
му«. Чили въспѣти было,
вѣщии Бояне, Велесовъ
внуче: »Комони рѣжють за
Сулою, звѣнѣть слава

ra'tbnogo duha, na'vede svoje
horobryje rylky' na'-ze-
10 ml'u Polo-vbčьsku za'-ze-
ml'u Ru'sьsku.

Togŕda' l'goŕb
vbzbrč' na sve'tboje s'yl'nč'e
i vi'dě otb nego' tmoju'
vb's'č' svoje' vo'je prikry'ty.
15 I re-č'e l'goŕb kŕ družině

svojeji': »Bra'tije i dru-
ži'no! Lu'č'e že by po'tatu
byti', neže poloŕnenu' by-
ti'. A vb's'a'demŕ, bra'tije, na
20 svoje' bŕŕzyjě komoŕě, da
6 1 pozbrimŕ si'nego Donu«. Sŕpa-
la' kŕnā'z'u umŕ po-hoti
i ža'lostb jemu' zna'menije
zastupi' iskusi'ti Donu
3 Velikogo. Hoču' bo. re-č'e,
kopi'je prilomi'ti koŕbč'ŕ
po-l'a Polo-vbčьska sŕ va'mi.
Ru'siči, hoču' go-lovu svoju'
priloži'ti, a' l'u'bo ispi-
10 ti' šelo-mŕmŕ Donu.

O

Boja'ne, so'loviju sta'rogo
veremene! A'by ty' si'je' ryl-
ky' uščekota'lb, skača', so-lo-
viju, po my'slbnu drevu.
15 lēta'ja umŕmŕ podŕ obolo-
ky' sŕvivā'ja sla'vy o-ba po-
ly' scgo' veremene, ri'šča vb
tropu' Troja'nu čeresŕ
pol'a' na'-gory, pēti' by'-
20 lo pē'snŕ l'goŕevi, togo'
vbnu'ku: »Ne bu'fa
7 1 sokoly' za'nese čeresŕ pol'a'
širo-kaja, ga'licē sta'dy
beža'tb kŕ Donu Veliko-
mu«, Ci'li vbŕpēti' by'lo.
5 veščiji Boja'ne, Velesovŕ
vbnu'č'e: »Komoŕi' gŕžu'tb za
Su'loju, zvbnitb sla'va

bojnega duha, povedel svoje
hrabre polke na zem-
10 ljo polovško za zem-
ljo rusko.

Tedaj se je Igor
ozrl na svetlo sonce
in je videl od njega z mrkom
vse svoje vojnike pokrite.
15 In rekel je Igor k svoji bojni
družini.

»Bratje in družina!
Bolje bi pač bilo biti ubit,
nego biti ujet.
A sedimo, bratje, na
20 svoje brze konje, da
6 1 pogledamo sinji Don.« Spa-
lila je knezu um strast
in zastrla mu je (to) znamenje
vnema pokusiti Dona
5 Velikega. »Hočem namreč, je rekel,
kopje prelomiti na koncu
polovške stepe z vami,
ruski sinovi, hočem glavo svojo
položiti, ali piti
10 s šlemom iz Dona.«

O

Bojan, slavec starega
časa! Ako bi ti te pol-
ke opeval, skakaje, o sla-
vec, po miselnem drevesu.
15 letajoč z umom pod obla-
ki zvijajoč obe strani slave
tega časa, švigajoč
po Trojanovi stezi čez
poljane na gore, bi peti bi-
20 lo pesem Igorju, onega
vnuku: »Ni vihar
7 1 sokole zanesel čez široke
poljane; kavke v jatah
beže k Donu Velike-
mu.« Ali pa je bilo zapeti.
5 vešči Bojan, Velesov
vnuk: »Konji rezgečejo za
Sulo, zveni slava

Кыевѣ; трубы трубятъ
въ Новѣградѣ; стоятъ
10 стязи въ Путивлѣ; Игорь
ждетъ мила брата Всево-
лода. И рече ему Буй
Туръ Всеволодъ: одинъ
братъ, одинъ свѣтъ свѣт-
15 лый ты Игорю; оба есѣ
Святъславличя; сѣдлай,
брате, свои брѣзьи комо-
ни, а мои ти готови, осѣд-
лани у Курьска на пере-
8 1 ди; а мои ти Куряни
свѣдоми къ мети, подъ
трубами повити, подъ
шеломы възлелѣяны, ко-
5 нецъ копия въскрѣмлени,
пути имъ вѣдоми, яру-
гы имъ знаемы, луци у
нихъ напряжени, тули от-
ворени, сабли изѣострени,
10 сами скачють акы сѣрии
влѣци въ полѣ, ищучи се-
бе чти, а Князю славы.
Тогда вѣступи Игорь
Князь въ златъ стремянь, и
15 поѣха по чистому полю.
Солнце ему тъмою путь
заступаше; ноцъ стону-
щи ему грозою птичь
9 1 убуди; свистъ звѣринъ въ
стазби; дивъ кличетъ
върху древа, велить по-
слушати земли незнаемъ,
5 влѣзѣ, и по морю, и
по Сулю, и Сурожу, и
Корсуню, и тебѣ Тьмудо-
роканьскый блѣванъ. А
Половци неготовами до-
10 рогами побѣгоша къ Дону
Великому; кричатъ тѣ-
лѣгы полунощы, рци ле-
беди роспушени. Игорь къ
Дону вои ведетъ: уже бо

Кыевѣ, трубы трубятъ
Новѣ городѣ, стоятъ
10 стязи Путивли». Игорь
ждетъ мила брата Всево-
лода. И рече ему Буи-
Туръ Всеволодъ: »Одинъ
братъ, одинъ свѣтъ свѣтъ-
15 лый ты Игорю, оба есѣ
Святославличя! Седлай,
брате, своѣ брѣзьи комо-
нѣ, а мои ти готови, оседъ-
лани у Курьска на пере-
8 1 ду. А мои ти Куряне
свѣдоми къ метие: подъ
трубами повити, подъ
шеломы възлелѣяны, ко-
5 нецъ копия въскрѣмлени;
путие имъ вѣдоми, яру-
гы имъ знаемы, луци у
нихъ напряжени, тули о-
творени, саблѣ изострены;
10 сами скачють акы сѣрии
влѣци въ поли, ищоче со-
бѣ чьсти, а князю славы.
Тогда вѣступи Игорь
князь въ золотъ стремянь и
15 поѣха по чистому полю.
Сѣльнце ему тъмою путь
заступаше; ноцъ стону-
чи ему грозою пѣтиць
9 1 убуди; свистъ звѣринъ въ
ста. Възби ся Дивъ,
кличетъ.
върху дерева, велить по-
слушати земли незнаемъ,
5 Вълзѣ и Поморию и
Посулю и Сурожю и
Кърсуню и тобѣ Тьмудо-
роканьскъ блѣванъ. А
Половци неготовами до-
10 рогами побѣгоша къ Дону
Великому: кричатъ те-
лѣгы полуночи, рыци, ле-
беди роспушени. Игорь къ
Дону воѣ ведетъ. Уже бо

- Ky'jevĕ, tru'by trub'a'tŭ.
 No-vĕ go-rodĕ, stoja'tŭ.
 10 st'a'zi Puti'vl'iĕ. I'gorŭ
 žbde'tŭ mi'la bra'ta Vŭs'e-vo-
 loda. I re-ĕe jemu' Bu'ji-
 Tu'rŭ Vŭs'e-volodŭ: »Odi'nŭ
 bra'tŭ, odi'nŭ svĕ'tŭ svĕ'tŭ-
 15 lyji ty' I'gorŭ, o-ba jesve'
 Sv'atosla'vl'iĕ! Sedla'ji.
 bra'te, svoje' by'zyjĕ komo-
 nĕ', a moji' ti goto-vi, osedŭ-
 la'ni u Ku'rŭska na pere-
 8 1 di'. A moji' ti Ku'rane
 sŭvĕ'domi kŭme'tije: podŭ
 truba'mi po-viti, podŭ
 ūelo-my vŭzlele'jani, ko-
 5 nŭ-sŭ korija' vŭskŭrml'eni';
 putije' ji'mŭ vĕ'domi, jaru'-
 gy ji'mŭ zna'jemy, lu'ci u
 ni'hŭ napraŭzeni', tu'li o-
 tvoŕeni'. sa'bl'e izostŕeny';
 10 sa'mi ska'ĕutŭ a'ky se'riji
 vŭl'ci vŭ po'l'i', iŭĕoĕ so-
 be' ĕŭsti', a kŭna'z'u sla'vy.
 Togŭda' vŭstupi' I'gorŭ
 kŭna'z'ŭ vŭ-zo-lotŭ stre-menŭ i
 15 po-jĕha po ĕi'stomu po'l'u.
 Sŭl'nĕĕe jemu' tŭmoju' putŭ
 zastupa'ŭe, no-sŭ stonu-
 ĕi' jemu' grozoju' pŕti'cŭ.
 9 1 ubudi'; svi'stŭ zver'i'nŭ vŭ-
 sta'. Vŭzbi' s'a Di'vŭ, kli'ĕetŭ

vŕhu' de-ŕeva, veli'tŭ po-
 slu'ŭati ze'ml'i nezna'jemĕ,
 5 Vŭl'zĕ i Pomo'rju i
 Posul'ju i Su'rožu i
 Kŕsu'nŭ i tobe' Tŭmuto-
 roka'nŭskŭ by'lvavŭ. A
 Polo-vĕci negoto-vami do-
 10 ro-gani pobĕgo-ŭa kŭ Do-nu
 Veli'komu: kriĕa'tŭ te-
 lĕ'gy polu'noĕi, rŭci', le-
 bedi rospuŭeny'. I'gorŭ kŭ
 Do-nu vo-jĕ vede'tŭ. Uŭe' bo

- v Kijevu, trobente trobijo
 v Novgorodu, stojĕ
 10 prapori v Putivlju.« Igor
 ĕaka milega brata Vsevo-
 loda. In rekel mu je Silni
 Tur Vsevolod: »Edini
 brat, edini svetli svit
 si ti. Igor, oba sva
 Svjatoslavljiĕ! Osedlaj.
 brat, svoje brze ko-
 nje, a moji so ti pripravljeni, osed-
 lani pri Kursku v ospred-
 8 1 ju. A moji so ti Kurjani
 izkuŕeni vitezi: pod
 trobentami poviti, pod
 ūlemi zazibani, na kon-
 5 cu kopja vzrejeni;
 za pota vedo, jaru-
 ge so jim znane, loki so pri
 njih napeti, tulci od-
 prti, sablje nabruŕene;
 10 sami skaĕejo kakor seri
 volĕje, na poljani, iŭĕoĕ se-
 bi ĕasti, a knezu slave.
 Tedaj je stopil Igor
 knez v zlato streme in
 15 odjahal po odprti poljani.
 Sonce mu je z mrkom pot
 zagrinjalo; noĕ mu je stoka-
 joĕ z neurjem ptice
 9 1 prebudila; tuljenje zveri je na-
 stalo. Vzletel je Div. skovika

vrh drevesa, veli pri-
 sluhniiti zemlji neznani.
 5 Volgi in Pomorju in
 Posulju in Surožu in
 Krsunju in tebi Tmuto-
 rokanski malik. A
 Polovci so po neutrtih po-
 10 teh pohiteli k Donu
 Velikemu: škripljejo vo-
 zila o polnoĕi liki la-
 bodi prepodeni. Igor k
 Donu vojsko vodi. Ŗe pa

15 бѣды его пасеть птицъ;
 подобію вльци грозу въ
 срожать, по яругамъ; ор-
 ли клетомъ на кости
 звѣри зовуть. лисици

10 1 брешутъ на чръленыя щи-
 ты. О руская земле! уже
 за Шеломянемъ еси.
 Длѣго. Ночь мркнетъ, за-
 5 ря свѣтъ запала, мѣгла
 поля покрыла, щекоть
 слави успе, говоръ га-
 личъ убуди. Русичи вели-

кая поля чрълеными щиты
 10 перегородиша, ищучи себѣ
 чти, а Князю славы.
 Съ заранія въ пяткъ по-
 топташа поганыя плѣкы
 Половецкыя; и рассушыся
 15 стрѣлами по полю, помъ-

чаша красныя дѣвки По-
 ловецкыя, а съ ними злато,
 и паволокы, и дра-

11 1 гыя оксамиты; орьтѣма-
 ми и япончицами, и
 кожухы начаша мосты
 мостити по болотомъ и
 5 грязивымъ мѣстомъ, и
 всякими узорочьи Поло-
 вѣцкыми. Чръленъ стягъ,
 бѣла хорюговъ, чрълена чол-
 ка, сребрено стружіе

10 храброму Святъславличю.
 Дремлетъ въ полѣ Ольго-
 во хороброе гнѣздо дале-
 че залетѣло; небылонъ
 обидѣ порождено, ни соко-
 15 лу, ни кречету, ни тебѣ
 чръный воронъ, поганый По-
 ловчине. Гзакъ бѣжитъ съ-
 рымъ влъкомъ; Кончакъ
 ему слѣдъ править къ
 20 Дону великому.

15 бѣды его пасеть пѣтиць
 по дубию; вълци грозу въ-
 сорожать по яругамъ; оръ-
 ли клѣкътъмъ на кости
 звѣри зовуть; лисицѣ

10 1 брешють на чървленѣнѣ щи-
 ты. О Русьска земле! Уже
 за шеломенѣмъ еси!
 Дѣлго ночь мъркнетъ. За-
 5 ря свѣтъ запала. Мѣгла
 поля покрыла. Щекѣтъ
 соловиі усьпе; говоръ га-
 личъ убуди с.я. Русичи вели-

кая поля чървленеными щиты
 10 перегородиши, ищоче собѣ
 чѣсти, а кѣнязю славы.
 Съ заранія въ пятѣкъ по-
 тѣпѣташи поганѣнѣ плѣкы
 Половѣцкыи и росуши сѣ
 15 стрѣлами по полю, помѣ-

чиши краснѣнѣ дѣвѣкы По-
 ловѣцкыи, а съ ними золо-
 то и паволокы и доро-

11 1 гѣѣ оксамиты. Орьтѣма-
 ми и японѣчицами и
 кожухы начѣши мосты
 мостити по болотомъ и
 5 грязивымъ мѣстомъ и
 всѣкыи узорочии Поло-
 вѣцкыи. Чървленѣнъ стягъ,
 бѣла хорюгѣвѣ, чървлена челѣ-
 ка, серебряно стружие

10 хоробѣрому Святославличю!
 Дрѣмлетъ въ поли Ольго-
 во хоробѣрое гнѣздо. Далече
 залетѣло! Не било оно
 обидѣ порождено, ни соко-
 15 лу, ни кречету, ни тобѣ,
 чърныи воронъ, поганѣи По-
 ловѣчине! Кѣза бѣжитъ съ-
 рымъ вѣлкѣмъ, Конѣчѣкъ
 ему слѣдъ править къ
 20 Дону Великому.

- 13 bēdy' jęgo· pase'tb p'btī'čb·
po du'bīju; v'bl'ci grozu' v'b-
soro·žatb po jaru'gam'b; orb-
li' klb·k'btbmb· na'-kosti
zv'e'ri zovu'tb; lisi'č'e
- 10 1 bre·šutb na čb'rvl'e·nyje šči-
ty'. O Ru'sbska zeml'e! Uže-
za šelo·menbmb· jesi'!
- D'bl'go no·čb m'yr'knetb. Za-
5 řa' sv'e'tb zapala'. M'ęgla'
pol'a' pokry'la. Šče·k'btb
solo·viji u'st'p'e; go·vor'b ga'-
ličb ubudi' s'a. Ru'siči veli'-
- kaja pol'a' čb'rvl'e·nymi ščiti'
10 peregorodi'sa, i'sčuče sobe'
čisti', a k'bn'a'z'u sla'vy.
- S'b zara'nija v'b p'at'k'bt· po-
t'br'bt'a'sa poga'nyj'e p'rk'y'
Polo·v'bčb'sky i rosu'sa s'a
15 strela'mi po·pol'u, pom'b-
- ča'sa kra'sbn'yj'e de'v'bky Po-
lo·v'bčb'sky, a s'b n'imi' zo·lo-
to i pa'voloky i doro-
- 11 1 gy'j'e oksami'ty. Orb'tbma'-
mi i japo'n'bči'čami i
kožuhy' na'časa mo'sty
mosti'ti po bolo·tom'b i
5 gr'azi'vym'b m'e'stom'b i
v'b's'a'kymi uzoro·čij'i Polo-
v'bčb'sky. Čb'rvl'e·nb· st'a'g'b.
bela' hořu'g'bvb, čb'rvl'ena' čel'b-
ka, serebr'no· stru'žije
- 10 horo·b'rbromu Sv'atosla'vl'i'č'u!
Dre'ml'etb v'b po·l'i' O'ęgo-
vo horo·b'rbroje gn'ęzdo. Dale-
če zalet'e'lo! Ne·bylo ono·
obi'd'e poro·ženo·, ni soko-
15 lu', ni kre·četu, ni tob'e'
čb'rvnyj'i vo·ron'b, poga'nyj'i Po-
lo·v'bčine! K'bz'a' beži'tb s'e'-
gym'b v'bl'k'btbmb, Kon'bča'k'b
jemu' sle'd'b pra'vitb k'b
20 Do·nu Veli'komu.

- 13 na njegovo nesrečo preže ptice
po dobju; volcje grozo ve-
čajo po jarugah; or-
li s krikom na kosti
zveri vabijo; lisice
- 10 1 bevskajo na rdeče šči-
te. O ruska zemlja! Že
si za slemenom!
- Dolgo noč mrka. Za-
5 rja je svit vžgala. Megla
je poljane pokrila. Petje
slavčevo je utihnilo; vrišč kav-
čji se je prebudil. Ruski sinovi so
veli-
- ke poljane z rdečimi ščiti
10 pregradili. išoč sebi
časti, a knezu slave.
- Zarana ob razsvitu v petek so po-
teptali poganske polke
polovške in se razkropili
15 kakor strelice po bojnem polju.
ugra-
- bili krasne devojke po-
lovške, a z njimi zla-
to in (svilene) tkanine in dra-
- 11 1 gocen žamet. Z odeja-
mi in plašči in
kožuhi so začeli delati
mostove po močvirjih in
5 blatnih mestih ter
z vsakršnimi vezeninami po-
lovškimi. Rdeč prapor,
belo zastavo, rdeč čop,
srebrno kopje
- 10 hrabremu Svjatoslavljiču!
Dremlje na (bojnem) polju Olego-
vo hrabro gnezdo. Daleč
je zletelo! Ni bilo
za osramočenje rojeno, ni soko-
15 lu, ni krečetu, ni tebi,
črni vran, poganski Po-
lovčin! Kza teče kot se-
ri volk. Končak
mu sled napravlja k
20 Donu Velikemu.

- 12 1 Другаго дни велми
рано кровавыя зори свѣтъ
повѣдають; чръныя тучя
съморя идуть, хогятъ
5 прикрити ѿ солнца:
а въ нихъ трепещуть си-
ни млѣни, быти грому ве-
ликому, ити дождю стрѣ-
лами съ Дону великаго:
10 ту ся кошемъ приламатъ,
ту ся саблямъ потручати
о шелома Половецкыя, на
рѣцѣ на Каялѣ, у Дону
великаго. О Руская землѣ!
15 уже не Шеломянемъ еси.
Се вѣтри, Стрибожи
внуци, вѣють съ моря стрѣ-
лами на храбрыя плѣ-
кы Игоревы! земля тутъ-
20 нетъ, рѣкы мутно те-
кутъ; пороси поля при-
крывають; стязи глаго-
13 1 лютъ, Половци удуть отъ
Дона, и отъ моря, и отъ
всѣхъ странъ. Рускыя плѣ-
кы отступиша. Дѣти бѣ-
5 сови кликомъ поля прего-
родиша, а храбрѣи Русичи
преградиша чрълеными
щиты. Ярѣ туре Всеволо-
дѣ! стоиши на борони,
10 прыщещи на вои стрѣла-
ми, гремлеши о шелома
мечи харалужными. Камо
Турѣ поскачаше, своимъ
златымъ шеломомъ по-
15 свѣчивая, тамо лежать
поганыя головы Половец-
кыя; поскепаны саблями
калеными шелома Оварь-
скыя отъ тебе Ярѣ Туре Все-
20 володе. Кая раны дорога,
братѣ, забывъ чти и жи-

- 12 1 Другаго дѣне велми
рано крѣвавыѣ зорѣ свѣтъ
повѣдають. Чръныѣ тучѣ
съ моря идуть, хотятъ
5 прикрити четыри сѣлныя,
а въ нихъ трепечють си-
нѣѣ млѣниѣ. Быти грому ве-
ликому, ити дѣжжю стрѣ-
лами съ Дону Великаго!
10 Ту ся копиемъ приламатъ,
ту ся саблямъ потручати
о шелома Половчѣскы на
рѣцѣ на Каялѣ у Дону
Великаго. О Русьска земле!
15 Уже за шеломенѣмъ еси!
Се вѣтри, Стрибожи
внуци, вѣють съ моря стрѣ-
лами на хоробрьѣѣ плѣ-
кы Игоревы. Земля тутъ-
20 нетъ, рѣкы мутно те-
кутъ, пороси поля при-
крывають, стязи глаго-
13 1 лютъ. Половци идуть отъ
Дону и отъ моря и отъ
всѣхъ сторонъ Русьскы плѣ-
кы оступиша. Дѣти бѣ-
5 сови кликомъ поля перего-
родиша, а хоробрьѣи Русичи
перегородиша чръвлеными
щиты.
Ярѣ-Туре Вьсеволо-
де! Стоиши на борони,
10 прыщещи на воѣ стрѣла-
ми, гримлеши о шелома
мечи харалужными. Камо
Турѣ поскачаше, своимъ
золотымъ шеломомъ по-
15 свѣчивая, тамо лежать
поганыѣ головы Половчѣ-
скы. Поскѣпаны саблями
калеными шелома Оварь-
сци отъ тебе, Ярѣ-Туре Вьсе-
20 володе! Кѣѣ раны дороги,
братия, забывъ шю чѣсти и жи-

- 12 1 Drugo go dne vel'mi' ra'no kr'va'vyjě zo'rě svě'tь pově'dajutъ. Čyr'nyjě tu'čě sь- mo'ra idu'tь, ho't'a'tь.
5 prikry'ti čety'ri sьl'nьca, a vъ ni'hъ trepečutъ si' nejjě mьl'nijě. Byti' gro-mu ve-li'komu, iti' dъžžu' stre-la'mi sь Do-nu Veli'kogo!
- 10 Tu' s'a ko-p'ijemъ prilama'ti, tu' s'a sa'bl'amъ potruča'ti o šelo-my Polo-vьčьsky na rěččě na Ka'jalě u Do-nu Veli'kogo. O Ru'sьska ze-mľ'e!
- 15 Uže za šelo-menъmъ jesi'! Se' ve'tri, Stri'boži vьnu'ci, vėjutъ sь- mo'ra stre-la'mi na horo-bъryjě pьl-ky' I'gorevy. Zemľ'a' tu'tь-
20 netъ, rě'ky mutъno te-ku'tь, po-ro-si pol'a' pri-kry'va'jutъ, st'a'zi glago-
- 13 1 I'utъ. Polo-vьci idu'tь oтъ Do-nu i oтъ mo'ra i oтъ vьšě'hъ storo-nъ. Ru'sьsky pьl-ky' ostupi'ša. Dě'ti bě-
5 sovi kli'kъmъ pol'a' perego-rodí'ša, a horo-bъrijí Ru'si'či peregorodi'ša čьrvl'eny-mi ščity'.
- Ja'гъ-Tu're Vьs'e-volo-de! Stoji'ši na boro-ni,
10 pry'ščeši na vo'jě strěla'-mi, gri'mľ'eši o šelo-my meči' haralu'žьny-mi. Ka'mo Tu'гъ poskoča'še, svojí'mъ zoloty'mъ šelo-mъmъ po-
15 svě'čivaja, ta'mo leža'tь poga'nyjě go-lovy Polo-vьčь-sky. Poškjěpa'ni sa'bl'amí kale-ny-mi šelo-mi Ova'гъ-sci oтъ tebe. Ja'гъ-Tu're Vьs'e-
20 volode! Ky'jě ra'ny do-rogy, bra'tije, zaby'vъšu čьsti'i ži-

- 12 1 Drugega dne zelo rano krvave zore svit napovedujejo. Črni oblaki gredo z morja, hočejo
5 zakriti štiri sonca, a v njih trepečejo si-nji bliski. Biti je grmenju ve-likemu, iti dežju pu-ščic z Dona Velikega!
- 10 Tu se bodo kopja lomila, tu bodo sablje tolkle ob šleme polovške na reki Kajali pri Donu Velikem. O ruska zemlja!
- 15 Že si za slemenom! To vetri. Stribogovi vnuki, vejejo z morja pu-ščice na hrabre pol-ke Igorjeve. Zemlja bob-ni, reke motno te-
20 ko, prahovi poljane po-krivajo, prapori vih-
- 13 1 rajo. Polovci gredo od Dona in od morja in od vseh strani so ruske pol-ke obstopili. Otroci vra-
5 govi so s krikom (bojno) polje pregra-dili, a hrabri ruski sinovi so (ga) pregradili z rdečimi ščiti.
- Ognjeviti Tur Vsevo-lod! Stojiš v boju na obrambi,
10 brizgaš na vojnike pušči-ce, treskaš ob šleme z meči jeklenimi. Kamor je Tur skočil, s svojim zlatim šlemom le-
15 sketajoč, tam leže poganske glave polov-ške. Razklani od sabelj kaljenih so šlemi ovar-ski od tebe, ognjeviti Tur Vse-
20 volod! Kakšnih ran je mar, bratje, temu ki je pozabil čast in ži-

вота, и града Чрънигова,
14 1 отня злата стола, и своя
милыя хоти красныя Глѣ-
бовны свычая и обычая?
Были вѣчи Трояни, минула

5 лѣта Ярославля; бы-
ли плѣци Ольгови,
15 1 Ольга Святъславлича.
Тѣмъ бо Олегъ мечемъ кра-
молу коваше, и стрѣ-
лы по земли сѣяше. Сту-
5 паеть въ златъ стремянь
въ градѣ Тьмутороканѣ.
Тожь звонъ слыша давный
великий Ярославъ сынъ
Всеволожъ: а Владиміръ
10 по вся утра уши закла-
даше въ Черниговѣ: Бориса
же Вячеславлича слава
16 1 на судъ приведе, и на кани-

ну зелену паполому по-
стла, за обиду Ольгову
храбра и млада Князя.
5 Съ тояже Каялы Свято-
плѣкъ повелея отца
своего межю Угорьскими
иноходьцы ко Святѣй Со-
фии къ Киеву. Тогда при
10 Олзѣ Гориславлича сѣя-
шется и растяшетъ усоби-
цами; погибашеть жизнь
17 1 Дажь-Божа внука,
въ Княжихъ крамолахъ
вѣщи человѣкомъ скрати-
шась. Тогда по Руской
5 земли рѣтко ратаевѣ ки-
кахуть: нѣ часто врани
граяхуть, трупія себѣ
дѣляче; а галици свою
рѣчь говоряхуть, хотять
10 полетѣти на уедіе. То
было въ ты рати, и въ
ты плѣкы; а сиецъ и ра-

вота и города Чрънигова,
14 1 отня злата стола и своеѣ
милыѣ хоти, красныѣ Глѣ-
бовны, съвычая и обычая!
Были вѣщи Трояни, минула

5 лѣта Ярославля; бы-
ли плѣци Ольгови,
15 1 Ольга Святославлича.
Тѣмъ бо Ольгѣ мечемъ коро-
молу ковање и стрѣ-
лы по земли сѣяше. Сту-
5 паеть въ золотъ стремянь
въ городѣ Тьмуторокани.
Тѣмъ же звонъ слыша давный
Великий Ярославъ, а сынъ
Всеволожъ Володиміръ
10 по вся утра уши закла-
даше Чръниговѣ. Бориса
же Вячеславлича слава
16 1 на судъ приведе и на Кани-

ну зелену паполому по-
стла за обиду Ольгову,
хоробѣра и молода кнѣзя.
5 Съ тоѣже Каялы Свято-
плѣкъ по лелѣя* отця
своего межю Угѣрскы
иноходьцы къ Святѣй Со-
фии къ Киеву. Тогда при
10 Олзѣ Гориславлича сѣя-
шетъ ся и растяшетъ усоби-
цами; погибашеть жизнь
17 1 Дажьбожа внука;
въ кнѣжяхъ коромолахъ
вѣщи человѣкомъ съкороти-
шя ся. Тогда по Русьскѣ
5 земли рѣдко ратаеве ки-
кахуть, нѣ часто ворони
граяхуть, трупія собѣ
дѣляче, а галицѣ свою
рѣчь говоряхуть, хотять
10 полетѣти на уѣдїе. То
было въ ты рати и въ
ты плѣкы, а сиецѣ ра-

vota' i go-roda Črni'gova,
14 1 o-ťna zo-lota stola' i svojeje'
mi'lyje ho-ti kra'snyje Glé'-
bovny, s'vny'caja i oby'caja!
By'li ve'ci Troja'ni, minu'la

5 lě'ta Jarosla'vl'a; by'-
li rylci' Ol'go'vi,
15 1 Ol'ga' Sv'atosla'vl'iča.
Ty'ji bo Ol'gъ mečъmъ koro-
mo-lu kova'se i strě'-
ly po-zeml'i se'jaše. Stu-
5 pa'jetъ vъ-zo-lotъ stre-menъ
vъ go-rode Tъmutoroka'ni.
Ty'ji zvo-nъ sly'sa da'vnyji
Veli'kyji Jarosla'vъ, a sy'nъ
Vъs'e-voložъ Volodiměъ
10 po vъs'a' u'tra u'ši zakla-
da'se Črni'gově. Bori'sa
že V'ačesla'vl'iča sla'va
16 1 na sudъ pri'vede i na Ka'ni-

nu ze-lenu pa'polomu po-
styla' za obi'du Ol'go'vu,
horo-bra i mo-loda kňa'z'a.
5 Sъ toježe Ka'jaly Sv'ato-
ryl'kъ polelě'ja oťca'
svojego mežu' U'gъrsky
inoho-děci kъ Sv'atě'ji So-
fiji kъ Ky'jevu. Togъda' pri
10 Ol'ze' Gorisla'vl'iči se'ja-
šetъ s'a i rost'ašetъ uso-
bičami, pogy'bašetъ ži'znъ
17 1 Dažbo-ža vъnu'ka:
vъ kňa'žahъ koromo-lahъ
ve'ci čelovčkomъ sъkoroti'-
ša s'a. Togъda' po Ru'sьscě
5 zeml'i rědъko ra'tajave ky'-
kahutъ, nъ ča'sto vo-roni
gra'jahutъ, tru'pija sobě'
děl'ače, a ga'licě svojъ
rěčъ govo-rahutъ, ho'ta'tъ
10 poletě'ti na uje'dije. To
by'lo vъ ty' ra'ti i vъ
ty' rylky', a sičeje' ra-

vljenje in mesto Črnigov,
14 1 očetov zlati prestol in svoje
mile žene, krasne Gle-
bovne, vdanost in ljubezen!
Bili so vekovi Trojanovi, minila

5 leta Jaroslavova: bi-
li so vojni pohodi Olegovi,
15 1 Olega Svjatoslavljiča.
Ta Oleg je namreč z mečem raz-
dor koval in stre-
lice po zemlji sejal. Sto-
5 pi v zlato streme
v mestu Tmutorokanju.
Tisti žvenket je slišal davni
Veliki Jaroslav, a sin
Vsevolodov Volodimer
10 je vsa jutra ušesi zati-
kal v Črnigovu. Borisa
pa Vjačeslavljiča je slava
16 1 na sodbo (božjo) privedla in na
Kani-

na zeleni mrtvaški prt po-
stlala, zaradi krivice Olegove.
hrabrega in mladega kneza.
5 S takšne Kajale je Svjato-
polk zibaje prepeljal svojega
očeta med ogrskimi
konji kljusači k Sveti So-
fiji h Kijevu. Tedaj so se za
10 Olega Gorjislavljiča se-
jale in rasle razpr-
tije; propadalo je imetje
17 1 Dažbogovega vnuka;
v knežjih razdorih
se je ljudem čas življenja skraj-
šal. Tedaj so po ruski
5 zemlji oratarji redko vzkli-
kali, toda često vrani
krakali, trupla si
deleč, a kavke so svoj
jezik govorile. hočejo
10 poleteti na pojedino. To
je bilo v onih vojnah in v
onih vojnih pohodih. a o takem bo-

- ти не слышано: съ зара-
нѣа до вечера, съ вечера
15 до свѣта летятъ стрѣлы
каленья; гримлютъ саб-
ли о шеломы; трещатъ
копіа харалужныя, въ по-
лѣ незнаемѣ среди земли
20 Половецкыи. Чръна земля
подъ копыты, костыми
18 1 была посѣяна, а кровию
полянна; тугою въздоша
по Руской земли. Что ми
шумить, что ми звенить
5 давеча рано предъ зорями?
Игорь плѣкы заворочаетъ;
жалъ бо ему мила бра-
та Всеволода. Бишася
день, бишася другыи:
10 третьяго дни къ полуд-
ню падоша стязи Иго-
ревы. Ту ся брата раз-
лучиста на брезѣ быстрой
Каялы. Ту кроваваго вина
15 не доста; ту пирѣ докон-
чаша храбрии Русичи; сва-
ты попоиша, а сами по-
легоша за землю Рускую.
Ничить трава жало-
19 1 щами, а древо стугою къ
земли преклонилося. Уже
бо, братіе, не веселая година
въстала, уже пустыни силу
5 прикрыла. Въстала обида
въ силахъ Дажь-Божа вну-
ка. Вступилъ дѣвою на зем-
лю Трояню, всплескала ле-
бедиными крылы на синѣмъ
10 море у Дону плещучи,
убиди жирня времена.
Усобица Княземъ на по-
ганяны погыбе, рекоста бо
братъ брату: се мое, а
15 то моеже; и начяша Кня-

- ти не слышано: Съ зара-
ния до вечера, съ вечера
15 до свѣта летятъ стрѣлы
каленѣѣ, гримлютъ са-
блѣѣ о шеломы, трѣщятъ
копіа харалужная въ по-
ли незнаемѣ среди землѣ
20 Половчѣскыи. Чѣрна земля
подѣ копыты костыи
18 1 была посѣяна, а крѣвию
полянна; тугою въздоша
по Русѣсѣѣ земли.
Чѣто ми
шюмить, чѣто ми звѣнть
5 давѣча рано передѣ зорями?
Игорь плѣкы заворочаетъ;
жяль бо ему мила бра-
та Всеволода. Биша ся
дѣнь, биша ся другыи;
10 третѣего дѣне къ полудѣ-
нию падоша стязи Иго-
реви. Ту ся брата ро-
злучиста на березѣ быстроѣ
Каялы. Ту крѣваваго вина
15 не доста; ту пирѣ доконѣ-
чяша хоробѣрии Русичи: сва-
ты попоиша, а сами по-
легоша за землю Русѣску.
Ничить трава жяло-
19 1 щами, а древо съ тугою* къ
земли переклонило ся.

- Уже
бо, братіе, не веселая година
въстала, уже пустыни силу
5 прикрыла. Въстала Обида
въ силахъ Дажьбожа вѣну-
ка, вѣступила дѣвою на зе-
млю Трояню, всплескала ле-
бедиными крылы на синемъ
10 мори у Дону; плещучи
у пуди жирня* веремѣна.
Усобица кѣняземъ на по-
ганѣѣ погыбе*; рѣкоста бо
братъ брату: »Се мое, а
15 то мое же«. И начяша кѣня-

ti ne slyšano: sъ zara-
nija do večera, sъ večera
15 do sve'ta let'a'tь strěly
kal'enyje, gri'ml'utъ sa'-
bl'e o šelo-my, trešč'a'tь
ko-p'ija' haralu'žbnaja vъ po-
li' nezna'jemě seredi' zeml'ě
20 Polo-vъčsky. Črna' zeml'a'
podъ kopy'ty kostmi'
18 1 byla' pose'jana, a krviju'
polija'na; tugoju' vъzido-ša
po Ru'sьsčє zeml'i.

Čьto· mi

šumi'tь, čьto· mi zvni'tь
5 da'veča ra'no pe-redъ zora'mi?
I'gorъ p'ьlky' zavoro-čajetъ;
ža'lb bo jemu' mi'la bra'-
ta Vьse·voloda. Bi'sa s'a
dъ-nъ, bi'sa s'a drugy'ji;
10 tret'ijego dne· kъ polu'dъ-
niju pa'doša st'a'zi I'go-
rєvi. Tu' s'a brata ro-
zluč'i'sta na be-reze by'stroje
Ka'jaly. Tu' krvava'vogo vina'
15 ne dosta'; tu' pi'rъ dokonъ-
č'a'sa horo-b'riji Ru'siči: sva'-
ty popoji'ša, a sa'mi po-
lego-ša za'-zeml'u Ru'sьsku.
Ni'čitъ trava' ža'lo-
19 1 ščami, a de-revo sъ tugoju' kъ-
zeml'i perekloni'lo s'a.

Uže·

bo, bra'tije, ne vese-laja godi'na
vъsta'la, užє· pusty'ni si'lu
5 prikry'la. Vъsta'la Obi'da
vъ si'lahъ Dažbbo'ža vъnu'-
ka, vъstupi'la dē·voju na'-ze-
ml'u Troja'nu, vъspleska'la le-
bedi'nymi kri'ly' na si'nemъ
10 mo-ri' u Do·nu; plesčuči'
upudi' ži'gъna veremena'.
Uso·biča kъna'zemъ na po-
ga'nyje pogy'be; rьko·sta bo
bra'tъ bra'tu: »Se· moje, a
15 to· moje· že.« I na'č'aša kъna'-

ju se ni slišalo: od zara-
na do večera, od večera
15 do svita lete strelice
kaljene, grme sa-
blje ob šleme, treskajo
kopja jeklena na po-
lju bojnem neznanem sredi zemlje
20 polovške. Črna zemlja
je bila pod kopiti s kostmi
18 1 posejana a s krvjo
polita; kot gorje so vzklike
po ruski zemlji.

Kaj mi

buči, kaj mi zveni
5 davi rano pred zorami?
Igor polke vrača;
žal mu je namreč milega bra-
ta Vsevoloda. Bojevali so se
en dan, bojevali so se drugi;
10 tretjega dne opol-
dne so padli prapori Igo-
rjevi. Tu sta se brata lo-
čila na bregu bistr
Kajale. Tu je krvavega vina
15 zmanjkalo; tu so gostijo dokon-
čali hrabri ruski sinovi: sva-
te napojili, a sami po-
legli za zemljo rusko.
Ponika trava od žalo-
19 1 sti, a drevo se je od gorja k
zemlji sklonilo.

Že

je namreč, bratje, nevesel čas
nastal. že je puščava silo
5 prekrila. Vstala je Obida
v silah Dažbogovega vnu-
ka, stopila kot deva na zem-
ljo Trojanovo, zaplesketala z la-
bodjimi perotmi na sinjem
10 morju pri Donu; pleskaje
je odpodila čase obilja.
Razprtije knezov so borbo proti po-
ganom prekratili; rekla sta namreč
brat bratu: »To je moje, a
15 ono je tudi moje.« In začeli so kne-

зи про малое, се вели-
кое мълвити, а сами на
себѣ крамолу ковати: а
погани съ всѣхъ странъ
20 прихождаху съ побѣдами
на землю Рускую. О! да-

20 1 лече зайде соколъ, птиць
бѣя къ морю: а Игорева
храбраго плѣку не крѣси-
ти. За нимъ кликну
3 Карна и Жля, по скочи
по Руской земли, смагу

мычючи въ пламянѣ розѣ.
Жены Рускія въсплакашася
аркучи: уже намъ своихъ

10 милыхъ ладѣ ни мыслию
смыслити, ни думою сду-
мати, ни очима съгляда-
ти, а злата и серебра ни
мало того потрепати. А

15 вѣстона бо, братіе, Кіевъ
тугою, а Черниговъ на-
пастѣми; тоска разлися
по Руской земли; печаль
жирна тече средѣ земли

21 1 Рускій; а Князи сами на
себе крамолу коваху; а
поганіи сами побѣдами на-
рищуще на Рускую землю,
5 емляху дань по бѣлѣ отъ
двора. Тѣи до два храбрая

Святѣславлича, Игорь и Все-
володѣ уже лжу убуди, ко-

торую то бѣше успилъ
10 отецъ ихъ Святѣславъ гроз-
ный Великій Кіевскій. Гро-
зою бѣшетъ; притрепе-
талъ своими сильными
плѣкы и харалужными
15 мечи; наступи на зем-
лю Половецкую; притоп-

зи про малое »Се вели-
кое« мълвити, а сами на
ся коромолу ковати; а
погании съ всѣхъ сторонѣ
20 прихожяху съ побѣдами
на землю Русьску.

О, да-

20 1 лече зайде соколъ, пѣтиць
бѣя, къ морю! А Игорева
хоробѣрого плѣку не крѣси-
ти. За нимъ кликну
5 Карна и Жля поскочи
по Русьскѣ земли, смагу

(лю д ѣ м ѣ)

мычючи въ поломянѣ розѣ.
Жены Русьскы въсплакаша ся
ръкучѣ: »Уже намъ своихъ

10 милыхъ ладѣ ни мыслию
смыслити, ни думою сду-
мати, ни очима съгляда-
ти, а золота и серебра ни
мало того потрепати«. А

15 вѣстона бо, братіе, Кіевъ
тугою, а Черниговъ на-
пастѣми. Тѣска разлися
по Русьскѣ земли; печаль
жирна вѣтче середѣ землѣ

21 1 Русьскы. А кѣнязи сами на
ся коромолу коваху; а
погании сами побѣдами на-
рищоче на Русьску землю,
5 емляху дань по бѣлѣ отъ
двора.

Тая бо дѣва хоробѣрая
Святославлича, Игорь и Все-
володѣ, уже лѣжю

убуди ста ко-

торою. Ту бѣше успилъ
10 отецъ ихъ Святославъ Гроз-
ный, Великій Кіевскій. Гро-
зою бѣшетъ притре-
палъ своими сильными
плѣкы и харалужными
15 мечи. Наступи на зе-
млю Половѣцскую, притѣп-

z'í pro ma'loje »Se· veli'-
koje« m'bl'viti, a sa'mi na
s'a koromo·lu kova'ti; a
poga'niji s'ъ v'sě'hъ storo·nъ.
20 prihoža'hu s'ъ pobě'dami
na'-zeml'u Ru'sьsku.

O, da

20 1 le·če za'ide soko·lъ, p'rti'cъ·
bija', kъ·mo·ru! A I'gor'eva
horo·bъrogo p'ylku ne kresi'-
ti. Za ni'mъ kli'knu
5 Ka'tьna i Žь·l'a poskoči'
po Ru'sьscě ze·ml'i, sma'gu l'u'dьmъ

my'čuči vъ po·lom'aně ro·ze'.
Že·ny Ru'sьsky vъspla'kaša s'a
rъ·ku'čē: »Uže· na'mъ svoji'hъ·

10 mi'lyh la'dъ ni my'slju
sъmy'sliti, ni du'moju s'ъdu'-
mati, ni oči'ma s'ъgl'ada'-
ti, a zo·lota i serebra' ni
ma'lo togo· potpea'ti.« A
15 vъstona' bo, bra'tije. Ky'jevъ
tugoju', a Čьrni'govъ na-
pa'stъmi. Tъska' rozl'ja' s'a
po Ru'sьscě ze·ml'i; peča'ly
žigьna' vъ·te·če se·redъ zeml'e'

21 1 Ru'sьsky. A kъ·na'z'í sa'mi na
s'a koromo·lu kova'hu; a
poga'niji sa'mi, pobě'dami na-
ri'sčuče na Ru'sьsku ze·ml'u,
5 jeml'a'hu da'ň po·bele otъ
dvora'.

Ta'ja bo dъva' horo·bъraja
Sv'atosla·vl'iča, I'gorъ i Vьs'e-
volodъ užē lъžu' ubudi'sta ko-

toroju'. Tu' b'a'se usъpi'lъ
10 otъ·cъ· ji'hъ Sv'atosla·vъ Gro·zъ-
nyj. Veli'kyj Ky'jevъskъ. Gro-
zoju' b'a'setъ pritpe-
pa'lъ svojimi' si'lynymi
p'ylky' i haralužьnymi
15 meči'. Nastupi' na'-ze-
ml'u Polo·vъčьsku, pritъpъ-

zi o malem »To je veli-
ko« govoriti, a sami proti
sebi zaroto kovati; a
pogani so z vseh strani
20 prihajali z zmagami
na zemljo rusko.

O, da-

20 1 leč je zašel sokol, ptice pobi-
jajoč, k morju! A Igorjeve
hrabre vojske ni obudi-
ti. Za njo je zaplakala
5 Karna in Žlja je poskočila
po ruski zemlji, ogenj (ljudem)

sipajoč v plamenečem rogu.
Žene ruske so zaplakale
rekoč: »Že nam ni moč svojih

10 milih mož ni z mislijo
zamisliti, ni z umom dou-
meti, ni z očmi uvide-
ti, a zlata in srebra ni
malo ne pogladiti.« A
15 zastokal je, bratje, Kijev
od gorja, a Černigov od ne-
sreč. Bridkost se je razlila
po ruski zemlji; žalost
obilna je potekla posredi zemlje

21 1 ruske. A knezi so sami proti
sebi zaroto kovali; a
pogani so sami, z zmagami na-
skakujoč na rusko zemljo,
5 jemali davek po verici od
dvora.

Ona dva namreč hrabra
Svjatoslavljiča, Igor in Vse-
volod, sta že verolomca zbudila z
ne-

slogo. Tega je bil ukrotil
10 njih oče Svjatoslav Groz-
ni, Veliki Kijevski. Kot neur-
je (ga) je bil pora-
zil s svojimi silnimi
polki in jeklenimi
15 meči. Napadel je zem-
ljo polovško, potep-

та хлѣми и яругы; взму-
ти рѣки и озера; иссу-
ши потоки и болота, а
20 поганого Кобяка изъ
22 1 луку моря отъ же-
лѣзныхъ великихъ плѣ-
ковъ Половецкихъ, яко
вихрь выторже: и падеся
5 Кобякъ въ градѣ Кіевѣ, въ
гридниці Святъславли. Ту

Нѣмци и Венедици, ту
Греци и Морава поють сла-
ву Святъславлю кають
10 Князя Игоря, иже погрузи
жирь во днѣ Каялы рѣки
Половецкія, Рускаго зла-
та насыпаша. Ту Игорь
Князь высѣдѣ изъ сѣдла
15 злата, а въ сѣдло Коцѣево;
уныша бо градомъ за-
брали, а веселіе пониче. А

23 1 Святъславъ мутенъ сонъ
видѣ: въ Кіевѣ на горахъ си
ночь съ вечера одѣвахте
мя, рече, чѣрною паполо-
5 мою, на кровати тисовѣ.
Чѣрпахуть ми синее вино
съ трудомъ смѣшено; сы-
пахуть ми тѣщими тулы
поганныхъ тѣлковинъ вели-
10 кий женчюгъ на лоно, и
нѣгують мя; уже дѣски
безъ кнѣса вмоемъ теремѣ
златовѣрсѣмъ. Всю ночь
съ вечера босови врани
15 възгряху, у Плѣсньска
на болони бѣша дебрь Ки-
24 1 саню, и не сошлю къ сине-
му морю. И ркоша бо-

яре Князю: уже Княже
туга умъ полонила; се

та хѣлмы и яругы, възму-
ти рѣкы и озера, иссу-
ши потоки и болота, а
20 поганого Кобяка изъ
22 1 луку моря отъ же-
лѣзныхъ великихъ плѣ-
ковъ Половѣчскъ яко
вихрь вытѣрже: и паде ся
5 Кобякъ въ городѣ Кыевѣ въ
гридъници Святославли. Ту

Нѣмъци и Венедици, ту
Гръци и Морава поють сла-
ву Святославлю, кають
10 кѣнязя Игоря, иже погрузи
жирь въ днѣ Каялы, рѣкы
Половѣчскы: русьска золо-
та насыпаша. Ту Игорь
кѣнязь высѣде изъ сѣдла
15 золота, а въ сѣдло коцѣево.
Уныша бо городомъ за-
борола, а веселие пониче.

А

23 1 Святославъ мутѣнъ сѣнъ
видѣ Кыевѣ на горахъ. »Си-
ночи съ вечера одѣвахоте
мя, рече, чѣрною паполо-
5 мою на кровати тисовѣ.
Чѣрпахуть ми синее вино
съ трудомъ смѣшено; сы-
пахуть ми тѣщими тулы
поганныхъ тѣлковинъ вели-
10 кий жѣнѣчюгъ на лоно и
нѣгують мя. Уже дѣскы
безъ кѣнѣса въ моемъ теремѣ
золотовѣрсѣмъ. Всю ночь
съ вечера бусови ворони
15 възгряху. У Плѣсньска
на болони бѣша дѣбрь сѣи
24 1 сани и не сѣшли къ сине-
му морю».
И рѣкоша бо-
яре кѣнязю: »Уже, кѣняже,
туга умъ полонила. Се

- ta' hъlmy' i jaru'gy, vъzmu-
ti' rě'ky i ozera', isu-
ši' poto'ky i bolo'ta, a
poga'nogo Kob'a'ka
22 1 i-zluku' mo'ra otrъ že-
lē'znyhъ veli'kyhъ pъl-
ko-vъ. Polo-vъčъsky' ja'ko
vi'hъrъ vy'tъrže: i pa'de s'a
5 Kob'a'kъ vъ go-rode Ky'jevě vъ
grī'dьnici Sv'atosla'vl'i. Tu'

Nč'mъci i Vene'dici, tu'
Grъ'ci i Mora'va poju'tъ sla'-
vu Sv'atosla'vl'u, ka'jutъ
10 Kъn'a'z'a I'gořa, i že pogruzit'
ži'rъ vъ dъnč' Ka'jaly, rěky'
Polo-vъčъsky: Ru'sьska zo-lo-
ta nasy'paša. Tu' I'gořъ
kъn'a'z'ъ vy'sede i-sedьla'
15 zo-lota, a vъ sedьlo koščī'jevo.
Uny'ša bo go-rodomъ za-
boro-la, a vese-lje poni'če.

A

- 23 1 Sv'atosla'vъ mu'tьnъ sъ-nъ
vi'de Ky'jevě na gora'hъ: »Si'-
noči sъ večera oděva'ho-
m'a, re'če, čьr'noju pa'polo-
5 mo'ju na krova'ti ti'sově.
Čьr'pahutъ mi si'neje vino-
sъ tru'dъmъ sъmē'seno; sy'-
pahutъ mi tъ'sčimi tuly'
poga'nyhъ tьl'kovī'nъ veli'-
10 kyji žъ-nъčugъ na lo-no i
nē'gujutъ m'a. Uže dъ'sky
be-skъnē'sa vъ moje-mъ te-remē'
zolutovъr'sēmъ. Vъs'u' nočъ
sъ večera bu'sovī vo'roni
15 vъzgra'jahu. U Plē'snъska
na bolo-ni be'sa dъ-brъsci
24 1 sa'ni i ne sъšli' kъ si'ne-
mu mo'ru.«

I rъko-ša bo-
ja're kъn'a'z'u: »Uže, kъn'a'že,
tuga' umъ poloni'la. Se-

- tal holme in jaruge, ska-
lil reke in jezera, izsu-
šil potoke in močvirja, a
20 poganskega Kobjaka je iz
22 1 morske luke od že-
leznih velikih pol-
kov polovških kakor
vihar iztrgal: in padel je
5 Kobjak v mestu Kijevu v
stanu Svjatoslavove bojne družine.

Tu

Nemci in Benečani, tu
Grki in Moravani pojo sla-
vo Svjatoslavovo, karajo
10 kneza Igorja, ki je pogreznil
bogastvo na dnu Kajale, reke
polovške: ruskega zla-
ta so nasipali. Tedaj je Igor
knez presedel iz sedla
15 zatega, pa v sedlo suženjsko.
Razžalotila so se mestom ob-
zidja, a veselje je izginilo.

A

- 23 1 Svjatoslav je vznemirljiv sen-
videl v Kijevu na gorah. »Si-
noči zvečer ste me odevali.
je rekel, s črno ode-
5 jo na tisoči postelji.
Zajemali so mi sinje vino
s svedrcem zmešano; si-
pali mi s praznimi tulci
poganskih kočevnikov velik
10 biser na nadržje in
me negujejo. Že so deske
brez prečnega trama v mojem
zlatoglavem dvorcu. Vso noč
z večera so temnosivi vrani
15 krakali. Pri Plesensku
na (močvirni) loki so bili iz deber
24 1 zmaji in niso odšli k sinje-
mu morju.«

In rekli so bo-
jari knezu: »Že se je, knez,
otožnost polastila uma. To

- 5 бо два сокола слѣтѣста
съ отня стола злата,
поискати града Тьму-
тороканя, а любо ис-
пити шелоомъ Дону.
- 10 Уже соколома крыльца
припѣшали поганныхъ са-
блями, а самаю опусто-
ша въ путины желѣзны.
- 25 1 Темно бо бѣ въ 1 день:
два солнца помѣркоста,
оба багряная стѣла пога-
соста, и съ нимъ моло-
5 дая мѣсяца, Олегъ и
Святъславъ тьмою ся пово-
локоста. На рѣцѣ на Ка-

ялѣ тьма свѣтъ покрыва:
по Руской земли прост-
10 рошася Половци, аки пар-
дуже гнѣздо, и въ морѣ
погрузиста, и великое
буйство подасть Хинови.
Уже снесся хула на хва-
15 лу; уже тресну нужда
на волю; уже врѣжеса дивъ
на землю. Се бо Готскія
красныя дѣвы въспѣ-
ша на брѣзѣ синему мо-

20 рю. Звоня Рускымъ зла-
томъ, поють время Бу-
- 26 1 сово, лелѣють мѣсть Ша-
роканю. А мы уже
дружина жадни веселія.
Тогда Великій Сватславъ
5 изрони злато слово слеза-
ми смѣшено, и рече: о
моя сыновчя Игорю и Все-
володе! рано еста начала
Половецкую землю мечи
10 цвѣлито, а себѣ славы
искати. Нѣ нечестно одо-
лѣсте: нечестно бо кровь
поганую пролиясте. Ваю

- 5 бо дѣва сокола сълетѣста
съ отня стола золота
поискати города Тьму-
тороканя, а любо ис-
спити шелоомъ Дону.
- 10 Уже соколома крыльца
припѣшали поганныхъ са-
блями, а самую опу та-
ша въ путины желѣзны.
- 25 1 Тьмно бо бѣ въ третии днь:
дѣвъ стѣлници помѣркоста,
оба багряная стѣла пога-
соста и съ нима моло-
5 дая мѣсяца, Ольгъ и
Святославъ, тьмою ся пово-
локоста
(11) и въ мори
погрузиста и великое
(13) буйство подаста Хинови.
На рѣцѣ на Ка-
ялѣ тьма свѣтъ покрыва:
по Русьскѣ земли простъ-
10 рошя ся Половци акы паръ-
дуже гнѣздо.
Уже снесе ся хула на хва-
15 лу; уже трѣсну нужда
на волю; уже врѣже ся Дивъ
на землю. Се бо Готьскы
красныя дѣвы въспѣ-
ша на березѣ синему мо-
20 рю, звонячѣ Русьскѣмъ золо-
тѣмъ; поють верема Бу-
- 26 1 сово, лелѣють мѣсть Шя-
роканю. А мы уже,
дружина, жядни веселія.»
Тогда Великий Святославъ
5 изрони золото слово съ слеза-
ми смѣшено и рече: «О
моя сыновчя, Игорю и Все-
володе! Рано еста начяла
Половчъску землю мечи
10 цвѣлито, а собѣ славы
искати; нѣ нечѣстно одо-
лѣста, нечѣстно бо кровь
поганую пролияста. Ваю

- 3 bo dьva' sokola' sьletě'sta
sь o'čьnā stola' zo'lota
poiska'ti go·roda Tьmu-
toroka'na, a l'ubo i-
spiti' šelo·mьmь Do·nu.
- 10 Uže· sokolo·ma krilьcā'
pripěša'li poga'nyhъ sa'-
bl'ami, a samoju' oputa'-
ša vъ puti'ny želě'zny.
- 25 1 Tьmьno· bo bē' vъ tre·tji dь·nъ:
dьvē' sьl'nyci pomьr'kosta,
o·ba bagra'naja stьlpa' poga'-
sosta i sь ni'ma molo-
3 da'ja mē'sača, Olgь·gь i
Sv'atosla·vъ, tьmoju' s'a povo-
loko·sta
- (11) i vъ mo·ri'
pogruzi'sta i veli'koje
- (13) bujstvo· poda'sta Hy'novi.
Na rēcē' na Ka'-
jale tьma' svē'tь pokry'la:
po Ru'sьscē ze·ml'i prostь-
10 ro·ša s'a Polo·vьci a'ky pa'rъ-
duže gnězdo·.
Uže· sь·ne·se s'a hula' na hva-
13 lu': užē· tre'snu nuža'
na vo'l'u; užē· vьr'že s'a Di'vъ
na'·zeml'u. Se· bo Go·tьsky
kra'sьnyjē dč'vy vьspē'-
ša na be·reze' si'nemu mo-
20 řu. zvo·nače Ru'sьskьmь zo·lo-
tьmь; poju'tь verem'a' Bu'-
- 26 1 sovo, lelč'jutь mь·stь· Ša-
roka'nu. A my' užē·
druž'i'na, žadьni' vese·lija.«
Togьda' Veli'kyj Sv'atosla·vъ
3 izroni' zo'loto slo·vo sь slьza'-
mi sьmē'šeno i re·če: »O,
moja' synovьcā', Igo·ru i Vьs'c'-
volode! Ra'no jesta' načala'
Polo·vьčьsku ze·ml'u meči'
10 cveli'ti, a sobe' sla'vy
iska'ti: nъ· nečьstьno· odo-
lē'sta, nečьstьno· bo kь·vъ
poga'nuju prolija'sta. Va'ju

- 3 sta namreč dva sokola zletela
z očetovega zatega prestola
poiskat mesto Tmu-
torokanj ali napit se
s šlemom iz Dona.
- 10 Že so sokoloma peruti
podrezali s sabljami
poganov, a sama zveza-
li z železnimi vezmi.
- 25 1 Temno je namreč bilo tretji dan:
dve sonci sta zatemneli,
oba škrlatna stolpa sta ugas-
nila in z njima mla-
3 da meseca, Oleg in
Svjatoslav, s temo se pre-
vlekla
- (11) in v morju
pogreznila in veliko
- (13) objestnost podala Hinu.
Na reki na Ka-
jali je tema svit pokrila:
po ruski zemlji so se razpro-
10 strli Polovci kakor pan-
tersko gnezdo.
Že se je vrgla sramota na sla-
15 vo; že je treščilo nasilje
na svobodo; že se je vrgel Div
na zemljo. Tedaj so pa gotske
krasne deve zape-
le na bregu sinjega mor-
20 ja, žvenketajoč z ruskim zla-
tom; opevajo čas Bu-
- 26 1 sov, slave maščevanje za Ša-
rokana. A mi,
družina, smo že željni veselja.«
Tedaj je Veliki Svjatoslav
3 izustil zlato besedo s solza-
mi zmešano in je rekel: »O
moja bratranca, Igor in Vse-
volod! Rano sta začela
polovško zemljo z meči
10 cveliti, a sebi slave
iskati; toda neslavno sta zma-
gala, neslavno sta namreč kri
pogansko prelila. Vajini

храбрая сердца въ жесто-
15 цемъ харалузѣ скована,
а въ буюсти закалена. Се ли
створисте моей сребреней
сѣдинѣ! А уже не вижду

власти сильного, и богата-
20 го и многовои брата моего

- 27 1 Ярослава съ Черниговьски-
ми былями, съ Могуты и
съ Татраны и съ Шельбиры,
и съ Топчаки. и съ Ревугы,
3 и съ Ольберы. Тии бо бес щи-
товъ съ засапожники кли-
комъ плѣкы побѣждаютъ,
звонячи въ прадѣдную сла-
ву. Нѣ рекосте му жа имѣ-
10 ся сами, преднюю славу
сами похитимъ, а заднюю
сами подѣлимъ. А чи
диво ся братие стару по-
молодити? Коли соколъ
15 въ мытѣхъ бываетъ, вы-
соко птицѣ възбываетъ;
не дасть гнѣзда своего въ
обида. Нѣ се зло Княже
ми непособіе; на ниче
20 ся години обратиша. Се
Уримъ кричатъ подѣ
саблями Половецкыми, а
28 1 Володимиръ подѣ ранами.
Туга и тоска сыну. Глѣ-
бову. Великий Княже

Всеволоде! не мыс-
5 лѣо ти прелетѣти изда-
леча, отня злата стола
поблюсти? Ты бо можеша
Волгу веслы раскропити,
а Донъ шеломы выльяти.
10 Аже бы ты былъ, то бы-
ла бы Чага по ногатѣ, а
Коцей по рѣзанѣ.

хоробърѣи сѣрдѣци въ жесто-
15 цѣмъ харалузѣ съкованѣ,
а въ буюсти закаленѣ. Се ли
сѣтвориста моеи сребрънѣи
сѣдинѣ!

А уже не вижю
власти сильного и богато-
20 го и мѣноговая брата моего

- 27 1 Ярослава съ Черниговьски
былями, съ Могуты и
съ Татраны и съ Шельбиры
и съ Топчяки и съ Ревугы
3 и съ Ольбиры. Тии бо без щи-
тѣ съ засапожники кли-
къмъ плѣкы побѣжаютъ,
звоняче въ прадѣдную сла-
ву. Нѣ рѣкоста: »Мужаимъ
10 ся сами, переднюю славу
сами похитимъ, а заднюю
с и сами подѣлимъ.« А чи
диво ся, братие, стару по-
молодити? Коли соколъ
15 въ мытѣхъ бываетъ, вы-
соко пѣтицѣ възбываетъ;
не дасть гнѣзда своего въ
обида. Нѣ се зѣло: кѣняже
ми непособіе. На ничѣ
20 ся години оборотиша. Се
Римѣ кричатъ подѣ
саблями Половѣчьскими, а
28 1 Володимѣръ подѣ ранами.
Туга и тѣска сыну Глѣ-
бову.

Великий кѣняже
Вѣсеволоде! Не мы-
3 слию ти перелетѣти изда-
леча, отня злата стола
поблюсти? Ты бо можеша
Вѣлгу веслы раскропити,
а Донъ шеломы выльяти.
10 Аже бы ты былъ, то бы-
ла бы чага по ногатѣ, а
коции по рѣзанѣ.

- horo·bъręji sъrdъci' vъ žesto-
 15 čęmъ haralu'žę sъkova'nę,
 a vъ bu'jesti zakal'ene'. Se li
 sъtvori'sta mojej'i' sere·brnęji
 sedine'!
- A uže ne vi'žu
 vla'sti si'ľnogo i boga'to-
 go i mъnogovo·ja bra'ta mojego·
- 27 1 Jarosla'va sъ Črni'govъsky
 by'l'ami, sъ moguty' i
 sъ Tatra'ny i sъ Šelbi'ry
 i sъ Topъca'ky i sъ Revu'gy
 5 i sъ Olъbi'ry. Ti'ji bo be-šči-
 tъ sъ zasapo·žъniky kli'-
 kъmъ pъlky' pobe'ža'jutъ,
 zvo·nače vъ prade'dъnuju sla'-
 vu. Nъ rъko·sta: »Muža'jimъ
 10 s'a sa'mi, pere·dъnuju sla'vu
 sa'mi pohy'timъ, a za'dъnuju
 si sa'mi poděli'mъ.« A či'
 di'vo s'a, bra'ti·je, sta'ru po-
 molodi'ti? Koli' soko·lъ
 15 vъ my'tъhъ byva'jetъ. vy-
 soko· pъti'cъ vъzbi'va'jetъ:
 ne da'stъ gnezda' svojego· vъ
 obi'du. Nъ se·zъlo: kъna'že
 mi neposo·bije. Na ni'čъ
 20 s'a godi'ny oboroti'sa. Se·
 Ri'mě kriča'tъ podъ
 sa'bl'ami Polo·vъčъskami, a
 28 1 Volodi'měrъ podъ ra'nami.
 Tuga' i tъska' sy'nu Glě-
 bovu.
- Veli'kyj kъna'že
 Vъs'e·volode! Ne my'-
 5 sliju ti perelete'ti izda-
 le·ča, o·tъna zo·lota stola'
 pobl'usti? Ty' bo mo·žeši
 Vъl'gu vєsly' roskropiti.
 a Do·nъ šelo·my vylja'ti.
 10 A'že by ty' by'lъ, to by-
 la' by ča'ga po noga'tě, a
 košči·ji po rě·zaně.

- hrabri srci sta v tr-
 15 dem jeklu skovani.
 a v smelosti zakaljeni. To li
 sta storila moji srebrni
 sivini!
- A ne vidim že
 sile silnega in bogatega
 20 in mnogo vojnikov imajočega
 mojega
- 27 1 brata Jaroslava s črnigovskimi
 bojari, z vojvodi in
 s Tatrani in s Šelbiri
 in s Topčaki in z Revugi
 5 in z Olbiri. Oni namreč brez šči-
 tov z noži zataknenimi za golenico
 s krikom bojne čete premagujejo.
 proslavljajoč se s pradedno sla-
 vo. Toda rekla sta: »Opogumimo
 10 se sami, prednjo slavo
 sami ugrabimo, a zadnjo
 si sami razdelimo.« Ali je mar
 čudovito, bratje, staremu se po-
 mladiti? Kadar sokol
 15 v goljenju biva, vi-
 soko ptice goni;
 ne da svojega gnezda v
 sramoto. Toda to je zlo: od knezov
 mi ni pomoči. Na hudo
 20 so se časi obrnili. To
 v Rimovu kriče pod
 sabljami polovškimi, a
 28 1 Volodimer je v ranah.
 Gorje in bridkost je sinu Gle-
 bovu.
- Veliki knez
 Vsevolod! Ali ti ni v mi-
 5 sli preleteti od da-
 leč, očetov zlati prestol
 obvarovati? Ti namreč moreš
 Volgo z vesli razkropiti,
 a Don s šlemi izliti.
 10 Ako bi ti bil, to bi-
 la bi sužnja po nogati, a
 suženj po rezani.

29 1 Ты бо можеш по суху
живыми шерешеры
стрѣляти удалыми сыны
Глѣбовы. Ты буй Рюриче

5 и Давыде, не ваю ли
злаченными шеломы по
крови плаваши? Не ваю
ли храбрая дружина ры-
кають аки тури, ранены
10 саблями калеными, на
полѣ незнаемъ? Вступи-
та Господина въ злата
стремень за обиду сего

30 1 времени, за землю Рус-
скую, за раны Игоревы,
бугега Святславлича! Га-

личкы Осмомыслѣ Яросла-
5 ве високо сѣдиши
на своемъ златокованнѣмъ
столѣ. Подперъ горы Угор-
скы своими желѣзными
плѣкы, заступивъ Коро-
10 леви путь, затвори въ
Дунаю ворота, мечя вре-
мены чрезъ облаки, суды
ряда до Дуная. Грозы
твоя по землямъ текутъ;
15 отворяеши Кіеву вра-
та; стрѣляеши съ отня
злата стола Салтани
за землями. Стрѣляй
Господине Кончака, пога-
20 ного Коцея за землю Рус-
скую, за раны Игоревы
бугега Святславлича.

31 1 А ты буй Романе и Мсти-
славе! храбрая мысль
носить васъ умъ на дѣло.
Высоко плаваеши на дѣло
5 въ буести, яко соколъ на
вѣтрѣхъ шириая, хотя
птицю въ буйствѣ одо-
лѣти. Суть бо у ваю

29 1 Ты бо можеш по суху
живыми шерешеры
стрѣляти, удалыми сыны
Глѣбовы.

Ты буй Рюриче

5 и Давыде! Не ваю ли вои
золочеными шеломы по
крѣви плаваши? Не ваю
ли хоробърая дружина ры-
кають аки тури, ранени
10 саблями калеными на
поли незнаемъ? Вступи-
та господина въ золота
стремени за обиду сего

30 1 веремени, за землю Русь-
ску, за раны Игоревы,
бугега Святславлича!

Га-

личкѣхъ Осмомысле Яросла-
5 ве! Высоко седиши
на своемъ золотокованнѣмъ
столѣ, подперъ горы Угър-
скы своими желѣзными
плѣкы, заступивъ коро-
10 леви путь, затворивъ
Дунаю ворота, мечя бере-
мена чересъ оболокы, суды
ряда до Дуная. Грозы
твоѣ по землямъ текутъ;
15 отворяеши Кіеву воро-
та; стрѣляеши съ отня
золота стола салтътаны
за землями. Стрѣляй,
господине, Кончяка, пога-
20 ного коция за землю Русь-
ску, за раны Игоревы,
бугега Святславлича!

31 1 А ты буй Романе и Мсти-
славе! Хоробърая мысль
носить ваю умъ на дѣло.
Высоко плаваеши на дѣло
5 въ буести, яко соколъ на
вѣтрѣхъ шириая, хотя
пѣтицю въ буйствѣ одо-
лѣти. Суть бо у ваю

29 1 Ty' bo mo-žeši po--suhu
živy'mi šereši'ry
strěl'a'ti, udaly'mi syny'
Gle'bovy.

Ty' bu'ji R'u'riče
5 i Davy'de! Ne va'ju li vo'ji
zoloče·nymi šelo·my po
krъ·vi pla'vaša? Ne va'ju
li horo·bъraja druží'na ry'-
kajutъ a'ky tu'ri, ra'neni
10 sa'bl'ami kale·nymi na
po·l'í' neznajemě? Vъstupi'-
ta gospodi'na vъ zolota'
stremeni' za obi'du sego·
30 1 veremene', za'-zeml'u Ru'sъ-
sku, za ra'ny Igoŕevy,
bu'jego Sv'atosla'vl'iča!

Ga'-

ličьskъ Osmomy'sle Jarosla'-
5 ve! Vysoko· sidi'si
na svoje·mъ zolotokova·nemъ
stole', podъpъrъ·go·ry U'gъrъ-
sky svojimi' žele'znymi
pъlky', zastupi'vъ koro-
10 l'e·vi pu'tъ, zatvori'vъ
Duna'ju vorota', meča' bere-
mena' če·resъ o·boloky, sudy'
rad'a' do Duna'ja. Gro·zy
tvojě' po zeml'a'mъ teku'tъ:
15 otvora'ješi Ky'jevu voro-
ta': strěl'a'ješi sъ o·tъna
zo·lota stola' salъta'ny
za zeml'a'mi. Strěl'a'ji,
gospodi'ne. Konъča'ka, poga'-
nogo koščr·ja za'-zeml'u Ru'sъ-
sku, za ra'ny Igoŕevy,
bu'jego Sv'atosla'vl'iča!
31 1 A ty' bu'ji Roma'ne i Mъsti'-
sla've! Horo·bъraja my'slъ
no·sítъ va'ju u'mъ na dě'lo.
Vysoko· pla'vaješi na dě'lo
5 vъ bu'jesti, ja'ko soko·lъ na
vč'trěhъ ší'ra'ja s'a, hat'a'
pъticiu' vъ bujistvé' odo-
lě'ti. Su'tъ bo u va'ju

29 1 Ti namreč moreš po suhem
z živimi kopji
streljati, s smelimi sinovi
Glebovimi.

Ti silni Rjurik
5 in David! Ali niso vajini vojniki
s pozlačenimi šlemi po
krvi plavalí? Ali vajina
hrabra vojna družina ne rjo-
vejo kakor turi, ranjeni
10 s sabljami kaljenimi na
neznanem bojnem polju? Stopi-
ta gospoda v zlati
stremeni zaradi zla tega
30 1 časa, za zemljo ru-
sko, za rane Igorjeve,
smelega Svjatoslavljiča!

Ga-

liški Osmomisel Jaro-
5 slav! Visoko sediš
na svojem zlatokovanem
prestolu, ki si podprl gore ogr-
ske s svojimi železnimi
polki, zgradil kra-
10 lju pot, zaprl
Donavi vrata, mečoč bre-
mena čez oblake, sodbe
vršeč do Donave. Groza
pred teboj se širi po zemljah:
15 odpiraš Kijevu vra-
ta; streljaš z očetovega
zlatega prestola sultane
za zemljami. Streljaj,
gospod, Končaka, pogan-
20 skega hlapca zaradi zemlje ru-
ske, za rane Igorjeve,
smelega Svjatoslavljiča!
31 1 A ti smeli Roman in Msti-
slav! Hrabra misel
vodi vajin um na delo.
Visoko plavaš na delo
5 s smelostjo, kakor sokol na
vetrovih šireč se, hoteč
ptico s smelostjo obvla-
dati. Vi dva imata

- 32 1 желѣзныи папорзи подѣ
шеломы латинскими.
Тѣми тресну земля,
и многы страны Хи-
3 нова, Литва, Ятвязи, Де-
ремела, и Половци сули-
ци своя повъргоша, а гла-
вы своя поклониша подѣ
тыи мечи харалужныи.
- 10 Нѣ уже Княже Игорю, утр-
пѣ солнцю свѣтъ, а древо
не бологомъ листвіе срони;
по Рси, по Сули гради
подѣлиша; а Игорева хра-
15 браго плѣку не крѣсити.
Донѣ ти Княже кличетъ,
и зоветъ Князи на побѣ-
ду. Ольговичи храб-
рыи Князи dospѣли на
20 бранѣ. Инѣгварѣ и Всево-
лодѣ, и вси три Мстисла-
вичи, не худа гнѣзда
- 33 1 шестокрильци, непобѣдны-
ми жребии собѣ власти рас-
хытистя? Кое ваши зла-
тыи шеломы и сулицы
5 Ляцкіи и щиты! Загоро-
дите полю ворота своими
острыми стрѣлами за
землю Русскую, за раны
Игоревы буюго Святѣславли-
10 ча. Уже бо Сула не течетъ
сребренными струями къ
граду Переяславлю, и
Двина болотомъ течетъ
онимъ грознымъ Полоча-
15 номъ подѣ кликомъ пога-
ныхъ. Единъ же Изяславъ
сынъ Васильковъ поз-
вони своими острыми ме-
чи о шеломы Литовскія;

- 32 1 желѣзнии папѣрзи подѣ
шеломы латиньски.
Тѣми трѣсну земля
и многы страны, Хи-
5 нова, Литѣва, Ятвязи, Де-
ремела и Половѣци сули-
цѣ своѣ повѣргоша, а голо-
вы своѣ подѣ клониша подѣ
тыѣ мечѣ харалужныѣ.
- 10 Нѣ уже, кѣняже, Игорю утр-
пе сѣлнѣцю свѣтъ, а дерево
не бологѣмъ листвіе сѣрони!
По Рѣси и по Сулѣ города
подѣлиши. А Игорева хоро-
15 бѣрого плѣку не крѣсити.
Донѣ ти, кѣняже, кличетъ
и зоветъ кѣнязѣ на побѣ-
ду. Ольговичи, хоробѣ-
рии кѣнязи, dospѣли на
20 боронѣ.
- Инѣгварю и Вѣсего-
лоде и вѣси трие Мѣстисла-
вичи, не худа гнѣзда
- 33 1 шестокрильци! Не побѣдны-
ми ли жеребии собѣ волости
ро-
схытитесте? Кое ваши золо-
тии шеломы и сулицы
5 лядьскы и щиты? Загоро-
дите полю ворота своими
острыми стрѣлами за
землю Русьску, за раны
Игоревы, буюго Святославлѣ-
10 чя!
- Уже бо Сула не течетъ
серебрными струями къ
городу Переяславлю и
Двина болотѣмъ течетъ
онимъ грознымъ Полоча-
15 мѣ подѣ кликѣмъ пога-
ныхъ. Одинъ же Изяславъ,
сынъ Васильковъ, по-
звони своими острыми ме-
чи о шеломы Литѣвскы,

- 32 1 želězniji pa'p'rzzi podě
šelo-my lati'něsky.
Temi' tre'snu zeml'a'
i m'no-gy str'any. Hy'-
5 nova, Lit'va', Jatv'a'zi, De-
remela i Polo-věči su'li-
čě svoje' pov'ęr'goša, a go-lo-
vy svoje' poděkloni'sa podě
ty'je meče' haralu'žnyje.
- 10 Nъ uže, k'ňa'že. I'goru utę'-
pe s'ly'něcu svę'tъ, a de-revo
ne bo'log'ęmъ li'stvi-je s'ęroni'!
Po Rъ'si' i po Su'lě go-rody
podeli'sa. A I'goręva horo-
15 b'ęrogo p'ylku' ne kres'i'ti.
Do-nъ ti, k'ňa'že, kli'četъ
i zove'tъ k'ňa'z'č na pobę'-
du. Olęgo-viči, horo-b'ę-
riji k'ňa'z'i, dospę'li na
20 boro-nъ.
I'nęgvařu i Věs'e-vo-
lode i vęsi' trę-je Męsti'sla'-
vl'iči, ne-huda gnezda'
- 33 1 šestokrileci'! Ne pobę'dny-
mi li žerebij'i' sobę' vo-losti ro-
shy'tiste? Koje- va'si zolo-
ti'je šelo-mi i su'licę
5 I'a'děsky i ščiti'? Zagoro-
di'te po-l'u vorota' svojimi'
o'strymi stręla'mi za'-
zeml'u Ru'sěsku, za ra'ny
I'goręvy, bu'jego Sv'atosla'vl'i-
10 ča!
Uže- bo Su'la ne teče'tъ
sere-br'nymi struja'mi kъ
go-rodu Perejasla'vl'u i
Dvina' bolo't'ęmъ teče'tъ
o-nymъ gro-znymъ Poloča'-
15 mъ podъ kli'k'ęmъ poga'-
nyhъ. Odi'nъ-že Iz'asla'vъ.
synъ Vasiljko-vъ, po-
zvoni' svojimi' o'strymi me-
či' o šelo-my Lit'věsky,

- 32 1 železne oklopnike pod
šlemi latinskimi.
Od njih je zabobnela zemlja
in mnoge dežele, Hi-
5 nova. Litva, Jatvjagi, De-
remela in Polovci so suli-
ce svoje odvrgli, a gla-
ve svoje uklonili pod
one železne meče.
- 10 Toda že se je, knez, Igorju utr-
nil sonca svit, a drevju
je nasilno listje odpalo!
Po Rosi in po Suli so mesta
razdelili. A Igorjeve hrab-
15 re vojske ni moč obuditi.
Don ti, knez, kliče
in zove kneze na zma-
go. Olgoviči, hrab-
ri knezi, so prispeli na
20 boj.
Ingvar in Vsevo-
lod in vsi trije Mstislav-
ljiči, ne slabega gnezda
- 33 1 šestoperutniki! Niste li po zmago-
vitem žrebu sebi ozemlja raz-
grabili? Kje so vaši zla-
ti šlemi in sulice
5 Ijadske in ščiti? Zagra-
dite stepi vrata s svojimi
ostrimi strelicami za
zemljo rusko, za rane
Igorjeve, smelega Svjatoslavlji-
10 ča!
Že namreč Sula ne teče
s srebrnimi strujami k
mestu Perejaslavlju in
Dvina teče kakor močvirje
onim groznim Poloča-
15 nom pod krikom poga-
nov. Edini pa Izjaslav.
sin Vasiljkov, je po-
žvenketal s svojimi ostrimi me-
či ob šleme litovske,

- 20 притрепа славу дѣду сво-
ему Всеславу, а самъ подѣ
- чрълеными щиты на кро-
34 1 вавѣ травѣ притрепанѣ
Литовскими мечи. И схо-
ти ю на кровать, и рекъ:
- дружину твою, Княже,
5 птицъ крилы приодѣ, а
звѣри кровь полизаша. Не
бысь ту брата Брячисла-
ва, ни другаго Всеволода;
единѣ же изрони жемчю-
10 жну душу изъ храбра
тѣла, чресъ злато оже-
реліе. Унылы голоси, по-
ниче веселе. Труби тру-
бятъ Городеньскіи. Яро-
- 15 славе, и вси внуце Все-
слави уже пони-
зять стязи свои, вонзять
свои мечи верезени; уже
бо выскочисте изъ дѣдней
35 1 славѣ. Вы бо своими кра-
молами начясте наводи-
ти поганья на землю Ру-
скую, на жизнь Всесла-
5 лю. Которое бо бѣше на-
силіе отъ земли Половецъ-
кыи! На седьмомъ вѣцѣ
- Трояни врѣже Всеславѣ
жеребій о дѣвицю себѣ лю-
10 бу. Тѣи клюками подпрѣся
- о кони, и скочи къ граду
Киеву, и дотчеса стру-
жѣмъ злата стола Киев-
скаго. Скочи отъ нихъ лю-
- 15 тымъ звѣремъ въ плѣночи,
изъ Бѣла-града, обѣсися

- 20 притрепа славу дѣду сво-
ему Всеславу, а самъ па дѣ
подѣ
- чървлеными щиты на кръ-
34 1 вавѣ травѣ притрепанѣ
Литвѣвскы мечи. И съ хо-
пи ю на кръве, а тѣи
реклѣ бы:
- »Дружину твою, кѣняже,
5 пѣтицъ крилы приодѣ, а
звѣрие кръвь полизаша». Не
бысть ту брата Брячисла-
ва, ни другаго Всеволода:
единѣ же изрони жьньчю-
10 жьну душу изъ хоробѣра
тѣла чересъ золото оже-
релие. Унылы голоси, по-
ниче веселие. Трубы тру-
бятъ Городѣвскы.
- Яро-
- 15 слави и вси вѣнуци Все-
слави! Уже пони-
зять стягы свои, вѣнзять
своѣ мечѣ верезены; уже
бо выскочисте изъ дѣднѣхъ
35 1 славы. Вы бо своими коро-
молами начясте наводи-
ти поганѣхъ на землю Ру-
сѣску, на жизнь Всесла-
5 влю; которою бо бѣше на-
силіе отъ землѣ Половѣчъ-
скы!

- На семомъ вѣцѣ
Трояни врѣже Всееславѣ
жеребии о дѣвицю собѣ лю-
10 бу. Тѣи клюками подѣпрѣ
ся
- о конѣ и скочи къ городу
Киеву и дотчѣся стру-
жѣимъ злата стола Киевѣ-
ска. Скочи отъ нихъ отаи
лю-
- 15 тымъ звѣремъ въ полѣ-ночи
изъ Бѣла-города, обѣси ся

20 pritrepá' sla'vu dě'du svo-
jemu Věs'sla'vu, a sa'mъ pa'dъ
podъ
črvl'e-nymi ščity' na krъ-
34 1 va've travě' pritrepá'nъ
Litъ-vъsky meč'i. I sъho-
pi' ju na krъve; a ty j'i re-klъ by:

»Druž'i'nu tvoju', kъnā'že,
5 pъt'icъ kri'ly' priodě', a
zve'r'ije krъ-vъ poliza'sa.« Ne
by'stъ tu' bra'ta Brāčisla'-
va, ni drugo-go Věs'e-voloda:
odi'nъ-že izroni' žъnъč'u-
10 žъnu du'su i-s horo-bъra
tě'la če-resъ zo-loto ože-
re-lje. Uny'li go-lo-si, po-
ni'če vese-lje. Tru'by tru-
b'a'tъ Gorodъ-nъsky.

Jaro-
15 sla'vl'i i vъsi' vъnu'ci Věs'e-
sla'vl'i! Uže' poni'-
zite st'a'gy svoje', vъnъzi'te
svoje' meče' vereženy'; uže-
bo vy'skočite izъ dē'dnēje
35 1 sla'vy. Vy' bo svojimi' koro-
mo-lami na'časte navodi'-
ti poga'nyjě na'-zeml'u Ru'-
sъsku, na ži'znъ Věs'sla'-
5 vl'u; koto-roju' bo b'a'se na-
si'l'ije otъ zeml'e' Polo-vъčъ-
sky!

Na se-momъ vēcē'
Troja'ni vъr'že Věs'sla'vъ
že-rebiji o dē'viću sobě' l'u'-
10 bu. Tъ j'i kl'uka'mi podъpъrъtъ s'a

o koňe' i skoči' kъ-go-rodu
Ky'jevu i do-tъče s'a stru'-
žijimъ zo-lota stola' Ky'jevъ-
ska. Skoči' otъ ni'hъ o-taji l'u'-

15 tымъ zve'gъmъ vъ po-lъ-noči'
i-z Bě'la-go-roda, obě'si s'a

20 potlačil slavo dedu svo-
jemu Vseslavu, a sam je padel pod
rdečimi ščiti in bil na kr-
34 1 vavi travi ubit
od litovskih mečev. In ugra-
bil jo je (slavo) na krvi, a oni
(Bojan) bi rekel:

»Tvojo bojno družino, knez,
5 so ptice s perutmi prekrile, a
zveri kri polizale.« Ni
bilo tu brata Brjačisla-
va, ni drugega Vsevoloda:
sam je izdihnil biser-
10 no dušo iz hrabrega
telesa čez zlato ogr-
lico. Razžalostili so se glasovi, iz-
ginilo je veselje. Trobente tro-
bijo Gorodenske.

Jaro-
15 slavovi in vsi vnuki Vse-
slavovi! Spustite že
svoje prapore, vtaknite
svoje oskrunjene meče; že
ste namreč izskočili iz dedovske
35 1 slave. Vi ste namreč s svojimi razpr-
tijami začeli privaja-
ti pogane na zemljo ru-
sko, na imetje Vsesla-
5 vovo; izza razpora je bilo
namreč na-
silje od zemlje polov-
ške!

V sedmem veku
Trojanovem je vrgel Vseslav
žreb za devico sebi lju-
10 bo. Ta se je z zvitostmi podprl

s konji in skočil k mestu
Kijevu in se dotaknil s kop-
jem zlatega prestola kijev-
skega. Skočil je od njih tajno kot

15 ljuta zver o polnoči
iz Belgoroda, zastrl se

- синѣ мыглѣ, утрѣ же воз-
зни стрикусы отвори
врата Нову-граду, раз-
20 шибе славу Ярославу,
скочи вълкомѣ до Не-
миги съ Дудутокѣ.
- 36 1 На Немизѣ снопы
стелють головами, мо-
лотятъ чеши харалуж-
ными, на тоцѣ животѣ
5 кладуть, вѣють ду-
шу отъ тѣла. Немизѣ
кровави брезѣ не бологомѣ
бяхуть посѣяни, посѣяни
костьми Рускихъ сыновѣ.
- 10 Всеславъ Князь людемѣ
судяше, Княземѣ грады
рядяше, а самѣ въ ночь въл-
комѣ рыскаше; изъ Кыева
дорискаше до Курѣ Тму-
15 тороканя; великому хърсо-
ви вълкомѣ путь прерыска-
ше. Тому въ Полотскѣ
позвониша заутренюю рано
у Святыя Софеи въ колоко-
20 лы; а онѣ въ Кыевѣ звонѣ
слыша. Аче и вѣща душа
- 37 1 въ друзѣ тѣлѣ, нѣ часто
бѣды страдаше. Тому вѣ-
щей Боянѣ и прѣвое при-
пѣвку смысленый рече:
5 ни хытру, ни горазду,
ни птицю горазду, суда
Божіа не минути. О!

стонати Руской земли,
помянувшѣ прѣвую годи-
10 ну, и прѣвыхъ Князей.
Того старого Владиміра
не лъзѣ бѣ пригвоздити къ
горамъ Кіевскимъ: сего бо
нынѣ сташа стазі Рюри-
15 ковы, а друзіи Давидовы;
нѣ розинося имѣ хоботи
папшутѣ, копіа поютѣ на

- сини мыглѣ, утрѣ же въ-
зньзи стрикусы, отвори
ворота Нову-городу, ро-
20 шибе славу Ярославу,
скочи вълкѣмѣ до Не-
мигы съ Дудутѣкѣ.
- 36 1 На Немизѣ снопы
стелють головами, мо-
лотятъ цѣпы харалуж-
ными, на тоцѣ животѣ
5 кладуть, вѣють ду-
шу отъ тѣла. Немизѣ
крѣвави берези не бологѣмѣ
бяхуть посѣяни, посѣяни
костьми Русьскѣ сыновѣ.
- 10 Вѣсеславѣ кѣнязь людемѣ
судяше, кѣняземѣ города
рядяше, а самѣ въ ночь въл-
кѣмѣ рискаше: изъ Кыева
дорискаше до курѣ Тму-
15 тороканя; Великому Хърсо-
ви вълкѣмѣ путь перериска-
ше. Тому Полотьскѣ
позвониша заутрѣнюю рано
у Святыѣ Софійѣ въ колоко-
20 лы, а онѣ Кыевѣ звонѣ
слыша. Аче и вѣща душа
- 37 1 въ дързѣ тѣлѣ, нѣ часто
бѣды страдаше. Тому вѣ-
щии Боянѣ и прѣвое при-
пѣвку, съмысленый, рече:
5 »Ни хытру, ни горазду,
ни пѣтицю* горазду, суда
Божія не минути«.

О,

стонати Русьскѣ земли,
помянувши прѣвую годи-
10 ну и прѣвыѣ кѣнязьѣ.
Того старого Володимѣра
не лъзѣ бѣ пригвоздити къ
горамъ Кыевскимъ: сего бо
нынѣ сташа стазі Рюри-
15 кови, а друзіи Давидовы;
нѣ розьно ся имѣ хоботи
папшутѣ, копіа поютѣ.

- sinii' męglę', u'trę že vř-
znęzi' stri'kusy, otvori'
vorota' No-vu-go-rodu, ro-
20 ši'be sla'vu Jarosla'vu,
skoči' vřl'křmř do Ne-
mi'gy sř Du'dutřkř.
36 1 Na Nemi'zę snopy'
ste'l'utř golova'mi, mo-
lo'tatř cepy' haralu'žř-
nymi, na toce' živo'tř-
5 kladu'tř, ve'jutř du'-
šu otř tę'la. Nemi'zę
krřva'vi be-rezi ne bo-logřmř-
b'a'hutř pose'jani, pose'jani
kostřmi' Ru'sřskř syno-vř.
10 Vř'sesla'vř křna'zř l'u'dřmř
sud'a'sę, křna'zřemř go-rody
r'ad'a'sę, a sa'mř vř-no'čř vřl'-
křmř ri'skaše: i-s Ky'jeva
dori'skaše do ku'tř Třmu-
15 toroka'na; Veli'komu Hřř'so-
vi vřl'křmř pu'tř pereri'ska-
sę. Tomu' Po-lotřsę
pozvoni'sa zau'třnřju ra'no
u Sv'aty'je So'fi'je vř ko-loko-
20 ly, a o-nř Ky'jeve zv-o-nř
sly'sa. A'čę i vę'sča duša'
37 1 vř dęrže' tę'lę, nř ča'sto
be'dy strada'sę. Tomu' vę'-
šč'i'ji Boja'nř i pęř'voje pri-
pę'vřku, sřmy'slřnyji, re'čę:
5 »Ni hy'tru, ni gora'zdu,
ni přtiču' gora'zdu, suda'
bo-žija ne minu'ti.«

O,

- stona'ti Ru'sřsę zeml'i,
pom'anu'vřsę pęř'vuju godi'-
10 nu i pęř'vyje křna'zřę.
Togo sta'rogo Volodi'męra
ne lęžę' bę' prigvozdi'ti kř
gora'mř Ky'jevřskamř: sego bo
ny'nę sta'sa st'a'zi R'u'ri-
15 kovi, a druž'i'ji Davy'dovi;
nř ro-zřno s'a ji'mř ho'boti
pa'sutř, ko-přja' poju'tř.

- s sinjo meglo, zjutraj pa za-
sadir bojne sekire, odprl
vrata Novgorodu, raz-
20 bil slavo Jaroslavu.
skočil kakor volk do Ne-
mige od Dudutek.
36 1 Na Nemigi snope
steljejo iz glav. mla-
tijo s cepci jekle-
nimi, na gumnu življenje
5 polagajo, vejejo du-
šo od telesa. Nemige
krvavi bregovi so bili nasilno
posejani, posejani so bili
s kostmi ruskih sinov.
10 Vseslav knez je ljudem
sodil, knezom mesta
odrejal, a sam po noči
kakor volk begal: iz Kijeve
je pribegal pred petelinjem petjem
15 v Tmutorokanj; Velikemu Hrsu
je kot volk pot prebegal.
Njemu so v Polotsku
pozvonili rano k jutranji službi
pri Sveti Sofiji z zvonovi.
20 a on je v Kijevu zvonjenje
slišal. Če je tudi večča duša bila
37 1 v drznem telesu, pa je pogosto
od nesreč trpel. Njemu je ve-
šči Bojan že preje kri-
latico, modri, izrekel:
5 »Niti zvitemu, niti izkušenemu,
niti ptiču izkušenemu, ni sodbi
božji uiti.«

O,

- stokati je ruski zemlji.
ob spominu na prejšnje ča-
10 se in prejšnje kneze.
Onega starega Volodimera
ni bilo mogoče pribiti h
goram kijevskim: tega namreč
prapori so sedaj postali Rjuri-
15 kovi, a drugi Davidovi;
toda narazen jim prapori
vihrajo, kopja pojo.

Дунаи.

Ярославнынъ

- 20 гласъ слышитъ: зег-
зицею незнаемъ, ра-
но кычетъ: поле-
- 38 1 чю, рече, зегзицею по
Дунаеви; омочю бебрянъ
рукавъ въ Каялѣ рѣцѣ,
утру Князю кровавыя его
- 5 раны на жестоцѣмъ его
тѣлѣ. Ярославна ра-
но плачетъ въ Путивлѣ на
забралѣ, аркучи: о вѣтрѣ!
вѣтрило! чему Господине
- 10 насильно вѣши? Чему мы-
чеши Хиновскыя стрѣлки
на своею не трудною крил-
цю на моея лады вои?
Мало ли ти бяшетъ горѣ
- 15 подѣ облакы вѣяти, ле-
лѣючи корабли на синѣ мо-
рѣ? Чему Господине мое
веселіе по ковылю развѣя?
Ярославна рано плачетъ
- 20 Путивлю городу на забо-
ролѣ, аркучи: о Днепре
- 39 1 словутицю! ты пробилъ
еси каменныя горы скво-
зѣ землю Половецкую.
Ты лелѣялъ еси на себѣ
- 5 Святослави носады до
плѣку Кобякова: възлелѣй
господине мою ладу къ
мнѣ, а быхъ неслала къ
нему слезъ на море рано.
- 10 Ярославна рано плачетъ
къ Путивлѣ на забралѣ,
аркучи: свѣтлое и тресвѣт-
лое слѣнце! всѣмъ теп-
ло и красно еси: чему
- 15 господине простре горя-
чую свою лучю на ладѣ
вои? въ полѣ безводнѣ жа-

На

Дунаи

Ярославнынъ ми ся

- 20 голосъ слышитъ, зегъ-
зицею незнаемъ ра-
но* кычетъ: »Поле-
- 38 1 чю, рече, зегъзицею по
Дунаеви, омочю бебрянъ
рукавъ въ Каялѣ рѣцѣ,
утру кѣнязю крѣвавыѣ его
- 5 раны на жестоцѣмъ его
тѣлѣ.« Ярославна ра-
но плачетъ Путивли на
заборолѣ рѣкучи: »О вѣтре,
вѣтрило! Чему, господине,
- 10 насильно вѣши? Чему мы-
чеши Хыновскыя стрѣлки
на своею нетрудную криль-
цю на моеѣ лады воѣ?
Мало ли ти бяшетъ горѣ
- 15 подѣ оболокы вѣяти, ле-
лѣючи кораблѣ на сини мо-
ри? Чему, господине, мое
веселие по ковылю развѣя?«
Ярославна рано плачетъ
- 20 Путивлю городу на забо-
ролѣ рѣкучи: »О Днѣпре
- 39 1 Словутицю! Ты пробилъ
еси камяныѣ горы скво-
зѣ землю Половѣчвску.
Ты летѣялъ еси на собѣ
- 5 Святославлѣ насады до
плѣку Кобякова. Возлелѣи,
господине, мою ладу къ
мнѣ, а быхъ не слала къ
нему слезъ на море рано.«
- 10 Ярославна рано плачетъ
Путивли на заборолѣ
рѣкучи: »Свѣтлое и трѣсвѣт-
лое слѣнце! Всѣмъ те-
пло и краснѣ еси. Чему,
- 15 господине, простѣре горя-
чую свою лучю на ладѣ
воѣ, вѣ поли безводнѣ жа-

- Na
- Duna'ji
Jarosla'vŋninŋ mi s'a
20 go'lošŋ sly'šitŋ, zegŋ-
zi'čeju nezna'jemŋ ra'-
no ky'četŋ z »Pole-
- 38 1 ču', re'če, zegŋzi'čeju po
Duna'jevi, omoču' bebr'a'nŋ
ruka'vŋ vŋ Ka'jalē recē',
utŋgu' kŋna'z'u kŋva'vyje jeho-
- 5 ra'ny na žesto'cēmŋ jeho-
tē'lē'«. Jarosla'vŋna ra'-
no pla'četŋ Puti'vl'i na
zaboro'lē rŋkuči': »O ve'tre,
ve'trilo! Čemu', gospodi'ne.
- 10 nasi'ľno vē'ješi? Čemu' my'-
češi Hy'novŋsky strē'lŋky
na svojeju' netru'dŋnoju krilŋ-
ču' na mojeje' la'dy vo'je?
Ma'lo li ti b'a'šetŋ gorē'
- 15 podŋ oboloky' vē'jati. le-
lē'juču korablē' na sin'i mo--
ri? Čemu', gospodi'ne. moje-
veselije po kovyl'iju rozvē'ja?«
Jarosla'vŋna ra'no pla'četŋ
- 20 Puti'vl'u go'rodu na zabo-
ro'lē rŋkuči': »O Dŋnēpre
- 39 1 Slovutiču! Ty' probi'lŋ
jesi' ka'm'anyjē go'ry skvo-
zē'-ze'ml'u Polo'vŋčŋsku.
Ty' lelē'jalŋ jesi' na sobē'
- 5 Sv'atosla'vl'ē nasa'dy do
rŋlku' Kob'a'kova. Vŋzlelē'ji.
gospodi'ne, moju' la'du kŋ-
mŋnē', a'byhŋ ne sŋla'la kŋ-
nēmu' slē'zŋ na'moře ra'no«.
- 10 Jarosla'vŋna ra'no pla'četŋ
Puti'vl'i na zaboro'lē
rŋkuči': »Svē'tloje i trŋsvē'tŋ-
loje sŋl'nŋcē! Vŋsē'mŋ te-
plo i krasŋno jesi'. Čemu',
- 15 gospodi'ne, pro'stŋre go'ra'-
čuju svoju' lu'ču na la'dē
vo'je? Vŋ po'l'i' bezvo'dŋnē' ža'-

- Na
- Donavi
Jaroslavnin mi se
20 sliši glas, kot kuka-
vica neznan ra-
no kuka: »Pole-
- 38 1 tim, je rekla, kot kukavica
po Donavi, omočim bobrov
rokav v Kajali reki.
otrem knezu krvave njegove
- 5 rane na čvrstem njegovem
telesu.« Jaroslavna ra-
no plače v Putivlju na
obzidju rekoč: »O veter,
vetrič! Čemu, gospod,
- 10 nasilno veješ? Čemu sip-
lješ hinovske strelice
na svojih lahkih perutih
na mojega moža vojnika?
Ali ti je bilo malo gori
- 15 pod oblaki veti, ziba-
joč ladje na sinjem mo-
rju? Čemu, gospod, si moje
veselje po kovilju razpihal?«
Jaroslavna rano plače
- 20 na obzidju mesta Putivlja
rekoč: »O Dnjeper
- 39 1 Slovutič! Ti si prebil
kamnite gore skozi
zemljo polovško.
Ti si zibal na sebi
- 5 Svjatoslavove ladje do
Kobjakovega stana. Priziblji,
gospod, mojega moža k
meni, da ne bi pošiljala k
njemu solz na morje rano.«
- 10 Jaroslavna rano plače
v Putivlju na obzidju
rekoč: »Svetlo in presvet-
lo sonce! Vsem s top-
lo in krasno. Čemu,
- 15 gospod, si prostrlo vro-
če svoje žarke na moževe
vojnike, na brezvodni poljani

ждею имъ лучи съпря-
же тугою имъ тули

20 затче.

Прысну море полуночи;
идуть сморци мѣглами;
Игореви Князю Богъ путь
кажетъ изъ земли Поло-
25 вецкой на землю Рускую,

40 1 къ отню злату столу.

Погасоша вечеру зари:
Игоръ спитъ, Игоръ бдитъ,
Игоръ мыслию поля мѣ-

3 ритъ отъ великаго Дону
до малаго Донца. Комонъ
въ полуночи. Овлуръ
свисну за рѣкою; велить
Князю разумѣти. Князю

10 Игорю не быть: кликну
стукну земля; въшумѣ
травы. Вежи ся Половецкѣи
подвизашася; а Игоръ
Кназь поскочи горнастаемъ

15 къ тростню, и бѣлымъ

41 1 гоголемъ на воду;
възврѣжеся на брѣзъ ко-
монъ, и скочи съ него бо-
сымъ вѣлкомъ, и потече

5 къ лугу Донца, и поле-
тѣ соколомъ подъ мѣгла-
ми избивая гуси и лебеди,
завтроку, и обѣду и ужи-
нѣ. Коли Игоръ соколомъ

10 полетѣ, тогда Влуръ
вѣлкомъ потече, труся
собою студеную росу;
претръгоста бо своя брѣ-
зая комоня. Донецъ рече:

15 Княже Игорю! не мало
ти величя, а Кончаку не-
любѣя, а Руской земли ве-
селѣя. Игоръ рече, о Дон-
че! не мало ти величя,

жею имъ луки съпря-
же, тугою имъ тулы

20 затче?»

Прысну море полуночи;
идуть смѣрци мѣглами.
Игореви кѣнязю Богъ путь
кажетъ изъ землѣ Поло-
25 вѣчскы на землю Руську

40 1 къ отню золоту столу.

Погасоша вечеру зарѣ.
Игоръ съпитъ, Игоръ бѣдитъ,
Игоръ мыслию поля мѣ-

5 ритъ отъ великаго Дону
до малаго Донѣця. Комонъ*
въ полуночи Овѣлуръ
свисну за рѣкою; велить
кѣнязю розумѣти. Кѣнязю

10 Игорю не быти! Кликну.*
Стукну земля, въшумѣ
травы. Вѣжѣ ся Половѣчскѣи
подвизаша. А Игоръ
кѣнязь поскочи горностаимъ

15 къ трѣстию и бѣлымъ

41 1 гоголемъ на воду.
Възврѣже ся на бѣрѣзъ ко-
монъ и скочи съ него бо-
сымъ вѣлкѣмъ. И потече

5 къ лугу Донѣця и поле-
тѣ соколѣмъ подъ мѣгла-
ми, избивая гуси и лебеди
заутроку и обѣду и ужи-
нѣ. Коли Игоръ соколѣмъ

10 полетѣ, тогда Овѣлуръ
вѣлкѣмъ потече, труся
собою студеную росу:
перетръгоста бо своя бѣр-
зая комоня.

Донѣцъ рече:

15 »Кѣняже Игорю! Не мало
ти величя, а Конѣчаку не-
любѣя, а Русьскѣи земли ве-
селѣя.« Игоръ рече: »О Донѣ-
че! Не мало ти величя,

žeju ji'mъ lu'ky sъpŕa-
že, tugoju' ji'mъ tu'ly

20 za'těče.

Pŕy'snu mo're polu'noči;
idu'tь smŕg'ci męgla'mi.
I'goŕevi kŕna'z'u bo'gъ pu'tь
ka'žetъ i-zeml'ě Polo-

25 vѣčsky na'-zeml'u Ru'sьsku

40 1 kъ o'tьnu zo'lotu stolu'.
Poga'soša večeru za'rě.
I'goŕъ sŕp'i'tь, I'goŕъ bŕdi'tь,
I'goŕъ my'slju pol'a' mě-

5 ritъ otъ veli'kogo Donu
do ma'logo Donč'a. Komo'nъ
vъ polu'noči Ovlurъ
svi'snu za rěkoju'; veli'tь
kŕna'z'u rozumě'ti. Kŕna'z'u

10 I'goŕu ne byti! Kli'knu.
Stu'knu zeml'a', vѣšumě'
trava'. Vě'že s'a Polo-vѣčsky
podvi'zaša. A I'goŕъ
kŕna'z'ъ poskoči' goronosta'jumъ

15 kъ trъ'stiju i běl'ymъ

41 1 go'gol'ьmъ na'-vodu.
Vъzvŕ'ze s'a na bŕr'zъ ko-
mo'nъ i skoči' sъ nęgo bo-
sy'mъ vѣl'kъmъ. I po'teče

5 kъ lu'gu Donč'a' i pole-
teč' sokolъmъ podъ męgla'-
mi, izbi'va'ja gu'si i le-bedi
zau'troku i obě'du i u'ži-
ně. Koli' I'goŕъ sokolъmъ

10 poletě', togŕda' Ovlurъ
vѣl'kъmъ po'teče. tru's'a'
soboju' stude'noju ro'su:
peretŕ'gosta bo svoja' bŕr'-
zaja komo'n'a'.

Donč'ъ reče:

15 »Kŕna'že I'goŕu! Ne ma'lo
ti veli'čija, a Konč'a'ku ne-
l'u'bija, a Ru'sьscě ze'ml'i ve-
se'l'ija.« I'goŕъ reče: »O Do-nč'-
če! Ne ma'lo ti veli'čija.

jim z žejo loke skrivi-
lo, z gorjem jim tulce

20 zataknilo?»

Zapljuskalo je morje o polnoči;
gibljejo se smrki kot megle.
Igorju knezu Bog pot
kaže iz zemlje polov-

25 ške na zemljo rusko

40 1 k očetovemu zlatemu prestolu.
Ugasnile so večerne zarje.
Igor spi, Igor bedi.
Igor z mislijo poljane me-

5 ri od velikega Dona
do malega Donca. Kot konj
je Ovlur o polnoči
zarezetgal za reko; veli
knezu razumeti. Knezu

10 Igorju ne ostati! je vzkliknil.
Zabobnela je zemlja, zašumela
trava. Šotori polovški
so krenili. A Igor
knez je poskočil kot gornostaj

15 k trstju in kot bela

41 1 otva na vodo.
Vrgel se je na brzega ko-
nja in skočil z njega kakor bo-
si volk. In stekel je

5 k loki ob Doncu in zle-
tel kakor sokol pod męgla-
mi, pobijajoč gosi in labode
za zajutrek in obed in večer-
jo. Kadar je Igor kakor sokol

10 zletel, tedaj je Ovlur
kakor volk stekel, otrsajaje
s sebe mrzlo roso:
upehala sta namreč svoja br-
za konja.

Donec je rekel:

15 »Knez Igor! Ni malo
ti veličine, a Končaku ne-
volje, a ruski zemlji ve-
selja«, Igor je rekel: »O Do-
nec! Ni malo ti veličine.

- 42 1 лелѣявшу Князя на влѣ-
нахъ, стлавшу ему зе-
лѣну траву на своихъ
сребренныхъ березѣхъ, одѣ-
5 вавшу его теплыми мѣгла-
ми подѣ сѣнию зелену дре-
ву; стрежаше е гоголемъ
на водѣ, чайцами на стру-
яхъ, Чрънядьми на вет-
10 рѣхъ. Не тако ли, рече, рѣ-

ка Стugna худу струю
имѣя, пожръши чужи ру-
чи, и стругы ростре на кус-

ту? Уношу Князю Рости-
15 славу затвори Днѣпръ те-

мнѣ березѣ. Плачется мати
Ростислава по уноши
Князи Ростиславѣ. Уныша
43 1 цвѣты жалобою, и древо
стугою къ земли прѣкло-
нило, а не сорокы втрос-

коташа. На слѣду Иго-
5 ревѣ ѣздитъ Гзакъ съ Кон-
чакомъ. Тогда врани не
граахуть, галици помлѣ-
коша, сорокы не троско-
таша, полозю ползоша
10 только, дятлове тек-
томъ путь къ рѣцѣ ка-
жють, соловѣи веселыми
пѣсьми свѣтъ повѣдають.
Млѣвить Гзакъ Кончако-
15 ви: аже соколъ къ гнѣзду
летитъ, соколича рострѣ-
ляевѣ своими злачеными
стрѣлами. Рече Кончакъ
ко Гзѣ: аже соколъ къ
20 гнѣзду летитъ, а вѣ со-
колца опутаевѣ красною
дивичею. И рече

- 42 1 лелѣявшю кнѣзя на вѣл-
нахъ, стлавъшю ему зе-
лену траву на своихъ
серебряныхъ березѣхъ, одѣ-
5 вавъшю его теплыми мѣгла-
ми подѣ сѣнию зелену дере-
ву; стережаше е гогольмъ
на водѣ, чѣицами на стру-
яхъ, чѣрнядьми на вѣ-
10 трѣхъ.»
Не тако ли, рече, рѣ-
ка Стugna, худу струю
имѣючи, пожръши чужѣ ру-
чиѣ и стругы ростре на
кусту,
уношю кнѣзя Рости-
15 слава затвори дѣнѣ при-
тъ-
мнѣ березѣ. Плачется ся мати
Ростислава по уноши
кнѣзя Ростиславѣ. Уныша
43 1 цвѣти жялобою и древо
съ тугою къ земли перекло-
нило ся.
А не сорокы вѣстро-
скоташа: на слѣду Иго-
5 ревѣ ѣздитъ Къза съ Конь-
чакмъ. Тогда ворони не
граяхуть, галицѣ помлѣ-
коша, сорокы не троско-
таша, по лозию* по пълзоша
10 только; дятлове тѣкъ-
тмъ путь къ рѣцѣ ка-
жють, соловѣи веселыми
пѣсньми свѣтъ повѣдають.
Млѣвить Къза къ Коньчako-
15 ви: »Аже соколъ къ гнѣзду
летитъ, соколича рострѣ-
ляевѣ своими золочеными
стрѣлами.« Рече Коньчакъ
къ Къзѣ: »Аже соколъ къ
20 гнѣзду летитъ, а вѣ со-
кольца опутаевѣ красною
дѣвицею.« И рече

- 42 1 lelč'javъšu kъna'z'a na vъl-
na'hъ, stъla'vъšu jemu' ze-
lenu travu' na svojihъ
serebrnyhъ berezihъ, ode-
5 va'vъšu jeho. teplymi mъgla'-
mi podъ seniju' zelenu dere-
vu; stereža'se jeho. gogol'ьmъ.
na vode', ča'jčami na stru-
ja'hъ, čerňadъmi' na vč'-
10 trehъ«.

Ne tako.li, reče, re-
ka' Stugna, hu'du struju'
ime'juči, požrъ'xi ču'žе ru-
čije' i stru'gy ro-stъre na kustu',

u'nošu kъna'z'a Rosti'-

- 15 sla'va zatvori' dъnč' pri tъ-

mъne' berezč'. Plačety s'a ma'ti
Rostisla'vl'a po u'noši
kъna'z'i' Rosti'sla've. Uny'sa

- 43 1 cvč'ti ža'loboju i derevo
sъ tugoju' kъ-zeml'i pereklo-
ni'lo s'a.

A ne soro-ky vъstro-
skota'sa: na slědu' I'go-

- 5 řevč' je'zditъ Kъza' sъ Konъ-
ča'kъmъ. Togъda' vo'roni ne
gra'jahutъ, ga'licč' pomъl'-
koša, soro-ky ne trosko-
ta'sa, po lo-ziju porъlzo'sa

- 10 to'ľko; d'a'tъlove tъ-kъ-
tъmъ pu'tъ. kъ-rččč' ka'-
žutъ, soloviji' vese-lymi
pč'snъmi svč'tъ povč'dajutъ.
Mъl'vitъ Kъza' kъ Konъča'ko-

- 15 vi: »A'žе soko'ľ. kъ gnezdu'
leti'tъ. sokolič'a rostrč-
l'a'jevč' svojimi' zoloč'e-nymi
strčla'mi.« Reče Konъča'kъ
kъ Kъzč': »A'žе soko'ľ. kъ

- 20 gnezdu' leti'tъ, a vč' so-
kolč'a' oputa'jevč' kra'sъnoju
dč'vi'čeju«. I reče

- 42 1 ki si zibal kneza na va-
lovih, postiljal mu ze-
leno travo na svojih
srebrnih bregovih, ode-
5 val ga s toplimi meгла-
mi pod senco zelenega dre-
vesa; varoval ga kot otvo
na vodi, kat galebe na stru-
jah, kot čaplje na ve-
10 trovih«.

Ni pa tako, je rekel, re-
ka Stugna, ki je, plitvo strujo
imajoč, požrla tuje po-
toke in strugo prostrla do grmov,

mladeniča kneza Rosti-

- 15 slava zaprla na dnu pri tem-

nem bregu. Plače mati
Rostislavova po mladeniču
knezu Rostislavu. Povesili so se

- 43 1 cvetovi od sožalja in drevje-
se je od žalosti k zemlji sklo-
nilo.

A niso srake zarege-
tale: po sledu Igor-

- 5 jevem jezdi Kza s Kon-
čakom. Tedaj vrani niso
krakali, kavke so umolk-
nile, srake niso rege-
tale, po trstju so popolzele
10 samo; detli s trkom
pot k reki ka-
žejo, slavci z veselimi
pesmimi svit napovedujejo.
Reče Kza Končaku:

- 15 »Ako sokol h gnezdu
leti, bova sokolič'a ustre-
lila s svojimi pozlačenimi
strelkami.« Rekel je Končak
Kzi: »Ako sokol h

- 20 gnezdu leti, pa bova midva so-
količ'a omrežila s krasno
devico«. In rekel je

44 1 Гзакъ къ Кончакови: аще
его опутаевъ красною дѣ-
вицею, ни нама будетъ
сокольца, ни нама красни
3 дѣвице, то почнутъ наю
птици бити въ полѣ По-
ловецкомъ.

Рекъ Боянъ и ходи
на Святъславля пѣстворъ-
10 ца стараго времени Яро-
славля Ольгова Коганя
хоти: тяжко ти го-
ловы, кромѣ плечю; зло
ти тѣлу, кромѣ головы:
13 Руской земли безъ Игоря.
Солнце свѣтитъ на небе-
сѣ, Игорьъ Князь въ Рус-
кой земли. Дѣвици поють
45 1 на Дунаи. Вьются голоси
черезъ море до Кіева.
Игорь ѣдетъ по Боричеву
къ Святѣй Богороди-
3 ци Пирогощей. Страны
46 1 ради, гради весели, пѣвше

пѣснь старымъ Княземъ,
а по томъ молодымъ.
Пѣти слава Игорю Святъ-
3 славлича. Буй туру Все-
володѣ, Владиміру Иго-
ревичу. Здрави Князи и
дружина, побарая за
христьяны на поганья
10 плѣки. Княземъ слава,
а дружинѣ Аминь.

44 1 Къза къ Конъчякови: »Аче
его опутаевъ красною дѣ-
вицею, ни нама будетъ
сокольця, ни нама красны
5 дѣвицѣ, то почьнутъ наю
пѣтици бити въ поли По-
ловьчѣсцѣ.»

Реклъ Боянъ на исходы
на Святославлѣ, пѣснотворъ-
10 ця старого веремеие Яро-
славля, Ольгова коганя:
»Хотя и тяжко ти го-
ловѣ кромѣ плечю, зѣло
ти тѣлу кромѣ головы,« —
13 Русьсцѣ земли безъ Игоря.

Сѣлньце свѣтитъ ся на небе-
се, Игорьъ кнѣзь въ Русь-
сцѣ земли. Дѣвицѣ поють
45 1 на Дунаи, виють ся голоси
чересъ море до Кыева.
Игорь ѣдетъ по Боричеву
къ Святѣи Богороди-
5 ци Пирогощи. Страны
46 1 рады, города весели.

Пѣвъше
пѣснь старымъ кнѣземъ,
а по томъ молодымъ
пѣти. Слава Игорю Свято-
3 славличю, Буи-Туру Вьсе-
володу, Володимѣру Иго-
ревичю! Съдрави кнѣзи и
дружина, побараюче за
християни на поганѣхъ
10 пѣлки! Кнѣземъ слава,
а дружинѣ чѣсть!

44 1 Къза' къ Конѣча'кови: »А'че
jego· oputa'jeve kra'snoju dē-
vičejū, ni na'ma bu'detъ
sokolъca', ni na'ma kra'sny
5 dē'vičē, to· roсьnu'тъ· na'ju
pъtici' bi'ti vъ pol'i· Po-
lo·vъčъscē.

Re·klъ· Boja'nъ isho·dy
na Sv'atosla'vl'ē, pe'snotvorъ-
10 ča' sta'rogo veremene· Ja-
rosla'vl'a, Oлѣgo·va koga'na:
»Hot'a' i f'ažъko· ti go-
love krome' pleču', zъlo·
ti tē'lu krome' golovy'. —
15 Ru'sъscē zemli bez I'gor'a.

Съл'нъсе sve'titъ s'a na nebe-
se·, I'gorъ къna'zъ vъ Ru'sъ-
scē zeml'i'. Dē'vičē poju'тъ·
45 1 na Duna'ji, viju'тъ· s'a go·losi
če·resъ mo·re do Ky'jeva.
I'gorъ je'detъ po Bori'čevu
къ Sv'ate'ji Bogoro·di'-
5 ci Pirogo·ščī. Stra'ny
46 1 ra'dy, go·rodi veseli.

Pē'vъ·še

pe'snъ sta'rymъ къna'z'ēmъ,
a po to·mъ· molody'mъ
peti'. Sla'va I'goru Sv'ato-
5 sla'vl'iču, Bu'ji-Tu'ru Vъs'е-
volodu, Volodi'mēru I'go-
rjeviču! Sъdra'vi къna'z'i i
družī'na, poba'ra'juče za
hristīja'ny na poga'nyjē
10 pъlky'. Къna'z'ēmъ sla'va,
a družī'nē čъstъ!

44 1 Kza Končaku: »Če
ga omreživa s krasno de-
vico, ne bova imela ni
sokoliča, ni krasne
5 device, to bodo začeli naju
ptiči biti na poljani po-
lovški.«

Rekel je Bojan ob preminotju
Svjatoslavovem, pesmotvorec
10 starega časa Jaro-
slavovega, Olegovega kanovega:
»Dasi tudi ti je težko gla-
vi brez pleč, zlo
ti je telesu brez glave,« —
15 ruski zemlji brez Igorja.

Sonce se sveti na nebe-
su. Igor knez je v ru-
ski zemlji. Device pojo
45 1 na Donavi, vijejo se glasovi
čez morje do Kijeva.
Igor jezdi po Boričevu
k Sveti Bogorodi-
5 ci Pirogošči. Krajine se radu-
46 1 jejo, mesta so vesela.

Peli smo

pesem starim knezom,
a potem je mladim
peti. Slava Igorju Svjato-
5 slavljiču, Smelemu Turu Vsc-
volodu, Volodimeru Igo-
rjeviču! Zdravi knezi in
bojna družina, boreči se za
kristjane proti poganskim
10 vojskam! Knezom slava,
a družini čast!

KOMENTAR

Naslov. К изразу Слово prim. 1₅₋₆ начати же ся тѣмъ пѣсни... in 46₁₋₂ пѣвше пѣснь старымъ княземъ... Oblika lokala плъку за плъку (glej 1₄) je po osnovah na -u-, ki se je uveljavljal pri izrazih za neživo, pa tudi zaradi velara pred končajem. Beseda ima različne pomene, tu »bojni pohod«. Genitiv сына namesto сыну je narobe po osnovah na -o- kot izraz za živo bitje. Imena: *Igor*, knez novgorodseverski (um. 1202); *Svjatoslav* Oljgovič, knez črnigovski, Igorjev oče (um. 1164); *Oleg* Svjatoslavič, knez črnigovski in tmutorokanski, Igorjev ded (um. 1115). Prim. rodoslovno tabelo.

1₁ лѣпо nima slovenskega pomena. Sreznevskij, Материалы для словаря древнерусского языка II 74 prevaja na podlagi mnogih mest v spomenikih strus. лѣпо есть »прилично, годится, слѣдует« in tako podobno se prevaja tudi v novejših kritičnih izdajah, n. pr. Orlóva (str. 78) ne следовало ли нам, Gudziya (Хрестоматия str. 108) не следует ли нам, Jakobsona (str. 181) in Lihačova (pod uredništvom Adrianove-Peretc str. 76) не пристало ли нам. V starocerkveno-slovanskem apostolu je лѣпо za gr. δεόν »treba« (prim. V. Jagić, Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache, druga izdaja, str. 379–380). — **Ib.** Imperfekt бѣшетъ (za -тъ s končajem iz prezenta) nima pogojnega smisla. Ako se v staročeščini nahajajo taki primeri, so vedno v zvezi s pogojnim stranskim stavkom, česar v »Slovu« ni (primere glej J. Gebauer, Archiv für slavische Philologie XXV 348 sl.). A. Sobolevskega (Известия 1929, t. II, knj. I, str. 186) navedba iz l. 1460 добро ти было, чадо, здѣ жити v pomenu было бы za »Slovo« nič ne odloča. Tako se tudi v gori navedenih izdajah ni pojmovalo. Saj si tudi ni misliti »Slovo« kot improvizacijo.

1₁₋₂ братіе je vokativ od fem. братия, srbrhrv. braća.

1₃ трудный prevaja Sreznevskij III 1009 с печальный.

1. Patronimik (отчество) Святъславличъ (poznejšemu prepisovalcu sta bila znaka ѣ in o istovetna) in tako praviloma v »Slovu« tudi v drugih primerih je izveden iz posesivnega adjektiva Святославль (prim. v naslovu), kakor je 46₆₋₇ Игоревиъ pri drugem takem sufiksu. Dandanes je običajno po imenu Святославич.

2₁ былина ne pomeni kakor sedaj rusko narodno epično pesem, ampak to kar былъ »bivši resnični dogodek«, prim. pri Orlovu v prevodu (str. 78) по (действительным) событиям. — **Ib.** Rekonstruirano веремєне s polnoglasjem namesto ckvslov. вре- se opira n. pr. na Ipat. str. 431 во обѣднее верємя о početku bitke s Polóvci, str. 438 v pripovedovanju Igorjevega pobega верємя таково обрѣтѣ ali na listino iz l. 1229 по вѣрємьнємъ (Buslajev, Историческая хрестоматия col. 349).

2₂₋₃ О Војану glej v Uvodu.

3₁ аще je ckvslov., strus. je аче.

3₃ V rekonstrukciji vstavljeno бѣлою вѣверицею (v drugih izdajah tega ni) je predlagal brez daljše utemeljitve A. I. Sobolevskij (Известия ХХІ 2, str. 212). Zahteva pa to naravnost kontekst in smisel prisposode, namreč imenovanje še tretje živali, kakor tako trojno paralelno navedanje avtora Slova« sploh rad uporablja, n. pr. 42₇₋₉ гоголемъ-чайцами-чрънядьми, a pred tem so 42₁₋₅ trije participi лелѣявшу-стлавшу-одѣвавшу. Prim. tudi 6₁₃₋₁₇ скачя-летая-рищя. Po slovarju V. Dalja, druga izdaja, I 177 je naziv бѣлая веверица starinski: виру (to je denarno kazen za uboj) платили по бѣлѣи веверицѣ. V Lavrentjevskem rokopisu letopisa (po izdaji 1872, str. 18, pod l. 859) Казари ... имаху по бѣлѣй вѣверицѣ отъ дыма. V Ipatjevskem rokopisu (po izdaji 1871, str. 11) stoji раѣ неправ по бѣлѣ и вѣверицѣ. Бѣлая веверица je po Dalju l. c. »зимного, дошлого улова«. Pri drugi živali, uporabljeni kot plačilo, kuni, je v letopisih takisto pristavljen pridevniški izraz barve: pod l. 883 stoji Lavr. str. 23, Ipat. str. 13 дань по чернѣ кунѣ, ki jo je jemal tedanji kijevski knez Oleg od Drevljanov. V »Slovu« samem je 21₃₋₆ поганіи ... емляху дань по бѣлѣ отъ двора; vendar je to tu verjetno le z letopisnimi besedami izražena simbolična formula polovških zmag. Na prvem mestu pa zahteva kontekst poleg izraza za žival še izraz za barvo. Tudi zveza misli najprej s šviganjem veverice kaže, kakor to priča celo »Slovo« in je bilo že v Uvodu omenjeno, avtorjevo veliko poznanje prirode. Fr. Erjavec, Domače in tuje živali v podobah II 53 (V Celovcu 1869), pravi o veverici: »Kakor misel hitro šine po smreki v gosto krošnjo«. Iz slovenskega prevoda »Slova« M. Pleteršnika (Cvetje iz do-

mačih in tujih logov, v Celovcu 1866, zv. 19) tega ni mogel prevzeti, ker ta pravi »kakor slavec po drevesu«. Opustitev veverice v tekstu se dá razložiti. V prepisovanem rokopisu je bilo мыслию napisano vsekakor okrajšano мыно za nadpisanim s, kakor je to storil tudi V. Peretc v izdaji »Slova« (Kijev 1926, str. 93). To okrajšavo pa je mogel brati prepisovalec XV.–XVI. stoletja in sicer v Pskovu kot мысью, kar pomeni tam po Dalju II 373 »мысь ж. пск. бѣлка, векша« (to je veverica). Tudi pod бѣлка, бѣла na vaja I 158 »пск. мысь«. Мысь je v pskovskem narečju za мышь, kar se medsebojno podpira s 3, шизымъ за сизымъ po zamenjavanju s-š v tem narečju (prim. A. Sobolevskij, Лекции, četrta izdaja, str. 36 ali A. Šahmatov, Очерк древнейшего периода истории русского языка str. 327–8, § 498). Tak primer искоушьна за искоуьсна se nahaja v apostolu iz l. 1307, ki je bil last Pantelejmonovega samostana v Pskovu in ki ima v pripisu naravnost citat iz »Slova«, dokaz, da je bil neki rokopis »Slova« res v Pskovu: »... при сихъ князехъ сѣяшется и ростяше усобицами; гыняше жизнь наша, въ князѣхъ которы и вѣщи скоротишася человѣкомъ« (Описание славянских рукописей Московской синодальной библиотеки I 293, Москва 1855). V »Slovu« je to 16₉–17₄: »Тогда при Олзѣ Гориславличи сѣяшется и растяшеть усобицами; погибашеть жизнь Даждь-Божа внука, въ Княжихъ крамолахъ вѣщи человѣкомъ скратишася«. Котора v apostolu je sinonim h крамола »Slova«, ki ga pa je predpostavljati tudi za »Slovo« 21₈ in 35₅, kjer je zamenjava z zaimkom который, kot že nerazumljen izraz. S pskovskimi vplivi na jezik prepisa »Slova« se je bavil N. M. Karinskij v posebni razpravi Мусин-Пушкинская рукопись »Слова о полку Игоревѣ«, как памятник псковской письменности XV–XVI вв. (Журнал Министерства народного просвещения 1916, декабрь 199–214). Proti temu se je izjavil S. P. Obnorskiј (Очерки по истории русского литературного языка старшего периода str. 134–5), ki odklanja vsakršni pskovski vpliv in priznava le novgorodski, a podpira to celo s takim dvomljivim razlogom, da je сизый etimološki neznanega porekla. Obširna zasidranost izraza v ruskem in tudi maloruskem jeziku ter številne izvedenke pa dokazujejo njegovo starost. Miklošič v etimološkem slovarju navaja (str. 297) »sizü: r. sizy grau, taubengrau, klr. syzyj hoľubočok. Vergl. sivü«. Na str. 295 pa pod korenem »si – 1.« (prim. sijati) omenja pridevnik sinъ in njegovo sorodstvo s sivü kot zanesljivo. V etimološkem slovarju indoevropskih jezikov Waldeja–Pokornega I 360–1 se takisto veže sinъ in sivъ s korenem *k^{ei}– v izrazih za barve, zlasti

za temne barve. Brugmann v »Grundriss-u« primerjalne gramatike indoevropskih jezikov II 1 (str. 513) pa navaja tudi formant g^h , kar bi bilo slovan. z. Dasi tam navedene tvorbe pomenski ne ustrezajo, ni vendar mogoče *sivъ* oddeliti od *sivъ-sinъ*. Po slovarju pod uredništvom D. Ušakova je *sizый* po pomenu »темносерый с густым синеватым отливом«, a *серый* je zmes črnega z belim (prim. gori pomen korena k^{ei} -). Vse navedeno pa popolnoma naravno, jasno in podprto govori za zadnji prepis »Slova« XV.–XVI. stoletja v Pskovu.

3₇ печъ je napačno brana okrajšava z nadpisanim *ч*. Tako jo je tudi Peretc v svoji izdaji zabeležil, a glagolska oblika пече je na mnogih mestih v rabi. — *Ib.* първыхъ je tu v pomenu прежнихъ.

3₇₋₈ О усобищѣ glej pripombo k 14₁₋₁₅_{1, 2-3, 8-12}.

3₈ тогда more biti v primeri z eгда stara oblika za тогъда.

3₉ gen. plur. соколъ v rekonstrukciji je v sintaktično kvantitativnem razmerju verjetno starejši od oblike s končajem *-ovъ* po osnovah na *-û-*. Prim. še danes сто человек, десять раз i. dr. Prispodoba je vzeta iz sokoljega lova, kar se v »Slovu« nahaja na več mestih, na pr. 27₁₄ sl., 43₁₅ sl. i. dr. (glej v slovarju pod соколъ in izvendenkami).

3₁₀ который se nanaša po smislu na лебедѣй in ne na соколовъ, za to stoji pač za strus. gen. sing. которыѣ pri glagolu, kakor je na pr. 36₁₄₋₁₅ дорискаше Тмutorоканя.

3₁₁ преди tu v pomenu прежде, раньше. — *Ib.* пѣсь namesto пѣснь po okrajšavi пѣ z nadpisanim *с*.

3₁₂ Jarosláv Modri (um. 1054), znameniti veliki knez kijevski, sin sv. Vladimira (Volodíměra um. 1015).

3₁₃ Mstislav (ali Mstisláv po analogiji), knez črnigovski in tmutorokanski (um. 1036), brat Jaroslavov.

3₁₄₋₁₅ Redédja (Ljackij Rédedja), knez Kasogov, menda Čerkesov na severnem Kavkazu. O tem dvoboju pripoveduje podrobno letopis Ipat. str. 103, Lavr. str. 143.

4₁ пълкы je tu »polki, vojska«.

4₂₋₃ Román Svjatoslávlič (um. 1079), knez tmutorokanski, vnuk Jaroslavov in brat Olegov, Igorjevega deda. Bil je ubit od Polóvcev. Oče Svjatosláv (um. 1076), sin Jaroslavov, je v staroruskem pismenstvu znan po tako imenovanem Svjatoslavovem Izborniku iz l. 1073, drugem najstarejšem datiranem spomeniku. O njem bo še govor v pripombi k 44₉. Oblika dat. sing. Romanovi po osnovah na *-û-* kakor synovi se je rabila zlasti pri osebnih imenih.

4₆₋₇ на живая струны namesto живыѣ je najbrž po analogiji mehkega tipa ruske cerkvenoslovanske redakcije (prim. M. Woltner, Zeitschrift für slavische Philologie 1935. XII 103-5); prvotna oblika je po kontekstu popolnoma jasna.

5₁ Почнемъ стоји за imper. Почнѣмъ.

5₂₋₃ Pod отъ старого Владимира je vsekakor mišljen Володѣмѣръ Мономахъ (um. 1125), bratranec Olegov (glej Uvod str. 10). Trditev, da je tu razumeti Jaroslavovega očeta, sv. Vladimira (prim. v izdaji pod uredništvom Adrianove-Peretc str. 379) pada, kakor je bilo v Uvodu pojasnjeno, popolnoma iz historičnega, po avtorju načrtanega si okvira »Slova«.

5_{10, 11} O staroruskih nominalnih oblikah adjektivnih tvorb s sufiksom -*bsk*- glej v Uvodu str. 17.

5₁₁₋₁₄ O sončnem mrku pri nastopu Igorjevega pohoda proti Polóvcem pripoveduje tudi letopis Ipat. str. 431, Lavr: str. 376.

6₁₋₂ Спала je Sobolevskij (Известия 1917, XXI, knj. 2, str. 212-3) razlagal kot (въ)спала z nadpisanim začetkom, a Peretc (str. 166, tu tudi o drugih prejšnjih razlagah) kot съпала, kar G. Iljinski (Slavia 1929-30, VIII 652) odklanja in bere (enako Lihačov) съпалъ od съпасти (koren pad-), medtem ko bi aor. съпала bil od съпалати k палати (Sreznevskij II 868) »пылатъ, сильно горѣтъ«, takisto mrus. палáти, polj. pałac, češ. pátati. Intransitivni glagoli postanejo v sestavi z določenimi prefiksi tranzitivni (Miklošič, Vergleichende Syntax der slavischen Sprachen, drugi natis str. 271, 4 a, zlasti pa str. 272 b-273). To razlago potrjuje tudi »Slovo« samo 10₄₋₅ зоря свѣтъ запала.

6₂₋₃ похоти и je južnoruski grafični izraz za похоть и pohoti i z napetim *ь* pred *и*. Prim. v Arhangelškem evangeliju iz l. 1092 Io. X 16 оуслышати и, stckslov. cod. Mar. оуслышати и. Videti v končnem -*i* nom. sing. fem. osnov na -*и*- kakor stpolj. milošci, stčeš. chotī bi bilo nepotrebno. Deliti по хоти in iskati в хоти omembo Igorjeve žene, kakor so nekateri (n. pr. A. Kamnev, Slavia 1938-9, XVI 603) poskušali, ne nudi, ne glede na težavo razlage, nobenega pravega smisla.

6₈ V fonetični obliki Русици, tako še 13₆, je dialektična замена *с* za *č* (č še 10₈, 18₁₆) predpskovskega, novgorodskega prepisa »Slova«. O tvorbi na -*ičb* je razpravljal B. Unbegaun (Revue des études slaves 1938, XVIII 79-80), za njim pa A. Soloviev, Rusiči et Ruš (Заметки к Слову о полку Игореве, вып. 2, Belgrad 1941, str. 21-33) i. dr. Moglo bi se primerjati 36₉ Рускихъ сыновъ. S sufiksom -*ičb* je tvorjeno po letopisnih navedbah

več imen starouskih plemen kakor Dregoviči, Kriviči, Radimiči, Vjatiči, Ul(ut)iči, prim. tudi Ljutiči in sedanje Moskviči. Ni pa to, kakor kaže določljivi naglas vseskozi patronimičen sufiks *-itjъ* (glej v Uvodu str. 22), ampak tudi *-ikjъ*, kakor je n. pr. v slovenski tvorbi hudič s prvotnim naglasom na končajih, ako ni spredaj rastoče intonacije.

6₁₀ В шело́мѣ se je *e* po šumevcu izgovarjal vsekakor labializirano (ö). V pripovedovanju o Igorjevem pohodu v letopisu stoji Ipat. str. 433 шоло́мѣ. Tako je tudi maloruski.

6₁₃ V Zadonščini (glej o njej pod 10₃) je вы́щекоталъ, Jakobson (str. 152) v rekonstrukciji pa stavlja *вѣ-* za *у-* »Slova«, *въ-* pač iz *въз-*.

6₁₆₋₁₇ свивая славы оба. по́лы сего времени ima smisel slave starih in avtorju sodobnih knezov. Prim. podobno v »Slovu« 27₁₀₋₁₁ преднюю славу (bodočo) ... заднюю (preteklo) in 46₁₋₃ пѣ́вшие пѣ́снь стары́мъ княземъ, а по то́мъ молоды́мъ.

6₁₇₋₁₈ рица въ тропу Трояню je našlo zelo številne razlagalce. O njihovih najrazličnejših domnevah ni vredno razpravljati. Na najenostavnejšo stvar je opozoril že Karamzin v pripombi 69 k II. poglavju I. dela, str. 23: »Извѣстная via Traiani изображ. на Сульцеровой картѣ Валахii ... простирается отъ береговъ Дуная до Прута, и далѣе на Востокъ по южной Россii. (См. Кантемиръ, Описанiе Молдавіи и Бишинг), Erdbeschreibung II 770.« Zadnji je A. F. Büsching (1724–1793), ki je izdal Neue Erdbeschreibung v 11 knjigah (Hamburg 1754–92). Ostanki so še sedaj in tudi v Besarabiji se podobni nasipi pripisujejo Trajanu (prim. Ottův Slovník naučný XXV 638). Orlov (v izdaji str. 92) navaja, da Rumuni take nasipe v Dobrudži imenujejo »Valul lui Traian« in da se neki nasip vleče od Dnestra do Dnepra s koncem po levem bregu reke Rose. Slavni rimski cesar Trajan (98–117), s priimkom »divinus«, katerega vlada znači sploh vrhunec rimske cesarske dobe, pod katerim je država zadobila največji obseg in ki je po podjarmljenju Dakov zavaroval mejo z nasipi (limes), je prešel celo v slovansko mitologijo (prim. L. Niederle, Slovanské starožitnosti, oddíl kulturní II 125). Od imena Caesar, prv. Kaisar, je izraz česařъ (preko Gotov), a po imenu Karla Velikega je *Korľъ, sloven. kralj, rus. король. Omenjeni nasipi so mogli biti znani. Vélíki knez Svjatosláv, oče sv. Vladimira, je izvršil I. 967 bojni pohod proti Bolgarom. Igorjeva žena, Jaroslavna epa (prim. 37₁₉ sl.) je bila hči mogočnega gališkega kneza Jaroslava Osmomysla (v epu 30₂₋₅ sl.), ki je vladal do Karpatov in do Donave: 30₁₀₋₁₁ je rečeno o njem »затвори въ Дунаю ворота« in 30₁₂₋₁₂ »суды рѣдѣ до

Дуная.« Razen tega pa so v poemi po tradiciji take reminiscence v zvezi s pogansko, predkrščansko dobo, kakor pridevek Bojanu 7₅₋₆ Велесовъ внуче, za ruski narod 16₉₋₁₇₁ жизнь Даждь-Божа внука, za vetrove 12₁₃₋₁₇ вѣтри, Стрибожи внуци, a 25₁₇ sl. se pripoveduje, da gotske deve (na Krimu) pojo o Busovem času, kar more biti le knez Antov, prednikov Rusov, v IV. stoletju. Tako se 6₁₇₋₁₉ рица въ тропу Трояню чресъ поля на горы lepo sklada s poetično dikcijo celotnega tega mesta. A za primer, kako dolgo se v narodu obdrži po tradiciji spomin na davne dni in ljudi, naj navedem ne le narodne epske pesmi, ruske biline, ki pojo o Vladimiru (Jaroslavovem očetu), ali srbske o bitki na Kosovem polju, temveč tudi srbskohrvatski rek »Od Kulina bana i dobrih dana« kot spomin na dobro vladanje bosenskega bana Kulina 1180–1204 (Narodna enciklopedija II 568). Bosnjaki so še v novejšem času imenovali dobre čase »vremena Kulinova« (prim. Letopis Matice slovenske za leto 1877, str. 191). Omembe je tudi vredno, da prvotni staroruski letopis, ki je nastal pred ali okoli sredine XI. stoletja za Jaroslavove dobe, podobno v raznih rokopisih, n. pr. Ipatjevskem in Lavrentjevskem, torej v originalu, pripoveduje, da so »Volohi«, to je Latinci, Rimljani za časa Trojana, napali »Дунайскыя Словѣны«, se naselili med njimi in jih nasilovali (Ipat. str. 3. Lavr. str. 5). S Trojanovimi kolonisti je bil ustvarjen prvi zarodek naroda Romunov. Na drugem mestu (Ipat. str. 6, Lavr. str. 10) pa stoji še, da so Ogrri »nasledili Slověnsko zemljo« in pregnali »Volohe«, in na tretjem (Ipat. str. 14, Lavr. str. 24), da so ob Ogrskih gorah, to je Karpatih, prej prebivali »Slověne«, njih zemljo pa prevzeli »Voloheve«, ki so jih pa potem pregnali Ogrri. Avtor »Slova«, izobražen človek, je to gotovo vse poznal. K prejšnjemu pa pripomnim še to, da so na reliefih Trojanovega stolpa v Rimu upodobljeni vojniki, ki jih arheologi po tipih in krojih smatrajo za Slovane (Slovník l. c.).

6₁₉₋₂₀ было se je moglo brez naglasa naslanjati na пѣти: пѣти bylo.

6₂₁ V oklepajima se nahajajoče (Олга) je od izdajateljcev dodano. Podpreti se to more z naslovom »Slova«. So pa še druga, manj verjetna mnenja.

7₁₋₂ »Sokoli« so Rusi, »kavke« Polóvci.

7₂ Veles se imenuje v letopisu v obliki Volos скотѣимъ богомъ (Ipat. str. 18, Lavr. str. 31 i. dr.). Bil je zaščitnik čed, gospodarstva, blagostanja in bogastva, pa tudi pevcev-poetov, kakor kaže to mesto v »Slovu« (prim. tudi Niederle o. c. str. 112 sl.).

7₆ Prim. mrus. komoň, češ. komoň (prim. Uvod str. 22).

7₇ Sula je levi pritok Dnepra pod južnim Perejaslavljem, tedaj mejna reka ruske zemlje proti stepi in nomadskim Polóvcem. Peretc naglašuje Sulóju, Ljackij -ú-.

7_{8, 9, 10} V rekonstrukciji je lokal brez predloga (glej v Uvodu str. 16–17). O mestih Novgorod-Sěversk in Putivlj glej v Uvodu str. 9.

7_{10–12} Po letopisu Ipat. str. 431 je čakal Igor na brata dva dni pri Oskolu, pritoku Donca, v perejaslavski kneževini, potem ko je prebredel Donec.

7_{12–13} Po Želehovskem je mrus. буйтип »divji bik, tur«. V stari Rusiji je bil to simbol močnatosti in sile.

7₁₉ Igorjev brat Vsevolod je bil knez v Trubčevsku na Desni in Kursku ob vrhnem Sejmu, nedaleč od polovške stepe. Prim. 8₁ мои Куряни.

7_{19–8₁} напереди pomeni tudi »прежде, раньше« (Sreznevskij).

8₂ къ мети je napačno branje namesto къметие v starem pomenu (prim. E. Berneker, Slavisches etymologisches Wörterbuch I 661). V letopisu je v rabi n. pr. Lavr. str. 192 pod letom 1075 кметье v zvezi z Olegovim očetom Svjatoslavom. Zanimivo je, da je pesnik A. S. Puškin, ki ga je zelo zanimalo »Slovo«, sprejel popravo »кмети« in v neki pripombi navel iz slovensko-nemškega dela slovarja A. J. Murka (Gradec 1833, col. 133) pri besedi kmet pristavljeni rek »Kar gospóda stori krivo, kmeti mórjo plázhat shivo« (P. V. Annenkov, A. С. Пушкин, Материалы для его биографии. С.-Петербург 1873, str. 475).

8₆ jímъ po putije more biti breznaglasno naslonjeno na samostalnik.

8_{6–7} Izraz яруга pozna Sreznevskij le iz »Slova«. Nahaja se še 9₁₇ in 21₁₇. Znan je tudi, kakor je razvidno iz Pleteršnika, slovenskim narečjem.

8₁₄ стремянь prim. v letopisu Ipat. str. 320 pod l. 1152.

8₁₈ птичь je smatrati za пѣтиць, kakor je sicer na sedmih mestih v »Slovu« (glej v Uvodu str. 22).

9₁ свистъ звѣринъ (to je adjektiv k звѣрь) je po slovarju Uškova »резкий, высокого тона звук«. Mogel bi to biti od svizca, ki »zabrilizgne« (Erjavec o. c. II 112); polh »cvili« (ib. 57). More se pa pod tem razumeti tudi bolj splošno glasove zveri.

9_{1–2} въ стазби; дивъ predstavlja eno iz temnih mest, ki se je na mnoge načine popravljal. Najbliže tekstu prve izdaje je, ako se bere »свистъ звѣринъ въста. Възби ся Дивъ«. Prim. polj. orzel wzbil się pod chmury, nad obłoki (F. Konarski i. dr., Dokładny słownik języków pol-

skiego i nemškega, druga izdaja, Wiedeń 1913, II 620 pod wzbić »sich emporheben, emporfliegen, sich emporschwingen«). V »Slovu« samem se bere 27¹⁴⁻¹⁶ соколъ ... высоко птиць възбиваетъ, tu seveda v obliki nedovršenega glagola in v nerefleksivni rabi. V predlogi prve izdaje je moral biti *в* prefiksa na početku nadpisan. Primere za tako pisavo nahajamo v rokopisih iste dobe, n. pr. v zborniku pregovorov XVII. stol., prepisu rokopisa XV.–XVI. stol. (Сборник Отделения русского языка и словесности академии наук 1899, LXVI, No 7, str. 146), глупои с суда. не сходитъ z nadpisanim začetnim *с* ali str. 93 дшу z nadpisanim *д* za душу, enako str. 97 на друга z *д* zgoraj i. dr. V izdaji pod uredništvom Adrianove-Peretc stoji v tekstu »въста; збися дивъ«, v prevodu pa (str. 79) »взбился«. Obrazloženo popravilo potrjuje tudi »Slovo« samo z nadaljnjim 9²⁻³ кличетъ врѣху древа in 25¹⁶⁻¹⁷ уже врѣжеса дивъ на землю.

9² Дивъ prevaja Sreznevskij »gryphus«, kar je antično bajeslovno »krilati lev«. V slovanskem bajeslovju je to »zel demon«, personificiran zlovešč pojav v prirodi (prim. Niederle o. c. str. 31 sl.). Iz konteksta v »Slovu« tu in 25¹⁶⁻¹⁷ je sklepati na zloveščega ptiča; na prvem mestu zleti na vrh drevesa, na drugem se vrže na zemljo. Erjavec (o. c. str. 223) pravi n. pr. o sovah, da imajo »za neučenega in praznovernega nekaj groznega, skrivnostnega in pošastnega«. O glasu vélike uharice ali bubuja, kakor se po njem tudi imenuje, pa pravi, da »se skoro vso noč razlega ukajoči bu, buj–bu, buj!, ki v nočneji tišini še groznejše odmeva« (ib. 225).

9⁴ земля незнаема je polovška stepa.

9⁵⁻⁸ Imena v tem odstavku so: Volga, Pomorje, Posulje ob reki Suli (glej 7⁷), Surož, sedaj Sudak na Krimu na vzhodu, Korsunj, grška kolonija Hersones na Krimu na zahodu blizu Sevastopolja, Tmutorokanj (fem.), kjer je sedaj Tamanj na Kavkazu nasproti Kerču ob morski ožini, gr. Ταμатарка. V XI stol. je bila to ruska kneževina, ki so jo pa v drugi polovici tega stoletja osvojili Polóvci. Bila je pod oblastjo črnigovskih knezov, tako da jo je mogel Igor smatrati za svojo dedno posest (gl. v. Uvodu str. 11). Блѣванъ pomeni tu kip malika ali stolp. Še v XVIII. stol. sta stali tam dve veliki statui bogov Sanerga in Astarte; mogel bi pa pomeniti tudi mejni stolp ali kamen (prim. N. Gudzij, Хрестоматия по древней русской литературе XI–XVII веков. Москва 1947, str. 110).

9¹⁰ побѣгоша ima dvojen pomen »pobegnili«, pa tudi »pohiteli«. Verjetneje je drugo, Igorju naproti.

9₁₂₋₁₃ поспущени ne daje pravega smisla in se popravlja v поспужени. O labodjem kriku prim. Lihačov po N. V. Šarlemanju v izdaji Adrianove-Peretc (str. 395). Prim. doli 19₁₁ tudi izpremenjeno že nerazumljeno упуди.

9₁₆ подобію je treba popraviti v по дубію. Znak *s* za *y* se je mogel zamenjati z *o*.

9₁₆₋₁₇ въ срожать раѣ z вѣ (въз-) kot prefiksom navaaja Sreznevskij le iz »Slova«, toda napačno pod въсрожати namesto -ити, razen tega je predpostavljati rusko polnoglasno obliko въсорожать. Tak glagol potrjuje polj. nasrożyć iz *sorg-, po slovarju F. Konarskega in drugih v pomenu »etwas schrecklich, fürchterlich, furchtbar machen«, torej »strahotno napravljati, večati.« Nepotrebno je spreminjati glagol v въсорошатъ од -ити »razmřiti«.

9₁₈ Н клетомъ prim. srbihrv. (po zagrebškem Rječniku) »oraо klick-tanjem izživa ...«.

10₁ чръленья brez *в* za prv. *вл* je po Obnorskem o. c. str. 148 novgorodska dialektična črta. Na mestu 11₈ in 13₇ je v arhivnem rokopisu -*вл*-.

10₂ Vzkliki se v »Slovu« pogosto začenjajo z уже.

10₃ Poleg шеломя se v letopisu nahaja tudi шол- (prim. gori 6₁₀), n. pr. pod 1184 Ipat. str. 429. Po Sreznevskem je v Hlebnikovskem rokopisu letopisa соломья. To pa potrjuje literaturni spomenik, tako imenovana »Zadonščina«, ki opeva Kulikovo bitko leta 1380 in sicer pod velikim vplivom »Slova«, kakor kažejo mnoga slična mesta. Starejši rokopis je iz l. 1470. V izdaji P. Simonija (Сборник Отд. русск. яз. и словесн. академие знаности 1922, С, No 2, str. 27) stoji namesto nerazumljega соломеньмъ v uporabljanem rokopisu »Slova« na listu 126 такъ земля еси русская, какъ еси была доселева за цремъ (v okrajšavi) за соломоном (*м* je nadpisan). Š- za *s*- je mogel nastati po kontaminaciji z шеломъ - шоломъ. Beseda соломья pa je to, kar sloven. sleme, ki ima tudi pomen »gorsko sleme«, po Pleteršniku »der Bergrücken, der Gebirgsrat, der Gebirgskamm«. Prim. tudi vrh gorskega hrbta severno od Zagreba Sleme. V prvotnem, neprenesenem pomenu omenja izraz tudi za ruščino Miklošič v cerkvenoslovanskem slovarju str. 862 соломена z navedbo Svjatoslavovega zbornika iz l. 1073 in Zlatostruja XVI. stol. Kar se tiče pomena na mestu v »Slovu«, je znano iz ruske zgodovine, da je Volodíměr, Jaroslavov oče, utrjeval južno mejo s stepo proti napadom Pečenegov, ki so Rusijo vznemirjali pred Polovci, z nasipi in utrdбами. Na splošno pomeni шеломя po rabi v letopisih po Sreznevskem (III 1587) »гора,

холм, гряда холмов«. Lihačov omenja po K. V. Kudrjašova knjigi Половецкая степь (Москва 1948), da je pod шеломянемъ v »Slovu« mišljen »Изюмский курган у Северского Донца в районе Изюмского перевоза.« Izjum je mesto na jugovzhodu nekdanje Harkovske gubernije. Vprašanje pa je, ali je potrebna taka lokalizacija, zlasti ker se ta vzklik še enkrat 12₁₅ ponavlja.

10₁ Длѣго. Ночь je brez potrebe ločeno.

10₁₋₅ О запала glej 6₁₋₂. Z заря je po kontekstu težko spraviti v sklad pomen večerne zarje, tako tudi Sreznevskega запала od запасти. Je pa sicer v »Slovu« заря (prim. 40₂) »večerna zarja«, зоря pa »jutranja zarja« (prim. 12₂ in 18₅).

10₆ К щекотъ prim. 6₁₃ ущекоталъ.

10₇₋₈ галичь je adjektiv h галица; говоръ je v starem pomenu gr. ῥορυζος »hrušč, hrup«.

10₁₂ Prim. Ipat. str. 431 заутра же пятъку наставшу, во обѣднее веремья усрѣтоша полкы Половѣцькиѣ. К патъкъ prim. sloven. petek, polj. piątek itd.

10₁₂₋₁₄ je aliteracija s petimi *p*.

10₁₄ К рассушясь prim. sloven. razsuti – razsipati.

11₁ оксамиты je vrsta žameta. Beseda je iz gr. ἑξάμιτος »šestniten« (πίτος »nit«).

11₁₋₂ орьтъма je turkotatarska (rus. tjurkska) beseda v pomenu odeja.

11₃ япончица danes епанча, polj. oponcza, iz tjurk. japundža »plašč«.

11₆ узорочья so po Sreznevskem »драгоценные вещи или ткани с литыми, резными, ткаными или шитыми узорами«, torej pri tkaninah »z vzorci, vezenine«, sicer »dragoceni predmeti z okraši«.

11₈₋₉ чолка v pomenu бунчук (tjurk.) »konjski rep na drogu kot znamenje vojskovodje«.

11₉ стружѣ je po Sreznevskem le v »Slovu« (še enkrat 35₁₂₋₁₃), najbrž drog korja.

11₁₃₋₁₄ небылонъ обидѣ je nastalo po haplografiji zbog sosednih *o*.

11₁₅ кречетъ z onomatopoetično tvorbo izraza je po Dalju »самая ценная из всех ловчих птиц, вид сокола, Falco gyrofalco; он не только никогда не берет добычи с земли, но не хватает ее и на лету, а бьет сверху, надсаживая ее под крылом боднем, когтем.« Prim. А. Н. Попов, Сокола и кречета царя Алексея Михайловича (Из письма к А. С. Хомякову. Русская Беседа, Москва 1856, II. Смесь, str. 72–84). Okolo Novinskega bulvara v Moskvi je bilo za časa

Ivana IV. Groznega in še dalje predmestje (слобода) »кречетников и сокольничьих«; tam je še sedaj Krečetnikovska ulica, a prim. tudi Sokoljniki. Po poročilu M. Murka (Letopis Matice Slovenske 1891, str. 263) je Miklošič več let pripravljajl kulturnozgodovinsko razpravo o lovu s sokoli (sokolništvu) pri Slovanih, pa ga je pri tem smrt prehitela. V tej zvezi je zanimivo, da je Miklošič v »Slovenskem berilu za šesti gimnazijalni razred« (Na Dunaju 1854, str. 146–9) objavil berilo »Sokol (falco candicans)« z označbo »Po Naumannu« (J. A. Nauman, 1744–1826, je bil nemški ornitolog in je izdal »Naturgeschichte der Vögel Deutschlands«). Berilo se pričinja »Ta lepa ptica je največja in najlepša izmed zaroda sokolskega«, konča pa »Sokoli so jako dragi, posebno čislajo in drago plačujejo itarje, precej bele; najbolj čislajo in drago plačujejo pa prav bele sokole«. Prim. v Zadonščini (v izdaji P. Simonija str. 24, л. 124в) ни соколу ... ни бѣлу кречату. Izraza »itar« Pleteršnik ne navaja.

11₁₆ Prim. Žitje Konstantina-Cirila pogl. XVI., kjer stoji, da so se, ko je bil v Benetkah, zbrali nanj latinski škofje in popi in menihi, kakor »vrani na sokola«.

11₁₇ Ime polovškega kana Gzak se v letopisu Ipat. str. 432 v pripovedovanju o Igorjevem pohodu imenuje Koza, pač za Къза, prim. v »Slovu« samem 43₁₉ ko Гзѣ in 43_{14–15} Гза къ Кончакови (gl. doli pripombo), tudi po 44₁ Гзакъ къ Кончакови je brati 43 Гза къ Кончакови.

11_{17–20} je razumeti, da glavna polovška Kana hitita k Donu nasproti Igorju. К слѣдъ править je primerjati 43_{1–6} На слѣду Игореvѣ ѣздить Гзакъ съ Кончакомъ, torej tisti, ki sled napravlja, je spredaj.

12₅ Štiri solnca, to je Igor, brat Vsévolod, Igorjev sin Volodíměr in nečak Svjatosláv.

12₇ sl. быти in drugi infinitivi izražajo nujnost (prim. F. Buslajev, Историческая грамматика русского языка. Синтаксис. Peta izdaja, Moskva 1881, str. 148, § 196, 2.)

12₁₁ потручяти ся navaja Sreznevskij le iz »Slova«. Prim. mrus. потрутити, po Želehovskem »stossen, anstossen«, a isto je tudi polj. tracić, češ. troutiti.

12₁₃ Ime reke Kajale ima tudi letopis v pripovedovanju o Igorjevem pohodu. O njej so razna ugibanja. Omenja se še 16₅, 18₁₄, 22₁₁, 25_{7–8}, 38₈. Po Orlovu (str. 104) pomeni tur.-tat. »kájaly« »skalnatá«. 18₁₄ je nazvana v »Slovu« »bistra«. 22_{11–12} se imenuje »polovška reka«. Peretc naglaša Kajála, Ljackij Kájala.

12₁₅ не je morda povzročeno po -не- v sledeči besed (Bulahovskij str. 444).

12₁₆ Stribog je personificiran veter (Niederle o. c. str. 80, 119).

12₂₂–13₁ стязи глаголютъ ima smisel tudi obveščanja.

13₄ отступиша je očitvidna pomota namesto о-.

13₁₁ К гръмѣти je iterativna tvorba гримати; prim. 17₁₆ гримлютъ in sloven. dial. grimati, po Pleteršniku »poltern, krachen«.

13₁₂ харалужьнъ, 26₁₅ харалугъ pozna Sreznevskij le iz »Slova« in Zadonščine, ki ima to seveda iz »Slova«. Substantivni izraz je po vsej verjetnosti turkotatarski.

13₁₇ О -ск- v поскепаны glej v Uvodu str. 15–16, tam tudi o fonetičnem značaju 13₁₈–19 оварьси, t. j. avarski.

13₂₀ Кая раны дороба predstavlja eno iz težjih mest, ki je našlo več razlag. Sobolevskij l. c. str. 213 (6.) nahaja v Кая 3. os. sing. aorista v pomenu »презрѣлъ«, »omalovaževal«, a дороба veže s sledečo besedo братіе. Že to zadnje ne more veljati, ker se vokativ братіе v »Slovu« bere še osemkrat in vedno brez atributa sam. Z druge strani je glagol каяти v »Slovu« 22₉ каютъ v pomenu »karajo« in tudi sicer (prim. pri Sreznevskem) je pomen Sobolevskega in enako Iljinskega (Slavia VIII 653) izmišljen. Poleg tega se tvori aorist že po svoji funkciji predvsem od dovršnih glagolov. Ako bi pomen veljal, tedaj bi bilo pričakovati imperfekt. Druga starejša domneva (glej navedbe pri Peretcu-u str. 197), da je дороба »pot«, ne daje samo po sebi pravega smisla. »Slovo« samo podaja s 4₆–7 прѣсты на живая (nam. -ѣръ) струны въскладаше možnost razlage »кыѣ раны дороги« (tu v tekstu epa s pomoto) in najbolj smiselnega pomena »kakšne rane so dragocene, jim je prisojati važnost (prim. glagol дорожить), jih je mar« i. pod. Na analogijo po mehkih osnovah rus.-ckvslovan. -ая po -яя je opozorila s podano razlago M. Woltner (Zeitschrift für slavische Philologie 1935, XII 103–5). S takim branjem pa je treba tudi gerundij 13₂₁ забывѣть spremeniti v sklanjajno obliko participa dat. sing. забывѣшю.

13₂₁–22 чьсть tu ni v nasprotju z nečastnim, ampak v smislu visokega, častnega položaja. Zakaj naj bi pomenilo живота »bogastvo« (n. pr. Gudzij o. c. str. 111, prip. 11), »имущество« (Obnorski str. 184) je neumljivo. Orlov str. 80 prevaja жизнь. Prim. 36₄ животъ v pomenu »življenje«, 16₁₂ жизнь »imetje«.

14₂–3 Vsevolodova žena Ольга Glěbovna je bila hči Glěba, vnuka Volodíměra Monomáha.

14, свычая и обычая je rek, podoben kakor »совет да любовь«, izrek želje mladim poročencem srečnega, složnega življenja, življenja v ljubezni in soglasju. Prim. bolg. obikna-običam »ljubim«. Prevaja se na različne načine, a smisel je povsem jasen. K načinu tvorbe takih rekov prim. v letopisu (Ipat. str. 22) v dogovoru z Grki l. 911 по закону и по покону »po zakonu in po običaju«.

14₁–15₁ вѣчи ima č za c po novgorodskem narečju enega iz prepisovalcev. Karamzin je bral сѣчи, ker ni upošteval omenjenega dialektizma, vendar je Jakobson povzel сѣчѣ; toda sledeče лѣта se bolje strinja z вѣци. Pod Трояни (glej gori pripombo k 6₁₈) je umeti davne prve poganske čase, za katerimi se omenjajo že historična Jaroslavova leta (um. 1054, prim. 3₁₂) in pohodi njegovega vnuka Olega (um. 1115), s svoje strani deda Igorjevega, ki je v veliki meri povzročil medsebojne knežje boje. Njemu, ki je kneževal v Črnigovu, je njenov stric Vsévolod Jaroslávič, oče Volodíměra Monomáha, leta 1077 odvzel mesto in kneževino, čemur se je Oleg na vse mogoče načine uprl. Bil je nepomirljiv protivnik, tako da je zadobil pridevek 16₁₀ Гориславличъ, izvedeno od rope »gorjek«. V boje so se vmešavali tudi Polóvci, kar je prineslo ruski zemlji veliko gorja in bede in kar opisuje pesnitev 16₉–17₁₀. V letopisu se pripoveduje pod letom 1097 (Lavr. str. 247), da so se ruski knezi sestali v mestu Ljuběču, med njimi tudi Olég in Volodíměr, in si govorili: »почто губимъ Русьскую землю, сами на ся котору дѣюще? а Половци землю нашу несутъ розно, и ради суть, оже межю нами рати; да нынѣ отселѣ имемся по едино сердце, и блюдемъ Рускыѣ земли«.

15₃–3 крамолу, strus. коромола je iz srlat. carmula »upor«; mrus. še sedaj коромóлы plur. fem. »spletke« (prim. Bernekerjev slovan. etimol. slovar I 573).

15₆ О Тмutorokanji glej pripombo k 9₅–8 in v Uvodu str. 11. Oleg se je zvezal s Polóvci in tudi premagal Vsévoloda.

15₈–9 je očitvidna pomota namesto »а сынѣ Вьсеволожѣ Володимѣрь«.

15₈–11 Jarosláv kakor Volodíměr sta bila proti knežji neslogi. V letopisu Ipat. str. 113 je pod l. 1054 naveden Jaroslavov poziv sinovom, po smislu, naj imajo med seboj ljubezen, kajti tedaj si bodo pokorili protivnike in bodo mirno živeli; ako pa bodo živeli v sovraštvu in se prepirali, bodo sami poginili in zemljo svojih očetov in dedov pogubili. Volodíměr pa je pisal Olegu v pismu l. 1096 (Lavr. str. 245): »не хочю я лиха, но добра хочю братѣ(мѣ) и Русьскѣй земли«. Za to je mogoče 15₁₀–11

уши закладаше umeti dobesedno, a ne kakor misli n. pr. Ljackij (str. 142, 147), da bi уши pomenilo ozka, to je stranska vrata, vedoča v mesto, in bi se tako Volodíměr pripravljaj k obrambi.

15₁₁₋₁₂ Boris Vjačeslávič je bil Jaroslavov vnuk in Olegov zaveznik. Padel je v bitki proti Vsévolodu, Monomáhovem četu, in z njim zvezanim knezom I. 1078 na Nežatini njivi blizu Črníгова.

16₁₋₂ на канину зелену паполому. Ime Канинъ za rečico se imenuje v letopisu (Lavr. str. 321). To mesto se je na najčudnejše načine razlagalo. Spregledalo pa se je, da je Канину posesivni dativ namesto posesivnega genitiva, kar je v »Slovu« zelo pogosto, uprav praviloma. Obnorski, ki pa ne navaja tega primera, jih je našel sicer osemnajst, od katerih stoje enajst spredaj. Prim. 36₆₋₇ Немизъ кровави brezъ за Немизъ (dat. sing. k imenu reke Немига) крѣвави берези i. dr.

16₂ паполома je iz gr. πέπλωμα - πάλλωμα »odejalo«, »tu mrtvaški prt«.

16₃ за обиду »zaradi krivice«, nanesene Olegu.

16₄ храбра и млада князя se nanaša na Borisa.

16₅₋₆ Svjatopólk, bratranec Olégov, sin Izjasláva Jarosláviča, ki je bil v isti bitki I. 1078, a na nasprotni strani ubit.

16₆ повелѣя se navadno z dobrim smislom popravlja v полелѣя. Drugo branje je (n. pr. Lihačov str. 15 in 414) повелѣ яти, kjer naj je bilo -ти nadpisano. Podpira se to s tem, da Svjatopólk ni bil v bitki navzoč, toda to tudi prvemu v bistvu ne nasprotuje.

16₈ иноходѣць je bil konj, ki je prestavljal hkrati, ob enem najprej obe desni, potem pa obe levi nogi. Premikanje je bilo tako bolj mirno.

16₉₋₁₇₄ Prim. k temu odstavku pripis v pskovskem apostolu iz l. 1307 (gl. gori str. 64).

16₁₀ Гориславличъ je ironičen vzdevek, ki ga pojasnjujejo sledeče vrste. Prim. gori pripombo k 14₄₋₁₅₁.

16₁₂ жизнѣ рomeni v »Slovu«, kakor v letopisih (glej Sreznevskij I 873) tudi »imetje«, prim. še 35₄. Za »življenje« se rabi животъ (13₂₁₋₂₂ in 36₄).

17₁ Под Даждѣ-Божя внука je razumeti Ruse. О Dažbogu, solčnem božanstvu, glej Niederle o. c. str. 109 sl.

17₁ i. dr. Русьцѣ glej glede izgovora v Uvodu str. 15-16 in 13₁₇.

17₅ ратаевѣ je po Obnorskem str. 151 novgorodsko, toda poleg ратаи je mogla biti v takih besedah tudi v stari dobi oblika po osnovah na -ti-. Prim. v letopisu (Ipat. 433) o Igorjevem boju »Ковуеве«.

17₇₋₆ кикахуть pojasnjuje N. Tihonravov v izdaji (Moskva 1866, str. 32) z »издавать клик«, v rabi o tičih, predvsem labodih »кричать« (tako tudi Sreznevskij). Temu slede se v novejših izdajah, n. pr. v založbi »Academiae« (Moskva-Leningrad 1934, str. 80) in v hrestomatiji stare ruske literature N. Gudzija (Moskva 1947, str. 112) prevaja »перекликались«, A. S. Orlov v drugi izdaji (Moskva-Leningrad 1946, str. 81) in D. S. Lihačov v izdaji pod uredništvom V. P. Adrianove-Peretc (Moskva-Leningrad 1950, str. 86) pa imata »покрикивали«, to je pri-ganjali konje, kar se sicer izraža s понукать, a R. Jakobson (New York 1948, str. 158) je izpremenil glagol v кликаху. G. Iljinskij v recenziji Peretcove izdaje (Slavia 1929/30, VIII 654) veže izraz z mrus. кичу-вати »krčiti« in rus. кичка »izkrčeni panji«, kar se popolnoma oddaljuje od »Slova«. V »Slovu« samem se ponavlja glagol 37₂₂ кычеть o glasu jadicujoče žene Igorjeve kot kukavice (glej tam). Je onomatopoetske tvorbe s posebnim psihološkim odtenkom pomena, kakor je v srbohrva-ščini, n. pr. po slovarju Vuka Karadžića kuku mene »wehe mir«, kukati »wehklagen«. Zato je dobesedni smisel mesta, da so bili redki, ki so še »kukali, jadicovali, javkali«. Temu ne nasprotuje, temveč celo potrjuje pripovedovanje letopisa pod letom 1103 (Lavr. str. 267), da je namreč Svjatopólkova bojna družina omenila, kako je nezgodno iti spomladi na bojni pohod, ker se uniči seljake in njih oranje. Na to je rekel Volodiměr (Monomáh): »Čudim se, o družina, da vam je žal konj, s katerimi kdo orje; a čemu ne premislite tega, ako začne seljak orati, pa prijezdi Poló-vec in ga ubije s strelico, a njegovega konja in na vasi njegovo ženo, otroke in vse imetje vzame. To vam je žal konja, a samega vam ni žal?«

17₉ хотяť je morda spremeniti v хотячѣ, enako 17₈ дѣлячѣ (Bula-hovskij, О первоначальномъ тексте »Слова о полку Игореве«, Известия Отд. литературы и языка 1952, т. XI, в. 5. str. 445).

17₁₂ je očitno brati сицеи za prv. сицеѣ.

18₆₋₈ Letopis (Ipat. str. 433) pripoveduje, da so se v nedeljo ob svitu zmedli Kovuji in pobegnili, pa jih je hotel Igol vrniti. Ker se je pritem preveč oddaljil od svojih, so ga Polovci ujeli. Videl pa je borečega se brata.

18₁₂₋₁₃ Brata sta prišla v ujetništvo k različnima kanoma.

18₁₆₋₁₇ сваты ni potrebno vezati ironično s svaštvi raznih ruskih knezov s polovškimi kani.

18₁₉ К ничить prim. po Jarniku in Cafu ničati »kauern, hocken« ali pri Pohlinu »pri pletvi ženske ničijo« (Pleteršnik).

19₁ стугою in enako 43₂ je съ т-. V Zadonščini je po Buslajevu v historični hrestomatiji (col. 1318, vrsta 15) тугою. Jakobson (str. 160) piše za с povratni zaimek ся. Umeti je možno obe vrsti instrumentala.

19₁ пустыни pomeni polovško stepo, силу pa Igorjevo vojsko, 19₆ въ силахъ splošno ruskih.

19₅ Обида v pomenu »zla usoda«.

19₆₋₇ Дажь-Божа внука glej 17₁.

19₇ Вступилъ je očitvidna pomota namesto -а, ker se nanaša na Обида.

19₇₋₈ земля Трояня je v smislu davna prvodobna poganska Rusija, prim. 14₄ были вѣщи Трояни. Že predkrščanski ruski veliki knezi kijevski so se morali boriti z nomadskimi turkotatarskimi plemeni, tako n. pr. s Pečenegi Igor Rjurikovič (912–945) in Svjatoslav Igorjevič (957–972).

19₁₁ убуди je očitvidna pomota za že nerazumljeno упуди, prim. gori 9₁₃ роспущени namesto -ж-.

19₁₁ жирня pozna Sreznevskij le iz »Slova«. Bulahovskij (l. c. str. 447) misli, da je -а- pred -я- izpuščen.

19₁₂ усобица mora tu imeti pomen »borba« sploh. G. Iljinskega (Slavia VIII 654-5) predpostavka, da je v originalu stalo »усобица княземъ наипогана погыбѣль (z nadpisanim л) бѣ«, bi se po smislu dobro skladala, vendar se precej oddaljuje od teksta prve izdaje.

20₁₋₂ napominja na sokola selca (prim. Erjavec, o. c. IV 211 sl.).

20₅ О карьна in жля je bilo mnogo ugibanja. Карьна je vsekakor v zvezi z glagolom карити, po Sreznevskem »оплакивать«, kakor je razvidno iz letopisa pod l. 1262 (Ipat. str. 568): »се сестра твоя мертва, а поѣди карить по своей сестрѣ«. Smisel je tedaj, da je za Igorjevo pogubljeno vojsko vzkriknil jok, plač (v pomenu tudi rus. плач), objokovanje. – *Ib.* Жля se nahaja naravnost v letopisu v pripovedovanju o Igorjevem porazu v obliki желя (Ipat. str. 433): »Господь ... в радости мѣсто наведе на ны плачь, и во веселья мѣсто желю, на рѣцѣ Каялы«. Po biblijskih tekstih prevaja Sreznevskij ta izraz »скорбѣ, плачь, терзание«. Veselju nasprotno je žalost.

20₆₋₇ смагу мычючи въ пламянѣ розѣ komentarji vežejo navadno z nekakšnim pogrebnim običajem. Смага pomeni po Sreznevskem »огонь, пламя«, glagol мыкати pa se nahaja še enkrat s »Slovu« 38₁₀₋₁₁ Чему мычещи (»sirlješ«) Хиновъскыя стрѣлки ...? Na prvem mestu je pač v pomenu »размыкивать« (razvnmati), »раскидывать« (razmetati). V »Slovu« samem je pojasnilo: 25₇₋₁₀ На рѣцѣ на Каялѣ тьма свѣтъ

покрыла: по Руской земли прострошася Половци («so se razprostrli P.»), а 27_{20–22} Се Уримъ кричатъ подъ саблями Половецкыми. По zmagi nad Igorjem je kan Končak napal Perejaslavlј Rjazanski, potem pa Rimov na doljnji Suli in ga razdejal. Kako so pa Polóvci požigali, pri-poveduje letopis (Ipat. 428-9) za leto 1184, da je Končak z množico Polóvcev napal Rusijo, hoteč opleniti ruska mesta in jih požgati (пожещи огньмъ). Našel je namreč takšnega moža muslimana, ki je streljal z živim ognjem, «бяху же у нихъ луци тузи самострѣлнии». Po latinskem slovarju K. E. Georgesa (osma izdaja, col. 2674) so bili ognjeni izstrelki («falarica») oviti s predivom, smolo in drugimi gorljivimi snovmi, katere so z nekim strojem izstreljevali. – *Ib.* V arhivnem rokopisu stoji pred мычючи še beseda людемъ.

20₉ аркучи more biti že star izgovor za začetni sonantni *r* iz *rb*; vendar navaја Šahmatov v obrisu najstarejše dobe zgodovine ruskega jezika le ta primer iz «Slova» in аркя iz prvega novgoroškega letopisa (§ 371, str. 234).

20₁₉ V arhivnem rokopisu je утече z dial. у за вътече, kar je Jakobson (str. 162) sprejel. Prim. 27₂₁ Уримъ за въ Рим(ов)ѣ.

20_{4–6} емляху данъ по бѣлѣ отъ двора je najbrž le z letopisnimi besedami simbolično izražena formula o polovških zmagah (prim. Lihačov str. 421).

21₈ лжу pomeni Polovce, katere je leto prej kijevski veliki knez Svјatosláv, tudi vnuk Olegov, torej Igorjev bratranec, premagal in prisilil k miru.

21_{8–9} je pokvarjeno ali lahko popravljivo mesto. Subjekta Igor in Vsevolod zahtevata dualno obliko glagola убудиста (končaj je bil verjetno nadpisan). Izraza котора, kakor se vidi še iz 35₅, zadnji prepisovalec že ni umel in ga je zamenjaval z zaimkom который. To kaže tudi pripis v pskovskem apostolu iz l. 1307, kjer stoji še въ князѣхъ которы, v «Slovu» pa въ княжихъ крамолахъ (glej gori str. 64). Котора je bila v tem, da se ni Igor zaradi poledice udeležil Svјatoslavovega pohoda, leto za tem pa se sam odpravil. Ko je Svјatosláv to zvedel, da sta brata šla (Ipat. str. 435) «утаившеса его; и нелюбо бысть ему». Končno je to vezati s котора, torej Ты po ločilu. Znak *y*, *o* z nadstavljenim *v*, se je mogel lahko zamenjati z *o*.

21₁₀ отецъ v smislu fevdalni poglavar in v smislu Jaroslavove oporoке (Ipat. str. 113). Prim. tudi 26_{6–7} О моя сыновчя.

21₁₀₋₁₁ Святъславъ грозный Великий: Svjatosláv je prebil burno življenje, polno doživetij in bil nenavaden, umen in dejaven knez. Prim. njegov življenjepis pri Lihačovu str. 422. Avtor »Slova« ga seveda povečuje. Prim. tudi 26₄ Великий Святславъ.

21₁₂₋₁₃ бяшетъ spada k притрепеталъ, kar predstavlja tvorbo plusquamperfekta, kakor je že pred tem 21₉ бяше успилъ. Glagol притрепетати navaja Sreznevskij le s tega mesta kot »устрашить«. Popravlja pa se splošno v притрепати, kar se v »Slovu« nahaja 33₂₀ in 34₁ in kar ima Sreznevskij tudi le iz »Slova« s prevodom za 34₁ »разбить, сразить«, za 33₂₀ pa »поразить, омрачить«. Pomen je iz konteksta povsodi umeven.

21₂₀₋₂₂₁ изъ луку моря (pri Azovskem morju) navaja Sreznevskij pod лука »morski zaliv«, pa bi tedaj луку bil genitiv du.; Obnorski (o. c. str. 150) pa smatra obliko za genitiv sing. od лукъ »lok«, kar se v tem zadnjem pomenu v »Slovu« dvakrat 7₇ in 39₁₈ nahaja. Prim. v letopisu (Lavr. str. 377) pod l. 1186 у луку моря.

22₆ гридница je izvedeno od гридь, nordijske besede, in pomeni zbirališče knežje bojne družine.

22₉ kajati pomeni tudi slovensko karati (Pleteršnik).

22₁₆₋₁₇ уньша забралы, to je ljudstvo na njih. Prim. 38₆₋₈ o Igorjevi ženi »рано плачетъ въ Путивль на забралъ«.

23₃ O obliki 2. os. plur. aor. одѣвахъте glej v Uvodu str. 17–18. Te vrste analogna oblika po 1. osebi se je v slovanskih narečjih marsikje uveljavila, n. pr. na otoku Krku – hote in v rezijanščini – hate (V. Oblak, Archiv für slav. Philologie XVIII 257).

23₄₋₅ К паполома prim. gori 16₂.

23₇ трудъ prevajajo redoma (Potebnja, Orlov, Gudzij, Lihačov) z gore »gorje« (Jakobson горечь »bridkost«), toda v maloruščini je труд tudi rastlina »Gentiana centaureum«, »Erdgalle« (Želehovski), kar je po B. Šuleku, Jugoslavenski imenik bilja (U Zagrebu 1879, str. 520) tudi »Erythraea centaureum«. Med mnogimi od Šuleka navedenimi južno-slovanskimi nazivi (str. 517) je takisto »žuč od zemlje«, sloven. svedrec in tavžentroža, torej grenka stvar, grenak napoj. Prim. stckvsl. Mat. XXVII 33 даша емоу пшти оцѣтъ съ закниѣ съмѣшенъ.

23₇₋₁₀ spominja na neki skitski običaj, da so pred spanjem po srečno preživljenem dnevu spuščali v tulec bel kamenček, po nesrečnem črn. Ob smrti so prešteli kamenčke in, če je bilo belih več, so pokojnika proslavljali kod srečneža. (Prim. И. Толль, О жемчуге в сне Святослава. Seminarium Kondakovianum. Praha 1936, str. 300).

23₉ тълковинъ se razlaga na različne nezadovoljive načine. Orlov sploh opušča prevod izraza. Gudzij pojasnjuje »пособников, иноземцев«, Lihačov prevaja »иноземцев«, Jakobson »Толмачей«. V gori navedenem »Seminariu Kondakovianum« (str. 307–313) je D. Rasovskij posvetil nazivu posebno razpravo, ki pa ničesar ne razloži, temveč le trdi, da so »tlkovini« bili Rusom podrejena neruska plemena. Izraz je spravljati v zvezo z glagolom толочься v pomenu po Dalju »толкаться в людях, шлаться, шататься«. V maloruščini (Želehovski) je товчйсь »sich herumtreiben, herumschlendern«. Prim. sloven. klatež od klatiti se ali potepuh od potepati se, torej v splošnem »tlkovin« v pomenu rus. кочевник »nomad« od кочевать, po Miklošiču iz tur. kjuč. K temu se tudi najboljše prilaga pridevnik »poganyj«.

23₁₂ кнѣсъ, dial. dandanes князѣк »prečni stropni ali strešni tram, na katerem so pritrjene deske«. Napominja pogrebni običaj, da so pokojnike iz doma prenesli skozi odprtino v strehi. O podobnem pogrebu pripoveduje tudi letopis pod 1015 (Ipat. str. 90). Drugo je srb. kad padne sleme na teme, to je briga za dom.

23₁₄ босуви mora biti označba barve vranov in, kakor se navadno popravlja, pomotoma za бусови. Po Dalju je бусый dial. »темно-голубо-сѣрый« i. pod., a бусова »темная синева неба (pred vzhodom in po zahodu solnca)«. Te vrste vrani niso običajni črni krokarji, ampak sivkasti (prim. Lihačov str. 427).

23₁₅ Плѣньскъ, mesto v gališki kneževini, se navaja v letopisu pod l. 1231 (Ipat. str. 513), že preje pa pod l. 1188 (str. 445) kot Прѣньскъ, v drugih rokopisih z -л-. Razna druga ugibanja (n. pr. pri Lihačovu str. 427) ne podajajo ničesar dokazljivega.

26₁₆ на болони к болонъ je po Sreznevskem »низменное порѣчье, покрытое травой, pratum littoreum, aquarum eluvioni objectum«, po Preobraženskega etimološkem slovarju »заливной луг, низменность«, torej sloven. loka, po Pleteršniku »einige sumpfige Thalwiese, die Aue«. Etimološki je v zvezi z болото (F. Fortunatov, Archiv für slav. Philologie IV 579). V letopisu je na več mestih tvorba болонье, n. pr. Ipat. (str. 225) pod l. 1144 передъ городомъ на болоньи. Zato misli Fortunatov, da bi bilo tudi v »Slovu« brati na болонии; ni pa izključena takisto gornja tvorba.

23₁₆–24_{1–2} je jedno temnih in nerazumljivih in na mnogotere načine razlaganih mest. V komentarju Lihačova se omenja n. pr. (str. 426) ena najnovejših trditev, da je brati »дебрь Кияня«. Proti temu govori že

množinska oblika glagola бѣша, ki zahteva subjekt v pluralu in to je na tem mestu brez potrebe kakega imena, a popolnoma v skladu z značajem težkih sanj preprosta rešitev z branjem бѣша дебръски сани z nadpisanim in prezrtim *c* v *-ски*, v prevodu »so bili iz deber zmaji«. Tako je tudi Peretc napisal v svoji rekonstrukciji predloge prve izdaje (str. 111). Po Miklošičevem cerkvenoslovanskem slovarju je сань »draco« tudi moškega spola (enako tudi češ. san). Pridevnik дѣбрьскъ se nahaja v starorusčini v južnoruskem Jurjevskem aprakosevangeliju iz l. 1119 Mat. XXIII 33 змиа . . . како оубѣжитѣ отъ соудѣ дѣбрьскаго, kar je v Ostromirovem геоньскаго, to je peklenskega. Hebrejski substantiv, iz katerega je геоньскъ izvedeno, pomeni dolino, po A. Schulteja grškonemškem slovarju k Novemu zakonu (Limburg a. L. 1918, str. 97) »Tal, Tal-schlucht«, torej ravno »deber«, in dalje tudi »Hölle«, »pekel«. Pripominjam še, da kakega imena Кисань nikjer ni. V svoji rekonstrukciji imam seveda дѣбрьски za *-ьски* originala (prim. 13₁₇ поскепаны) kakor v vseh ustrezajočih primerih (razen 13₁₇), da se po izgovoru ne zamenja z današnjim *-sk'*-, temveč je brati *skj* kot je bilo obrazloženo v Uvodu str. 15-16. Nadaljnje несоша je pri Peretcu in Gudziju ter Jakobsonu in običajno несошася pri drugih (n. pr. Orlov str. 71) pa ni potrebno, ker je mogoče s povsem dobrim smislom pridržati branje prve izdaje, le da se za končno *-ю* mora staviti *-и* (i), kar je pri polkurzivni, bolj slabo čitljivi pisavi lahko bilo zamenjati.

24₁₂₋₁₃ je iz konteksta jasno самою опыташа, vrhu tega je zadnje v arhivnem rokopisu (prim. tudi v izdaji 43₂₁ опытаевъ), a primere genitiva dualis za akuzativ prim. pri Sobolevskem (Лекции, 4, izdaja, str. 199).

25₁ За съ нимъ zahteva kontekst *-а*.

25₄₋₇ Olég je Igorjev drugorojeni sin, Svjatosláv pa njegov nečak, knez Rilski (glej v Uvodu str. 9). Zanimivo je, zakaj se tu ne imenuje tudi prvorojeni sin Volodíměr, udeleženec pohoda. Verjetno je opuščen iz neke obzirnosti, ker se je ženil s hčerjo kana Končaka. Pač pa je omejen na koncu 46₆₋₇ po Igorjevi vrnitvi, ko se poje slava starim in mladim knezom.

25₇ Tu mora po kontekstu slediti 25₁₁₋₁₃.

25₁₀₋₁₁ пардуже je izvedeno od паръдузъ, za kar je navadno паръдусъ za gr. *παρδος* »panter«. V apokrifu o narodih (prim. v izdaji zbranih spisov P. J. Šafaříka II 733) stoji команинь пардосъ, to je Kuman-Polovec. Panterje so uporabljali tudi za lov (prim. Lihačov v komentarju str. 429-430).

25₁₃ Хинови je dat. sing. k Хынъ, nahaja se pa v »Slovu« tudi coll. 32₄₋₅ Хинова. V Zadonščini je v rabi nom. plur. Хынове za Tatare. Imena po postanku ni mogoče oddeliti od imena turkotatarskih Hunov (prim. A. Sobolevskij, Archiv für slav. Philologie XXX 474), ni pa seveda neposredne zveze z njimi, temveč je v nekem splošnem smislu za Rusom sovražne nomadske narode.

25₁₄₋₁₇ V dikciji mesta je priljubljena v »Slovu« trojnost: Уже снесся хула... уже тресну нужда... уже връжеся дивъ... K zadnjemu prim. 2₂₋₃.

25₁₇₋₁₈ O Gotih na Krimu je obširna literatura. Eno iz osnovnih del o njih je W. Tomaschek, Die Goten in Taurien (Dunaj 1881). Prim. tudi L. Niederle, Slovanské starožitosti odd. I, zv. IV 68.

25₂₁₋₂₆ время Бусово opevano v tradicionalnih narodnih pesnih, o čemer pripoveduje Jordanis Getica 246, da je vzhodnogotski kralj Vinithar 1. 376 napadel Ante, prednike slovanskih Rusov, jih končno premagal in dal njih kralja »Boz-a« (»Booz-a«) s 70 velmoži usmrtiti, razpeti (prim. L. Niederle, Slovanské starožitosti odd. I, zv. IV 73). Prim. tudi gori str. 68.

26₁₋₂ L. 1106 so Rusi, pri čemer je bil eden vodilnih knezov Volodíměr Monomáh, silno premagali in potolkli Polóvce, ki sta jim načelovala kana Bonjak in Šarukan, ded Končakov. O bitki pripoveduje letopis (Ipat. 186. Lavr. 271).

26₄ k temu prim. gori 21₁₀₋₁₁.

26₅₋₆ За съ слезами prim. 23₇ съ трудомъ смѣшено. Do kod naj bi segalo Svjatoslavovo »злато слово«, ni povsem jasno; polagoma prehaja pač v avtorjev lastni poziv ruskim knezom, najbrž od 28₃ dalje, saj jih neke nazivlje »gospode« (29₁₂, 30₁₀) i. dr.

26₆₋₇ К »О моя сыновчя« (nečaka) prim. gori 21₁₀. Č za c je dialektizem.

26₁₀ Kavzativni glagol »cveliti« prim. v Levstikovem »Martinu Krpanu«. Sreznevskij ga navaja še iz letopisa.

26_{11, 12} нечестно se pojasnjuje tudi (Lihačov) kot kršitev fevdalne časti, ker sta Igor in brat podvzela pohod brez privolitve velikega kneza. Po kontekstu pa to ni nujno.

27₁ Jarosláv, knez črnigovski, je bil brat Svjatoslavov.

27₂₋₃ Tu so tjurkski nazivi neruskih velmož in rodov, naseljenih v črnigovski kneževini (prim. literaturo pri Lihačovu). Izraz былъ se nahaja že v Supraseljskem kodeksu.

27₉₋₁₀ му жа имѣ ся je jasen imperativ мужаимѣ ся. Končaj -мѣ za -ме je dialektičen novgorodski (Obnorskiij str. 161).

27₁₀₋₁₁ prednjo-zadnjo v pomenu bodočo-preteklo.

27₁₂ ся pač pomotoma namesto *си*, sicer bi moral stati pred tem instrumental заднею.

27₁₄₋₁₆ V starem tisku »De arte venandi cum avibus« (Aug. Vindelic. 1596, c. LVII »De mutatione plumagii«, p. 137) stoji med dr. »ex qua mutatione non perditur volatus«.

27₁₉ За на ниче – на ничѣ stavlja Jakobson на нице.

27₂₁ Уримѣ je po nekem dialektičnem izgovoru za въ Римѣ, v stari dobi še brez predloga. Znaka ѣ in ѣ sta se v poznejši pisavi mogla zamenjati. V letopisu (Ipat. str. 436) se mesto imenuje Римовѣ, adj. Римьскѣ.

28₁₋₃ Volodiměr, sin Glěbov, vnuka Volodíměra Monomáha. Bil je brat žene Igorjevega brata Vsévoloda (prim. 14₂₋₃ Глѣбовны). Ranjen je bil pri obleganju svojega mesta južnega Perejaslavlja po kanu Končaku. Umrl je l. 1187. Letopis (Ipat. str. 439) ga zelo hvali.

28₉ dat. сыну, 29₃ instr. plur. сыны in v naslovu gen. сына so že stare oblike po osnovah na -o-.

28₃₋₇ Vsévolod Suzdaljski, vnuk Volodíměra Monomaha, si je prisvojil naslov velikega kneza vladimirskega. Njegov oče Jurij Dolgorukij je bil še pred smrtjo kijevski veliki knez (1154-7).

28₇₋₈ je napomin na boj z volškimi Bolgari l. 1183, s katerimi je sklenil zase ugodni mir.

28₁₁₋₁₂ чара (arab.) »ujetnica, sužnja«, кошей (tjurk.) »ujetnik, suženj« (prim. 22₁₅). Izraza хората in рѣзана označujeta majhen denar, drobiž. »Nogata« je imela vrednost 2¹/₂ »rězane«.

29₉ шерешеры se naslanja po običajnem mnenju na gr. σάρισα, ngr. σαρισάρι »kopje«. Miklošič v etimološkem slovarju pa navaja mrus. šerešyry »samostriły« in dodaja, da se smatra za arabsko. Sreznevskij pozna izraz le iz »Slova« in pristavlja vprašaj.

29₃₋₄ sinovi Glěbovi so bili rjazanski knezi in odvisni od Vsévoloda suzdaljskega. Njihov ded Rastislav je bil nečak Olegov, sin njegovega brata Jarosláva.

29₁₋₅ Rjurik in David sta bila sinova smolenskega kneza Rostislava, vnuka Volodíměra Monomáha. Zlasti prvi je bil znamenit, bojevit in izobražen knez (prim. kratek življenjepis pri Lihačovu str. 438-9).

29₅ По не ваю ли je izpadlo najbrž po nekaki haplografiji *вои*.

29₁₃ По dualu злата ie potreben tudi dual стремени.

30₃₋₅ Gališki knez Jarosláv Osmomýsel (um. 1187), Igorjev tast (prim. »plač« Jaroslavnin po možu Igorju 37₁₉₋₃₉₂₀), je bil vnuk vnuka sina starega kijevskega Jarosláva, po imenu Volodíměra, ki se imenuje v pripisu k Ostromirovemu evangelistarju iz l. 1056-7. Vzdevek Osmomysel pojasnjuje morda letopis (Ipat. str. 441), ki pravi o njem, da je bil »князь мудръ и рѣченъ языкомъ«. Spominja na Caesarja, o katerem pripoveduje C. Plinius sec., kaj je duševnega dela vse zmogel ob enem.

30₅ Dvorec Jaroslavov v mestu Galiču je bil na visokem griču (prim. Lihačov str. 441-2).

30₇₋₈ Ogrske gore so Karpati.

30₁₀₋₁₁ »Zaprl vrata na Donavi« pomeni »zastražil tamošnje meje«. V arhivnem rokopisu stoji pravilneje затворивъ.

30₁₁₋₁₂ Kontekst zahteva меча бремены. To so čutili tudi prireditelji prve izdaje, ki so v prevodu napisali тягости, to je »teže, bremena«. O lučalnih strojih prim. v letopisu (Ipat. 428-9) za l. 1184, kjer se omenjajo »луци тузи самострѣлнии«, ki so jih imeli Končakovi Polóvci.

30₁₂₋₁₃ суды рядя je v pomenu »upravljajoč, vladajoč«.

30₁₅₋₁₆ S frazo odpiranja vrat Kijevu je izražena Jaroslavova moč. Prim. sicer v letopisu (Ipat. 435) Svjatoslavov izrek o Igorjevem pohodu »не воздержавше уности отвориша ворота на Русьскую землю«.

30₁₆₋₁₈ Pojasnilo k začetku tega mesta je v letopisu (Ipat. 442), kjer se pravi še o Jaroslávu: »бѣ ... славенъ полкы: гдѣ бо бяшетъ ему обида, самъ не ходяшетъ полкы своими, но посылашетъ я съ воеводами«. Tako se je menda udeležil tudi tretje križarske vojske proti sultanu Saladinu. Zato je tudi 30₁₈₋₂₀ poziv borbe proti Končaku tako umeti, da naj pošlje svojo vojsko.

31₁₋₂ Román Mstislavič volynski je bil silno bojevit knez, ki se je samo z Monomáhom mogel meriti glede zmag nad Polóvci (prim. življenjepis pri Lihačovu str. 444-5). V letopisu (Ipat. str. 540) pod l. 1251 se pripoveduje o njem »иже бѣ изоострился на поганья, яко левъ, имѣже Половци дѣти страшаху«. – Knez Mstislav bi mogel biti njegov brataneč Jaroslavič Peresopniški ali pa Mstislav Vsevolodovič Gorodenski, soudeleženec Romanovih bojnih pohodov (Lihačov str. 445).

31₃ васѣ je očitvidna pomota. Kontekst in 31₈ у ваю zahteva tudi ту ваю.

31₆ К ширяся prim. mrus. ширяти »schweben (in der Luft, vom Vogel), fliegen« (Želehovskij).

32₁ папорзи so na najrazličnejše načine z najrazličnejšimi pomeni preinačevali, n. pr. Buslajev in Tihonravov паперси, Potebnja прапорьци, Korš паворози, Peretc поперсьци, Orlov паропци ali -бц- (sprejel Lihačov) i. dr. Najbolje pa je držati se prve izdaje. Sreznevskiĭ navaĭa папорзъ iz »Slova« in prevaĭa »наплечник, верхняя часть брони«, to je oklepa. Primerja pa s tem dial. папорзок »плечевая кость« iz Grjazovca vologodske gubernije. Toda to se nahaja še bliĭže ozemlju »Slova«. Po Źelehovskom je mrus. папорз »Flügelknochen«, v množini pa »Drahthemd, Panzerhemd«. V dikciji »Slova« je seveda smisel vojnikov-oklopnikov. Prim. franc. cuirasse »oklep« in cuirassier »oklopnik (konjenik z oklepom)«. V taki zvezi je mogoče reči v »Slovu« 32₃ тѣми тресну земля.

32₁₋₆ О Хинова prim. 25₁₃, tvorba je kakor Литъва. Jatvjagi so bili litovsko pleme. Deremela so bili menda staroprusko pleme, sorodno litovskim. Jakobson prevaĭa naravnost Прыссы (str. 194). Premagane Litovce je Roman prisilil krčiti gozdove in se pečati z zemljedelstvom. Po poznejših sporočilih je bil celo rek: »Романе, Романе! Худымъ живещи, Литвою ореши« (prim. Peretc str. 279).

32₈ mora seveda biti подъклонища, kjer je bil po vsej verjetnosti nadpisan д.

32₁₂ не бологомъ »ne blago«, to je »nasilno«.

32₁₃ Ros' je desen, Sula pa levi pritok Dnepra na meji s polovško stepo.

32₁₈₋₂₀ Igor in njegovi, potomci Olega, so nastopili svoj pohod, ker se prejšnjega leta niso mogli udeležiti pohoda s Svjatoslavom.

32₁₉₋₂₀ Prim. v slovenski narodni pesmi »Lambergar in Pegam« (Strekelj I 35): »Perdirja meni naj v bran!«

32₂₀₋₂₂ Ingvar in Vsevolod sta bila sinova Jarosláva, kneza iz Lucka na Volynskem, kakor je bil z Volinskega tudi gori 31₁ imenovani knez Roman. Kedo so bili vsi trije Mstislaviči, ni povsem jasno. Zdi se (prim. Lihačov str. 447), da je tu povzet zopet Roman in njegova brata, sinovi Mstislava, brata očeta, prvih dveh. Bili so si bratranci in vsi z Volinskega, rodu pa Monomahovega.

33₁ шестокрилци je sorodno gr. ἑξάπτερυγος in pomeni v »Slovu« sokole, pri katerih so peruti iz treh delov (prim. Lihačov str. 447).

33₁₋₃ Zaradi boljšega smisla je vstaviti vprašalno členico ли.

33₇ Ляцкіи, to je Лядьскы »poljske« (sulice).

33₅₋₆ загородите »zaprite«.

33₁₀₋₁₆ Sula in Dvina – to je smisel – nista več mejni reki za obrambo. Zato je umeti, da Sula ne teče več za Perejaslavelj, ki leži na pritoku Trubežu.

33₁₄₋₁₇, 21 Polotski knezi potekajo od Izjaslava, brata starega Jaroslava. Bil je sin sv. Vladimira (Volodíměra) od Rognede »Gorislave«, hčere polotskega kneza Rogvoloda. Njegov vnuk je bil znameniti Vsesláv, vrstnik Olegov, Vseslavov vnuk pa v »Slovu« imenovani Izjaslav, sin Vasiljkov iz Gorodna (34₁₄), od Litovcev ubit l. 1183. – Poločani je izvedeno od imena Polota, pritoka gornje zapadne Dvine. Oblika Полочямъ je starejša od osnov na -n-. Prim. pri Sobolevskem, Лекции, 4. izdaja, str. 295 горожямъ i. dr.

33₂₀, 34₁ O glagolu притрепати prim. gori 21₁₂₋₁₃.

33₂₁ Po neke vrste haploglogiji ali haplografiji je tu po vsej verjetnosti pred подъ izpadel particip падъ.

34₂₋₃ predstavlja eno iz najbolj temnih mest v »Slovu«, ki je seveda doživelo tudi obilo konjunktur. Potebnja n. pr. je bral »и с хотию (t. j. ženo) на кровать« in privel iz srbske narodne pesmi primer: »Паде Муџо у зелену траву . . . Ето тебе лиџене ђевојке, А ђевојке, зелене травице.« Lihačov pa (str. 449) sprejema razlago I. D. Tiunova, ki vidi v хотъ »ljubimca«. Ne eno, ne drugo ne more seveda zadovoljiti in tudi ni vredno vse predloženo pretresati. Po mojem mnenju je poudarek le na 33₂₀₋₂₁ притрепа славу дѣду своему Всеславу, o katerem je dalje cel sprev. 15₁₁₋₁₆, je podobno »Бориса же Вачеславича слава на судъ приведе, и на канину зелену паполому постла«, а 27₁₀₋₁₁ стоји славу похитимъ. Zato smatram, da se ю nanaša na »slavo«, ki jo je ugrabil na krvi in berem »И съхопи ю на кръве, а тый реклъ бы«. Znakа т in п sta se v polkurzivni pisavi prav lahko zamenjala (prim. v faksimilih Zadoščine pri Simonijevi izdaji ali listov iz zbornika pregovorov). Glagol схопить pozna Dalj kot južno in malorusko »схватить, сцапать« in seveda tudi Želehovskij схопити »aufgreifen, auffangen, erhaschen, packen«. Računati je tudi z nadpisanimi črkami, tako л по рек (prim. 44₈ Рекъ Боянъ) in tudi бы, in zato mislim, da je sledeči rek 34₄₋₅ pripisati Bojanu, ki ga tu avtor citira, dasi ni sodoben. 37₃₋₄ takisto stoji isti glagol »Боян припѣвку рече«. Vsekakor je tako podan vstrežajoč smisel, boljši od drugih predloženih.

34₁₁₋₁₂ ожереліе pomeni ogrlico in paramje – оплечье.

34₁₄ Izjasláv je bil iz Gorodna.

34₁₄₋₁₆ Ярославe poleg vsi vñuci Vьseslavli nima pravega smisla in tudi ni jasno, za katerega Jaroslava gre, ali brata Svjatoslavovega, ki se prvi omenja v prizivu h knezom (26₁₈ sl.). To je bil morda tudi povod, da se je prvotno Ярославli, kar prepričljivo predlaga Lihačov (str. 450 sl.), izpremenilo. Smisel bi bil v tem, da se je med potomstvom starega Jaroslava in Rogvolodovim polotskim (prim. gori 33_{14-17, 21}), ki je tu označeno z »vsi vnuki Vseslavlji«, iz umevnih zgodovinskih razlogov (Volodíměr, oče Jaroslavov, je namreč Rogvolodovo hčer Rognedo proti njeni volji posilil) od nekdanj ni čutilo pravo rodstvo, ampak naravnost nasprotstvo, o čemer pripoveduje letopis (Lavr. 284 sl.) pod l. 1128 »И оттолѣ мечъ взимають Роговоложи внуци противу Ярославлимъ внукомъ«. Rogvolod je bil tudi iz druge dinastije nego Rjurikoviči.

34₁₅₋₃₅ je pri nekih oblikah popraviti končaje.

35₁ жизнь pomeni tu kakor 16₁₂ »imetje, bogatstvo«.

35₃ Которое je očitvidna pomota za кторою »izza razpora, razdora«.

35₇₋₈ На седьмомъ вѣцѣ Трояни pojmuje Lihačov (str. 454 sl.) kot zadnji poganski in spravlja to v zvezo, da se je Vseslav naslanjal na poganske preostanke in vstaje preprostih ljudi. Omemba »sedmega veka« se tudi sicer nahaja, n. pr. v psalterju s starejšim komentarjem ps. XI v Jagićevi izdaji bolonjskega psalterja (1907, str. 46) in v grškem tekstu komentarja (1917, str. 16), a tudi v »Pohvalnem slovu« Cirilu in Metodu, da je bog vsake čase izbral in poslal ljudem v posnemanje in pouk može »иже сѧ и съвьсть въ . ѿ . (седмѣ) вѣкѣ нашѣ«. Po starem štetju spada to, kar se najprej pripoveduje o Vseslavu v l. 6576, torej sedmi vek. Pretirano bi bilo v navedenem izrazoslovju iskati kak natančnejši namig na časovno razdobje. Je to izraz pesniške dikcije in Bojanove tradicije, ki se v tem spevu o Vseslavu tudi nahaja. Na prvem mestu 6₁₈ je въ тропу Трояню naravnost v zvezi z Bojanovim pesniškim stilom. 14₄ so вѣци Трояни predjaroslavni, a 19₈ je на землю Трояню, to je rusko, enako izraženo kakor predtem 19₃₋₇ Въстала обида въ силахъ Дажь-Божа внука, to je Rusov. Verjetno pa je, da je to v skladu s posebnim stilom speva o Vseslavu, ki je predstavljen kot neke vrste čarovnik-volkodlak (оборотень), ki se je neprestano in skrajnje brzo premikal.

35₈₋₁₇ V predhodnem boju z Jaroslaviči, velikim knezom kijevskim Izjaslavom in njegovima bratoma, je bil Vseslav premagan, zvijačno ujet in v Kijevu vtaknjen v ječo (Lavr. str. 162-3). Tedaj pa so l. 1068 Polóvci premagali Jaroslaviče, na kar so Kijevljani zahtevali od Izjaslava orožje in konje (Ipat. str. 120): »се Половци росулися по земли; да

вдай, княже, оружъя и кони, и еше бѣмѣся с ними. Изяславъ же сего не послуша«. Na to so se Kijevljani uprli, osvobodili Vseslava in ga posadili na kijevski prestol. Izaslava pa izgnali. Ta pa se je vrnil z vojsko in imelo bi priti med obema pri Belgorodu južnozahodno blizu Kijeva do bitke. Vseslav pa, ki je predvidel poraz, »бывшую ноши, утаися Къянъ бѣжа из Бѣлгорода къ Полотъску« (Ipat. str. 121). Vseslavovo veliko kneštvo v Kijevu je trajalo le sedem mesecev.

35₈₋₁₀ Pod »о дѣвицю« je umeti kijevski velikokneški prestol.

35₁₀₋₁₇ Pojasnilo k vsemu odstavku glej gori pod 35₈₋₁₇. »О кони« berejo tudi kot glagolski aorist, n. pr. Gudzij »сел на коня«. »Дотчеся стружіемъ« je v smislu, da se je le dotaknil z drogom korja.

35₁₇₋₁₈ утрѣ je očitvidno pomotoma za утрѣ, воззни за възньзи (prim. v Ostr. ev. гоубоу възньзъ на трѣсть). Стрикусы je to, kar nemški Streitaxt, po Klugejevem nemškem etimološkem slovarju stvnem. strit-ackus.

35₁₇₋₂₂ Tu je več dogodkov strnjenih, od katerih je n. pr. prvi boj pri Novgorodu bil hronološko pred kijevsko zadevo.

35₂₁₋₂₂ Nemiga je pritok Svisloči pri Minsku. O bitki ob njej pripoveduje letopis (Lavr. str. 162) pod l. 1067. Dudutki je po Karamzinu samostan pod Novgorodom.

36₃ чеѣ за цѣпы s *č* za *c* je novgorodsko dialektično.

36₁₃₋₁₆ Нѣрсъ ni prvotno ruski naziv za boga solnca (prim. L. Niederle, Slovanské starožitnosti, dil II, sv. 1, str. 120 sl.). Smisel je, da je še pred vzhodom solnca došel, ga tako prehitel.

36₁₇₋₂₁ Prim. k temu pri Dalju I 695 šalji rek: в Москве звонили, в Вологде звон слышали. Kaj naj bi bil v »Slovu« realni pomen, se more le ugibati.

37₁ друзѣ je pomota za дързѣ.

37₃ К първое prim. sloven. dial. prle iz prvlje (compar.).

37₆ птицю bi moglo biti po L. Bulahovskem (o. c. str. 446-7) за пытьцю v pomenu kakor je po Sreznevskem strus. пытливнй »обла-дающий чародейской силой«.

37₁₁ Pod »stari Vladímir« ni razumeti, kakor bi hotel n. pr. Lihačov (str. 459 sl.), sv. Vladímira, ki se v »Slovu« nikjer ne imenuje. To je jasno vidno iz 5₁₋₄ »Pa začnimo, bratje, to povest od starega Vladimira do sedanjega Igorja, kjer je tudi mišljen Vladimir Monomah, vrstnik Olegov, Igorjevega deda« (gl. tudi v Uvodu str. 10). To dalje potrjuje še 37₁₃₋₁₅ imenovanje knezov Rjurika in Davyda (prim. 29₄), ki sta bila

vnuka Mstislava, Monomahovega sina. Po vrhu je še rečeno »tega, to je Vladimira, prapori so postali Rjurikovi in Davydovi«, kar bi bilo brez smisla vezati s sv. Vladimirom.

37₁₆₋₁₇ рози нося заhteва kontekst izpremeniti v розьно ся. »Рози« je najbrž, kakor misli Bulahovskij (o. c. str. 447) povzročeno po хоботы v prvotnem pomenu »repovi«. Tu je v pomenu »бунчук«, »konjski rep na drogu kot prapor«, ako ni mišljeno naravnost na konjeništvu. O neso-glasju med Rjurikom in Davydom pripoveduje letopis (Ipat. str. 436), da je Svjatoslav po porazu Igorjevem in napadu Polovcev pozval Rjurika in Davyda na pomoč. Rjurik in drugi so šli s Svjatoslavom proti Polovcem, Davydovi Smolnjani (iz Smolenska) pa niso prišli do bitke in so se vrnili: »мы поишли до Киева, да же бы была рать, билися быхомъ; намъ ли иноѣ рати искати, то не можемъ, уже ся есмы изнемоглѣ«.

37₁₇₋₁₈ копіа поють je vzklik, da so se bili boji (prim. sprednjo pri-pombo), на Дунаи je pa treba zvezati s sledečim »плачем« Igorjeve žene Jaroslavne, hčere gališkega kneza Jaroslava Osmomysla. Je to star začete-k in običajna označba mesta v narodni pesmi. Prim. dalje 37₂₂₋₃₈₂ полечю, рече, зерзицею по Дунаеви in 44₁₈₋₄₅₂ ob Igorjevem povratku »Дѣвици поють на Дунаи. Вьются голоси чрезъ море до Кіева«. Ime Donave je v slovanskem narodnem pesništvu splošno ime za reko (glej o tem V. Jagić, Dunav-Dunaj in der slavischen Volkspoesie, Archiv für slav. Philologie I 299 sl.).

37₁₉₋₂₀ Ярославнынъ izgleda kot neka kontaminacija genitiva sing. in svojilnega pridevnika. V arhivnem rokopisu stoji pa na koncu -мъ, kar bi mogel biti sled osebnega zaimka; opuščen je vsekakor nadpisani povratni zaimek. Tako se dobi zadovoljivo branje »Ярославнынъ ми ся голосъ слышнть«. Glede mi se more primerjati 18₃₋₅ Что ми шу-мнть, что ми звеннть . . . ?

37₂₀₋₂₂ Izraz зерзица »kukavica« navaja Sreznevskij le iz »Slova«. Po Miklošičevem etimološkem slovarju je malorusko poleg drugega tudi zehzyca (po sedanjem izgovoru, v pisavi зерзиця), latyško dzeguze, strpus. geguse. Незнаемъ se more nanašati na гласъ. Orlov, Lihačov vežeta незнаема z Ярославна, drugi, n. pr. Jakobson predpostavlja adverb na -ѣ. Рано je v slovenskem pomenu v »Slovu« na več mestih (n. pr. 12, i. dr.) A. Vaillant (Revue des études slaves 1949, XXV 106 sl.) misli, da je tu (in še 38₆₋₇, 19, 39₉, 10) рано po asimilaciji iz рамьно »fort, violent«, »сильно«. Pri Sreznevskem ni o tem sledu. Pomen bi dobro ustrezal, pa bi boljše bilo misliti na nadpisano -мя- (-мъ-). Н кычетъ kot glasu ku-

kavice je primerjati, kar piše Fr. Erjavec (o. c. III 1, str. 174): »Samec kuka, samica odgovarja ,kik, kik'«.

38₁₋₂ по Дунаеви izpreminja Jakobson nepotrebno v по Донови (prim. gori 37₁₇₋₁₈).

38₇ Putivelj je bilo mesto sina Volodíměra (gl. v Uvodu str. 9).

38_{8, 21}, 39₁₂ О аркучи prim. gori 20₉.

38₉ вѣтрило smatra Obnorskiij (o. c. 185) za povečalno tvorbo, tudi Orlov prevaja z вихорь »vihra, vihar«, vendar so z *-ilo* takisto hipokoristične in kot take nomina propria, n. pr. shrv. Bratilo (V. Vondrák. Vergleichende slavische Grammatik, druga izdaja, str. 573).

38₁₁ К Хиновскыя prim. gori 25₁₃.

38₁₂ нетрудною je že oblika analogna po zaimkih, tu lokal du.

38₁₄ горъ je kakor večkrat v prvi izdaji z zamenjavo -ѣ za -ѣ (prim. 35₁₇ утръ i. dr.).

38₁₅₋₁₆ лелѣючи je kot poznejši gerundij izpremeniti v sklanjavno obliko *-ю*.

38₁₈ ковыль je stepna trava, shrv. in po tem tudi sloven. kovilje.

38₂₀ Путивлю городу je adnominalni dativ za genitiv pripadanja, kakor je v »Slovu« zelo pogosto v rabi. Prim. gori 16₁₋₂.

39₁ V словутицю »slavni, sloviti« je dial. novgor. *c* za *č*.

39₁₋₃ Mišljeni so dneprski slapovi (пороги), kjer naredi Dneper veliko koleno proti vzhodu (južno od Dnepropetrovska) in kjer so bili že pridneprovski Polóvci. Prim. K. V. Kudrjašov, О местоположении половецких веж в северном Причерноморье в XII в. (Труды Института этнографии академии знанosti 1947, Т. I 98 sl. s črtežem).

39₄₋₆ Tu je mišljen zmagoslavni pohod kijevskega velikega kneza Svjatoslava I. 1184, o čemer je v »Slovu« govor 21₈₋₂₂₆. Ujetega polovskega kana Kobjaka so v Kijevi usmrtili.

39₅₋₆ носадъ je poznejša dubleta namesto starejšega насадъ. Do плъку »do vojske, do stana«.

39₉ на море prim. 45₁ чрезъ море.

39₁₁ къ je pomotoma namesto въ, ki se pa v rekonstrukciji opušča (glej gori 7_{8, 9, 10}).

39₁₂₋₁₃ V тръсвѣтлое, ed. тре-, je osnova prvega dela na *-ŷ-* od števnikar »tri«, to je trikrat s pomenom superlativa »пресвѣтлое«.

39₁₆ лучя je po Sreznevskem »radius, луч-žarek«.

39₁₈ лучи stoji, kakor sledi iz konteksta, za луки, pa je morda preko nominativnega луци ter po vplivu sprednjega лучю tako izpremenjeno.

39₁₇₋₂₀ Letopis (Lavr. str. 378) pripoveduje, kako so bili odrezani od vode: »изнемогли бо ся бяху безводьемъ, и кони и сами, в знои и в тузѣ«.

39_{18-19, 20} съпряже je aorist k съпряхи »стянуть, согнуть«, а затче k затѣкнути »zatakni, zapreti«. K тугою prim. в тузѣ в citatu iz letopisa v sprednji pripombi.

39₂₂ Nekateri, kakor n. pr. Jakobson, vežejo мъглами s sledečim tekstom, toda brez potrebe, kakor se tudi zvečine smatra.

39₂₄ и-землѣ v rekonstrukcije je za из-з-; изъ v prvi izdaji je sekundarno.

40₆ in 40₁₀ predlaga Bulahovskij (o. c. str. 444) popraviti комонь v комоньнъ »конный«, »konjar« in кликну v part. pass. кликану (Игорю не быть кликану), to je, da ga ni bilo treba klicati. Pripovedovanje letopisa (Ipat. str. 438) o Igorjevem begu bi se temu ne protivilo. Polóvec, ki je pomagal Igorju pri begu, pa se v letopisu imenuje Лаворъ. dat. Лаврови.

40₁₁ V горнастаемъ за горон – se je pozneje reducirал drugi o (prim. Sobolevskij, Лекции, četrta izdaja, str. 98).

41₁ роголь označuje Sreznevskij z »anas clangula«, po Ušakovu je to iz »породы уток-нырков«, po Želehovskem je mrus. роголь »Klangente«, kar je po Pleteršniku kajkavsko utva »Blasente«, a Pravopis (1950) ima otva »divja rasa«.

41₂ je popraviti po smislu възврѣже ся. Tak glagol ima Sreznevskij. V predlogi k prvi izdaji je bil vsekakor з nadpisan, v izdaji pa opuščen. Tako rekonstruirал tudi Peretc v predlogi. Prim. v Uvodu str. 8.

41₃₋₄ Sobolevskij (Известия 1929, II 1, str. 185–6) je našel v starih dokumentih XVI. stol. priimke na podstavi »босый волкъ« : ime Босой Волкъ, rodbina Босоволкови, Vasmer pa izvaja v etimološkem slovarju te vrste босый iz turk-tat. boz-bos »siv«. Običajno se to izpreminja v бусый, po Dalju »темноголубосѣрый«, toda tudi v letopisu (Ipat. str. 346) se pripoveduje o podarku »бѣлыми волкы«, а mrus. босий (Гринченко) ima pomen takisto »белоногий«.

41₈₋₉ ужинѣ je dativ fem. od -a.

41₁₂ V slovarju Uškova je naglas rósu in rosù. Prvo imata Vostokov in Ljackij, drugo Košutić in Peretc. Starejše je verjetno prvo.

42₇ Pri e je nedopisano -zo pod vplivom sledečega dvojnega zo, moglo je pa biti tudi nadpisano.

42₇₋₁₀ Imenovane ptice so zelo plašne in so tako pripomogle k varovanju Igorja (Lihačov str. 463).

42₁₀ пече (aor.) namreč Igor. V izdaji pod uredništvom Adrianove-Peretc je li izpremenjeno v ти.

42₁₁₋₁₂ имѣя je že poznejši gerundij, substantiv рѣка zahteva obliko ženskega spola. Стугна je mali desni pritok Dnepra južno od Kijeva.

42₁₂₋₁₄ To mesto se na različne načine pojmuje, tako n. pr. pri Orlovu v prevodu »поглотив чужие ручьи и потоку, расширенная к устью«. Drugi (n. pr. Gudzij) mislijo pod стругы na ladje itd. Po mojem je стругы od струга, po Sreznevskem »струя, течение«, a ростре je aorist h glagolu, ki je sloven. dial. prekmursko po Pleteršniku razstreti »ausbreiten«. V letopisu pod l. 1093 (Ipat. str. 153 sl., Lavr. str. 213) ni govora o kakih ladjah. Na drugem navedenem mestu stoji: »и вбредѣ Володимеръ (to je Мономах) с Ростиславомъ (bratom) и нача утапати Ростиславъ пред очима Володимерима, и хотѣ похватити брата своего, и мало не утопе самъ; и утопе Ростиславъ, сынъ Всеволожъ. Володимеръ же пребрѣдъ рѣку...«

42₁₄₋₁₆ Tudi tu ni jasno mesto. Da je Stugna Rostislavu zaprla Dneper, ne daje pravega smisla. Objekt je уношу (masc. уношъ, kakor misli Obnorskiј o. c. str. 185, Sreznevskiј ne pozna), а Днѣпръ je brati днѣъ при. Adverb днѣъ ima Sreznevskiј tudi v pomenu »внутри«. Lav. 213 stoji: »Ростислава же искавше обрѣтоша въ рѣцѣ...«

43₂₋₃ pri glagolu прѣклонило je opuščen rač nadpisani povratni zaimek -ся. Prim. 19₂.

43₃₋₄ Smisel zahteva въстрѣкоташа. V rokopisu je moral biti s nadpisan.

43₅₋₆ Prim. gori 11₁₇ in doli 43₁₉.

43₉ Brati je по лозию in verjetno aor. попълзошя (Bulahovskiј o. c. str. 444). Ze Dalj pa je razumel mesto kot v zvezi s полож v pomenu kač in to je po N. V. Šarlemanju v obliki coll. положие prevzel Lihačov (str. 464), na kar je mislil tudi Vs. Miller. Sreznevskiј teh besed nima.

43₉₋₁₀ Tu se v raznih izdajah različno vežejo besede. Orlov n. pr. v prevodu priteguje только к дятлове. Najboljši smisel je, kakor je v izdaji.

43₁₄₋₁₅ Гзакъ je deliti v Гза къ, ker je v »Slovu« pri glagolih dicendi praviloma къ, sicer prim. gori 11₁₇ in 43₁₉ ko Гзѣ, а umeti je tako tudi

44₁ Гзакъ къ.

44₁ О аще-аче glej gori 3₁.

44₁₋₅ Igorjev sin Volodimer se je res oženil s Končakovo hčerjo in se vrnil l. 1187.

44₈₋₁₂ Ta odstavek se smatra za eno izmed najbolj »temnih« mest v »Slovu«. N. Gudzij pravi v hrestomatiji (str. 120, prip. a): »Zelo temno in očitno pokvarjeno mesto. Številni poskusi komentatorjev pojasniti ga s pomočjo različnih konjunktur se moraju priznati za malo utemeljene«. Njih starejši pregled s kritičnimi pripombami je najti pri akademiku V. Pertcu (str. 326 sl.) ali akademiku A. Orlovu (druga izdaja, str. 133 sl.). Peretc sam prevaja (str. 327): »Rekla sta Bojan in Hodyna (to naj bi bil drugi pesnik kakor Bojan, o katerem pa ni sicer nobenega sledu), Svjatoslavova pevca davnega Jaroslavovega časa: Ljuba gospodarja Olega«. Orlov pa prevaja: »Сказал Боян и конец для (меня) песнотворца Святославова, песнотворец Ярославова старого времени, Олегова княжеского: Хоть и...«. Jasno je že samo po sebi, da ne eno ne drugo ne ustreza. Isto pa je reči tudi n. pr. o prevodu S. Šambingana in V. Ržiga (v izdaji 1934, str. 85): »Говорил Боян о походах Святославових...« ali o konjekturi R. Jakobsona (v izdaji 1948, str. 218): »Реклъ Боян и до сына Святославля...«. Končno naj omenim še zadnjo izdajo pod uredništvom V. P. Adrianove-Peretc (1950, str. 465), ki, prevzemajoč tekst V. Peretcja z Bojanom in Hodyno, pravi: »To mesto je tako pokvarjeno, da ne dovoljuje ga kolikor toliko z gotovostjo popraviti«. Je pa, kakor je to čudno, stvar zelo enostavna in rešitev do popolne jasnosti mogoča, treba je samo »и ходы« brati kot исходы s predpolaganjem nadpisanega s v rokopisu, kar je podobno v »Slovu« na več mestih potrebno in o čemer sem govoril tudi že v Uvodu (str. 8). Peretc sam n. pr. v rekonstrukciji predloge prve izdaje za 24₈₋₉ piše испити z nadpisanim s. V zborniku pregovorov, prepisu XVII. stol. iz rokopisa XVI. stol. (Сборник Отд. русск. языка и словесн. т. LXVI. № 7), je vse polno primerov nadpisanih končnih soglasnikov glagolskih prefiksov, n. pr. str. 73 избавятъ, str. 74 избавитъ, str. 91 избыватъ itd. z nadpisanim z ali str. 146 tudi сходитъ z nadpisanim s. O taki možnosti pri исходы v »Slovu« ne more biti najmanjšega dvoma. Pomeni pa исходы kot plur. t. to kar po Sreznevskem sing. исходъ »кончина, ѣздодос, obitus«. Ta izraz ni bil samo v rabi v staroruskih spomenikih, temveč ga je uporabljal tudi avtorju »Slova« sodobni znameniti pisatelj škof Kiril Turovski (um. ok. 1182), n. pr.: »Кыя ли надгробныя пѣсни исходу твоему въспою«. Pri Kirilu Turovskem pa nahajamo tudi izraz пѣснотворецъ, ki ga Sreznevskij navaja le od njega: »Исто-

рици и вѣтія, рекше лѣтописьци и пѣснотворци». V »Slovu«, ako ni pomotoma napisan a pod vplivom dveh sprednjih končnih, more biti v slovanskih jezikih nekdaž pogosta tvorba s sufiksom *-bca* za moške osebe, nomina agentis, prim. strus. *человѣкоубица*, češ. *tvůrce* i. pod. Smisel je tedaj ta, da je Bojan, pesnik starega časa Jaroslavovega in Olegovega kanovega, kar se strinja z drugimi podatki o Bojanu v »Slovu« (prim. v Uvodu str. 9–10), izrekel (пекъ v »Slovu« je seveda *пекль* z nadpisanim koncem v rokopisu, ako ne že novejša oblika) dalje navedeno »pripěvko« o priliki smrti Olegovega očeta Svjatoslava Jaroslaviča, kneza črnigovskega (um. 1076), ki se v »Slovu« še dvakrat omenja 15₁ v zvezi z Olegom. Tam 14₄–15₁ je časovna opredelitev enaka: »... минула лѣта Ярославля, бы ли плъци Олговы, Ольга Святъславличя«. Drugo mesto omembe pa je 4_{1–3} v zvezi z bratom Olegovim Romanom, da je Bojan pel »staremu« Jaroslavu, hrabremu Mstislavu (to je njegovemu bratu), in krasnemu Romanu Svjatoslavljiču (to je Olegovemu bratu). Bojan je moral torej biti dobro znan z očetom svojih knezov vrstnikov. V Zadonščini, ki ji je bil na razpolago starejši tekst »Slova«, se (str. 20) celo pravi, da je med drugimi knezi Bojan pel tudi Svjatoslavu Jaroslaviču. V staroruskem pismenstvu se po njem imenuje znani Izbornik Svjatoslava, drugi datirani staroruski spomenik. K podrobnostim bi še omenil, da je bila prepozicija na rač tudi pred *исходъ* (prim. 12_{12–13} in 25₇ на рѣцѣ на Каялѣ). O »коганя« je reči, da so imenovali kane-vladarje tudi ruske kneze, n. pr. sv. Vladimira in Jaroslava (prim. pri Sreznevskem I 1171). Po коганя stoječe 44₁₂ *хоти* je, kakor so storili tudi drugi, oddeliti in zvezati z Bojanovim izrekom kot konjunkcijo in sicer v starejši oblik *хотя*, pozna je *хоть и*. V starorusčini se *хотя* nahaja n. pr. v rokopisu Jaroslavove Ruske pravde iz l. 1280, kar da sklepati na še starejši čas (Sreznevskij III 1393).

44_{12–13} mora biti iz konteksta zahtevani dat. *головѣ*.

44₁₈–45₂ К Дунаи prim. gori 37_{17–18}. Mesto napominja slovesni sprejem Igorjev.

45₃ по Боричевупомени vzvoz, klanec od pobrežja Dnepra-Podola navzgor.

45₅ Ikona Pirogošča je bila prinesena iz Carigrada in dobila ime po gr. *πυρώτισσα* »stolpna«. Omenja se tudi Ipat. str. 331.

46₄ пѣти je očitno, kakor se tudi splošno dela, vezati s prejšnjim.

46_{4–7} V oblikah imen je zmeda med dativom in vokativom. Prim. 46₁₀ княземъ слава.

46₇ Pozdrav je mogel biti s ckvslov. obliko съдрави. Prim. v pripisu pri Ostromirovem evangelistarju 1056–7: съдравѣствоуите in še današnje здравствуйте ali да здравствует!

46₈ побарая (gerundij) se nanaša na князи и дружина, zato побарающе. Po Sreznevskem je sicer po tem glagolu v rabi predlog по.

46₁₁ по дружинѣ očitno nekaј manjka in sicer beseda чѣсть. Prim. 8₁₂ in 10₁₁, kjer je o bojni družini rečeno »ищучи себѣ чти (to je чѣсти), а князю славы«.

SLOVAR*

а coni. 22, 519, 69 а любо, 612 а бы, 718, 81, 12, 98, 1011, 17, 126, 136, 159, 178, 12, 181, 17, 191, 14, 17, 18, 202, 13, 14, 16, 211, 2, 2215, 17(2), 248 а любо, 2412, 262, 10, 16, 18, 2711, 2712 а чи, 2722, 289, 11, 311, 327, 11, 14, 3321, 343 *а, 345, 3612, 20, 3712, 398 а быхъ, 4013, 4116, 17, 433, 20, 463, 11
 абы condic. 612: gl. а in бы
 аже coni. condic. 2810, 4315, 19
 аки part. compar. 2510
 акы adv. (part. compar.) 810, 229
 аминь 4611

* V slovarju so zabeležene prav vse besede in besedne oblike, tako kakor stoje v prvi izdaji, z navedbo strani in vrste nahajanja. Če se ista beseda ponavlja v isti vrsti, je to označeno s številko (2) v oklepaju. V primerih, če je kakšna beseda glasovno ali oblikovno sekundarna, poznejša, sledi pri njej za dvopičjem staroruska oblika po rekonstrukciji prvotnega originala. Te rekonstruirane oblike pa so takisto prevzete v slovar, toda za razliko označene z zvezdico. Opuščene so le, kadar bi stale neposredno za ali pred zabeleženo. Navedene in z zvezdicami označene so tudi vse potrebne izpremembe teksta, neumljivih, tako imenovanih »temnih«¹ mest. Pri adjektivnih prilastkih se v oklepajih praviloma navajajo pripadajoči substantivi, pri substantivnih padežnih oblikah pa njih predlogi. Kratice sklanjavnih in spregavnih oblik ter besednih vrst so običajne gramatične, neslovenske in zato ne potrebujejo posebnega seznama.

V oceni za svoj čas najtemeljitejše in zaključne izdaje »Slova«² V. Peretca (Kijev 1926) smatra S. Rozanov (Известия Отделения русского языка и словесности Академии Наук 1927, XXXII 299) za nujno potrebnost podati v znanstveni izdaji tega spomenika njegov popoln znanstven slovar. Kar se tiče karakteristike leksike »Slova«, je opozoriti na študijo S. P. Obnorskega, Очерки по истории русского литературного языка старшего периода (Москва-Ленинград 1946, str. 181–189 v izdaji akademije znanosti). Tudi D. S. Lihačov, ki je največ prispeval k izdaji »Slova«³ pod uredništvom V. P. Adrianove-Peretca (Москва-Ленинград 1950 v izdaji akademije znanosti), je objavil razpravo Из наблюдений над лексикой »Слова о полку Игореве«⁴ (Известия Отделения литературы и языка Академии Наук 1949, №6). Popoln slovar besed »Slova«⁵ je bil priložen stari, v svojem času dobri izdaji D. Dubenskega (Москва 1844), ki pa seveda dandanes ne prihaja več v poštev.

аркучи nom. sing. fem. part. praes. act. 38s, 21, 3912: рькучи; nom. plur. fem. 209:
рькучѣ

*аче coni. gl. аще

аще coni. 31, 3621, 441: аче

багряная (стѣла) nom. du. masc. 253

бдитъ 3. sing. praes. 403: бѣдитъ

бебрянѣ (рукавѣ) acc. sing. masc. 382

безводнѣ (въ полѣ) loc. sing. neutr. 3917: безводнѣ

безъ ргасрос. z gen. 4415: без; 2317: бес; бес 275: бе-

березѣ loc. sing. masc. 4216; брезѣ 1813, 2519: березѣ; брезѣ nom. plur. 367: берези;

брезѣхъ loc. plur. 424: березѣхъ

*беремена acc. plur. neutr. 3011-12 gl. времени

бес 275 gl. безъ

бити inf. 446; бишася 3. plur. aor. 183, 9: биши ся; бѣя nom. sing. masc. part. praes.
act. 202; бия

бѣлванъ nom. sing. masc. 98: бѣлванъ

бо coni. 23, 36, 65, 914, 152, 187, 193, 13, 2015, 216, 2216, 245, 251, 17, 2612, 275, 287, 291, 313,
3310, 3419, 351, 5, 3713, 4113

богатаго (брата) gen. sing. masc.: богатого

Богородици (кѣ) dat. sing. fem. 454-5

Богъ nom. sing. masc. 3923

Божіа (суда) gen. sing. masc. 377: Божия

бологомъ instr. sing. neutr. 3212, 367: бологомъ

болони (на) loc. sing. fem. 2316

болотомъ instr. sing. neutr. 3313: болотомъ; болотомъ (по) dat. plur. 114; болота
acc. plur. 2119

Бориса acc. sing. masc. 1511

Боричеву (по) dat. sing. neutr. 453

борони (на) loc. sing. fem. 139; бранѣ (на) acc. sing. 3220: боронѣ

босуви (врани) nom. plur. masc. 2314: бусови

босымъ (влѣкомъ) instr. sing. masc. 413-4: босымъ

Боянъ nom. sing. masc. 23, 43, 373, 448; Бояне voc. sing. 611, 73

Бояню (по) dat. sing. neutr. 22-3

бояре nom. plur. masc. 242-3

бранѣ 3220 gl. борони

братѣ voc. sing. fem. 11-2, 43-4, 51, 16, 19, 1321, 193, 2015, 2713

братъ nom. sing. masc. 714, брате voc. sing. 717, брата gen. sing. 711, 187-8, 2620, 347;

брату dat. sing. 1914, брата nom. du. 1812

брезѣ loc. sing. masc. 1813, 2519; брезѣ nom. plur. 367, брезѣхъ loc. plur. 424 gl.
березѣ

брешутъ 3. plur. praes. 101: брешють

брѣзъ (на б. комоиѣ) acc. sing. masc. 412: бѣрзѣ; бѣрзая (комоня) acc. du. 4113-14:
бѣрзая; бѣрзая (на свои б. комони) 520 in бѣрзая (свои б. комони) 717 acc.
plur.: бѣрзыхъ

- Брячислава gen. sing. masc. 347-8: Брячислава
 будетъ 3. sing. fut. 443 gl. быти
 буюсти (въ) loc. sing. fem. 2616, 315
 буй voc. sing. masc. 294, 311: буй; буюго gen. sing. 303, 22, 339
 буйство acc. sing. neutr. 2513: буйство; буйствѣ loc. sing. 317: буйствѣ
 Буй Туръ nom. sing. masc. 712: Буи-Туръ; Буй туру dat. sing. 463: Буи-Туру
 буря nom. sing. fem. 621
 *бусови (врани) 2314 gl. босови
 Бусово (время) acc. sing. neutr. 2521-261
 *бѣдитъ 3. sing. praes. 403 gl. бдитъ
 *бѣлванъ nom. sing. masc. 98 gl. бѣлванъ
 *бѣръзъ gl. бръзъ
 бы condic. gl. быхъ
 бываетъ 3. sing. praes. 2715: бываетъ
 была nom. sing. fem. perifr. part. (3-os.) 181; было neutr. 619-20, 74, 1113 (gl. небы-
 лонъ), 1711; были nom. plur. masc.: 144, 5-6
 былинамъ (по) dat. plur. fem. 21: -амъ
 былями instr. plur. masc. 279
 быстрой (Каялы) gen. sing. fem. 1813: быстроу
 бысь 3. sing. aor. 347: бысть
 быти inf. 518, 18-19, 127; БЫТЬ 4010: быти
 быхъ (а быхъ) 1. sing. condic. 393, бы (а бы) 2. sing. 612, бы былъ 2. sing. 2810,
 была бы 3. sing. 2810-11, бы быти 517, *рекль бы 3. sing. 343
 бѣя 202 gl. бити
 бѣ 3. sing. impf. 251, 3712; бѣша 3. plur. 2316: бѣша
 бѣды gen. sing. fem. 915, бѣды acc. plur. 372
 бѣжитъ 3. sing. praes. 1117: бѣжитъ; бѣжать 3. plur. 73: -жя-
 бѣла (хорюговъ) nom. sing. fem. 118, бѣлымъ (роголемъ) instr. sing. masc. 4013:
 бѣлымъ; *бѣлоу (вѣверицею) instr. sing. fem. 33
 Бѣла-града (изъ) gen. sing. masc. 3516: Бѣла-города
 бѣлѣ (по) dat. sing. fem. 215
 бѣсови (дѣти) nom. plur. neutr. 134-5
 бяшетъ 3. sing. impf. 11, 3814: бяшетъ; бяхуть 3. plur. 368; бяше успилъ 219:
 бяше успилъ; бяшетъ притрепеталъ 2119 3. sing. plupf.
 вами instr. plur. 67
 Васильковъ (сынъ) nom. sing. masc. 3317
 васъ 313 pomotoma namesto *ваю
 ваши (шеломы) nom. plur. masc. 333
 ваю gen. du. 2613, 293, 7, 318, *ваю 313 gl. васъ
 ведеть 3. sing. praes. 914: ведеть
 вежи nom. plur. fem. 4012: вѣжѣ
 Велесовъ (внуче) voc. sing. masc. 73: Велесовъ
 великий (Ярославъ) nom. sing. masc. 158, (Святъславъ) 2111, великий (Святславъ)
 264, voc. sing. великий (Всеволоде) 283, великий (женчюгъ) acc. sing. 239-10:

- великийи; великаго (Дону) gen. sing. 6_а, (съ Дону в.) 12_а, (у Дону в.) 12₁₄, (отъ в. Дону) 40₅; великого; великому (къ Дону в.) dat. 7₃₋₄, 9₁₀, 11₂₀, (быти грому в.) 12₇₋₈, (в. Хръсови) 36₁₅; великихъ (плъковъ) gen. plur. 22₂; великихъ; великое (се) nom. sing. neutr. 19₁₆₋₁₇. великое (буйство) acc. sing. 25₁₂, великая (поля) acc. plur. 10₈₋₉
- величїя gen. sing. neutr. 41₁₆, 19: величия
- вельми adv. 12₁: вельми
- велить 3. sing. praes. 40₈, велить 9₃: велить
- Венедици nom. plur. masc. 22₇
- верезени (мечи) acc. plur. masc. part. pass. praeter. 34₁₈: верезены
- *верема gl. время
- веселая (не в. година) nom. sing. fem. 19₃, весели (гради) 46₁, веселыми (пѣсьми) instr. plur. fem. 43₁₂
- веселїе nom. sing. neutr. 22₁₇, 34₁₃: веселие; веселїя gen. sing. 26₃, 41₁₇₋₁₈: веселия; веселїе acc. sing. 38₁₈: веселие
- веслы instr. plur. neutr. 28₈
- ветрѣхъ (на) loc. plur. masc. 42₉₋₁₀: вѣтрѣхъ
- вечера (до) gen. sing. masc. 17₁₄, (съ) 17₁₄, 23₃, 14; вечеру dat. sing. 40₂
- взмутї 3. sing. aor. 21₁₇₋₁₈: вѣзмутї
- взыдоша 3. plur. aor. 18₂: вѣзидоша
- видѣ 3. sing. aor. 5₁₃, 23₁; вижду 1. sing. praes. 26₁₈: вижду
- вина gen. sing. neutr. 18₁₄, вино acc. sing. 23₆
- вихрь nom. sing. masc. 22₄: вихрь
- Владимїр nom. sing. 15₉, Владимира gen. sing. 5₃, Владимира acc. sing. 37₁₁, Владимиру dat. sing. 46₆: Володимѣрь, -а, -у; Володимиръ nom. sing. 28₁: Володимѣрь
- власти gen. sing. 1em. 26₁₉; власти acc. plur. 33₂: волости
- Влуръ 41₁₀ gl. Овлуръ
- влъзѣ dat. sing. fem. 9₃: Вѣлзѣ; Волгу acc. sing. 28₈: Вѣлгу
- влѣкомъ, влѣци gl. вѣлкомъ
- влѣнахъ (на) loc. plur. fem. 42₁₋₂: вѣлнахъ
- внука gen. sing. masc. v naslovu in 17₁, 19₈₋₇; внуку dat. sing. 62₁, внуче voc. 7₆, внуци nom. plur. 12₁₇, внуце nom. plur. 34₁₅: вѣнука, -у, -че, -ци
- воду (на) acc. sing. fem. 41₁, водѣ (на) loc. sing. 42₃
- воззни 3. sing. aor. 35₁₇₋₁₈: *вѣзнѣзи
- *вои nom. plur. masc. 29₅
- вои acc. plur. masc. 9₁₄, 13₁₀, 38₁₃, 39₁₇: воѣ; воя acc. plur. 51₄: воѣ
- Волгу 28₈ gl. влѣзѣ
- Володимиръ 28₁ gl. Владимиръ
- волку acc. sing. fem. 25₁₆
- вонзїть 2. plur. imper. 34₁₇: *вѣнзїте
- воронъ nom.-voc. sing. masc. 11₁₆, врани nom. plur. 17₆, 23₁₄, 43₆: вороны
- ворота acc. plur. neutr. 30₁₁, 33₆; врата acc. 30₁₅₋₁₆, 35₁₉: ворота
- врани gl. воронъ
- врата gl. ворота

времены pomotoma za б- acc. plur. neutr. 30¹¹⁻¹²: беременя
время acc. sing. neutr. 25²¹: веремя; времени gen. sing. 21, 61², 17, 30¹, 44¹⁰: вереме-
мене; времена acc. plur. 19¹¹: веремена; временъ gen. plur. 37: веремень
врѣжеса 3. sing. aor. 25¹⁶: врѣже ся; врѣже 3. sing. aor. 35⁸: врѣже
врѣху loc. sing. masc. 9³: врѣху
Всеволодъ nom. sing. masc. 7¹³, 21⁷⁻⁸, 32²⁰⁻²¹: Всеволодъ; Всеволоде voc. 13¹⁰⁻²⁰,
26⁷⁻⁸, 28⁴, -ѣ 13⁸⁻⁹: Всеволоде; Всеволода gen. sing. 7¹¹⁻¹², 18⁸, 34⁸: Все-
волода; Всеволодъ pomotoma za -у dat. sing. 46⁶⁻⁶: Всеволоду
Всеволожь (сынъ) nom. sing. masc. 15⁹: Всеволожь
Всеслави (внуци) nom. plur. masc. 34¹⁵⁻¹⁶: Всеслави; Всеславию (на жизнь)
acc. sing. fem. 35⁴⁻⁵: Всеславию
Всеславъ nom. sing. masc. 35⁸, 36¹⁰: Всеславъ; Всеславу dat. sing. 33²¹: Всеславу
вси nom. plur. masc. 32²¹, 34¹³: вси; вся acc. plur. masc. 5¹⁴: всѣ; всѣмъ dat. plur.
39¹⁸: всѣмъ; всю acc. sing. fem. 23¹³: всю; всѣхъ gen. plur. fem. 13³, 19¹⁰:
всѣхъ; вся acc. plur. neutr. 15¹⁰: вся
вступилъ, вступита gl. вступи
всядемы 1. plur. imper. 5¹⁰: всядѣмъ
всякими instr. plur. neutr. 11⁶: всякими
втроскоташа 3. plur. aor. 43³⁻⁴: *вѣстроскоташа
въ прагос. z acc. 6¹⁷, 8¹⁴, 10¹², 15⁵, 17¹¹⁽²⁾, 22¹⁵, 24¹³, 25¹, 27⁸, 9, 17, 29¹², 35¹⁵, 36¹², 19;
z loc. 7⁸, 9, 10, 8¹¹, 11¹¹, 15⁶, 11, 17², 18, 19⁶, 20⁷, 22⁵⁽²⁾, 11, 23², 12, 25¹¹, 26¹⁴, 16, 27¹⁵,
31³, 7, 36¹⁷, 20, 37¹, 38³, 7, 39¹⁷, 40⁷, 44⁶, 17; въ 9¹⁻² pomotoma namesto *вѣста; *въ
39¹¹ namesto парашнега къ; въ 30¹⁰ парашно ločeno od sprednjega затвори
въврѣже ся pomotoma namesto *възврѣже ся 3. sing. aor. 41²
*възби ся 3. sing. aor. 9² gl. стазби
възбиваетъ 3. sing. praes. 27¹⁶: възбиваетъ
възврѣже ся 3. sing. aor. 41² gl. въврѣже ся
възгряяху 3. plur. imperf. 23¹³
възлелѣй 2. sing. imper. 39⁶: възлелѣи; възлелѣяны nom. plur. masc. part. pass.
praeter. 8⁴: възлелѣяни
*възнѣзи 3. sing. aor. 35¹⁷⁻¹⁸ gl. воззни
възрѣ 3. sing. aor. 5¹²: възрѣ
вълкомъ instr. sing. masc. 3⁴: вълкомъ; sicer je v izdaji вълкомъ 11¹⁸, 35²¹,
36¹²⁻¹³, 16, 41⁴, 11; влѣци nom. plur. 8¹¹, 9¹⁶: влѣци
*вънѣзите 2. plur. imper. 34¹⁷ gl. вонзить
въскладаше 3. sing. imperf. 4⁷
въскрѣмлени nom. plur. masc. part. pass. praeter. 8³: въскрѣмлени
въсплакашася 3. plur. aor. 20⁸: въсплакашя ся
въсплескала 3. sing. perf. fem. 19⁸
въспѣти inf. 7⁴, въспѣша 3. plur. aor. 25¹⁸⁻¹⁹: въспѣша
въсорожатъ 3. plur. praes. 9¹⁶⁻¹⁷: въсорожатъ
*вѣста 3. sing. aor. 9¹⁻² gl. въ in стазби
въстала 3. sing. perf. fem. 19⁴⁻⁵
въстона 3. sing. aor. 20¹⁶
*вѣстроскоташа 3. plur. aor. 43³⁻⁴ gl. втроскоташа

въступи 3. sing. aor. 813, вступилъ pomotoma za -a 3. sing. perf. fem. 197: въсту-
пила; вступита 2. du. imper. 2911-12: въступита
*въсядѣмъ 1. plur. imper. 519 gl. всядемъ
вѣтроскоташа 3. plur. aor. 433-4: вѣтроскоташа
въшумѣ 3. sing. aor. 4011: въшумѣ
вы nom. plur. 351
выльяти inf. 289: вылияти
выскочисте 2. plur. aor. 3419
высоко adv. 2715-16, 305, 314
высѣдѣ 3. sing. aor. 2214: высѣде
выторже 3. sing. aor. 224: вытѣрже
вьются 3. plur. praes. 451: виють ся
вѣ nom. du. 1. osebe 4320
*вѣверицею instr. sing. fem. 33
вѣдоми (пути) nom. plur. masc. 86
вѣеши gl. вѣяти
*вѣжѣ nom. plur. fem. 4012 gl. вежи
вѣтрѣ voc. sing. masc. 388: вѣтре; вѣтри nom. plur. 126; вѣтрехъ 316, ветрѣхъ
429-10 loc. plur.: вѣтрѣхъ
вѣтрило voc. sing. neut. 389
вѣцѣ loc. sing. masc. 357, вѣци nom. plur. 173, вѣчи dial. novgor. за вѣци 144
*вѣщій 23, вѣщей 372-3 (Боянѣ) nom. sing. masc.: вѣщии; вѣщей (Бояне) voc. 75:
вѣщии; вѣщиа (прѣсты) acc. plur. 46: вѣщѣѣ; вѣща (душа) nom. sing. fem. 3621
вѣяти inf. 3815, вѣеши 2. sing. praes. 3810, вѣють 3. plur. praes. 1217, 363: вѣють
Вячеславлича acc. sing. masc. 1512

г (въ г день) acc. sing. masc. 251: въ третии днь
галици nom. plur. fem. 72, 178, 437: галицѣ
Галичкы (Осмомыслѣ Ярославѣ) voc. sing. masc. 303-4: Галичскѣ
галичѣ (говорѣ) nom. sing. masc. 107-8
Гзакъ nom. sing. masc. 1117, 435, 14, 441: *Къза; Гзѣ (ко) dat. sing. 4319: *Къзѣ (къ)
главу acc. sing. fem. 68, главы acc. plur. 327-8 gl. головы
глаголють 3. plur. praes. 1222-131: глаголють (morda tudi голог-)
гласъ nom. sing. masc. 3720: *голосъ gl. голоса
Глѣбѣву (сыну) dat. sing. masc. 282-3, Глѣбѣвы (сыны) instr. plur. 294
Глѣбѣвны gen. sing. fem. 142-3: Глѣбѣвыны
гнѣздо nom. sing. neut. 1112, 2510-11; гнѣзда gen. sing. 2717, 3222; гнѣзду (къ) dat.
sing. 4315, 20
говоряхуть 179 3. plur. impf. 179
говорѣ nom. sing. masc. 107
гоголемъ instr. sing. masc. 411, 427: гоголемъ
година nom. sing. fem. 193, годину acc. sing. 379-10, години nom. plur. 2720
головы gen. sing. fem. 4414, головы 4412-13 pomotoma za dat. sing. головѣ; главу
acc. sing. 68: голову; головы nom. plur. 1316; главы acc. plur. 327-8: головы;
головами instr. plur. 362

голоси nom. plur. masc. 34¹², 45¹; гласъ nom. sing. 37²⁰: голосъ
 горазду dat. sing. masc. 37³, 6
 Гориславличи (при) loc. sing. masc. 16¹⁰
 горнастаемъ instr. sing. masc. 40¹⁴: *гороностаимъ
 Городеньскіи (трубы) nom. plur. fem. 34¹⁴: Городьньскы
 городу dat. sing. masc. 38²⁰, sicer град-, gl. града
 *гороностаимъ instr. sing. masc. 40¹⁴ gl. горнастаемъ
 горъ adv. 38¹⁴ pomotoma namesto *горѣ
 горы acc. plur. fem. 6¹⁹, 30⁷, 39²; горамъ dat. plur. 37¹³, горахъ loc. plur. 23²
 *горѣ adv. 38¹⁴ gl. горъ
 горячую (лучю) acc. sing. fem. 39¹⁵⁻¹⁶
 господине voc. sing. masc. 30¹⁹, 38⁹, 17, 39⁷, 15; господина voc. du. 29¹²
 готови (комони) nom. plur. masc. 7¹⁸
 Готскія (дѣвы) nom. plur. fem. 25¹⁷: Готьскы
 града gen. sing. masc. 13²², 24⁷; граду dat. sing. 33¹², 35¹¹; градѣ loc. sing. 15⁶, 22⁵;
 гради nom. plur. 46¹, грады 36¹¹ in гради 32¹³ acc. plur.: городаы; градомъ dat.
 plur. 22¹⁶, pa tudi городу dat. sing. 38²⁰ kakor ima biti -opo- tudi sicer
 граяхуть 3. plur. impf. 17⁷, 43⁷
 гремлеши gl. грим-
 Греци nom. plur. masc. 22⁸: *Грьци
 гридницѣ (въ) loc. sing. fem. 22⁶: гридьници
 гримлють 3. plur. praes. 17¹⁶: гримлють; гремлеши 2. sing. praes. 13¹¹: гримлеши
 грозный (Святъславъ) nom. sing. masc. 21¹⁰: грозьныйи; грознымъ (Полочаномъ)
 dat. plur. masc. 34¹⁴: грозьнымъ
 грозу acc. sing. fem. 9¹⁶, грозою instr. sing. 8¹⁸, 21¹¹⁻¹²; грозы nom. plur. 30¹³
 грому dat. sing. masc. 12⁷
 *Грьци nom. plur. masc. 22⁸ gl. Греци
 грязивымъ (мѣстомъ) dat. plur. neutr. 11⁵
 гуси acc. plur. masc. 41⁷

Д (солнца) 12³: четыри
 да coni. fin. 5²⁰
 давеча adv. 18⁵: давѣчя
 Давидовы (стязи) 37¹³: Давыдови
 давный (Дрославъ) 15¹: давьныйи
 Давыде voc. sing. masc. 29³
 *давѣчя adv. 18⁵ gl. давеча
 Дажь-Божя (внука) gen. sing. masc. 17¹: Дажь-Божя
 Дажь-Божя (внука) gen. sing. masc. 19⁶: -я
 далече adv. 11¹²⁻¹³, 19²¹⁻²⁰
 дань acc. sing. fem. 21³
 дастъ 3. sing. praes. 27¹⁷: дастъ
 два 21⁶, 24⁵, 25²: дѣва
 Двина nom. sing. fem. 33¹³
 двора (отъ) gen. sing. masc. 21⁶

дебрь 23¹⁶ pomotoma za *дѣбрьсци (gl. to)
 день acc. sing. masc. 18⁹, 25¹: дѣнь; дни gen. sing. 12¹, 18¹⁰: дѣне
 *дерево nom. sing. neutr. i. dr. gl. древо
 Деремела nom. sing. fem. coll. 32⁵⁻⁶
 дивицею instr. sing. fem. 43²² gl. дѣвиц-
 диво nom. sing. neutr. 27¹³
 дивѣ nom. sing. masc. 9², дивѣ 25¹⁰: Дивѣ
 длѣго adv. 10⁴: дѣлго
 Днепре voc. sing. masc. 38²¹: Дѣнѣпре; Днѣпръ 42¹⁵ pomotoma namesto *дѣнѣ при
 (gl. to)
 днѣ (во) loc. sing. neutr. 22¹¹: дѣнѣ
 Днѣпръ gl. Днепре
 до праeros. z gen. 5³, 17¹⁴, 15, 30¹³, 35²¹, 36¹⁴, 39³, 40⁶, 45²
 дождю dat. sing. masc. 12⁸: дѣжжю
 докончаша 3. plur. aor. 18¹⁵⁻¹⁶: доконѣшаша
 Донецъ nom. sing. masc. 41¹⁴: Донѣць; Донца gen. sing. 40⁶, 41⁵: Донѣца; Донче
 voc. sing. 41¹⁸⁻¹⁹: Донѣче
 Донѣ nom. sing. masc. 32¹⁶, Донѣ acc. sing. 28⁹, Дону gen. sing. 6¹, 4, 10, 12⁹, 13, 19¹⁰,
 24⁹, 40³; Дона gen. sing. 13²: Дону; Дону dat. sing. 7³, 9¹⁰, 14, 11²⁰
 *Донѣць gl. Донецъ
 дорискаше 3. sing. impf. 36¹⁴
 дорога 13²⁰ pomotoma namesto *дорогы
 дорогами instr. plur. fem. 9⁹⁻¹⁰
 *дорогы (раны) nom. plur. fem. 13²⁰; *дорогыѣ gl. драгыя
 dospѣли 3. plur. perf. masc. 32¹⁹
 дотечаша 3. sing. impf. 3¹⁰: дотѣчаша
 дотчеша 3. sing. aor. 35¹²: дотѣче ся
 драгыя (оксамиты) acc. plur. masc. 10¹⁸⁻¹¹: дорогыѣ
 древо nom. sing. neutr. 19¹, 32¹¹, 43¹: дерево; древа gen. sing. 9³: дерева; древу
 dat. sing. 3³, 6¹⁴, 42⁶⁻⁷: дереву
 дремлетъ 3. sing. praes. 11¹¹: дремлетъ
 другый (день) acc. sing. masc. 18⁹: другыи; другаго (дни, брата) gen. sing. 12¹ 34⁸:
 другого; друзи (стязи) nom. plur. 37¹⁵: друзии
 дружина nom. sing. fem. 26³, 29³, 46⁸; дружино voc. sing. 5¹⁰⁻¹⁷, дружину acc. sing.
 34⁴, дружинѣ dat. sing. 5¹⁵, 46¹¹
 друзъ pomotoma za дрѣзъ (тѣлѣ) loc. sing. neutr. 37¹: *дѣрзѣ
 *дубию (по) dat. sing. neutr. 9¹⁶ za nepravilno podobiu
 Дудутокъ (съ) gen. plur. 35²²: Дудутѣкъ
 дуемою instr. sing. fem. 20¹¹
 Дуная (до) gen. sing. masc. 30¹³, Дунаю dat. sing. 30¹¹, Дунаеви (по) dat. sing. 38²,
 Дунаи (на) loc. sing. 37¹⁸, 45¹
 духа gen. sing. masc. 5⁸
 душа nom. sing. fem., душу acc. sing. 34¹⁰, 36⁵⁻⁶
 *дѣва gl. два

*дѣлго gl. длѣго

*дѣнѣ namesto нараѣнега Днѣпръ 42¹⁵ gl. Днепре

*Дѣнѣпре gl. Днепре

*дѣскы gl. дѣскы

*дѣжжю gl. дождю

*дѣбрьски (-ски) in сани namesto нараѣнега 23¹⁶ дебрь Кисаню: pred K je moral biti nadpisan s (gl. komentar)

*дѣнь, *дѣне gl. день

*дѣрзѣ (тѣлѣ) loc. sing. neut. 37¹ gl. друзѣ

дѣскы nom. plur. fem. 23¹¹: дѣскы

дѣвице gen. sing. fem. 44⁵: дѣвицѣ; дѣвицю acc. sing. 35⁹, дѣвицею instr. sing.

44²⁻³, дивичею instr. sing. 43²²: дѣвицею; дѣвици nom. plur. 44¹⁸: дѣвицѣ

дѣвкы acc. plur. fem. 10¹⁶: дѣвѣкы

дѣвою instr. sing. fem. 19⁷, дѣвы nom. plur. 25¹⁸

дѣду dat. sing. masc. 33²⁰

дѣдней (изъ д. славы) gen. sing. fem. 34¹⁹: дѣднѣѣ

дѣло (на) acc. sing. neut. 31^{3, 4}

дѣляче (врани) nom. plur. masc. part. praes. act. 17⁸

дѣти nom. plur. neut. 13⁴

дятлове nom. plur. masc. 43¹⁰: дятѣлове

e z nedopisanim ro 42⁷: *его

его gen. sing. masc. 9¹⁵, 38^{4, 5}; его acc. sing. 42⁵, 44², *42⁷

единѣ nom. sing. masc. 33¹⁶, 34⁹

емляху 3. plur. impf. 21⁵

ему dat. sing. masc. 6³, 7¹², 8¹⁶, 18. 11¹⁹, 18⁷

еси 2. sing. praes. 10³, 12¹⁵, 39¹⁴; pri perf. пробилѣ еси 39², лелѣялѣ еси 39¹; есѣѣ

1. du. praes. 7¹⁵, еста 2. du. pri perf. 26⁸ еста начала; суть 3. plur. praes. 31⁸

жа gl. му жа ...

жадни (веселія) nom. plur. masc. 26³: жядѣни

жаждею instr. sing. fem. 39¹⁷⁻¹⁸: жяжею

жалобою instr. sing. fem. 43¹: жялобою

жалость nom. sing. fem. 6³: жялость

жалощами instr. plur. fem. 18¹⁹ – 19¹: жялощами

жалѣ adv. 18⁷: жялѣ

ждетѣ 3. sing. praes. 7¹¹: жѣдетѣ

же сои. 1⁶, 4³, 8. 5¹, 15¹², 33¹⁶, 34⁹, 35⁷; моеже за мое же 19¹⁵, луцежѣ за луче же

желѣзныи (папорзи) nom. plur. masc. 32¹: желѣзнии; желѣзныхъ (отъ ж.

плѣковъ) gen. plur. 22¹⁻², желѣзными (плѣки) instr. plur. 30⁸; желѣзны (въ

путины) acc. plur. fem. 24¹³

жемчюжну (душу) acc. sing. fem. 34⁹⁻¹⁰: жѣньчюжѣну

женчюгъ acc. sing. masc. 23¹⁰: жѣньчюгѣ

жены nom. plur. fem. 20⁸

*жеребии gl. жребии

жестоцемъ (въ ж. харалузѣ) loc. sing. masc. 2614-15: жестоцѣмъ; жестоцѣмъ
(на ж. тѣлѣ) loc. sing. neutr. 385: жестоцѣмъ
живая (на ж. струны) acc. plur. fem. 46-7: живыѣ; живыми (шерешеры) instr.
plur. masc. 292
живота gen. sing. masc. 1321-22, животъ acc. sing. 364
жизнь nom. sing. fem. 1612, жизнь acc. sing. 351
жирна (печаль) nom. sing. fem. 2019: жирьна
жирня (времена) nom. plur. neutr. 1911: жирьня (morebiti за жирьная)
жиръ acc. sing. masc. 2211
Жля nom. sing. fem. 205: Жъля
жребии acc. sing. masc. 359: жеребии; жребии instr. plur. 332: жеребии
*ждеть gl. ждетъ
*Жъля gl. Жля
*жньчюгъ gl. женчюгъ
*жньчюжну gl. жемчюжну

за praepos. z acc. 510, 163, 1818, 2913, 301, 2, 20, 21, 337, 8, 468; z instr. 76, 103, 204, 3018,
408; 1213 je pomotoma не namesto за
заборолѣ (на) loc. sing. neutr. 3820-21; забралѣ (на) loc. sing. 388, 3911: заборолѣ;
забралы nom. plur. 2216-17: заборолы
забывъ 1321 ger. praeter. namesto dat. sing. masc. part. praeter. act. *забывъшю
заворочаетъ 3. sing. praes. 186: -тъ
завтроку dat. sing. masc. 418: заутроку
загородите 2. plur. imper. 335-6
заднюю (славу) acc. sing. fem. 2711: задьнюю
зайде 3. sing. aor. 201: заиде
закалена (ваю сердца) 2616 namesto закаленѣ (сърдцы) nom. du. neutr. part.
pass. praeter.
закладаше 3. sing. impf. 1511-12
залетѣло 3. sing. perf. neutr. 1113
замышленію (по) dat. sing. neutr. 22: -ию
занесе 3. sing. aor. 71
запала 3. sing. aor. 105
заранія 1012, -а 1713-14 (съ): заранія
зарѣза 3. sing. aor. 314
заря nom. sing. fem. 104-5, зарѣ nom. plur. 402
засапожники (съ) instr. plur. masc. 276: -жнь-
заступаше 3. sing. impf. 817
заступи 3. sing. aor. 64, заступивъ nom. sing. masc. part. praeter. act. 309
затвори 3. sing. aor. 4215; затвори въ 3010 namesto затворивъ nom. sing. masc. part.
praeter. act.
затче 3. sing. aor. 3920: затъче
заутреннюю acc. sing. fem. subst. 3618: -нь-
"заутроку gl. заутроку
звенить 3. sing. praes. 717, 184: звѣнить

- звонѣ acc. sing. masc. 157, 360
 звоня 2520 ger. praes. namesto nom. plur. fem. part. praes. act. *звонячѣ; звонячи
 nom. plur. masc. 278: звоняче
 *звънѣть gl. звенѣть
 звѣри nom. plur. masc. 346: звѣрие; звѣри acc. plur., звѣремъ instr. sing. 3513:
 звѣрьмъ
 звѣринъ (свисть) nom. sing. masc. 91
 здрави (князи) nom. plur. masc. 467: съдрави
 зегзицею instr. sing. fem. 3720-21, 381: -гѣз-
 зелену (паполому, траву) acc. sing. fem. 162, 422-3; зелену (древу) dat. sing.
 neut. 426
 земля nom. sing. fem. 1219, 1720, 323, 4011; земле voc. sing. 102, землѣ voc. 1214:
 земле; землю acc. sing. 59-10, 10-11, 1818, 197-8, 21, 214, 15-16, 2517, 269, 301, 20, 338,
 353, 393, 25; земли gen. sing. 1719, 2019, 356, 3924: землѣ; земли dat. sing. 34-5,
 94, 154, 173, 183, 192, 206, 18, 259, 378, 4117, 432, 4415; земли (въ) loc. sing. 4418;
 землямъ dat. plur. 3014, землями instr. plur. 3018
 злато acc. sing. neut. 1017-18: -оло- in tako tudi dalje; злата gen. sing. 2013, 2212-13;
 златомъ instr. sing. 2520-21: золотомъ
 златовръсѣмъ (въ теремѣ з.) loc. sing. masc. 2313: золотовръсѣмъ
 златокованнѣмъ (на з. столѣ) loc. sing. masc. 306: златокованнѣмъ
 златъ (въ з. стремянѣ) acc. sing. masc. 814, 153: золотъ in dalje -оло-; злата gen.
 sing. 141, 246, 286, 3017, 3513; злату dat. sing. 401; златымъ instr. sing. 1314: -ымъ;
 злата acc. du. 2912, златыи nom. plur. 333-4: -ии; злато acc. sing. neut. 263, 3411;
 злата gen. sing. neut. 2215
 злачеными (шеломы, стрѣлами) instr. plur. masc. in fem. part. pass. praeter. 2916,
 4317: -оло-
 зло nom. sing. neut. 2718, 4413: зѣло
 знаеми (яругы) nom. plur. fem. part. pass. praes. 87: знаемы
 знаменіе acc. sing. neut. 63: -ие
 зовѣть 3. sing. praes. 3217, зовутъ 3. plur. 919: -тъ
 *золот - gl. злат-
 зори nom. plur. fem. 122: зорѣ; зорями (предѣ) instr. plur. 183
- и** cop. 56, 13, 15, 16, 63, 712, 814, 95 (2), 6 (2), 7, 1014, 18 (2), 112 (2), 4, 5, 132 (2), 21, 22,
 141, 3, 153, 161, 4, 11, 1711 (1712 сице и рати stoji namesto сицеи, strus. сицеѣ),
 1915, 205, 13, 217, 14, 17, 18, 19, 221, 7, 8, 2310, 241, 2, 254, 11, 12, 266, 7, 19, 20, 272, 3, 4 (2), 5,
 282, 295, 311, 324, 6, 17, 20, 21, 334, 5, 12, 342, (343 je po rekonstrukciji brati *тъпи),
 3415, 3511, 12, 3621 (аще и) 373 (и прѣвое), 3710, 3912, 14, 4015, 413, 4, 5, 7, 8 (2), 4213,
 431, 22 (448 и ходы je pomotoma za *исходы), (4412 je brati *хотя и), 467
- Игорева (плѣку) gen. sing. masc. 202, 3214; Игоревѣ (о плѣку И.) 14 in v naslovu,
 (на слѣду И.) 434-5; Игоревы (стязи) nom. plur. 1811-12: -и; Игоревы (плѣкы)
 acc. plur. 1219; Игоревы (за раны И.) acc. plur. fem. 302, 21, 339
 Игоревичу dat. sing. masc. 466-7: -чю

- Игорь nom. sing. masc. 511, 13, 710, 813, 913, 186, 217, 2213, 403(2), 4, 13, 419, 18, 4417, 453;
 Игоря gen. sing. 14 in v naslovu, 54, 4413; Игоря acc. sing. 2210; Игорю dat. sing.
 3210, 4010, 464; Игореву dat. sing. 620, 3923; Игорю voc. sing. 713, 267, 4113
 идуть 3. plur. praes. 131, идуть 124, 3922: -тъ; итти inf. 128: ити
 иже nom. sing. masc. pron. 314, 54, 2210
 избивая nom. sing. masc. part. praes. act. 417
 издалеча adv. 283-6: -чя
 *изострены gl. изъострени
 изрони 3. sing. aor. 263, 349
 изъ praeos. z gen. 2120, 2214, 3410, 3419, 3516, 3613, 3924
 изъострени (сабли) nom. plur. fem. 89: изострены
 Изяславъ nom. sing. masc. 3316
 имъ dat. plur. masc. pron. 87, 3710, 3919; имъ 86, 3918: имъ; ихъ gen. plur. 2110
 имѣся 279-10 gl. му жа имѣся
 имѣя ger. namesto nom. sing. fem. part. praes. act. *имѣючи 4212
 иноходьцы (междю) instr. plur. masc. 168: иноходьци
 Инъгваръ nom. sing. masc. 3220
 искати inf. 2611, ищучи (Куряни) nom. plur. masc. part. praes. act. 811, (Русичи)
 1010: ищюче
 искусити inf. 64
 испити inf. 69-10, 248-9
 иссуши 3. sing. aor. 2118-19: исуши
 истягну 3. sing. aor. 54-3
 *исуши gl. иссуши
 *ити gl. итти
 ихъ gen. plur. masc. pron. 2110
 *ищюче gl. искати
 ĭ 39 за десять acc. num., ĭ 44 за десяти gen.
 кажетъ 3. sing. praes. 3924: -тъ; кажутъ 3. plur. 4311-12: кажутъ
 каленыя (стрѣлы) nom. plur. fem. part. praeter. pass. 1716: каленыѣ; калеными
 (саблями) instr. 2910
 каменные (горы) acc. plur. fem. 392: камяныѣ
 камо adv. 1312
 *камяныѣ gl. каменные
 канину dat. sing. masc. 161-2: Канину
 Карна nom. sing. fem. 203: Карьна
 Касожьскими (предъ пѣлкы К.) instr. plur. masc. 41: Касожьскы
 кая 1320 (prim. 46-7 живая) nom. plur. fem.: кыѣ (gl. komentar)
 каютъ 3. plur. praes. 229
 Каялы gen. sing. fem. 163, 1814, 2211; Каялѣ loc. sing. 1213, 257-8, 383
 Кіевъ gl. Києва
 Кіевскій (Святъславъ) nom. sing. masc. 2111: Кыевскъ; Кіевского (стола)
 gen. sing. 3513-14: Кыевска; Кіевскимъ (къ горамъ К.) instr. plur. fem. 3713:
 Кыевскамъ

кикахуть gl. кычать

Кисаню (дебрь К.) 23¹⁶ – 24¹ stoji na pokvarjenem mestu za дѣбрьсци (-ьски) сани (prim. komentar)

кладуть 3. plur. praes. 36^а: -тъ

клектомъ instr. sing. masc. 9¹⁸: клькѣтъмъ

кликну 3. sing. aor. 20⁴, 40¹⁰ (domnevo, da je tu za "кликану dat. sing. masc. part. pass. praeter., gl. komentar)

кликомъ instr. sing. masc. 13^а, 27⁶⁻⁷, 33¹⁵: -ъмъ

кличеть 3. sing. praes. 9²: -тъ

клюками instr. plur. fem. 35¹⁰

кнѣса gen. sing. masc. 23¹²

княже (непособѣе) nom. sing. neutr. 27¹⁸: кѣняже; княжихъ (въ кн. крамолахъ) loc. plur. fem. 17²: кѣняжихъ

князь nom. sing. masc. 8¹⁴, 22¹⁴, 36¹⁰, 40¹⁴, 44¹⁷: кѣнязь (in dalje кѣн-); князя acc. sing. 16⁴, 22¹⁰, 42¹; князю dat. sing. 6², 8¹², 10¹¹, 24³, 38⁴, 39²³, 40⁹⁽²⁾; князю 42¹⁴ stoji pomotoma za acc. князя; князи (по) loc. sing. 42¹⁸; княже voc. sing. 24³, 28³, 32¹⁰, 16, 34³, 41¹⁵; князи nom. plur. 19¹⁵⁻¹⁶, 21¹, 46⁷; князи acc. plur. 32¹⁷; кѣнязѣ; князей acc. plur. 37¹⁰: кѣнязѣ; княземъ dat. plur. 4⁸, 19¹², 36¹¹, 46², 10

ко gl. къ

Кобякова (до плѣку К.) gen. sing. masc. 39⁶

Кобякъ nom. sing. masc. 22³, Кобяка acc. sing. 21²⁰

ковати inf. 19¹⁸, коваше 3. sing. impf. 15³, коваху 3. plur. impf. 21²

ковылю (по) dat. sing. neutr. 38¹⁸: -ию

когана (времени) gen. sing. neutr. 44¹¹

кое nom. sing. neutr. pron. indecl. 33³

кожухы instr. plur. masc. 11³

коли coni. 27¹⁴, 41⁹

колоколы (въ) acc. plur. masc. 36¹⁹⁻²⁰

комонъ nom. sing. masc. 40⁶ (domnevo, da je tu za комонѣнъ nom. sing. masc., gl. komentar); комонъ (на) acc. sing. 41²⁻³; комоня acc. du. 41¹⁴; комони nom. plur. 7⁶, комони acc. 5²⁰ (на), 7¹⁷⁻¹⁸: -ѣ

кому dat. pron. 3¹

конецъ acc. sing. praepos. 6⁶, 8⁴⁻⁵

кони (о) loc. sing. masc. 35¹¹, moglo bi pa tudi biti za acc. plur. namesto конѣ (gl. komentar)

Кончакъ nom. sing. masc. 11¹⁸, 43¹⁸: Конѣчякъ in tako tudi dalje; -а acc. 30¹⁹, -у dat. 41¹⁶, -ови dat. 43¹⁴⁻¹⁵, 44¹, -омъ instr. 43⁵⁻⁶: -ъмъ

копѣ acc. sing. neutr. 6⁶: -и- in tako tudi dalje; копѣ gen. sing. 8⁵, копѣ nom. pl. 17¹⁸, 37¹⁷: -ия; копѣмъ dat. plur. 12¹⁰

копыты instr. plur. neutr. 17²¹

корабли acc. plur. masc. 38¹⁶: -ѣ

королеви dat. sing. masc. 30⁹⁻¹⁰

*коромол- gl. крамолу

Корсуню dat. sing. masc. 9⁷: Кѣрсуню

кости (на) acc. plur. fem. 9¹⁸, костѣми instr. plur. 17²¹, 36⁹

*которою gl. который

который 310 је погрешно за которыйѣ, namreč лебеди gen. sing. fem.; которую 218-9 se ne nanaša на лжу, ampak је *которою instr. sing. fem. od котора; enako је которое 353 namesto *которою (gl. komentar)

кощей nom. sing. masc. 2812: кощии; кощя acc. sing. 3020: кощия

кощиево (сѣдло) acc. sing. neut. 2213: -и-

крамолу acc. sing. fem. 152-3, 1918, 212: коромолу in dalje -оро-; крамолахъ loc. plur. 172, крамолами instr. plur. 351-2

красному (Романови) dat. sing. masc. 41-2; красны (дѣвице) gen. sing. fem. 444; красныя (Глѣбовиы) gen. sing. 142: красныѣ; красною (дѣвицею) instr. 4321, 442; красныя (дѣвы) nom. plur. 2518: -ыѣ; красныя (дѣвки) acc. plur. 1016: -ыѣ; красно (слѣнце) nom. sing. neut. 3914. Vsessozi је vstaviti -ьн-

кречету dat. sing. masc. 1113

крылы instr. plur. neut. 343, крылы instr. plur. 196: крылы

крыльца acc. plur. neut. 2410: -ыця; крыльцо loc. du. 3812-13

кричатъ 3. plur. praes. 2721: кричатъ; кричатъ 911: кричатъ

кровави (брезѣ) nom. plur. masc. 367: tu in dalje крѣв-; кровавѣ (на кр. травѣ) loc. sing. fem. 3322-341, кровавыя (зори) nom. plur. 122: крѣвavyѣ; кровавыя (раны) acc. plur. 384: крѣвavyѣ; кроваваго (вина) gen. sing. neut. 184: крѣва-вого

кроваты (на) loc. sing. fem. 233: кровати; кровать (на), и 343 је темно место in је po konjekтури popravljeno v *на крѣве, а тыи (gl. komentar)

кровъ acc. sing. fem. 2612, 346: крѣвъ; крови (по) dat. sing. 297: крѣви; кровію instr. sing. 181: крѣвию; *крѣве (на) gl. pri sprednji besedi

кромѣ praepos. z gen. 4413, 14

*крѣвав- gl. кровави

*крѣв- gl. кровъ

крычатъ gl. кричатъ

крѣпостию instr. sing. fem. 55: -ию

крѣсити inf. 203-4, 3215

куръ (до) gen. plur. masc. 3614

Курыска (у) gen. sing. masc. 719

Курыни nom. plur. masc. 81: -е

кусту (на) loc. du. masc. 4213-14

къ praepos. z dat. 515, 73, 910, 13, 1119, 1810, 191, 203, 241, 3311, 3511, 3712, 397, 8, 401. 15, 415 4213, 432, 11, 15, 19, 441, 454; ко 168-9, 4319 (ко Гзѣ): къ; къ мети 82 је погрешно namesto къмети: къметие; къ 3911 је pomotoma namesto въ (Путивлѣ); v Гзакъ Кончакови 4314 је къ oddeliti

*Кѣза gl. Гзакъ

*къметие gl. къ 82

*къняж- gl. княже

*къняз- gl. князь

*Кѣрсуню gl. Корсуню

Кыева (изъ) gen. sing. masc. 36²⁰, Кыева gen. sing. 45²: Кыева, tu in dalje Кы-;
Кыеву dat. sing. 35¹² poleg Києву 16⁹, 30¹⁰; Кыевъ loc. sing. 7⁸, 36²⁰ poleg Києвъ
22³, 23²; Києвъ 20¹⁵: Кыевъ

*Кыевъск- gl. Киевский

*кыкахуть gl. кычать

кычать 3. sing. praes. 37²², кикахуть 3. plur. impf. 17⁵⁻⁶: кыкахуть

*кыъ gl. кая

ладу acc. sing. masc. 39⁷, лады gen. sing. 38¹³, ладъ dat. za gen. 39¹⁶, ладъ gen.
plur. 20¹⁰

латинскими (подъ шеломи) instr. plur. masc. 32²: латиньскы

лебеди nom. plur. fem. 9¹²⁻¹³, лебеди acc. plur. 41⁷, лебедѣи gen. plur. 3⁹⁻¹⁰, 4⁵: -ии;
genus bi mogel biti tudi masc. (prim. ропущени)

лебедиными (крылы) instr. plur. neut. 19⁸⁻⁹

лежать 3. plur. praes. 13¹⁵: лежать

лелѣють 3. plur. praes. 26¹: -тъ; лелѣялъ еси 2. sing. perf. 39⁴; лелѣючи ger.
namesto dat. sing. masc. part. praes. act. 38¹⁵⁻¹⁶: -чю; лелѣявшу dat. sing. masc.
part. praeter. act. 42¹: -явѣшу

летая nom. sing. masc. part. praes. act. 6¹⁵: лѣтая

летитъ 3. sing. praes. 43¹⁶, 20: -тъ; летятъ 3. plur. 17¹⁵: -тъ

лжу acc. sing. fem. 21⁸: лѣжю

ли conі. 1¹, 7⁴ (чи ли), 26¹⁶, 29⁵, 8, 38¹⁴, 42¹⁰ (morda namesto *ти); po smislu vstavljeno

*ли 28⁵, 33²

лисици nom. plur. fem. 9¹⁹: -ицѣ

листвіе acc. sing. neut. 32¹²: -ие

Литва nom. sing. 32⁵: Литѣва

Литовскія (о шеломи Л.) acc. plur. masc. 33¹⁹: Литѣвѣскы; Литовскими (мечи)
instr. plur. 34¹: Литѣвѣскы

*лозию dat. sing. neut. 43⁹, v izdaji pogrešno полозию, gl. tudi komentar

лоно (на) acc. sing. neut. 23¹⁰

лугу (къ) dat. sing. masc. 41⁵

луку (изъ л. моря) gen. du. fem. (од лука) 22¹ (gl. komentar)

лучежъ 5¹⁷ за луче же (с dial. novgor. namesto ѣ); луче nom. sing. neut. compar.

лучи nom. plur. masc. 7⁷ (од лукъ), лучи 39¹⁸ po smislu za acc. plur. s ѣ dial. novgor.
namesto с (gl. komentar)

*луче gl. лучежъ

лучи gl. лучи

лучю acc. sing. fem. 39¹⁶

*лѣжю gl. лжу

лъзѣ adv. 37¹²

лѣпо nom. sing. neut. 1¹

лѣта nom. plur. neut. 14⁵

*лѣтая gl. летая

любо conі. v zvezi a любо 6⁹, 24⁸

любу (о дѣвицю) acc. sing. fem. 35⁹⁻¹⁰

- людемъ dat. plur. masc. 3610: людѣмъ; v arhivnem rokopisu je na mestu 206-7 še
*людемъ: -ѣмъ
- лютымъ (звѣремъ) instr. masc. 3514-15: -ѣмъ
- *лядъскы gl. sledeče
- ляцкии (сулицы) nom. plur. fem. 335: сулицѣ лядъскы
- мало nom. sing. neutr. 2014 (adv.), 3814, 4115, 19; малое (про) acc. sing. 1916, малаго
gen. sing. masc. 406: -ого
- мати nom. sing. fem. 4216
- между праер. z instr. 167: межю
- местъ acc. sing. fem. 261: мѣстъ
- мети v zvezi s къ мети 82 stoji pogrešno za *къметие
- меча nom. sing. masc. part. praes. act. 3011: мечя
- мечемъ instr. sing. masc. 152: -ѣмъ; мечи acc. plur. 329, 3418: мечѣ; мечи instr. plur.
1312, 2115, 269, 3318-19, 342
- ми dat. sing. encl. pron. 1. osebe 183, 4, 236, 8, 2719, vstavljeno *ми 3719
- мила (брата) gen. sing. masc. 711, 187; милыхъ (ладъ) gen. plur. masc. 2010; милья
(хоти) gen. sing. fem. 142: -ѣ
- минути inf. 377, минула (лѣта) nom. plur. neutr. perf. 144
- млада (князя) acc. sing. masc. 164: молода gl. dalje молодая
- млъвити inf. 1917: мълвити; мълвить 3. sing. praes. 4314: мълвить
- млънии nom. plur. fem. 127: мълниѣ
- многои (страны) nom. plur. fem. 324: мѣногы
- многовои (брата) pogrešno namesto -я gen. sing. masc. 2620: мѣноговая
- мнѣ (къ) dat. sing. prom. 1. osebe 398: мѣнѣ
- могуты (съ) instr. plur. masc. 272
- моего gen. sing. masc. pron. 2620, моемъ loc. sing. 2312: -ѣ, моя nom.-voc. du. 267,
мои nom. plur. 718, 81; моя (лады) gen. sing. fem. 3813: моеѣ; моей dat. sing.
2617: моеи; мою (ладу) acc. sing. 397; мое nom. sing. neutr. 1914, 1915 (моеже), 3817
- можеша 2. sing. praes. 287, 291
- молодая (мѣсяца) nom. du. masc. 254-5, молодымъ dat. plur. 463; млада gen.
sing. 164
- молотятъ 3. plur. praes. 362-3: -тъ
- Морава nom. sing. fem. coll. 228
- море nom. sing. neutr. 3921, море (на, чрезъ) acc. sing. 399, 452; моря (съ) gen. sing.
124, 17, 132 (отъ), 221, (изъ луку моря); морю (къ) dat. sing. 202, 242, 2519-20;
морѣ (въ) 2511, 3816-17 in море (на) 1910 loc. sing.: мори
- морию (по) pogrešno namesto *Поморию dat. sing. neutr. 95
- мостити inf. 114
- мосты acc. plur. masc. 113
- мркнетъ 3. sing. praes. 104: мъркнетъ
- Мстиславе voc. sing. masc. 311-2: Мѣстиславе; Мстиславу dat. sing. 313: Мѣсти-
Мстиславици nom. plur. masc. 3221-22: Мѣстиславлици
- му жа имѣся 279-10 je pogrešno natisnjeno za *мужьяимъ ся

мужествомъ instr. sing. neutr. 57: мужьствѣмъ
 мутенъ (сонъ) acc. sing. masc. 231: мутьнѣ
 мутно adv. 1220: -ѣно
 мъгла 1000 in мъглами 423-6 gl. мъглѣ
 *мълвити, *мълвить gl. млѣвити
 *мълниѣ gl. млѣнии
 *мъногы gl. многи
 *мъноговая gl. многовои
 *мънѣ gl. мнѣ
 мы nom. plur. pron. 1. osebe 260
 мыслену (по м. древу) dat. sing. neutr. 614: -ѣну
 мысль nom. sing. fem. 310, мыслю instr. sing. 33, 2010, 284-5, 404: -ию
 мытехъ (въ) loc. plur. fem. 2715: мытъхъ
 мычеши 2. sing. praes. 3810-11 od glagola мыкати; мычючи nom. sing. fem. part.
 praes. act. 207
 мъглѣ loc. sing. fem. 3517, мъглами instr. plur. 3900, 410-7 in мъглами 423-6: мъг-:
 мъгла nom. sing. 105: мъг-
 *мыркнеть gl. мркнеть
 *Мъстислав- gl. Мстиславе in Мстиславичи
 *мѣсть gl. мѣсть
 мѣритъ 3. sing. praes. 404-5: мѣрить
 мѣстомъ dat. plur. neutr. 113
 мѣсяца nom. du. masc. 250: -ця
 мя acc. sing. pron. 1. osebe 234, 11

на praepos. z acc. 39, 44, 6, 59, 12, 19, 619, 719, 918, 101-2, 1218, 1310, 161 (0), 1710, 197, 12, 17, 21,
 211, 4, 10, 2310, 2514, 16, 17, 2719, 313, 4, 3217, 19, 353, 4, 3813, 399, 16, 23, 411, 9, 4213, 449,
 *448, 469; z loc. 1212, 13, 139, 1813, 199, 232, 5, 16, 257 (2), 19, 2910, 306, 310, 3322, 343,
 357, 361, 4, 3717, 383, 7, 12, 16, 20, 394, 11, 421, 3, 8, 9, 434, 4410, 451

наведе 3. sing. aor. 58
 наводити inf. 352-3
 нама dat. du. pron. 1. osebe 443, 4; наю gen.-acc. 443: намъ dat. plur. 209. ны dat.
 plur. encl. 11
 напастъми instr. plur. fem. 2016-17
 наплънився nom. sing. masc. part. praeter. act. 57: наплънивъ ся
 напъжени (луци) nom. plur. masc. 88
 *наплънивъ ся gl. наплънився
 нарищуще (поганіи) nom. plur. masc. part. praes. act. 213-4: нарищоче od glagola
 нарискати
 *насады gl. носады
 насиліе nom. sing. neutr. 355-6: -іе
 насильно adv. 3810
 наступи 3. sing. aor. 2113
 насыпаша 3. plur. aor. 2213: -шы

начяти inf. 1з, начати ся 1з-6: -чя-; начашя 11з in начяша 191з 3. plur. aor.:
начяшя; начясте 2. plur. aor. 35з; еста начала 2. du. perf. 26з: -чя-

наю gl. нама

не 1, 2з, 4з, 6з, 11з (gl. небылонъ), 171з, 191з, 20з, 241, 261з, 271з, 28з, 29з, 7,
321з, 1з, 2з, 331з, 34з, 36з, 37з, 1з, 39з (v izd. неслала), 401з, 411з, 1з, 421з, 43з, 6, 8;
121з je pomotoma namesto за; 271з mora biti непособие; 331 pomotoma непобѣд-
ными namesto не п-; 381з je zvezati нетрудьную

небесѣ (на) loc. sing. neutr. 441з-17: небесе

небылонъ 111з je pogrešno napisano за не было оно

него (отъ, съ) gen. sing. pron. 3. osebe 51з, 41з

неготовами (дорогами) instr. plur. fem. 9з

недоста 3. sing. aor. 181з

неже conі. 51з

незнаемъ (гласъ) nom. sing. masc. 3721: -ъ; незнаемъ (земли) dat. sing. fem. 9з;

незнаемъ (въ, на полѣ) loc. sing. neutr. 171з, 291з

нелюбія gen. sing. neutr. 411з-17: -ия

Немиги (до) gen. sing. fem. 3521-22: -гы; Немизѣ dat. sing. 36з, Немизѣ (на) loc.
sing. 361

нему (къ) dat. sing. pron. 3. osebe 39з

непобѣдными (жребіи) instr. plur. masc. 331-2 je deliti v не in *побѣдными

*непособие nom. sing. neutr. 271з mora biti namesto не пособие v izdaji

неслала 39з je pomotoma за не слала (gl. to oboje)

*нетрудьную (на н. крилцю) loc. du. neutr. 381з, v izdaji ločeno не трудною

нечестно adv. 261з, 1з: нечѣстно

ни conі. 201з, 34з; ни — ни 44з, 4; ни — ни 111з, 1з (2), 201з, 11, 1з, 37з (2), 6

нимъ (за) instr. sing. masc. pron. 3. osebe 20з: нимъ; нимъ (съ) 25з je pomotoma,

kakor sledi iz konteksta, за нима instr. du.; ними (съ) instr. plur. fem. 101з

нихъ (у, отъ) gen. plur. masc. pron. 3. osebe 8з, 351з; нихъ (въ) loc. plur. neutr. 12з

ниче (на) acc. pron. 271з: ничѣ

ничить 3. sing. praes. 181з od ничати

Новуграду dat. sing. masc. 351з: Новугороду; Новѣградѣ loc. sing. 7з: Новѣгородѣ

ногаты (по) dat. sing. fem. 281з

носады acc. plur. masc. 39з за starejše *насады

носитъ 3. sing. praes. 31з: -тъ

нося 371з po рози je pokvarjeno namesto розьно ся (gl. komentar)

ночь nom. sing. fem. 10з poleg ношѣ 81з: ночь; ночь acc. sing. 361з poleg ношѣ

231з: ночь

нужда nom. sing. fem. 251з: нужя

нѣ conі. 4з, 17з, 261з, 27з, 1з, 321з, 371, 1з

ны gl. нама

нынѣ adv. 371з

нынѣшняго (до н. Игоря) gen. sing. masc. 5з-4: -его

нѣгують 3. plur. praes. 231з: -тъ

Нѣмци nom. plur. masc. 22з: Нѣмци

- о interi. 610, 102, 1214, 1921, 266, 377, 388, 21, 4118
 о праерос. z acc. 1212, 1311, 1717, 3319, 359, 11; z loc. 13
 оба nom. du. numer. 616, 715, 253
 обида nom. sing. fem. 195, обиду acc. sing. 163, 2718, 2913; обидѣ dat. sing. 1114
 облаки acc. plur. masc. od облакъ 3012: оболoкы; облакы (подѣ) instr. plur. 36, 615,
 3815: оболoкы
 *оболoкы gl. облаки
 обратиша ся 3. plur. aor. 2710: оборотиша ся
 *оборотиша ся gl. обратиша ся
 обычая gen. sing. masc. 143: -чя-
 обѣду dat. sing. masc. 418
 обѣси ся 3. sing. aor. 3516
 Оварьскыя (шеломы) nom. plur. masc. 1318-19: Оварьски (-ски)
 Овлурѣ nom. sing. masc. 407, prim. Влурѣ 4111: Овълурѣ
 одинѣ nom. sing. masc. numer. 713, 14
 одолѣти inf. 317-8, одолѣте namesto 2, du. aor. 2611-12: -ста
 одѣвахъте 2. plur. aor. 233: -хоте; одѣвавшу (ти) dat. sing. masc. part. praeter.
 act. 424-5: одѣвавшю
 ожереліе acc. sing. neut. 3411-12: -іе
 озера acc. plur. neut. 2118: озера
 оксамиты acc. plur. masc. 111
 Олговичи nom. plur. masc. 3218: Ольговичи
 Олговы gl. Ольга
 Олегъ nom. sing. masc. 153, 253: Ольгъ; Ольга gen. sing. 151 poleg (Олга) 621:
 Ольга; Олзѣ (при) loc. sing. 1610: Ользѣ
 Ольберы (съ) instr. plur. masc. 273
 Ольга (внука) gen. sing. masc. v naslovu, Олговы (плѣци) nom. plur. 146: Ольгови;
 Ольгову (обиду) acc. sing. fem. 163; Ольгово (гнѣздо) nom. sing. neut. 1111-12,
 Ольга (времени) gen. sing. 4411
 *Ольговичи gl. Олговичи
 *Ольгъ gl. Олегъ
 омочю 1. sing. praes. 382
 онѣ nom. sing. masc. pron. 3. osebe 3620, они nom. plur. 48. *оно nom. sing. neut. v
 pogrešno napisanem небылонѣ 1113
 онымъ dat. plur. masc. 3314
 опустоша 3. plur. aor. 2412-13 pogrešno namesto опуташа, kakor stoji v arhivnem
 rokopisu: -шя
 опутаевѣ 1. du. praes. 4321, 442; *опутаща 3. plur. aor. gl. опустоша
 орломѣ instr. sing. masc. 33: орѣлѣмъ; орли nom. plur. 917-18: орѣли
 *орѣл- gl. орломѣ
 орѣлѣмами instr. plur. fem. 111-2
 *оседѣлани gl. осѣдлани
 Осмомыслѣ voc. sing. masc. 304: -е
 острыми (стрѣлами) instr. plur. fem. 337, (мечи) masc. 3318
 *оступиша gl. отступиша

- осѣдлани (комони) nom. plur. masc. part. pass. praeter. 718-19: оседълани
 *отаи adv. 3514
 отворени (тули) nom. plur. masc. part. pass. praeter. 88-9; *отвори gl. оттвори
 *отворяеши gl. отворяеши
 отецъ nom. sing. masc. 2110: отьць; отца acc. sing. 166: отьця
 отня (стола) gen. sing. masc. 141, 246, 286, 3016: отьня; отню (столу) dat. sing. 401:
 отню
 отступиша 3. plur. aor. 134 pomotno namesto оступиша
 оттвори 3. sing. aor. 3518: отвори
 отворяеши 2. sing. praes. 3015
 отъ праeros. z gen. 52, 13, 131, 2 (2), 19, 215, 221, 356, 14, 366, 405
 *отън- gl. отня
 *отъц- gl. отецъ
 очима instr. du. neutr. 2012

 паволокы acc. plur. fem. 1018
 падоша 3. plur. aor. 1811: -шя; падеся 3. sing. aor. 224: паде ся
 паполому acc. sing. fem. 162. паполомоу instr. sing. 234-5
 папорзи nom. plur. masc. 321: папързи
 пардуже (гнѣздо) nom. sing. neutr. 2510-11: паръдуже
 пасеть 3. sing. praes. 915: -тъ
 пашуть ся 3. plur. praes. 3717: пашють ся
 *пере- gl. пре-
 *перегородиши gl. прегородиши
 преди (на) loc. sing. fem. adv. 719-81; преди adv. 311: преди
 *передъ gl. предъ
 *переднюю gl. предною
 *переклонило ся gl. преклонилось
 *перерискаше gl. прерыскаше
 *перетъргоста gl. претръгоста
 Переяславлю (къ) dat. sing. masc. 3312
 печаль nom. sing. fem. 2018: -чя-
 Пирогощей (Богородици) dat. sing. fem. 45.: -ощи
 пиръ acc. sing. masc. 1816
 плаваеши 2. sing. praes. 314, плаваша 3. plur. aor. 297: -шя
 пламянѣ (въ пл. розѣ) loc. sing. masc. 207: поломанѣ
 плачетъ 3. sing. praes. 387, 3910: -тъ; плачетъ 3810; плачется 4216: плачетъ ся
 плечю (кромѣ) gen. du. neutr. 4413
 плещучи (обида) nom. sing. fem. part. praes. act. 1910: -щю
 плѣк- gl. плѣк-
 плѣночи gl. *польночи
 Плѣсньска (у) gen. sing. masc. 2315
 по праeros. z dat. 16, 22, 33, 4, 614, 815, 17, 1015, 114, 154, 174, 183, 206, 18, 215, 259, 2811, 12, 291, 6,
 3014, 3213 (2), 381, 18, 453, 463; 95 по морію in 96 по Сулію je brati združeno
 *Поморию in *Посулию, nasprotno 916 подобію in 439 полозію ločeno *по
 дубію in *по лозію; z loc. 4217, 463: z acc. 1510

побарая ger. praes. 46s namesto nom. plur. masc. part. praes. act. *побараюче
 поблюсти inf. 287
 побѣгоша 3. plur. aor. 910: -шя
 побѣду (на) acc. sing. fem. 3217-18, побѣдами (съ in brez) 1920, 213
 *подѣдѣнными gl. непобѣдными
 побѣждають 3. plur. praes. 277: -тъ
 повелѣя 166 je porpraviti v *полелѣя 3. sing. aor. (gl. komentar)
 повити (Куряни) nom. plur. masc. part. pass. praeter. 83
 поволокоста (ся п.) 3. du. aor. 256-7
 повъргоша 3. plur. aor. 327: повъргошя
 повѣдають 3. plur. praes. 123, 4313: -тъ
 повѣсть acc. sing. fem. 52, повѣсти gen. plur. 13: -ии
 поганый (Половчине) voc. sing. masc. 1116: -ьи; поганого (кощя) 3019-20 in по-
 ганаго (Кобяка) 2190 acc. sing.: -ого; погании nom. plur. subst. 1919, 213: -ии;
 поганья (плѣкы) acc. plur. 1013, 1912-13 (на п. subst.), 353 (subst.), 469 (на п.
 плѣки): -ыѣ; поганыхъ gen. plur. 2411 in 3315-16 (subst.), 239 (тльковинъ);
 поганую (кровь) acc. sing. fem. 2613, поганья (головы) nom. plur. 1310: -ыѣ
 погасоста 3. du. aor. 253-4, погасоша 3. plur. 407: -шя
 погибашеть 3. sing. impf. 1612: -гыб-
 погрузи 3. sing. aor. 2210, погрузиста 3. du. aor. 2512
 *погыбашеть gl. погибашеть
 погыбе 3. sing. aor. 1913
 подасть romotoma namesto *подаста 3. du. aor. 2513
 подвизашася 3. plur. aor. 4013: -шя ся
 подобію 916 gl. по in дубію
 подперъ nom. sing. masc. part. praeter. act. 307: подѣпъръ; подпрѣся isto 3510: подѣ-
 пъръ ся
 подѣ praeros. z instr. 35, 615, 82-3, 1721, 2721, 281, 321, 3315, 21, 3813, 416, 426; z acc. 328
 *подѣклонишя gl. поклониша
 *подѣпъръ in *п. ся gl. подперъ
 подѣлимъ 1. plur. praes. 2712, подѣлиша 3. plur. aor. 3214: -шя
 пожръши nom. sing. fem. part. praeter. act. 4212: пожъръши
 позвони 3. sing. aor. 337-8, позвониша 3. plur. 3618: -шя
 позримъ 1. plur. praes. 61: позъримъ
 поискати inf. 247
 поклониша je romotoma namesto подѣ- 328: -шя
 покрыла 3. sing. perf. fem. 106, 258
 полегоша 3. plur. aor. 1817-18: -шя
 *полелѣя gl. повелѣя
 полетѣти inf. 1710, полечю 1. sing. praes. 3722-381, полетѣ 3. sing. aor. 415-6, 10
 ползоша 3. plur. aor. 439 je porpraviti v *попѣлзошя
 полизаша 3. plur. aor. 346: -шя
 Половецкыя (плѣкы) acc. plur. masc. 1014, (о шеломы) 1212: Половъчскы; По-
 ловецкихъ (отъ плѣковъ) gen. plur. 223: Половъчскъ; Половецкую (землю)
 acc. sing. fem. 2116, 269, 393 in Половъцкую 510: Половъчску; Половецкыи

- (среди земли) 17²⁰, 35⁶⁻⁷ (отъ земли) in -ецкія (рѣкы) 22¹², -ецкой (изъ земли) 39²⁴⁻⁵; -ъчъскы; Половецкыя (головы) 13¹⁶⁻¹⁷ in Половецкіе (вежи) 40¹² nom. plur.: -ъчъскы; Половецкыя (дѣвки) acc. plur. 10¹⁶⁻¹⁷: -ъчъскы; Половецкыи (подъ саблями) instr. plur. 27²²: -ъчъсками; Половецкаго (конецъ поля) gen. sing. neutr. 67: -ъчъска; Половецкомъ (въ полѣ) loc. sing. 44⁶⁻⁷: -ъчъсцѣ; Половѣцкыи (узорочьи) instr. plur. 11⁶⁻⁷: -ъчъскы
- Половци nom. plur. masc. 9⁹, 13¹ 25¹⁰, 32⁶: -ъци
- Половѣчине voc. sing. masc. 11¹⁶⁻¹⁷
- ~Половѣчъск- gl. Половецкыя
- полозю 43⁹ gl. лозю
- ~поломянѣ gl. пламянѣ
- полонила 3. sing. perf. fem. 24⁴, полонену (быти) dat. sing. masc. part. pass. praeter. 5¹⁸
- Полотскѣ (въ) loc. sing. masc. 36¹⁷: Полотѣсцѣ (-ъскѣ)
- Полочаномъ dat. plur. masc. 33¹⁴⁻¹⁵: Полочямъ
- полудню (къ) dat. sing. neutr. 18¹⁰⁻¹¹: полудню
- полуночи (въ) loc. sing. masc. (полу) 40⁷
- полунощи 39²¹ in -ы 9¹² adv.: полуночи
- *полъночи (въ) loc. sing. fem. 35¹³, v izdaji s pogrešno pisavo плъночи
- полы acc. du. masc. 61⁶⁻¹⁷
- поляна (земля) nom. sing. fem. part. praeter. pass. 18²: полиана
- поля (конецъ) gen. sing. neutr. 67, полю (по) dat. 8¹³, 10¹⁵, 33⁶, (brez praepos); полѣ (въ) loc. 8¹¹, 11¹¹, 17¹⁸⁻¹⁹, 39¹⁷, 44⁶⁻⁷, 29¹¹ (на): поли; поля acc. plur. (чресъ in brez praepos.) 61⁹, 71, 10⁶, 8-9, 12²¹, 13³, 40⁴
- помѣлкоша 3. plur. aor. 43⁷⁻⁸: помѣлкоша
- помняшеть 3. sing. imperf. 3⁶: -мѣн-
- помолодити inf. 27¹³⁻¹¹
- *Поморию gl. по in морію
- помчаша 3. plur. aor. 10¹⁵⁻¹⁶: помѣчаша
- ~помѣлкоша gl. помѣлкоша
- *помѣчаша gl. помчаша
- ~помняшеть gl. помняшеть
- ~помѣркости gl. помѣркости
- помѣркости 3. du. aor. 25²: -мѣрк-
- помянувшие ger. namesto помянувши (земли) dat. sing. fem. part. praeter. act. 37⁹, moglo bi se misliti tudi nom. plur. masc.
- понизить 2. plur. imper. 34¹⁶⁻¹⁷: понизите
- понице 3. sing. aor. 22¹⁷, 34¹²⁻¹³
- поостри 3. sing. aor. 5⁶
- попоиша 3. plur. aor. 18¹⁷: -шия
- ~попѣлзоша gl. ползоша
- порождено (гнѣздо) nom. sing. neutr. part. praeter. pass. 11¹⁴: порождено
- пороси nom. plur. masc. 12²¹
- посвѣчивая nom. sing. masc. part. praes. act. 13¹⁴⁻¹⁵

поскепаны (шеломы) nom. plur. masc. part. praeter. pass. 1317: поскъпани, v izgovoru -skjě (gl. Uvod str. 15–16)

поскочи 3. sing. aor. 20s, 4014: поскочяше 3. sing. impf. 131s

*поскъпани gl. поскепаны

послушати inf. 9s–4: -شيا-

пособіе gl. *непособіе

постла 3. sing. aor. 16s–s: постъла

*Посулю gl. по in Сулю

посуху adv. 291: болје по суху z dat. sing. neutr.

посѣяни (березѣ) nom. plur. masc. (берези) part. praeter. pass. 36s, посѣяна (земля) nom. sing. fem. 181

потече 3. sing. aor. 414, 11

потоки асс. plur. masc. 2119: -ы

потопташа 3. plur. aor. 101s–1s: потъпъташа

потрепати inf. 2014

потручати inf. 1211

*потъпъташа gl. потопташа

потяту (быти) dat. sing. masc. part. praeter. pass. 517

похитимъ 1. plur. praes. 2711: похытимъ

похоти 6s je za похоть nom. sing. fem. z -i pred i

*похытимъ gl. похитимъ

почнуть 3. plur. praes. 44s: почънуть; почнемъ 1. plur. imper. 51: почънѣмъ

поѣха 3. sing. aor. 81s

поють 3. plur. praes. 22s, 25s, 3717, 441s: -тъ; пояше 3. sing. impf. 311; prim. пѣти

править 3. sing. praes. 111s

прадѣдную (славу) асс. sing. fem. 27s: прадѣдную

прегородиша 3. plur. aor. 101s, 13s–s in преградиша 137 gl. *перегородиша

преди adv. 311 gl. переди

преднюю (славу) асс. sing. fem. 2710: передънюю

предъ praepos. z instr. 314, 18s: передъ

преклонилось 3. sing. neutr. perf. 19s in прѣклонило z опушčenim ся 43s–s: пере-клонило ся

прелетѣти је погрешно namesto при- (gl. to)

перыскаше 3. sing. impf. 361s–17: перерискаше

перетръгоста 3. du. aor. 411s: перетъргоста

при praepos. z loc. 16s in 421s, kjer је погрешно Дитѣпръ namesto *дѣнѣ при тъмънѣ

березѣ

приведе 3. sing. aor. 161

пригвоздити inf. 371s

прикрываютъ 3. plur. praes. 12s–2s: -тъ

прикрыти inf. 12s, прикрыла 3. sing. perf. fem. 19s, прикрыты (воя) асс. plur. masc. part. praeter. pass. 514

приламати inf. 121s

*прилетѣти inf. 28s gl. пре-

приложить inf. 6s

приломити inf. 6_в
 приодѣ 3. sing. aor. 34₅: приодѣ
 припѣвѣку acc. sing. fem. 37₃₋₄: припѣвѣку
 припѣшали 3. plur. perf. masc. 24₁₁: -шя-
 притопта 3. sing. aor. 15₁₆₋₁₇: притѣпѣта
 притрепа 3. sing. aor. 33₂₀, притрепанъ (самъ) nom. sing. masc. part. praeter. pass.
 34₁; *притрепалъ gl. притрепеталъ
 притрепеталъ (бѣшетъ) 3. sing. plusqperf. masc. 21₁₂₋₁₃ je popraviti v *притре-
 палъ (gl. spreadj)
 *притѣпѣта gl. притопта
 прихождаху 3. plur. impf. 19₂₀: прихожаху
 про праерос. z acc. 19₁₆
 пробилъ (еси) 2. sing. perf. masc. 39₁₋₂
 проліясте namesto 2. du. aor. 26₁₃: проліяста
 простре 3. sing. aor. 39₁₅: простѣре; прострошася 3. plur. aor. 25₉₋₁₀: простѣрошя ся
 прѣв- gl. пѣрвыхъ
 прѣсты acc. plur. masc. 4₆: пѣрсты
 прысну 3. sing. aor. 39₁
 прыщещи 2. sing. praes. od прыскати 13₁₀
 прѣклонило gl. преклонилося
 птиць nom. sing. masc. 9₁₅, 34₅: пѣтиць; птиць 20₁ in птиць 27₁₆ acc. sing. пѣтиць;
 птичь 8₁₈ acc. sing. z dial. ѣ за с: пѣтиць; птицю dat. sing. 31₇, 37₆: пѣт-; птици
 nom. plur. 44₆: пѣт-
 пустыни nom. sing. fem. 19₄
 Путивлѣ (въ) loc. sing. masc. 7₁₀, 38₇, 39₁₁: Путивли; Путивлю dat. sing. 38₂₀
 пути gl. пѣть
 путины (въ) acc. plur. fem. 24₁₃
 путь acc. sing. masc. 8₁₆, 30₁₀, 36₁₆, 39₂₃, 43₁₁; пути nom. plur. 8₆
 пуцаше 4₃ in пуцашеть 3₈ 3. sing. impf.: -шя-
 *пѣлзошя gl. ползоша
 пѣлк- se v izdaji nahaja še v loc. sing. пѣлку (о) 14 in instr. plur. пѣлки (предъ)
 4₁, sicer je -лъ-: gen. sing. пѣлку 20₃, 32₁₄, 39₅; loc. пѣлку (о) v naslovu; nom.
 plur. пѣлци 14₆ in пѣлки 13₃₋₄: пѣлци; acc. пѣлки 5₉, 61₂₋₁₃, 10₁₃, 12₁₈₋₁₉, 17₁₂,
 18₆, 27₇ in 46₁₀ пѣлки: пѣлки; gen. пѣлковъ 22₂₋₃; instr. пѣлки 21₁₄ in пѣлки
 30₉: пѣлки
 пѣрвыхъ (временъ) gen. plur. neutr. 3₇: пѣрвыхъ, sicer je -ръ-: пѣрвыхъ (князей)
 gen. plur. za acc. 37₁₀: пѣрвыѣ; пѣрвую (годину) acc. sing. fem. 37₉; пѣрвое
 adv. 37₃
 *пѣтиць gl. пѣтиць
 *пѣрв- gl. пѣрв-
 *пѣрсты gl. пѣрсты
 пѣвши gl. пѣти
 пѣснь acc. sing. fem. 3₁, 46₂ in пѣсь 3₁₁, 62₀: пѣснь; пѣсни dat. 1₆. пѣсьми instr.
 plur. 43₁₃: пѣсньми
 пѣстворца nom. sing. masc. 44₉₋₁₀: пѣснотворця

пѣти inf. 619, 464. пѣвше nom. plur. masc. part. praeter. act. 461: пѣвъше; prim.
поютъ

пяткѣ (въ) acc. sing. masc. 1012: пятѣкѣ

ради (страны) nom. plur. fem. 461: рады

развѣя 2. sing. aor. 3818: роз-

разліяся 3. sing. aor. 2017: розлия ся

разлучиста, ся 3. du. aor. 1812-13: роз-

разумѣти inf. 409: роз-

разшибе 3. sing. aor. 3519-20: рошибе

ранены (тури) nom. plur. masc. part. praeter. pass. 299: ранени

рано adv. 122, 185, 268, 3618, 3721-22, 386-7, 19, 399, 10

раны nom. plur. fem. 1390 (gl. komentar), раны (за) acc. 302, 21, 338, 383 (brez praepos.);

ранами (подъ) instr. 281

раскропити inf. 288: рос-

растѣкашеться 3. sing. impf. 32-3: ростѣкашеть ся

рассушяся 3. plur. aor. 1014: росушя ся

растяшеть 3. sing. impf. 1611: ро-

расхытитесте 2. plur. aor. 332-3: рос-

ратаевѣ nom. plur. masc. 170: ратаеве

рати gen. sing. fem. 1712-13, рати (въ ты р.) acc. plur. 1711

ратнаго (духа) gen. sing. masc. 58: ратьного

Ревугы (сѣ) instr. plur. masc. 274

Редедю acc. sing. masc. 314

резанѣ (по) dat. sing. fem. 2812: рѣзанѣ

реке 3. sing. aor. 513, 65, 712, 234, 266, 374, 381, 4114, 18, 4210, 4318, 22; рекоста 2. du.

аог. 1913, а туди рекосте 279 s pogrešnim končajem: рѣкоста; рѣкоша 3. plur. aor.

242: рѣкошя; рекѣ 448 за рекѣ 3. sing. perf. in verjetno condic. z бы 343 (gl.

komentar); рѣци 2. sing. imper. (adv.) 912: рѣци; prim. tudi аркучи iz рѣкучи, -ѣ

рѣжуть 3. plur. praes. 76: рѣжють od рѣзати

*Римѣ (Уримѣ v izdaji) 2721 pomotno за въ Римѣ loc. sing. masc. (gl. komentar)

рища nom. sing. masc. part. praes. act. 617: рищя; рыскаше 3. sing. impf. 3613:

рыскаше

рѣкоша gl. рече

*розвѣя gl. развѣя

рози 3716 gl. розьно

*розлия ся gl. разліяся

*розлучиста, ся gl. раз-

*розумѣти gl. раз-

*розьно gl. нося

розѣ (въ) loc. sing. masc. 207

рокотаху 3. plur. impf. 49

Романе voc. sing. masc. 311, Романови dat. sing. 42

*роскропити gl. рас-

*роспужени gl. роспущени

росу acc. sing. fem. 41₁₂

*росуша ся gl. рассушася

роspущени (лебеди) 9₁₃ je pomotno namesto роspужены nom. plur. fem. part. praeter. pass., moglo bi biti tudi masc. (prim. slovar Ušakova s primeri iz narodnega pesništva)

Ростиславу 42₁₄₋₁₅ bi po kontekstu moral biti končaj acc. -a (gl. komentar); Ростиславъ (по) loc. sing. 42₁₈, a pričakovati bi bil dat.

Ростиславя (мати) 42₁₇ je pogrešno namesto Ростиславля

ростре 3. sing. aor. 42₁₃: ростъре

рострѣляевъ 1. du. praes. 43₁₆₋₁₇

*ростъре gl. ростре

*ростѣкашетъ ся gl. растѣкашется

*ростяшетъ gl. рас-

*рохытитесте gl. рас-

*рошибе gl. разшибе

Рси (по) pogrešno namesto Рси и dat. sing. fem. 32₁₃: Ръси

рукавъ acc. sing. masc. 38₃

Русичи nom. plur. masc. 10₈, 18₁₆ poleg Русици 6₈, 13₆ z dial. novgor. c za č: Русичи

Рускыя (плѣки) acc. plur. masc. 13₃: Русьскы; Рускихъ (сыновъ) gen. 36₉:

Русьскъ; Руская (земле) voc. sing. fem. 10₂, 12₁₄: Русьска; Руськую 5₁₁.

Рускую 18₁₈, 19₂₁, 21₄, 30₂₀₋₂₁, 35₃₋₄, 39₂₅, Русскую 30₁₋₂, 33₈ acc. vseskozi v

zvezi z zemlju: Русьску; Русский (среди земли) gen. 21₁: Русьскы; Руской

(земли, по in brez) 17₄, 18₃, 20₆, 18, 25₉, 37₈, 41₁₇, 44₁₅: Русьсцѣ (-скѣ); Руской

(въ Р. земли) loc. 44₁₇₋₁₈: Русьсцѣ (-скѣ); Рускія (жены) nom. plur. 20₈:

Русьскы; Рускаго (злата) gen. sing. neutr. 22₁₂: Русьска; Рускымъ (златомъ)

instr. 25₉: Русьскѣмъ

ручыи acc. plur. masc. 42₁₂₋₁₃: ручиѣ

рци gl. рече

*ръжють gl. ржуть

*Ръси gl. Рси

рыкають 3. plur. praes. 29₈₋₉: -тъ

рыскаше gl. рища

*ръкоста, *ръкоша, *ръкучи gl. рече in аркучи

*ръци gl. рече

*рѣдько gl. рѣтко

*рѣзанѣ gl. резанѣ

рѣка nom. sing. fem. 42₁₀₋₁₁; рѣкы gen. 22₁₁, рѣцѣ dat. 43₁₁, рѣцѣ loc. 12₁₃, 25₇, 38₃;

рѣкою instr. 40₈; рѣкы nom. plur. 12₂₀; рѣки acc. 21₁₈: рѣкы

рѣтко adv. 17₅: рѣдько

рѣчь acc. sing. fem. 17₉

Рюриковы (стязи) nom. plur. masc. 37₁₄₋₁₅: -ови

Рюриче voc. sing. masc. 29₄

рядяше 3. sing. impf. 36₁₂; рядя nom. sing. masc. part. praes. act. 30₁₃

сабли nom. plur. fem. 8₉, 17₁₀₋₁₇: саблѣ; саблямъ dat. 12₁₁, саблями instr. 13₁₇, 24₁₁₋₁₂, 27₂₂, 29₁₀

салтани acc. plur. masc. 30¹⁷, v arhivnem rokopisu салътани: салътаны
самъ nom. sing. masc. pron. 33²¹, 36¹²; самаю gen. za acc. du. namesto самою 24¹²;
сами nom. plur. 4⁸, 8¹⁰, 18¹⁷, 19¹⁷, 21¹, 3, 27¹⁰, 11, 12
сани gl. Кисаню
сваты acc. plur. masc. 18¹⁶⁻¹⁷
свивая nom. sing. masc. part. praes. act. 6¹⁶: съвивая
свисну 3. sing. aor. 40⁸
свистъ nom. sing. masc. 9¹
своего gen. za acc. sing. masc. 16⁷, своему dat. 33²⁰⁻²¹; своемъ loc. 30⁶: своемъ;
своимъ instr. 13¹³: своимъ; своя acc. du. 41¹³; своя 4⁶, 5⁸, 14 in свои 5²⁰, 7¹⁷,
34¹⁷, 18 acc. plur.: своѣ; своихъ gen. plur. 20⁹, loc. 42³; своими instr. 21¹³, 30⁸,
33¹⁸; свою acc. sing. fem. 6⁸, 17⁸, 39¹⁶; своя gen. 14¹: своѣ; своей dat. 5¹⁶: своей;
своею instr. 5³; своя acc. plur. 32⁷, 8: своѣ; своими instr. 33⁶, 35¹, 43¹⁷; своего
gen. sing. neut. 5⁶, 27¹⁷; своею loc. du. 38¹²
свычая gen. sing. masc. 14³: съвычяя
свѣдоми (*къметие) nom. plur. masc. 8²: съвѣдоми
свѣтится 3. sing. praes. 44¹⁶: свѣтитъ ся
свѣтлый (свѣтъ) nom. sing. masc. 7¹⁴⁻¹⁵: свѣтлыи; свѣтлое (солнце) acc. sing.
neutr. 5¹²: свѣтлое; свѣтлое (слънце) voc. 39¹²: свѣтлое
свѣтъ nom. sing. masc. 7¹⁴, 32¹¹; свѣтъ acc. 10³, 12³, 25⁸, 43¹³; свѣта (до) gen. 17¹⁵
свѣтъ- gl. свѣтлый
Святоплѣкъ nom. sing. masc. 16⁵⁻⁶: Святоплѣкъ
Святослав- gl. Святъслав-
Святъславлича gen. sing. masc. 1⁵, 33⁹⁻¹⁰ poleg Святъславлича 15¹ in Святслав-
лича 30², 22: Святославлича; а Святъславлича 46⁴⁻⁵ je pogrešno namesto dat.;
Святъславличю dat. 4²⁻³ poleg -тъ- 11¹⁰: Свято-; Святъславлича nom. du.
7¹⁶ poleg -ча 21¹⁷: Святославлича
Святъславля (сына) gen. sing. masc. v naslovu: Свято-; Святославля (носады)
39³ in Святъславля (*исходы) 40⁹ acc. plur.: Святославлѣ; Святъславлю
(славу) acc. sing. fem. 22⁹: Свято-; Святъславля (въ тридницѣ) loc. sing. 22⁶:
Свято-
Святъславъ nom. sing. masc. 21¹⁰, 23¹ poleg Святъславъ 25⁶ in Святславъ 26⁴:
Святославъ
святыя (у св. Софеи) gen. sing. fem. 36¹⁹: святыѣ; святѣй dat. 16⁸ (ко св. Софѣи)
in 45⁴ (къ св. Богородици): святѣи
сдумати inf. 20¹¹⁻¹²: съ-
се nom. sing. neut. pron. 12¹⁶, 19¹⁴, 16, 24⁴, 25¹⁷, 26¹⁶, 27¹⁸, 20; сего gen. 2¹, 6¹⁷, 29¹³,
gen. masc. 37¹³; сѣ acc. plur. masc. 6¹²: сѣѣ; сѣю acc. sing. fem. 5²: сѣю
себе acc. pron. refl. 21⁹ poleg себѣ 19¹⁸: себе; себѣ dat. 10¹⁰, 17⁷, 26¹⁰, 35⁹ poleg себе
8¹¹⁻¹² in собѣ 33²: собѣ; себѣ loc. 39⁴: собѣ; собою instr. 41¹². О refl. acc. gl. сѣ,
о dat. encl. gl. сѣ
*сѣдѣлаи gl. сѣдлай
сѣдѣло gl. сѣдло
сѣдѣмомъ (на с. вѣцѣ) loc. sing. masc. 35⁷: сѣдомъ
сердца: gen. sing. neut. 5⁶: сѣрдыця; сердца nom. du. 26¹⁴: сѣрдыци

- *серебра gl. сребра
 *серебрян- gl. серебряныхъ
 *среди gl. среди
 *середь gl. средь
 *си mora statī za ся 27¹²
 *сизымъ gl. шизымъ
 силу acc. sing. fem. 19⁴, силахъ loc. plur. 19⁶
 сильного (брата) gen. sing. masc. 26¹⁹: -ого; сильными (плѣкы) instr. plur. 21¹³
 синего (Дону) gen. sing. masc. 6¹; синѣ (мѣглѣ) loc. sing. fem. 35¹⁷: сини; сини
 (мѣлни) nom. plur. 12⁶⁻⁷; синѣѣ; синее (вино) acc. sing. neut. 23⁶, синему
 (морю) dat. 24¹⁻², 25¹⁹; синѣ (на с. морѣ) 38¹⁶ loc. nom.: сини; синѣмъ (на с.
 море) loc. pronom. 19⁹: синемъ
 синопъ adv. 23²⁻³: синопчи
 сице и (рату) 17¹² je združiti kot gen. sing. fem.: сицеѣ
 скачють 3. plur. praes. 8¹⁰, скача nom. sing. masc. part. praes. act. 6¹³: скача
 сквозѣ praepos. z acc. 39²⁻³
 скована (ваю сердца) nom. du. neut. part. praeter. pass. 26¹⁵: съ-
 скочи 3. sing. aor. 35¹¹, 14, 21, 41³
 скратишася 3. plur. aor. 17³⁻⁴: съкоротишя ся
 слава nom. sing. fem. 15¹², 46^{4, 10}; славу acc. 48⁻⁹, 22⁸, 27^{8-9, 10}, 33²⁰, 35²⁰; славы
 gen. 6¹⁶, 10¹¹, 26¹⁰ poleg славъ 8¹², 35¹: славы
 славии (щекотъ) nom. sing. masc. 10⁷: соловии
 славю gl. соловію
 слала (абыхъ неслала) 3. sing. condic. fem. 39⁸: сълала
 слезъ gen. plur. fem. 39⁹: слъзъ; слезами instr. plur. 26⁵⁻⁶: слъз-
 слово nom. sing. neut. v naslovu; слово acc. 26⁵, словесы instr. plur. 1²⁻³
 Словутицю z dial. c za ѣ voc. sing. masc. 39¹: Словутично
 слънце gl. солнце
 слышитъ, *ся 3. sing. praes. 37²⁰: -тъ; слыша 3. sing. aor. 15⁷, 36²¹: слышя; слы-
 шано nom. sing. neut. part. praeter. pass. 17¹³: -шя-
 *слъзъ gl. слезъ
 слѣдъ acc. sing. masc. 11¹⁹, слѣду (на) loc. 43⁴
 слѣтъѣста 3. du. aor. 24⁵: сълетѣста
 смагу acc. sing. fem. 20⁶
 сморци nom. plur. masc. 39²²: смърци
 смысленый (Боянъ) nom. sing. masc. 37⁴: съмысленьи
 смыслити inf. 20¹¹: съмыслити
 смѣшено nom. sing. neut. part. praeter. pass. 23⁷ (вино), 26⁶ (слово): смѣшено
 снесесе 3. sing. aor. 25¹⁴: сънесе ся
 снопы acc. plur. masc. 36¹
 соколича acc. sing. masc. 43¹⁶: -чя
 соколъ nom. masc. 20¹, 27¹⁴, 31⁵, 43^{15, 19}; соколу dat. 11¹⁴⁻¹⁵; соколомъ instr. 41^{6, 9}:
 -тъмъ; сокола nom. du. 24⁵, соколома dat. 24¹⁰; соколы acc. plur. 7¹, соколовъ
 gen. 3⁹, 44: соколъ
 сокольца gen. sing. masc. 44¹ poleg соколца acc. 43²⁰⁻²¹: сокольця

солнце nom. sing. neutr. 816, 4418 in acc. (на свѣтлое) 512: сълныце; сълнце voc.: сълныце; солнцю dat. 3211: сълныцю; солнца (два) nom. du. 252: сълныци; солнца nom. plur. 123: сълныця

соловию voc. sing. masc. 611 poleg славію 613-14: соловию; соловиі nom. plur. 4312: -иі

сонъ acc. sing. masc. 231: сѣнъ

сорокы nom. plur. fem. 433, 8

Софеи (у) gen. sing. fem. 3619: Софиѣ; Софіи (ко) dat. 168-9: -иі

сошлю 241 na pokvarjenem mestu stoji za *сѣшли (gl. komentar)

спала 3. sing. aor. 61-2: сѣпала

спитъ 3. sing. praes. 403: сѣпитъ

сребра gen. sing. neutr. 2013: серебра

сребреныхъ (брезѣхъ) loc. plur. masc. 421: серебряныхъ; сребреней (сѣдинѣ) dat. sing. fem. 2617: серебрянѣи; сребреными (струями) instr. plur. 3311: серебряными; сребрено (стружіе) nom. sing. neutr. 119: серебряно

среди praepos. z gen. 1719: среди

среди praepos. z gen. 2019: среди

срони 3. sing. aor. 3212: сѣрони

стадо (на) acc. sing. neutr. 39, 44-5; стады instr. plur. 79

стазби, въ 92 je na pokvarjenem mestu in je brati въста in възби ся (gl. komentar)

старого gen. sing. masc. in neutr. 52, 3711 in 611, 4410: -ого; стару dat. nom. 2713 in старому dat. pronom. 312; старымъ (княземъ) dat. plur. 462, старыми (словесы) instr. 19

сташа 3. plur. aor. 3714: сташа

створисте s plur. končajem namesto -ста 2. du. aor. 2617: сѣтвориста

стелють 3. plur. praes. 362: сѣлють; стлавшу dat. sing. masc. part. praeter. act. 423: сѣлавѣшно

*стережаше gl. стрежаше

стѣпа nom. du. masc. 253: сѣлпа

стоиши 2. sing. praes. 139, стоятъ 3. plur. 79

стола gen. sing. masc. 141, 246, 286, 3017, 3513; столу dat. 401, столѣ loc. 307

стонати inf. 378, стонуци (нощъ) nom. sing. fem. part. praes. act. 817-18: стонучи

сторонѣ gl. странѣ

страдаше 3. sing. impf. 372

странѣ gen. plur. fem. 133 (отъ), 1919 (сѣ): сторонѣ; страны nom. plur. v romenu »dezele« 324, 453

стережаше 3. sing. impf. 427: стережаше

стремень (въ) acc. sing. masc. 814, 155: стремень (вступита въ злата стр.) 2913 je pričakovati acc. du. стремени

Стрибожи (внуци) nom. plur. masc. 1216

стрикусы acc. plur. masc. 3518

струты acc. plur. fem. 4213

стружіе nom. sing. neutr. 119: -ие; стружіемъ instr. 3512-13: стружіимъ

струны acc. plur. fem. 47

струю acc. sing. fem. 4211, струяхъ (на) loc. plur. 428-9, струями instr. 3311

- стрѣлки acc. plur. fem. 38¹¹: стрѣлъкы
 стрѣлы nom. plur. fem. 17⁹, acc. 153-4, стрѣлами instr. 10¹⁵, 128-9, 17-18, 13¹⁰⁻¹¹, 33⁷, 43¹⁸
 стрѣляти inf. 29³, стрѣляеши 2. sing. praes. 30¹⁶, стрѣлай 2. sing. imper. 30¹⁸; стрѣляи
 Стugna nom. sing. fem. 42¹¹
 стугою 19¹ in 43² je ločiti v съ in тугою
 студеную (росу) acc. sing. fem. 41¹²
 стукну 3. sing. aor. 40¹¹
 ступаетъ 3. sing. praes. 154-5: -тъ
 *стѣлпа gl. стѣлпа
 *стѣлавъшу gl. стѣлють-стѣлавшу
 стягъ nom. sing. masc. 117, стязи nom. plur. 7¹⁰, 122², 18¹¹, 37¹⁴ in tudi за acc. стязи 34¹⁷: стязы
 судъ acc. sing. masc. 16¹, суда gen. 37⁶, суды acc. plur. 30¹²
 судяше 3. sing. impf. 36¹¹
 Сула nom. sing. fem. 33¹⁰; Сули (по) dat. 32¹³: Сулѣ; Сулою (за) instr. 7;
 сулицы nom. plur. fem. 334: -ѣ; сулицы acc. 326-7: -ѣ
 Сулю, по 9⁶ je združiti v Посулюю
 Сурожу dat. sing. masc. 9⁶: -жю
 суть 3. plur. praes. 31⁸, prim. еси
 *суху, по gl. посуху
 схоти 34²⁻³ je neumljivo na temnem mestu, po konjekturi съхопи (gl. komentar)
 съ праeros. z gen. 10¹², 124, 9, 165, 17¹³, 14, 19¹⁰, 23³, 4, 24⁶, 30¹⁶, 352², 41³; z instr. 6⁷, 10¹⁷, 19²⁰, 23⁷, 254, 27¹, 2, 3 (2), 4 (2), 5, 6, 43⁵; 19¹ in 43² je oddeliti v стугою, 26³ pa je dodati pri слезами смѣшено (prim. 23⁷)
 *сѣвивая gl. свивая
 *сѣвычая gl. свычая
 *сѣвѣдоми gl. свѣдоми
 сѣглядати inf. 20¹²⁻¹³
 *сѣдрави gl. здрави
 *сѣдумати gl. сдумати
 *сѣкована gl. скована
 *сѣкоротиша ся gl. скратишась
 *сѣлала gl. слала
 *сѣлетѣста gl. слѣтѣста
 *сѣльнце gl. солнце
 *сѣмыслити gl. смыслити
 *сѣмыслѣныи gl. смыслѣный
 *сѣмѣшено gl. смѣшено
 *сѣнесе ся gl. снесся
 *сѣнь gl. сонѣ
 *сѣпала gl. спала
 *сѣпить gl. спить
 сѣпряже 3. sing. aor. 39¹⁸⁻¹⁹

*сърони gl. срони

*сътворишта gl. створиште

*сѣхопи gl. схоти

*сѣшли gl. сошлю

сыновчя voc. du. masc. 267 z dial. *c* za *c*: сыновъця

сынъ nom. sing. masc. 158, 3317; сына gen. v naslovu, сыну dat. 282. сыновъ instr.

plur. 369, сыны instr. 293

сыпахуть 3. plur. impf. 237-8

*сърдыц- gl. сердца

сѣдинѣ dat. sing. fem. 2618

сѣдиши 2. sing. praes. 305: сидиши

сѣдла (изъ) gen. sing. neutr. 2214: седъла; сѣдло (въ) acc. 2215: седъло

сѣдлай 2. sing. imper. 716: седълай

сѣню (подъ) instr. sing. fem. 426: сѣнию

сѣрымъ (вълкомъ) instr. sing. masc. 34, 1117-18: -мъ; сѣрьи (влъци) nom. plur.

810: сѣрии

сѣяше 3. sing. impf. 154 poleg сѣяшется 1610-11: сѣяшеть ся

ся acc. refl. pron. oddeljeno pred glagolom 1210, 11, 1812, 256, 2713, 20, 3510, 4012 in še za glagolom; dodati je ся 3720; 3716 je ся oddeliti v нося (gl. to); 2712 je ся pogrešno namesto си. Za glagolom in razen 16 z njim združeno stoji ся 33, 57, 1611, 188, 9, 192 (-сь), 208 (-сь), 2017, 224, 2510, 14, 16, 2710, 316, 3512, 16, 4013 (in pred glagolom, znak starejšega), 412, 4216, 4416, 451, 433 pa je opuščeno (prim. 192), a 108 je dodati; sicer prim. k refl. pron. себе

та nom. sing. fem. pron. 311 gl. тѣй

такo adv. 4210

тамо adv. 1315

Татраны (сѣ) instr. plur. masc. 273

творити inf. 32

твою acc. sing. fem. 344, твоя nom. plur. 3014: твоѣ

текомъ instr. sing. masc. 4310-11: тѣкътъмъ

текутъ 1220-21 poleg текутъ 3014 3. plur. praes.: текутъ; течетъ 3. sing. 3310, 13:

-тъ; тече 3. sing. aor. 2019

*телѣгы gl. тѣлѣгы

темно nom. sing. neutr. 251: тѣмъно; темнѣ (березѣ) loc. sing. masc.: тѣмънѣ

тепло nom. sing. neutr. 3913-14, теплыми (мѣглами) instr. plur. fem. 42

теремѣ (въ) loc. sing. masc. 2312

течетъ, тече gl. текутъ

тии nom. plur. masc. pron. 275: тии; тии (два) 216 je poznejše namesto nom. du. тая, sicer gl. тѣй

тисовѣ (на кровати т.) loc. sing. fem. 235

тльковинъ gen. plur. masc. 239: тѣлк-

Тматороканя gl. Тьмут-

то nom. sing. neutr. 1710, 1915 gl. тѣй; то adv. 32, 2810, 445; то 219 je pogrešno namesto

ту (gl. тѣй)

тогда adv. 38, 511, 813, 169, 174, 264, 4110, 436: тогъда
 того gl. тѣй
 тоже gl. тыиже
 только adv. 4310
 тому, томъ gl. тѣй
 Топчакы (сѣ) instr. plur. masc. 274: Топъчакы
 тоска nom. sing. fem. 2017, 282: тѣска
 тоцѣ (на) loc. sing. masc. 364
 тояже gl. тѣиже
 трава nom. sing. fem. 1819, 4012; траву acc. 423, травѣ (на) loc. 341
 трепещуть 3. plur. praes. 126: трепечють od трепетати
 тресвѣтлое (слѣнце) voc. sing. neutr. 3912-13: трѣсвѣтлое
 тресну 3. sing. aor. 2515, 323: трѣсну
 третьяго (дни) gen. sing. masc. 1810: третиого
 трещать 3. plur. praes. 1717: трѣщять
 три nom. plur. masc. 3221: трие
 троцу (въ) acc. sing. fem. 618
 трескоташа 3. plur. aor. 438-9: -шя
 тростию (къ) dat. sing. neutr. 4015: трѣстию
 Трояни (на седьмомъ вѣцѣ Тр.) loc. sing. masc. 358, Трояни (вѣци) nom. plur.
 144; Трояню (въ троцу in на землю) 618 in 198 acc. sing. fem.
 трубы nom. plur. fem. 78, 3413; трубами (подъ) instr. 83
 трубять 78 in -тъ 3413-14: -тъ 3. plur. praes.
 трудною gl. *нетрудную; трудныхъ (повѣсти) gen. plur. fem. 13: трудныхъ
 трудомъ (сѣ) instr. sing. masc. 237: -ѣмъ
 *трудныхъ gl. трудною
 трупѣ acc. plur. neutr. 177: -ия
 труся nom. sing. masc. part. praes. act. 4111
 *трѣстию gl. тростию
 *трѣсвѣтлое gl. тресвѣтлое
 *трѣсну gl. тресну
 *трѣщять gl. трещать
 ту adv. 1210, 11, 1812, 14, 15, 226, 7, 13, 347; *ту 219 pron. gl. тѣй
 туга nom. sing. fem. 244, 282; тугою instr. 182, 191, in 432 (*сѣ), 2016, 3919
 тули nom. plur. masc. 88, тули acc. 3910: тулы: тулы instr. 238
 туръ nom. sing. masc. 713, 1313, 19; туре voc. 138, тупу dat. 463, тури nom. plur. 299,
 prim. Буй Туръ
 тутнеть 3. sing. praes. 1219-20: тутнеть
 тѣй nom. sing. masc. pron. 152, 3510: тѣи; о *тѣи 343 gl. кровати; того gen. 620,
 3711; тому dat. 3617, 372; тѣи nom. plur. 216, 275: тѣи; ты acc. 1712 in тѣи 329:
 тѣѣ; тѣми instr. 323; та nom. sing. fem. 311, *ту вместо pogrešnega то acc. 219;
 тѣй dat. 152: тои; ты acc. plur. 1711; то nom. sing. neutr. 1710, 1913; того gen. 2014,
 томъ loc. 463: томъ. Prim. тыиже
 *тѣлковинъ gl. тѣлковинъ
 тѣмоу gl. тѣма

*Тьмуторокан- gl. Тьм-

*тьска gl. тоска

тьщими (тулы) instr. plur. masc. 23s

ты nom. sing. 2. ošebe pron. 61z, 71z, 287, 10, 291, 4, 311, 391, 4; тебе gen. 1319; тебѣ dat. 97, 111z: тобѣ; ти dat. encl. 71z, 81, 28z, 321z, 381z, 411z, 19, 441z, 14

*тъиже acc. sing. masc. pron. za pogrešno тоже 157; тояже gen. sing. fem. 16z: тоѣже.

Prim. тѣй

*тъкътъмъ gl. тектомъ

тьма nom. sing. fem. 25z, тьмою instr. 51z in тьмою 81z, 25z: тьмою

Тьмутороканѣ (въ) loc. sing. masc. 15z: Тьмуторокани; Тьмутороканя gen. 361z-1z:

Тьму-

Тьмутороканьскый (блѣванѣ) nom. sing. masc. 97-8: Тьмутороканьскѣ

*тъмьно gl. темно

тѣла gen. sing. neutr. 3411 (изѣ), 36z (отѣ), тѣлу dat. 441z, тѣлѣ (въ) loc. 371, 38z

тѣлѣгы nom. plur. fem. 911-1z: телѣгы

тяжко nom. sing. neutr. 441z: тяжко

у praepos. z gen. 71z, 87, 121z, 191z, 231z, 27z, 31z, 361z

убуди 3. sing. aor. 91, убуди *ся 10z; за убуди 21z mora po kontekstu biti 3. du. aor.

*убудиста; убуди 1911 je pogrešno namesto *упуди

Угорьскими (между у. иноходьцы) instr. plur. masc. 167: Угърьскы; Угорскыи (горы) acc. plur. fem. 307-8: Угърьскы

удалыми (сыны) instr. plur. masc. 29z

уедіе (на) acc. sing. neutr. 1710: уѣдіе

уже 91z, 10z, 121z, 19z, 4, 20z, 21z, 231z, 24z, 10, 251z, 1z, 1z, 26z, 1z, 3210, 3310, 341z, 1z

ужинѣ dat. sing. fem. 41z-9

узороцьи instr. plur. neutr. 11z: -ии

умѣ 31z poleg умѣ 5z, 24z acc. sing. masc., умомъ instr. 61z: -ѣмъ

уношу acc. sing. masc. 421z: уношю (gl. komentar); уноши (по) loc. 421z

уныща 3. plur. aor. 221z, 421z: -шя; унылы 3. plur. perf. masc. 341z: уныли

*упуди gl. убуди

Уримъ gl. *Римъ

усобица nom. sing. fem. 191z: -иця; усобицѣ gen. 37-8: -ицѣ; усобицами instr. plur.

1611-1z: -иця-

успе 3. sing. aor. 107: усьпе od усьнути

успилъ 3. sing. perf. masc. 21z: усьпилъ od усьпити

утра (по вся) acc. plur. neutr. 1510

утрпѣ 3. sing. aor. 3210-11: утьрпѣ od утьрнути

утру 1. sing. praes. 38z: утьру

утрѣ 351z pomotoma namesto утрѣ adv.

*утърпѣ gl. утрпѣ

*утъру gl. утру

уши acc. du. neutr. 1510

ущекоталъ, абы ты 2. os. condic. masc. 61z

*уѣдіе gl. уедіе

- харалужный (подъ тыи мечи) acc. plur. masc. 329; харалужныйгъ; харалужны-
ми (мечи) 1312, 2114, 363-4 (цѣпы) instr.: -ън-; харалужныя (копіа) nom. plur.
neutr. 1718: -ъная
- харалузѣ (въ) loc. sing. masc. 2613
- хвалу (на) acc. sing. fem. 2514-15
- Хинова nom. sing. fem. coll. 324-5: Хынова
- Хинови dat. sing. masc. 2518: Хы-
- Хиновскыя (стрѣлки) acc. plur. fem. 3811: Хыновскы
- хлѣми acc. plur. masc. 2117: хѣлмы
- хоботы nom. plur. masc. 3716: -и
- ходы s prednjim и 448 je brati исходы acc. plur. masc. (gl. komentar)
- хороброе (гнѣздо) nom. sing. neutr. 1112: хоробърое gl. храбра
- хорюговъ nom. sing. fem. 118: хорюговъ
- хоти gen. sing. fem. 142
- хоти 441^o stoji na temnem mestu, popraviti je *хотя и (gl. komentar)
- хошу 1. sing. praes. 65, 8: хочю; хотятъ 3. plur. 179 poleg хотятъ 124: -тъ; хоташе
3. sing. impf. 31; хотя nom. sing. masc. part. praes. act. 316
- храбра (князя) gen. sing. masc. nom. 1614: хоробъра in tako tudi dalje pred končaji;
храбраго (плѣку) pronom. 203, 3214-15: -ого; храброму dat. 313, 1110; храбрая
nom. du. 216; храбри nom. plur. 136, 1816 in храбрыи 3218-19: -ии; храбрыя
acc. 59, 1217: -ыгъ; храбрая (дружина, мысль) nom. sing. fem. 298, 312; хороброе
(гнѣздо) nom. sing. neutr. 1112: -ърое; храбра (изъ хр. тѣла) gen. nom. 3410;
храбрая (ваю хр. сердца) nom. du. 2614: хоробърѣи
- христьяны acc. plur. masc. 469: -ия-
- Хръсови dat. sing. masc. 3615-16: Хърсови
- худа (не х. гнѣзда) gen. sing. neutr. nom. 3222; худу (струю) acc. sing. fem. nom. 4211
- хула nom. sing. fem. 2514
- *хѣлми gl. хлѣми
- *Хърсови gl. Хръсови
- хытру dat. sing. masc. nom. 375
- цвѣлити inf. 2610
- цвѣты nom. plur. masc. 431: цвѣти
- *цѣпы gl. чепи
- чага nom. sing. fem. 2811
- чайцами instr. plur. fem. 428: чяицями
- часто adv. 176, 371: чя-
- человѣкомъ dat. plur. masc. 173: -омъ
- *челѣка gl. чолка
- чему gl. что
- чепи instr. plur. masc. 363 z dial. џ: цѣпы
- *чересь gl. чрезъ in чересь
- Черниговъ nom. sing. masc. 2016: Чърниговъ in tako tudi dalje v korenu; Чърнигова
gen. 1322, Черниговъ (въ) loc. 1511

Черниговскими (былями) instr. plur. masc. 271-2: Чърниговскы
 *четыри (солнца) gl. 123
 чи conl. 74 (чи ли), 2712 (а чи)
 чистому (по ч. полю) dat. sing. neutr. 813
 чолка nom. sing. fem. 118-9: челъка
 чрезъ praepos. z acc. 71, 3012, 452 poleg чрезъ 618, 3411: чересъ
 чрълен- gl. чрълень
 чръный (воронъ) voc. sing. masc. 1116: чръный in tako tudi dalje v korenu: чръна
 (земля) nom. sing. fem. nom. 1720, чръною (паполомоу) instr. 234, чръныя
 (тучя) nom. plur. 123: -ьгъ
 чръпахуть 3. plur. impf. 236: чръп-
 чрълень (стягъ) nom. sing. masc. 117: чръвень; чръленья (на ч. щиты) acc.
 plur. 101: чръвленыгъ; чръленьми (щиты) instr. 109, 137, 3322: чръвлен-; чръ-
 лена (чолка) nom. sing. fem. 118: чрълена
 чрънядьми instr. plur. fem. 429: чръ-
 чти gen. sing. fem. 812, 1011, 1321: чъсти; 4611 je dodata *чьсть
 что nom. neutr. pron. 183, 4: чъто; чему dat. 389, 10, 17, 3914
 чужи (ручы) acc. plur. masc. 4212: чюжъ
 *чървлен- gl. чрълень
 *чърн- gl. чръный
 *Чърнигов- gl. Черниговъ
 *Чърниговскы gl. Черниговскими
 *чърнядьми gl. чрънядьми
 *чърпахуть gl. чръпахуть
 *чьсти in *чьсть gl. чти
 *чъто gl. что

Шароканю (мestъ) acc. sing. fem. 261-2
 шеломомъ instr. sing. masc. 610, 134 (-тъ), 249: -тъмъ; шеломы nom. plur. 1318, 331:
 -и; шеломы acc. 1212, 1311, 1717, 3319; шеломы instr. 84, 289, 296, 322
 Шеломянемъ (за) instr. sing. neutr. 103, 1213: шеломеньмъ
 Шельбиры (съ) instr. plur. masc. 279
 шерешеры instr. plur. masc. 292
 шестокрилци nom. plur. masc. 331: -ьци
 шизымъ (орломъ) s pskovskim š za s instr. sing. masc. 33: сизымъ
 широкая (чрезъ поля ш.) acc. plur. neutr. 72
 ширяся (соколъ) nom. sing. masc. part. praes. act. 316: ширя ся
 шумить 3. sing. praes. 184

щекотъ nom. sing. masc. 106: щекътъ
 щиты nom. plur. masc. 335: щити; щиты acc. 101, щитовъ (бес) gen. 273-6: щитъ;
 щиты instr. 109, 138, 3322

Ѣдетъ 3. sing. praes. 453: -тъ
 Ѣздитъ 3. sing. praes. 430: -тъ

ю acc. sing. fem. pron. 3. osebe 34з (gl. komentar)

яко adv. (partic. compar.) 22з, 31з

япончицами instr. plur. fem. 11з: японъчицями

Ярославля (времени) gen. sing. neut. 44¹⁰⁻¹¹, Ярославля (лѣта) nom. plur. 14з;

*Ярославлѣ (внуци) je popraviti iz Ярославѣ 34¹⁴⁻¹⁵ (gl. Ярославъ)

Ярославна nom. sing. fem. 38з, 19, 39¹⁰: -ѣна

Ярославнынъ (гласъ) nom. sing. masc. 37¹⁹: -ѣнинъ

Ярославъ nom. sing. masc. 15з: -ъ; Ярославѣ voc. 30⁴⁻⁵, Ярославѣ 34¹⁴⁻¹⁵ pa je zmotno namesto Ярославлѣ (внуци) nom. plur. masc. adj. (gl. komentar); Ярославѣ gen. sing. 27¹, Ярославу dat. 35²⁰ poleg Ярославу 3¹²: -сла-

*Ярославѣна gl. Ярославна

*Ярославѣнинъ gl. Ярославнынъ

Ярослову gl. Ярославъ

яругы nom. plur. fem. 8з-7, яругы acc. 21¹⁷, яругамъ dat. 9¹⁷

яръ (туре) voc. sing. masc. 13з, 19: Яръ-Туре

Ятвязи nom. plur. masc. 32з

BIBLIOGRAFSKI PODATKI

Literatura o »Slovu« je ogromna. Izdaje, študije, recenzije, prevodi, prepesnitve so naraščale že od samega početka po objavi. Zato se je čutila kmalu potreba po bibliografskih pregledih. V Uvodu (str. 9) je n. pr. omenjen tak pregled I. P. Saharova iz l. 1841. Bolj sistematični so se začeli pojavljati od sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Leta 1877 je objavil A. Smirnov, Литература Слова со времени открытия его до 1876 г. (Voronež), leta 1879 pa še študijo. Leta 1887 je v začetku obširne izdaje »Slova« E. V. Barsova (Moskva 1887–1889 I–III) podana Библиография »Слова« (I 1–30 do leta 1882). Zlasti pa odvarja P. V. Vladimirov že stalno objavljane bibliografskih podatkov o »Slovu« s spisom Литература Слова о полку Игореве со времени его открытия (1795 г.) по 1894 год (Университетския Известия. Киев 1894., № 4: Критика и библиография str. 65–135). Nadaljeval je to N. K. Gudzij, Литература »Слова о полку Игореве« за последнее двадцатилетие 1894—1913 (Журнал Министерства народного просвещения. С.-Петербург 1914, февраль str. 353–387). Na to je V. N. Peretc objavil Новейшая литература о »Слове« 1911—1923 (Известия Отделения русского языка и словесности академии наук XXVIII 145–199. Ленинград 1924). Leta 1940 pa sta izšli posebni knjigi celokupne bibliografije »Slova« in sicer pri akademiji znanosti »Слово о полку Игореве. Библиография изданий, переводов и исследований. Составила В. П. Адрианова-Перетц (Москва-Ленинград 1940)«, neodvisno od tega pa še »Библиографический указатель. Составили О. В. Данилова, Е. Д. Поплавская, И. С. Романченко, под редакцией и со вступительной статьей проф. С. К. Шамбинаго (Москва 1940)«. Teh dveh bibliografij ni bilo mogoče dobiti iz Rusije. Omeniti bi bilo še Sl. Wollman, Stav výzkumu 150 let po 1. vydání (Slovesna veda 1950. III 142). O novejši literaturi o »Slovu« so stalno poročale in poročajo tudi znanstvene slavistične revije v svojih bibliografskih oddelkih.

Znanstvenokritične izdaje z raznimi komentarji se pričenjajo s šestdesetimi leti prejšnjega stoletja. Pred tem sta omembe vredni izdaja M. A. Maksimoviča (Kijev 1837) poleg študij (ponatisnjeno v zbranih spisih 1880) in zlasti obširna izdaja D. Dubenskaga (Moskva 1844). Pri poznejših so udeleženi v veliki meri najboljši ruski filologi: F. I. Buslajev (v hrestomatiji Moskva 1861), N. Tihonravov (Moskva 1866, v drugi izdaji 1868), O. Ogonovskij (Lvov 1876, v hrestomatiji 1881, to drugo ni bilo Peretcu dostopno), Vs. Miller (študija, Moskva 1877), A. Smirnov (študija, Voronež 1879), A. Potebnja (Voronež 1878, v ponatisu Harkov 1914), E. V. Barsov (I–III Moskva 1887–

1889), F. E. Korš (Исследования по русскому языку 1909 II № 6 akademije znanosti). Nekako zaključno obširno delo na podlagi vsega prejšnjega je bila akademika V. Peretca izdaja pri ukrajinski akademiji znanosti (Kijev 1926). Po njej se je pričela nova serija velikih knjižnih izdaj: V. A. Keltujala (Moskva-Leningrad) 1928 in v nadaljnjih izdajah 1929, 1930), S. Sambinago in V. Ržiga (v založbi »Academia«, Moskva-Leningrad 1934), E. Ljackij (pri »Slovanskem ústavu« v Pragi 1934, pozneje še v »Slavia« 1938). Posebno pa so narasle izdaje in se je poživil študij o »Slovu« v Rusiji, ko so leta 1938 praznovali 750-letnico nastanka »Slova«, 150-letnico pa 1945 odkritja, a 1950 izida prve izdaje. Tako je izšla leta 1938 pri akademiji znanosti izdaja akademika A. S. Orlova (v drugi izdaji 1946), istega leta v založbi »Советский писатель« izdaja N. K. Gudzija (pozneje še v hrestomatiji Moskva 1947), leta 1945 v isti založbi A. Jugova z uvodnima razpravama akademikov B. D. Grekova in A. S. Orlova, a leta 1950 zopet pri akademiji znanosti izdaja pod uredništvom dopisnega člana akademije V. P. Adrianove-Peretc z glavnim sodelavnikom D. S. Lihačovom, tako da je ta izdaja pravzaprav D. S. Lihačova. Pod uredništvom V. P. Adrianove-Peretc je izšel o »Slovu« takisto pri akademiji tudi Сборник исследований и статей (1950). V tujini je kot posebno odlično izdajo omeniti R. Jakobsona z nekimi sodelavci (New York 1948). Da se je »Slovo« obravnavalo v vsaki krestomatiji staroruske literature, se razume samo po sebi. Naj omenim zlasti dve: v državni založbi Moskva-Petrograd (1923) in P. M. Bicillija (Sofija 1931). Nepregledna je literatura nešteti monografij, tičočih se teh ali onih vprašanj »Slova«. So seveda tudi v mnogem nedostopne. Mnogo imam za uporabo, mnogo zabeleženo, toda moja naloga ne more biti, podati kako izčrpno bibliografijo o njih. Navedene so neke na ustreznih mestih. Za pričujočo izdajo je bilo vendar od izdaj i. dr. na razpolago vse važnejše iz najnovejše in starejše dobe, to zadnje po zaslugi graškega slavista G. Kreka, pisca za svojo dobo znamenite knjige »Einleitung in die slavische Literaturgeschichte« (druga izdaja Graz 1887). Njegova slavistična knjižnica je prišla v last Instituta za slovansko filologijo na univerzi v Ljubljani. Da je o »Slovu« govor v vseh zgodovinah stare ruske literature in tudi v zgodovinah, je umevno. Od ruskih umetniških prepesnitev sta omeniti predvsem pesnikov-klasikov V. A. Žukovskega iz l. 1817-9, a izdano v tisku pozneje, ter A. N. Majkova iz l. 1870, oboje (poleg drugega) ponatisnjeno v izdaji Adrianove-Peretc.

Od Nerusov so se s »Slovom« bavili predvsem Čehi. Že J. Dobrovský se je zanimal zanj. Izdaje so od V. Hanke (1821), M. Hattale (1858) in K. J. Erbena (1869), a prevod s pomočjo J. Dobrovskega že od J. Jungmanna (1810), izdan še le od V. A. Franceva (1932). Novejša prevoda sta od P. Papáčka (1926) in F. Kubka (1946). Pri Slovakih je izšel v zadnjih letih prevod s pripombami pod uredništvom prof. A. Isačenka (Bratislava 1946/7): dodana je razprava o »Slovu« pri zapadnih Slovanih. O »Slovu« pri Poljakihi je pisal A. L. Kaplan, Слово о полку Игореве и польские писатели XIX-XX вв. (Научный бюллетень ленинградской универзе 1946, No 11-12, str. 74 sl.). Iz novjših prevodov je obudil pozornost prevod J. Tuwima (Kraków 1928) z uvodom in pripombami A. Brücknerja. Za Čehi je o »Slovu« največ pri Nemcih, ne toliko izdaj, kakor monografij, recenzij in prevodov. Manjši izdaji sta od R. Abichta (Leipzig 1895) in K. H. Meyerja (Berlin 1933), a E. Sievers je po svoji znani teoriji zvočnih valov poskušal podati metrično predelavo (Leipzig 1926), ki operira z nemogočimi naglasi in jezikovnimi oblikami. Poskus je bil tudi odklonjen (prim. M. Grunskýj, Форма та

композиция »Слова о полку Игоревѣм«, Kijev 1928 v izdaji ukrajinske akademije znanosti). Več je nemških prevodov, celo že kmalu po prvi ruski izdaji od J. Müllerja (Praga 1811) in takisto s pomočjo J. Dobrovskega. Več ali manj je prevodov »Slova« in o »Slovu« tudi na drugih evropskih jezikih, zlasti v francoščini. O prevodih na našem jugu je pisal I. Esih »Hrvatsko-srpski i slovenski prijevodi« (Napredak, Hrvatski narodni kalendar za prostu godinu 1930, Sarajevo 1929, str. 75–87). Srpski prevod J. Šajkovića (Novi Sad 1930) je izšel še v drugi izdaji (Helsinki 1939). V slovenščini je prevod »Slova« od M. Pleteršnika, ki je bil objavljen najprej v »programu« celjske gimnazije (1865, str. 11–18), kjer je Pleteršnik služil eno leto po izpiti na Dunaju, na to pa v ponatisu v Janežičevem »Cvetju iz domačih in tujih logov« (v Celovcu 1866, zv. 19). V predgovoru pravi, da se njegova »prestava ravna malo da ne vsa« po češki izdaji M. Hattale, a da je porabil še nemški prevod A. Boltza (Berlin 1854) in izdajo V. Hanke (v Praze 1821). Iz teh knjižic je prevzel večidel tudi dodane pripombe. Oboje, Pleteršnikov prevod in pripombe, je seveda dandanes že povsem zastarelo. Pleteršnik je bil po vsej verjetnosti opozorjen na »Slovo« že po svojem učitelju Miklošiču, ki ga je poslušal v letih 1859–1863 in mu pomagal pri korekturi cerkvenoslovanskega slovarja, kakor se Miklošič v predgovoru med drugim tudi Pleteršniku, svojemu učencu, zahvaljuje. Trdina (Spomini II 15) pripoveduje, da se je Miklošič v početku petdesetih let s slušatelji bavil s »Slovom« in se izrazil: »Pripomniti moram, da je ta pesnitev najbolj čudovita, kar sem jih kedaj bral«. Tudi Trdino je, kakor pravi, tako navdušila, da se je naučil dober del na pamet. O Miklošičevem predavanju so poročali celo slovenski listi. Tako omenja Slovenska Bčela 21. oktobra 1852 (III 352, šte. 43 pod »Zmes. Slovstvene drobtine«): »Naš slavní domorodec g. prof. Miklošič razlaga letos o ‚polku Igorevem‘. A v Novicah z dne 30. oktobra 1852 (X 347) stoji: »Prof. dr. Miklošič na Dunaji razlaga letos krasno starorusko pesem ‚o polku Igorevem‘. Odmev »Slova« pa je zaslediti tudi v slovenskem leposlovju. V Jurčiča–Levtika drami Tugomer se bere na koncu drugega dejanja: »Sinoči klical Div je vrhu drevja«, kar je pri Pleteršniku: »Div kliče zvrh drevesa«, v »Slovu« pa 92–3 »дивъ кличетъ врѣху древа«. V izdajah Tugomera je mesto povsodi enako: v izdaji Fr. Levca 1892, XI 93, I. Grafenauerja 1919, VI 160, A. Slodnjaka 1932, str. 323 in Br. Krefta 1946, str. 87. Kakšne pripombe k mestu ni nikjer. Demon Div pa je predvsem zabeležen v »Slovu« (glej komentar). Zdi se, da bi se našli v drami, zlasti v dikciji, še drugi odsevi »Slova« (tudi ime Bojan?).

Poseben oddelek pri študijah o »Slovu« tvorijo trditve nekdane ruske skeptične literaturnozgodovinske šole in v novejšem času zlasti francoskega slavista A. Mazona o neavtentičnosti »Slova«, ki naj bi bil falzifikat. Te trditve je lahko spoznati za popolnoma neosnovane. Že A. S. Puškin je to odklonil (prim. pri P. A. Annenkovu, Материалы для биографии str. 467. sl. in 475, prip. 2). Na prvem mestu pripominja: »ни Карамзин, ни Ермолаев, ни А. Х. Востоков никогда не сомневались в подлинности песни о Полку Игореве. Великий скептик Шлецер, не видев еще Слова о Полку Игореве, резко назвал оное подлогом, но прочитав, признал подлинно древнее происхождение, и не почел даже за нужное приводить тому доказательства: так очевидна казалась ему истина!« So pa omenjene trditve tudi v posebnih študijah zavrnjene in ovržene. Naj navedem le dve: A. Brücknerja »Die Echtheit des Igorliedes« (Zeitschrift für slavische Philologie 1937, XIV 46 sl.) in obširno R. Jakobsona »L'authenticité du Slovo« (v izdaji 1948, str. 234–360).

Trditev, da bi »Slovo« bilo nastalo pod vplivom tako imenovane »Zadonščine« (glej v komentarju pod 10₃), se izkaže že z enim samim mestom kot smešna, ako se primerja iz »Slova« 10₂₋₃ in 12₁₄₋₁₅ »О Руская земле! уже за Шеломянемъ еси« z Zadonščino л. 126 (str. 27) »такъ земля еси русская, какъ еси была доселева за царемъ за соломоном«. Nadaljnjo pojasnitev prim. na navedenem mestu v komentarju.

Pripomba k prilogi II. Skico za zemljepisni obris k »Slovu« sem napravil najprej jaz s črnilom, po njej pa s tušem za klišé kartograf geografskega instituta Slovenske akademije znanosti in umetnosti, pri čemer so neki ruskocirilski znaki dobili neenakomerno obliko, vendar mislim, da to ne more motiti. Razen tega je popraviti ob levi strani od spodaj navzgor Троя в Тропа, Вѣлгородъ в Вѣлѣгородъ in Литва в Литѣва. Oblike imen so v nominativu in fonetično stare.

VSEBINA

Predgovor	5
Uvod	7
Tekst { Editio princeps 1800	24—25
Rekonstrukcija	
Transkripcija	
Prevod	
Komentar	62
Slovar	97
Bibliografski podatki	133
Pripomba k prilogi II	136
Prilogi { I. Rodoslovna tabela ruskih knezov »Slova«	
II. Zemljepisni obris k »Slovu«	

Rajko Nahtigal

Staroruski ep
Slovo o polku Igořevě

Izdala

Slovenska akademija znanosti in umetnosti

Tehnična ureditev: Radoslava N. Horvata

Korekturo je izvršil: I. Esih

Tiskano v tiskarni Izd. zavoda Jugosl. akademije 1954. l.

Strojni slog: Leo Smrekar, Franjo Regel, Ivan Rozinger

Prelom: M. Glogovšek

Tiskal: M. Molinari

Vezano v knjigoveznici Izd. zavoda Jugosl. akademije

Naklada 800 izvodov

